Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

Кіндрат В.К.

Організаційно-масова робота в різних сферах фізкультурного руху

Навчально-методичний посібник

Рівне – 2009

УДК 796/799 (075.8)
ББК 75.1я73
О 64

Кіндрат В.К. Організаційно-масова робота в різних сферах фізкультурного руху: Навчально-методичний посібник. – Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2009. – 219с.

Рецензенти: ***Ярмощук О.О.*** – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і адаптивної фізичної культури МЕГУ ім. С.Дем'янчука;
Петренчук М.В. – начальник відділу з питань фізичної культури та спорту Рівненської обласної державної адміністрації;

Даний посібник спрямований на підготовку викладача фізичного виховання і організатора спортивно-масової роботи серед різних груп населення. Посібник може бути використаний у практичній роботі керівництва та спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту, центрами фізичної культури та первинними фізкультурними організаціями.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 12.02. 2009 р.)

УДК 796/799 (075.8)
ББК 75.1я73
О 64

ПЕРЕДМОВА

Українська держава дбає про гармонійний розвиток особистості своїх громадян і це задекларовано у Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI ст., Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, де зазначено, що в Україні виховання розвиненої, фізично здорової особистості визначено як завдання загальнонаціонального характеру. При цьому проблема розвитку фізичного виховання, фізичної культури і спорту розглядається як найбільш ефективний та економічно вигідний спосіб профілактики захворювань, зміцнення генофонду і вирішення соціальних проблем.

Проте, на практиці, однією з головних причин сучасної демографічної кризи в Україні є недосконалість державної політики стосовно збереження здоров'я пересічних громадян. Серед комплексу проблем у цій сфері особливо критична ситуація щодо загальної смертності населення у працездатному віці: у чоловіків в Україні цей показник у п'ять разів вищий, ніж, у провідних країнах Європи, а у жінок — утричі.

Передовий світовий досвід свідчить, що стосовно запобігання неінфекційних захворювань, які прогресують в Україні, всі можливості лікувальної медицини в п'ять-шість разів поступаються за ефективністю чинникам здорового способу життя. Це передусім стосується серцево-судинних захворювань, які становлять 60 % випадків передчасної смерті наших співгромадян.

Ефективним засобом формування здорового способу життя є спорт для всіх, формування структури якого в Україні розпочалось лише кілька років тому шляхом удосконалення так званого "масового спорту", який тривалий час був орієнтований на інтереси держави (забезпечення високопродуктивної трудової діяльності та обороноздатності), а не на інтереси конкретної людини (збереження здоров'я, профілактика захворювань та активне дозвілля). Провідною на даний момент ще залишається авторитарна модель розвитку зазначеного напряму спортивної практики: ігноруються інтереси, здібності, соціальні диференціації співгромадян; недооцінюється роль особистості; використовуються примус і залякування; перевага надається шаблонному змісту роботи; система моніторингу фізичної підготовленості орієнтована на використання тестів із максимальними навантаженнями на організм людини і викликає у багатьох випадках відразу до організованої рухової активності; недооцінюється агітаційно-пропагандистська робота засобів масової інформації у популяризації різних форм рухової активності; спостерігається штучне піднесення вчителя, викладача та інструктора над учасниками спортивних занять, застосування до них авторитарного тиску.

Проблема пошуку нових форм роботи у сфері фізичного виховання, фізичної культури та спорту залишається актуальною в сучасному суспільстві.

Даний посібник спрямований на підготовку високопрофесійного

викладача фізичного виховання і організатора спортивно-масової роботи серед різних груп населення, здатного успішно адаптуватися до любих умов роботи і виплекати справжнього фахівця у сфері фізичної культури і спорту, здатного нести у найвіддаленіші райони Рівненської області та західного регіону не тільки ідеї здорового способу життя і фізичного розвитку населення, але й ідеї єдності українського народу.

Посібник може бути використаний у практичній роботі керівництва та спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту, центрами фізичної культури та первинними фізкультурними організаціями.

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА РОБОТА

1.1. Загальна характеристика організаційно-масової роботи з фізичної культури та спорту

1.2. Проведення ділових нарад

1.3. Розробка та ухвалення управлінського рішення

1.4. Організація контролю і перевірки виконання

1.5. Облік і звітність.

1.1. Загальна характеристика організаційно-масової роботи з фізичної культури та спорту

Організаційно-масова робота з фізичної культури та спорту являє собою специфічну діяльність, яка спрямована на впровадження, функціонування і подальший розвиток фізичної культури та спорту серед широких народних мас. Успішне проведення цієї роботи вимагає не тільки професійних навичок і вмінь, але й знання технології організаційно-управлінської діяльності, раціональних методів рішення різних практичних завдань. Професійний рівень організатора визначається його здатністю знайти для кожного виду діяльності оптимальний метод і практично його застосувати.

Кожен вид організаційної діяльності вимагає спеціальних форм і методів організаційно-управлінських дій:

- вивчення умов та можливостей;
- підготовка планів і технологій;
- забезпечення кадрами та технікою;
- створення керівних органів, виконавчих підсистем тощо.

Таким чином, управлінська діяльність - це система упорядкованих дій, яка відповідає об’єктивним принципам і логіці (схема).

Структура організаційної діяльності

Ефективність будь-якої діяльності прямо пропорційна рівню її підготовки. Тому успіх будь-якої організаційно-масової роботи багато в чому залежить від того, наскільки ця робота відповідає наступним принципам.

1. **Актуальність**. Відповідно до даного принципу кожна справа може бути визнаною необхідною, доцільною або несуттєвою, що й визначає відношення до справи.

2. **Законність.** Будь-яка організаційно-масова робота повинна проводитися відповідно до норм державного права, принципів загальнолюдської моралі і не повинна суперечити нормативним актам.

3. **Виконання.** Здійснення цього принципу в організаційно--масовій роботі вимагає реалістичного підходу до своїх виконавських можливостей, об'єктивного обліку наявних ресурсів, рівня підготовки кадрів, реальності термінів виконання.

4. **Оптимальність**. Кваліфікована організаторська діяльність немислима без творчого підходу до справи, вибору оптимальних варіантів, забезпечення економічності, надійності, високої якості роботи.

5. **Конкретність**. Організаційно-масова робота з фізичної культури та спорту проводиться винятково для людей і з людьми. Вона містить такі напрямки діяльності, як пропаганда, виховання, матеріально-технічне забезпечення, організація фізкультурних і спортивних колективів, проведення різнорівневих заходів. Все це вимагає часу, певних кадрових, технічних, фінансових ресурсів і ін. Практична робота з розвитку фізичної культури та спорту не може бути ефективною без науково обґрунтованого планування, чіткого визначення завдань, цільових завдань та їхніх обсягів. Організатор повинен мати ясну уяву про послідовність операцій, про систему управління всіма виконавськими ланками. Конкретність доручень, методів, показників — один з головних факторів успіху в організаційно-масовій роботі.

Організаційно-масова робота з фізичної культури та спорту, як правило, є плановою. Для планування використовуються різні методичні прийоми: розробка програми, яка визначає зміст діяльності, терміни і виконавців (план роботи оргкомітету, ради колективу фізкультури і ін.); складання моделі діяльності (функціональна модель управління, модель науково-дослідної роботи і ін); розробка сценарію (парад, фізкультурне свято, спортивний вечір і ін.); регламентування дій (положення про конкурс, змагання і ін.); цільове комплексне планування (план розвитку фізичної культури та спорту у місті, у закладі, на виробництві тощо).

1.2. Проведення ділових нарад

Важливим компонентом організаційно-управлінської діяльності є організація і проведення ділових нарад (активів, засідань і т.д.) для обговорення певних питань, виявлення необхідної інформації, прийняття спільних рішень і т.д.

Службові наради - відповідальний вид роботи керівника і важливий фактор організації діяльності всього органу управління. Наради є також ефективною формою обміну досвідом роботи. Шляхом проведення нарад

спрощується процес доведення конкретних завдань до їхніх безпосередніх виконавців, організація контролю. Не можна не враховувати і виховне значення нарад.

Щоб нарада пройшла організовано, ефективно і привела до досягнення конкретних результатів, необхідно ретельно її підготувати. Для цього потрібно:

- заздалегідь визначити та чітко сформулювати порядок денний, винести на обговорення одне або кілька питань (залежно від їхньої складності);
- обмежити коло учасників наради тими працівниками, які мають безпосереднє відношення до обговорюваних питань;
- завчасно ознайомити всіх учасників наради з порядком денним, часом і місцем проведення, з матеріалами;
- подбати про те, щоб на нараду була запрошена секретар для ведення протоколу;
- забезпечити підготовку приміщення, оргтехніку і т.д.

Починати роботу наради необхідно в строго визначений час, навіть якщо відсутні деякі запрошені працівники.

Варто строго регламентувати час на все засідання, нараду, актив і на кожний виступ. Призначивши доповідача, необхідно чітко встановити час для доповіді.

Обговорювані питання, які потребують колективного рішення, повинні бути актуальні і важливі.

Необхідно домогтися того, щоб уже перші виступи були не формальними, а ніби запрошували до міркування, щоб обговорення проходило конкретно та гостро.

Підготовка доповіді (виступу) вимагає від доповідача великої підготовчої роботи. Необхідно чітко уявити собі тему доповіді (виступу), скласти план-конспект, підібрати характерні приклади, цитати, цифри для ілюстрації тих положень, які будуть викладені у виступі. Мова повинна бути чіткою, логічно точною, послідовною у викладі матеріалу. Крім того, вона повинна бути виразною, зрозумілою, без канцелярських штампів. Доцільно заздалегідь підготувати проект рішення в цілому, але не робити в ньому остаточні висновки з обговорюваних питань. На закінчення наради керівникові необхідно обов’язково підвести підсумки та конкретизувати результати.

1.3. Розробка та ухвалення управлінського рішення

Управлінське рішення, яке є основним змістом управлінської діяльності, приймається для впливу на керуючі і керовані системи, соціальне середовище, на волю, свідомість і діяльність людей.

Управлінським рішенням визначається програма дій для досягнення поставлених цілей, визначаються етапи роботи, послідовність їхнього виконання, методи і засоби, які необхідні для реалізації рішення, коло виконавців, терміни виконання робіт і критерії їх результатів.

Рішення приймаються на всіх рівнях системи фізичної культури та спорту (колектив фізичної культури, рада спортивного товариства, комітет з фізичній культурі та спорту і т.д.), але коло цих питань є різним.

Прийняття рішень здійснюється керівником або колегіальним органом, наприклад радою колективу фізичної культури, президією або радою СТ, колегією спорткомітету.

Підготовка будь-якого рішення вимагає вдумливої, кропіткої підготовчої роботи. Адже рішення повинне привести до таких наслідків, які щонайкраще позначаться на всій роботі даної системи, організації, колективу. Навіть якщо рішення приймає один керівник, результати його можуть зачепити інтереси всієї організації, якоюсь мірою визначити її психологічний клімат. Реалізація рішень забезпечує подальший розвиток колективу, поліпшує умови діяльності його працівників, зміцнює престиж самої організації. Обґрунтовані, продумані рішення завжди охоче підтримуються колективом.

Керівник, який не враховує змін, які відбуваються в процесі життя, і ґрунтується тільки на минулому досвіді, приймаючи в нових умовах старе рішення, припускається серйозної помилки.

Будь-яке управлінське рішення повинне бути повноважним. Воно повинне прийматися органом або окремим керівником, обраним владою. Рішення повинне бути законним. Для цього необхідна його погодженість як у всіх управлінсько-виконавських ланках, так і з раніше ухваленими рішеннями. Рішення повинне бути своєчасним, з урахуванням стану об'єкта на даному етапі його розвитку, вимог часу і можливостями реалізації.

Управлінське рішення повинне бути простим, ясним, логічно послідовним і лаконічним. Методологія виробітку і реалізації рішення вимагає насамперед з'ясування відповіді на питання про причини виникнення ситуації, яка передувала прийняттю даного рішення.

Ухвалення рішення починається з визначення мети передбачуваних дій, аналізу наявних виконавських можливостей (ресурсів), вибору шляхів (методів, засобів) для досягнення мети.

Якщо керуюча система не має у своєму розпорядженні достатніх ресурсів, варто передбачити проміжні цілі, які будуть спрямовані на створення необхідних ресурсів.

Наступний етап підготовки рішення передбачає: визначення методів, форм роботи; вибір виконавців; формулювання цільових завдань; визначення загальних обсягів роботи, її термінів; визначення методів управління і форм контролю за своєчасністю і якістю роботи.

Підготовка управлінського рішення, якщо є потреба, може включати і такі питання, як форми стимулювання, вибір показників, нормативів, порядок збору інформації та ін.

За наявності декількох варіантів рішень необхідно вибирати найбільш ефективний, доцільний варіант рішення, яке затверджується або

керівником, або колегіальним органом і видається у вигляді відповідного наказу, розпорядження.

Все вищезгадане дозволяє виробити всебічно обґрунтоване управлінське рішення, здатне відобразити високий рівень організації виконавської діяльності.

1.4. Організація контролю і перевірки виконання

Важливою функцією організаційно-управлінської діяльності є контроль.

Контроль як функція управління являє собою систему нагляду та перевірки виконання об'єктом планів, наказів, управлінських рішень, норм, правил і т.д. При цьому необхідно виявляти допущене відхилення від прийнятих принципів організації і регулювання. Головне завдання контролю - вчасне виправлення допущених помилок.

Контроль є самою тривалою функцією управлінського процесу, він здійснюється протягом усього часу реалізації рішення, виконання якого-небудь завдання.

Контроль буває загальним і частковим (детальним). При загальному контролі керівник не втручається у повсякденні справи підлеглих, не вникає в деталі, заохочує ініціативу підлеглих, надає їм певну свободу дій; при детальному контролі керівник регламентує і контролює всю роботу виконавців, сам вникає в усі деталі справи. У практиці роботи необхідно співвідносити і той, і інший контроль.

Кожний керівник будь-якої ланки фізкультурного руху при проведенні контролю завжди повинен виходити з принципів організації контролю: масовості, гласності, систематичності і оперативності.

Надзвичайно важливим принципом є дієвість, результативність контролю. Щоб контроль був дієвим і ефективним, необхідно проявляти максимум організованості, вести цю роботу цілеспрямовано, послідовно і наполегливо, доводити почату справу до кінця.

Контроль може бути внутрішньовідомчим, зовнішнім і громадським.

Форми контролю і перевірки виконання різноманітні. Основний і найпоширенішої з них є систематична і кваліфікована перевірка безпосередньо на місці. Сама перевірка, її хід, результати - важливий і дуже сильний засіб мобілізації зусиль колективу на усунення недоліків по виконанню поставлених завдань.

Організація і порядок проведення перевірок різні і можуть відрізнятися за часом, охватом об'єктів, які перевіряються, по питаннях, які розглядаються і за формою: планова, непланова, фронтальна, вибіркова, комплексна, тематична.

Перевірки носять різний характер. Кожна з них, якщо є необхідність, може завершитися ревізією фінансово-господарської діяльності або проведенням інвентаризації. Так, наприклад, документальна ревізія проводиться для вивчення фінансово-господарської діяльності організації,

для попереджень зловживань і розкрадань, для перевірки правильності діловодства, обліку і звітності, зберігання матеріальних цінностей і т.д. Для фізкультурних організацій, які мають на балансі велику кількість різного інвентарю та обладнання, такі перевірки є дуже важливі. Ревізії можуть бути плановими або неплановими (раптовими), комплексним або тематичними, із застосуванням тих або інших додаткових методів.

Успіх будь-якої перевірки багато в чому залежить від того, як вона підготовлена. Для проведення перевірки підбираються знаючі, компетентні у своїй справі фахівці. Члени комісії ще до виїзду на місце перевірки повинні бути ознайомлені зі станом справ на об'єкті. Вони повинні усвідомити мету, завдання, об'єкти перевірки, основні питання, які потрібно вивчити, скласти план перевірки або пам'ятку для її учасників, при необхідності - провести інструктаж і скласти перелік питань, які необхідно перевірити.

Після узагальнення матеріалів перевірки їх піддають обговоренню на місці. Матеріали за підсумками перевірки повинні бути об'єктивними, факти - точними, особисто перевіреними контролерами.

Залежно від характеру перевірки висновки оформляються по-різному. При перевірці, організованій спорткомітетом, міністерствами та відомствами, а також при перевірці фінансово-господарської діяльності, як правило, складається акт. При перевірці стану навчально-спортивної або масової роботи колективами фізичної культури складається довідка або записка.

1.5. Облік і звітність

Здійснення контролю тісно пов'язане з обліком. Ці види управлінської роботи доповнюють один одного і розмежувати їх неможливо. Адже, здійснюючи облік, ми тим самим контролюємо функціонування системи.

Облік - це робота з одержання, обробці, систематизації та аналізу відомостей, які відображають у кількісних показниках стан справ (чисельність кадрів, підготовку спортсменів-розрядників, виконання планів, наявність спортивного інвентарю і ін.).

У фізкультурних організаціях використовується єдина для всієї країни система обліку, яка містить у собі статистичний облік, бухгалтерський облік і оперативний, або поточний облік.

Органи управління фізичною культурою та спортом одержують і обробляють, аналізують і систематизують величезну кількість числових показників. Тому добре налагоджена робота з ведення обліку - справа надзвичайно важлива, яка дозволяє судити про якісну сторону функціонування системи в цілому або її окремих підсистем.

Основним обліковим об'єктом у фізкультурному русі є первинна фізкультурна організація - колектив фізкультури. Тут ведеться облік основних якісно-кількісних показників стану фізкультурної роботи.

Облік роботи з фізичної культури та спорту організує рада колективу фізкультури. У її обов'язку входить забезпечення колективу необхідними

обліковими документами і систематичне інструктування осіб, які відповідальні за ведення обліку. Рада колективу фізкультури зобов'язана не рідше одного разу у квартал перевіряти повноту і вірогідність обліку. Відповідальним за ведення обліку в раді колективу фізкультури зазвичай є секретар ради або спеціально призначений для цієї мети фізкультурний активіст.

Для колективів фізкультури затверджені наступні облікові документи:

- персональний список фізкультурників і членів СТ;
- накази або постанови про присвоєння звань громадського інструктора, тренера, судді;
- накази або постанови про присвоєння спортивних розрядів і спортивних звань;
- картки обліку рекордів;
- особисті картки фізкультурних працівників;
- облікові картки спортивних споруд;
- журнали обліку роботи спортивних секцій;
- журнали обліку роботи колективів фізкультури.

У районах і містах відповідальність за організацію обліку і статистичної звітності несуть районні (міські) спорткомітети. Вони зобов'язані:

- організовувати інструктаж осіб, відповідальних за облік у колективах фізкультури;
- систематично контролювати стан обліку в колективах фізкультури, СТ і вірогідність їхніх звітних даних;
- узагальнювати звіти, отримані від СТ, відомств і відділів народної освіти, проводити аналіз розвитку фізичної культури та спорту в районі (місті);
- забезпечувати своєчасне складання і подання статистичних звітів вищестоящим організаціям.

Особисту відповідальність за стан обліку й вірогідність зведених звітних даних несе голова спорткомітету.

У спорткомітеті при районному або міському виконкомі є наступна облікова і звітна документація:

1) журнал обліку роботи комітету;
2) картотека (список) штатних фізкультурних працівників;
3) картотека (список) спортивних споруд;
4) накази про присвоєння спортивних розрядів, присвоєння звання громадського інструктора і судді;
5) протоколи змагань, проведених спорткомітетом;
6) статистичні звіти колективів фізкультури і спортивних шкіл;
7) статистичні звіти загальноосвітніх закладів.

Журнал обліку роботи районного й міського спорткомітетів містить у собі 7 обов'язкових розділів:

1) склад колегії спорткомітету і районного (міського) активу (члени президії федерацій по видах спорту, колегій суддів, комісій);

2) зобов'язання по розвитку фізичної культури та спорту в районі (місті). Зобов'язання районних і міських організацій, як правило, складаються на основі зобов'язань, узятих колективами фізкультури;

3) список колективів фізичної культури;

4) перелік спортивних змагань, проведених спорткомітетом;

5) перелік обласних, крайових і інших спортивних заходів, у яких брали участь збірні команди району (міста), і результати виступу;

6) перелік фізкультурно-оздоровчих заходів, проведених колективами фізкультури;

7) таблиця рекордів.

Важливим розділом обліку в первинних фізкультурних організаціях є облік спортивного інвентарю, обладнання та майна, яке використовується для групових або індивідуальних фізкультурних і спортивних занять. Видача інвентарю і майна реєструється в книзі обліку, яка повинна містити відомості про найменування, кількість і вартість матеріальних цінностей, докладні дані про одержувача (прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, номер паспорта), вказівка терміну видачі і повернення отриманого.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ КОМІТЕТІВ ПО ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ТА СПОРТУ

2.1. Діяльність комітету з фізичній культурі й спорту по розвитку масової фізкультурно-оздоровчої роботи в місті (районі).

2.2. Діяльність спорткомітету по управлінню фізкультурно-оздоровчою роботою в первинних фізкультурних організаціях.

2.3. Зміст управлінської роботи в підрозділах спорткомітету й особливості його взаємодії з іншими органами управління.

2.4. Організація та зміст діяльності по розвитку масової фізкультурної й спортивної роботи ради спортивного товариства (СТ).

2.5. Організація праці працівників спорткомітету та ради спортивного товариства (СТ).

2.1. Діяльність комітету з фізичній культурі й спорту по розвитку масової фізкультурно-оздоровчої роботи в місті (районі)

Практична діяльність комітету з фізичної культури й спорту (спорткомітету) по розвитку масової фізичної культури здійснюється в тісному контакті з державними, профспілковими та іншими громадськими організаціями, за широкої участі суспільного активу, об’єднаного в комісії, федерації, ради, колегії.

Завдання міського (районного) спорткомітету випливають із Конституції України, Законів України «Про фізичну культуру і спорт», «Про туризм», «Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні», Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров’я нації», спеціальних постанов з питань фізичної культури, інструкцій відповідних виконкомів і вищестоящих спорткомітетів.

Одним з головних завдань спорткомітету є подальший масовий розвиток фізичного виховання, спорту, туризму, активного відпочинку, впровадження фізичної культури в побут кожної родини.

Для вирішення цього завдання комітет з фізичної культури спрямовує свою діяльність на:

- підвищення рівня організаторської діяльності по керівництву фізкультурним рухом у місті й районі;
- здійснення агітаційно-пропагандистської роботи, популяризацію прогресивного досвіду масової фізкультурної й спортивної роботи;
- поліпшення керівництва й контролю за організацією роботи з виконання тестових нормативів, підготовку спортсменів масових розрядів;
- розвиток матеріально-технічної бази для занять фізичною культурою та ефективність її використання;
- підвищення ефективності керівництва його контролю за організацією масової фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання й у зонах відпочинку.

Управління розвитком масової фізичної культури та спорту здійснюється відповідно до функцій спорткомітету, такими як:

- організація розробки й здійснення науково обґрунтованого планування, складання комплексних планів соціального розвитку міста, району, календарних планів змагань, планів роботи апарату спорткомітету та інших планових документів;
- підбір, розміщення фізкультурних кадрів, підвищення їхньої кваліфікації, контроль за їхньою діяльністю;
- надання допомоги та здійснення контролю за роботою колективів фізичної культури, які займаються розвитком фізичної культури;
- облік всієї роботи з масової фізичної культури;
- надання допомоги міським, районним лікарсько-фізкультурним диспансерам, пунктам, відділам охорони здоров'я в організації медичного обслуговування осіб, що займаються фізичною культурою;
- організація виховної роботи серед фізкультурників і спортсменів;
- проведення у встановленому порядку наради активу з питань масової фізичної культури й спорту;
- видання в межах своєї компетенції постанов, обов'язкових для виконання державними й громадськими організаціями, що займаються питаннями масового фізичного виховання населення.

Спорткомітет зобов'язаний широко пропагувати масову фізкультурно-оздоровчу роботу, використовуючи радіо, телебачення, періодичну пресу, Інтернет, організувати фізкультурно-спортивні свята, показові виступи спортсменів, паради фізкультурників та інші заходи.

На своїх засіданнях спорткомітет розглядає питання, що вимагають колегіального обговорення та прийняття постанов. Наприклад, звіти голів рад спортивних клубів, колективів фізичної культури про їхню діяльність з розвитку масового фізкультурного руху, реалізації постанов з питань фізичної культури й спорту; питання про стан фізичного виховання в навчальних закладах, про підготовку до змагань, про проведення спартакіад та інших масових заходів. Спорткомітет затверджує плани розвитку спортивної роботи, календарі змагань, вирішує питання про роботу з дітьми та підлітками за місцем проживання, про роботу з допризовною молоддю та ін.

Однією з важливих функцій у практичній роботі спорткомітету є планування.

Провідне значення в системі планування спорткомітетів має розробка перспективних (довгострокових) планів. Основними показниками по розвитку фізичної культури й спорту, що включаються в державний план економічного й соціального розвитку району (міста) є:

- чисельність громадян, які систематично займаються фізичною культурою й спортом;
- будівництво й розвиток мережі спортивних споруд;
- потреба в кадрах фахівців фізичного виховання й ін.

Крім перспективних планів спорткомітет розробляє поточний (річний) план. Основним поточним планом спорткомітету є його робочий план, що складається поквартально.

Міський (районний) спорткомітет, як державний орган, концентрує всі показники, що характеризують стан і перспективи розвитку фізкультурно-масової, оздоровчої й спортивної роботи в місті, районі. Для виявлення реальної картини розвитку даної роботи необхідно добре поставити облік, без якого практично неможливе керівництво діяльністю всіх фізкультурних організацій. Облік також необхідний для узагальнення та поширення позитивного досвіду в роботі, для звіту перед вищестоящими керівними організаціями. За правильну постановку обліку й звітності по фізичній культурі й спорту персональну відповідальність несе голова спорткомітету.

Міський (районний) спорткомітет повинен мати наступну документацію по обліку:

1) план роботи (поквартально);
2) журнал обліку роботи спорткомітету;
3) протоколи засідань спорткомітету та прийняті їм постави;
4) книгу наказів;
5) постанови вищестоящих організацій: державного, обласного, районного рівнів;
6) переписку з районними керівними організаціями (райдержадміністрацією, відділом народної освіти, відділом культури, відділом охорони здоров'я);
7) список колективів фізкультури міста, району;
8) статистичні звіти колективів фізкультури за визначеною формою (станом на 1 січня кожного року);
9) переписку з колективами фізичної культури (довідки за підсумками перевірки колективів і т.д.);
10) книгу обліку рекордів і вищих досягнень по спорту;
11) книгу обліку фізкультурних кадрів;
12) книгу обліку спортивних споруд у місті, районі;
13) календарний план фізкультурно-масових і спортивних заходів, положення про проведення спортивних змагань на рік;
14) план розвитку фізичної культури та спорту (на 5 років);
15) книгу обліку підготовлених у колективах фізкультури спортсменів-розрядників;
16) журнал реєстрації вхідних і вихідних документів.

Щорічно на основі облікових матеріалів, спорткомітет складає статистичний звіт, який надається у вищестоящий комітет з фізичної культури та спорту.

2.2. Діяльність спорткомітету по управлінню фізкультурно-оздоровчою роботою в первинних фізкультурних організаціях

Найважливішою функцією міського (районного) спорткомітету є організація керівництва, регулювання, контроль за діяльністю первинних фізкультурних організацій:

- колективів фізичної культури **(КФК)**,

- спортивних клубів (**СК**),
- фізкультурно-спортивних клубів (**ФСК**).

До числа основних видів діяльності з управління первинними фізкультурними організаціями варто віднести:

1) створення первинних фізкультурних організацій шляхом узгодження з адміністрацією підприємства, профспілковими організаціями; проведення роз'яснювальної роботи й надання практичної допомоги організаційному бюро (організаційному комітету) по формуванню колективів фізкультури;

2) реєстрацію створюваних фізкультурних колективів шляхом оформлення паспорта, первинної постановки їх на облік фізкультурною організацією;

3) надання методичної допомоги новоутвореним колективам, у тому числі розподіл обов'язків, створення постійних комісій, надання типової документації, допомога в складанні планів, веденні обліку, складанні звітів і т.п.;

4) участь у підборі й розпреділенні фізкультурних кадрів для первинних фізкультурних організацій (направлення на роботу фахівців, їхній облік, надання методичної допомоги в налагодженні організації навчально-спортивної та інших видів роботи);

5) здійснення контролю за виконанням нормативних потреб по будівництву спортивних споруд у мікрорайонах;

6) надання допомоги у створенні спортивних клубів за інтересами (клуби аматорів бігу, загартовування, туризму, художньої гімнастики, вихідного дня і т.д.) у місцях масового відпочинку;

7) участь в організації й проведенні спортивно-масових заходів типу «Спортивна родина», «Тато, мама і Я — спортивна сім'я», спартакіад здоров'я, дитячо-юнацьких змагань двірських команд на призи «Шкіряний м'яч», «Золота шайба», «Біла тура» і інших;

8) узгодження діяльності міських (районних) організацій по керуванню фізкультурно-оздоровчою роботою з місця проживання;

9) забезпечення контролю за виконанням постанов, затверджених нормативних вимог, інструкцій вищестоящих організацій, у тому числі за виконанням переліку фізкультурно-оздоровчих заходів, що підлягають обов'язковому проведенню в загальноосвітніх закладах, професійно-технічних училищах, коледжах, вищих навчальних закладах, виробничих колективах і т.д.

10)популяризація прогресивного досвіду первинних фізкультурних організацій по масовій фізкультурно-оздоровчій роботі; проведення науково-практичних конференцій, оглядів конкурсів на кращу постановку роботи з спортивно-масової роботи; допомога у будівництві спортивних споруд.

11)контроль за якістю фізкультурно-оздоровчої роботи в навчальних закладах, на підприємствах різної форми власності, контроль за виконанням вказівок і рішень виконкомів Рад народних депутатів з питань розвитку фізкультурно-спортивної роботи за місцем проживання.

2.3. Зміст управлінської роботи в підрозділах спорткомітету й особливості його взаємодії з іншими органами управління

Організаційна робота - одна з головних у діяльності спорткомітетів як органів спеціальної компетенції, які здійснюють міжгалузеве керівництво з питань-фізичної культури й спорту, тобто забезпечують координацію роботи всіх організацій, що займаються фізичною культурою, незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості і форми власності.

Ефективність і якість масової фізкультурно-оздоровчої роботи багато в чому залежать від рівня організаторської діяльності, чіткого розподілу функціональних обов'язків структурних підрозділів спорткомітетів. Для цього в структурі спорткомітетів (області, міста, району) створюються структурні підрозділи у вигляді відділів — організаційно-масовий, навчально-спортивний, учнівський молоді, планово-фінансовий та ін.

Структура спорткомітетів великих міст (наприклад, у Києві, Дніпропетровську) більше диференційована. Крім того, у штатах цих спорткомітетів є посади інспекторів по окремим ділянкам роботи (за місцем проживання, пропаганді фізичної культури, спортивного будівництва і т.д.).

Основна управлінська діяльність спорткомітету здійснюється у двох головних відділах - організаційно-масовому та навчально-спортивному.

До числа основних функцій *організаційно-масового відділу* відносяться:

- підготовка засідань та нарад спорткомітету;
- підготовка питань для винесення на сесії й засідання виконкому;
- планування роботи апарату комітету;
- здійснення планового контролю й перевірки виконання постанов вищих органів і наказів комітету з розвитку масової фізичної культури та спорту;
- підбір, розміщення, атестація кадрів, підвищення їх кваліфікації;
- ведення обліку та складання звітів комітету;
- організація, регулювання та надання допомоги колективам фізичної культури та районним організаціям;
- здійснення управлінських відносин з іншими відділами виконкому (народної освіти, культури, охорони здоров'я та інших).

Найбільшу допомогу в організації пропаганди фізичної культури та спорту і її безпосередньої організації надають відділ культури і його підвідомчі установи - будинки культури, сільські клуби та селищні ради, бібліотеки, громадські організації фізкультурно-спортивного спрямування.

Спорткомітет повинен мати постійні ділові зв'язки з відділом народної освіти, який відповідає за фізичне виховання дітей та учнівський молоді, а також з відділом охорони здоров'я, який організує роботу з медичного контролю за тими, хто активно займається фізичною культурою й спортом, та лікарсько-фізкультурними диспансерами.

Спорткомітет підтримує зв'язок з районним, (міським) архітектором, який складає перспективні плани розвитку й забудови міст, районних центрів, населених пунктів. У цій роботі важливе значення має правильне та доцільне розміщення спортивних споруд та проведення їх реконструкції.

Здійснюючи керівництво фізкультурно-масовою й спортивною роботою, спорткомітет повинен мати постійний зв'язок з керівниками добровільних спортивних товариств, спортивних споруд, колективів фізичної культури промислових підприємств, установ, організацій, навчальних закладів різної форми власності, незалежно від їх відомчої підпорядкованості..

Депутатські комісії здійснюють контроль за виконанням постанов уряду з питань фізичної культури й спорту. Спільно зі спорткомітетом вони виносять на розгляд виконкому найважливіші питання, пов'язані з поліпшенням роботи з фізичної культури в місті (районі), наприклад про будівництво спортивних споруд, роботи за місцем проживання, розширення зон відпочинку та виділення земельних ділянок під спортивні споруди, виробництво інвентарю й устаткування з місцевої сировини, на місцевих підприємствах, організації культурно-спортивних свят та інші.

Від рівня організаторської роботи спорткомітетів залежить ефективність виконання поставлених перед фізкультурними організаціями завдань по впровадженню фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи серед населення , залучення широких мас до програми «Спорт для всіх».

Навчальноо-спортивний відділ (або відділ масових видів спорту) зобов'язаний забезпечувати керівництво всією спортивно-масовою роботою, яка проводиться в місті (районі). Для цього відділ здійснює:

- планування спортивної роботи, складання календарних планів масових змагань;
- контроль за роботою тренерів, підвищення їхньої кваліфікації, атестацію, обмін досвідом роботи тренерів;
- організацію шкіл вищої спортивної майстерності й контроль за їхньою роботою;
- присвоєння, оформлення спортивних розрядів, спортивних звань.

Важливою часткою навчально-спортивної роботи міського (районного) спорткомітету є організація та проведення масових фізкультурно-спортивних заходів: спартакіад, кросів, змагань по видах спорту, змагань на кращого бігуна, стрибуна, метальника, плавця і т. ін., які проводяться у колективах фізкультури; змагань і матчевих зустрічей з спортивних ігор на різні призи та першості міста й району.

Навчально-спортивна робота міського (районного) спорткомітету проводиться планово. Календарний план фізкультурних і спортивних заходів є підведенням підсумків навчально-спортивної роботи, яка була проведена в місті, районі.

Основу календарного плану повинні скласти заходи вищестоящого спорткомітету.

Об'єднаний календарний план фізкультурних і спортивних заходів повинен включати наступні розділи:

1) масово-оздоровчі заходи,
2) комплексні заходи,
3) спортивні змагання з видів спорту.

У календарному плані повинні бути передбачені строки проведення змагань у колективах фізкультури. На це виділяється досить великий період часу, оскільки колективу фізкультури потрібно провести змагання у своїх підрозділах: відділеннях, класах, групах, на курсах, факультетах і т.д. Необхідно враховувати також і те, що в колективах змагання можуть бути багато-туровими. У календарному плані повинні мати місце національні види спорту, а також традиційні товариські матчеві зустрічі та змагання.

Найкращим варіантом календарного плану є єдиний план, у якому визначені терміни всіх заходів, починаючи від колективів фізкультури міста, району й закінчуючи змаганнями та заходами обласного та всеукраїнського масштабу.

Усі змагання в умовах міста (району) доцільно проводити у вихідні дні або у вільний від роботи та навчання час.

Спорткомітет здійснює контроль за проведенням змагань у всіх колективах фізкультури, відповідає за проведення змагань, передбачених за своїм календарем, забезпечує участь збірних команд міста, району в змаганнях, організованих вищестоящим комітетом.

При міському (районному) спорткомітеті для надання допомоги первинним фізкультурним організаціям створюються громадські органи:

- групи громадських інструкторів по організаційній роботі;
- спортивні секції, колегії суддів по спорту;
- тренерські ради по основних видах спорту в місті, районі;
- постійні та тимчасові комісії по роботі з учнями, навчально-методичній роботі, роботі з дітьми та підлітками за місцем проживання, пропаганді фізичної культури та спорту, будівництву та експлуатації спортивних споруд, оргкомітети по проведенню спартакіад, спортивних свят, по підготовці до спортивних парадів, показових спортивних виступів і т.д.

Для більш активної роботи міського (районного) спорткомітету можуть створюватися й інші громадські органи.

Важливу роль в організаційно-управлінській і виконавській діяльності спорткомітету повинні грати спортивні секції (федерації), завданнями яких є всіляке сприяння розвитку фізкультурного руху, росту масовості свого виду спорту та підвищенню майстерності спортсменів.

Спортивні секції (федерації) повинні:

- здійснювати громадський контроль за організаційно-методичною та навчально-спортивною роботою фізкультурних організацій, платних і громадських тренерів (викладачів) по спорту, за впровадження передових методів навчання, перевірених наукою й практикою;
- надавати допомогу фізкультурним організаціям і колективам фізкультури в постановці на належному рівні навчально-спортивної роботи та в проведенні спортивних змагань;
- широко залучати фізкультурний актив, фахівців, тренерів до роботи спорткомітету;
- організовувати обмін досвідом спортивних секцій колективів

фізкультури та тренерів в навчально-тренувальній роботі та проведенні спортивних змагань по видах спорту;

- підготовлювати та проводити спортивно-масові заходи, передбачені планом спорткомітету, кваліфікаційні змагання для підготовки спортсменів-розрядників, вести облік розрядників по виду спорту;
- комплектувати склади збірних команд по видах спорту для участі в зазначених вище змаганнях (районних, міських, обласних, всеукраїнських) та вносити їх на затвердження спорткомітету;
- розглядати матеріали про встановлення рекордів і вищих досягнень по спорту, про присвоєння спортивних розрядів, звань, суддівських категорій для наступного затвердження спорткомітетом;
- вести агітаційно-пропагандистську роботу з розвитку свого виду спорту, використовуючи для цієї мети Інтернет, радіо, друк, телебачення, наочну агітацію - фотовітрини, плакати, таблиці, організовувати показові виступи та виїзди в інші колективи і т.д.
- проводити виховну роботу серед фізкультурників і спортсменів.

Свою роботу секції (федерації) проводять відповідно до плану, затвердженого спорткомітетом. Всі принципові питання, прийняті на президії або пленумі секції (федерації), особливо пов'язані з матеріальними витратами, виїздами, проведенням змагань, товариських зустрічей і т.д., розглядаються та затверджуються спорткомітетом.

При секціях (федераціях) організуються колегії суддів по виду або видам спорту (для об'єднаних секцій), які працюють під безпосереднім керівництвом президії секції (федерації).

На колегію суддів покладають наступні обов'язки:

- призначення головних суддів та їхніх заступників, головних секретарів змагань та підбір суддів на змагання, які проводяться спорткомітетом, а також призначення суддів на змагання, які проводяться в місті (районі). Проводити підбор і призначення суддів, а також присвоювати учасникам змагань спортивні розряди та звання необхідно в строгій відповідності з вимогами Єдиної спортивної класифікації;
- проведення та організація семінарів, консультацій і навчальних зборів за правилами змагань (по даному виду спорту) з метою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також переатестації суддів;
- проведення переглядів суддівства та обговорення підсумків змагань;
- здійснення заходів щодо підвищення рівня проведення спортивних змагань, поліпшенню інформаційної роботи в ході змагань і т.д.;
- розгляд протестів на рішення суддівських колегій, які проводили змагання;
- керівництво та надання допомоги суддівськими групами колективам фізкультури.

При секції по виду спорту створюються тренерська рада та комісії з роботи серед дітей, юніорів та ін. Ці громадські підрозділи вирішують перед спорткомітетом виокремлені питання методичного порядку, узагальнюють

досвід роботи кращих викладачів фізкультури шкіл і навчальних закладів, досвід організації спортивних змагань. У їхню компетенцію також входять проблеми устаткування спортивних споруд, питання впровадження в практику рекомендацій наукових установ, залучення у вибраний вид спорту широких верств населення і багато інших питань.

Оргмассова комісія секції (федерації) вирішує питання організаційного порядку, таких як планування, визначення програми чергових засідань секції, і т.д.

2.4. Організація й зміст діяльності по розвитку масової фізкультурної й спортивної роботи ради спортивного товариства (СТ)

Основним напрямком діяльності спортивного товариства (**СТ**) в області спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи є впровадження фізичної культури в побут кожної родини. Масове фізичне виховання та оздоровлення різних верств населення здійснюється шляхом широкого впровадження виробничої гімнастики, залучення у фізкультурно-оздоровчі заняття в групах здоров'я, загальної фізичної підготовки, аеробіки, шейпінгу, бодібілдінгу і т.д.

Проводити дану роботу необхідно як на виробництві, так і у навчальних закладах, за місцем проживання, у зонах масового відпочинку, у санаторіях, профілакторіях, спортивно-оздоровчих таборах і т.д.

Всі ці завдання визначені в уставах СТ, де також зафіксовані права та обов'язку кожного члена товариства.

До основних завдань, вирішення яких покладено на СТ, відносяться наступні:

1) виховання своїх членів у дусі патріотизму;
2) розвиток масової фізичної культури та спорту, організація спортивно-оздоровчої роботи;
3) підготовка висококваліфікованих спортсменів, підвищення їхньої майстерності.

З метою залучення широких верств населення до систематичних занять фізичною культурою та спортом СТ:

- створює спортивні секції та команди з різних видів спорту та організує в них тренувальні заняття, здійснює підготовку спортсменів-розрядників і майстрів спорту;
- організує фізкультурно-оздоровчу роботу: гігієнічну гімнастику, заміські прогулянки, туристські походи, оздоровчі спортивні табори, студентські спортивні ігри, спартакіади, фізкультурні свята, естафети, кроси, конкурси спортивних родин і т.п.;
- бере участь у змаганнях та інших спортивних заходах, які проводяться спорткомітетами, відомствами, профспілками, а також міжнародними спортивними організаціями та окремими спортивними клубами вищих навчальних закладів різних країн світу;
- веде широку пропаганду фізичної культури та спорту, видає для цього

методичні посібники, плакати, гасла, довідники, бюлетені, брошури та інші матеріали;

- здійснює підготовку та перепідготовку фізкультурних кадрів і громадського активу;
- проводить фізкультурно-масову та спортивну роботу серед дітей, створює дитячі спортивні секції та команди, відкриває у встановленому порядку дитячі спортивні школи;
- надає шефську допомогу в організації фізкультурної роботи на селі, у школах, таборах відпочинку;
- організує разом з органами охорони здоров'я медичний контроль за тими, хто активно займається фізичною культурою та спортом;
- закуповує спортінвентар і забезпечує його збереження;
- здійснює разом із профспілковими організаціями та міністерствами планування і будівництво спортивних споруд;
- здійснює керівництво роботою спортивних баз товариства та проводить контроль за правильною їхньою експлуатацією;
- узагальнює та поширює передовий досвід фізкультурно-масової та навчально-спортивної роботи.

Організаційно-управлінська діяльність СТ по розвитку масової фізичної культури й спорту спрямована на рішення наступних завдань:

- популяризацію засобів виробничої фізичної культури;
- створення первинних фізкультурних організацій на виробництві, в установах і навчальних закладах **і** за місцем проживання населення;
- планування розвитку масової фізкультурно-оздоровчої роботи;
- участь у будівництві спортивних споруд, майданчиків, спортивних комплексів, спортмістечок, доріжок здоров'я, фізкультурно-оздоровчих центрів, рекреаційних установ за рахунок профспілкових засобів та спонсорських внесків;
- підвищення кваліфікації штатних працівників і підготовку громадських фізкультурних кадрів по масовій фізкультурно-оздоровчій роботі;
- надання практичної допомоги фізкультурним організаціям за місцем проживання населення, організацію двірських команд фізкультурно-спортивних клубів, фізкультурно-оздоровчих комбінатів, клубів за інтересами, клубів вихідного дня;
- участь у проведенні масових спортивних заходів: спартакіад здоров'я, фізкультурних свят у мікрорайонах, на підприємствах і т.д.;
- використання кадрових і матеріально-технічних ресурсів підвідомчих ДЮСШ і їхніх філій для організації фізкультурно-спортивних занять і змагань дітей і підлітків за місцем проживання;
- забезпечення консультаціями осіб, що самостійно займаються фізкультурою та спортом;
- участь у проведенні оглядів-конкурсів на кращу постановку фізкультурно-оздоровчої роботи на підприємствах, мікрорайонах, ЖЭКах, загальноосвітніх школах і т.д.;

•участь у створенні та забезпеченні заміських спортивно-оздоровчих таборів, туристичних баз, будинків мисливця й рибалки;

•організацію методичних кабінетів і їхнє забезпечення літературою, допомога з масової фізкультурно-оздоровчої роботи.

2.5. Організація праці працівників спорткомітету та ради спортивного товариства (СТ)

Ефективність роботи спорткомітету та ради СТ з розвитку фізичної культури та спорту залежить від рівня їхньої організаторської діяльності. У свою чергу, цей рівень залежить від знань, організаторських здібностей і особистісних якостей керівників.

Кожна робота має свої особливості. У роботі керівника-організатора фізкультурно-оздоровчої й спортивної роботи головне - це безпосередня робота з людьми, керування їхньою діяльністю.

При організаторській роботі необхідно, по-перше, продумати, як вирішити те або інше завдання, проаналізувати її, уточнити, що й кому доручити, виявити сформовану обстановку, умови, а по-друге, організувати людей на виконання управлінського рішення, провести чіткий інструктаж, організувати виконання справи.

Для керівника апарату спорткомітету організація виконання - головна професійна функція. Необхідно враховувати й те, що організація праці керівника нерозривно пов’язана із загальним рівнем організації праці в цілому в системі спорткомітету, що діє як єдиний механізм.

Керівник будь-якого спорткомітету зобов’язаний:

- забезпечувати раціональний поділ і кооперацію праці працівників апарату керування;
- здійснювати необхідні заходи щодо створення умов для вдосконалювання роботи апарату комітету;
- забезпечувати підбір, розміщення, а також підвищення кваліфікації кадрів;
- якщо буде потреба передавати частину своїх функцій оперативного характеру підлеглим;
- здійснювати на науковій основі планування, координацію й забезпечення контролю за роботою апарату, активу та інших об’єктів керування;
- знаходити час для вивчення суспільної думки та іншої інформації, необхідної для вдосконалювання керівництва;
- дотримання цих та інших вимог в практиці дозволить більш ефективно будувати організаторську діяльність, здійснювати керівництво та керування різноманітними об’єктами, вирішувати завдання масового розвитку фізичної культури та спорту, впровадження її в побут кожної родини.

Не менш відповідальною є діяльність інструктора з фізичної культури та спорту. Ефективність його діяльності залежить:

- від уміння чітко спланувати свою роботу;
- від взаємодії з активом спорткомітету (федераціями, тренерськими

радами, комісіями);

- ініціативності, діловитості, творчого підходу,
- уміння бачити головне, розробляти обґрунтовані реальні рішення, використовувати раціональні форми та методи керування, організації.

Структура праці інструктора у загальному виді складається з:

1) роботи з документами (інформаційне забезпечення).Сюди доцільно віднести збір інформації і її аналіз, складання звітів, доповідних записок, службових листів, розробку проекту постанови, облік роботи, складання довідок і т.д.;

2) керівництва діяльністю підлеглих об'єктів. Тут необхідно здійснювати комплексне планування, організацію активів, нарад, складання інструкцій, проводити роботу з кадрами, узагальнювати передовий досвід, організовувати змагання між колективами фізичної культури, спортклубами за місцем проживання й т.д.;

3) організації контролю й перевірки виконання рішень, постанов вищих органів, надання допомоги на місцях;

4) проведення масових спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів, у тому числі складання календарного плану змагань, кошторису витрат, розробку положень про змагання, організації навчально-тренувальних зборів, забезпечення суддівства, реклами, атрибутики і т.д.;

5) вирішення питань, пов'язаних із придбанням, орендою**,** відряджанням і ін.

Підвищенню рівня організації роботи спорткомітету ради спортивного товариства (СТ) сприяє оперативне планування його діяльності. Для цього поряд із планом роботи спорткомітету на рік складаються місячні розробки. Орієнтовною формою такого плану може служити наступна:

№ п\п	**Зміст роботи, найменування заходу**	**Виконавці**	**Тижні місяця**			
			1-й	**2-й**	**3-й**	**4-й**

Конкретизувати й упорядкувати роботу апарату спорткомітету та ради спортивного товариства допомагає складання індивідуальних робочих планів.

У цілісному вигляді такий план включає:

- перелік основних заходів і видів роботи, що доручаються співробітникові спорткомітету або ради спортивного товариства на рік;
- помісячні вибірки із цього переліку з розподілом завдань по тижнях місяця;
- оперативні плани дій по днях, складені перед початком тижня і які корегуються в міру потреби.

Приведемо орієнтовну форму індивідуального робочого плану:

Час робочого дня	**Зміст роботи**	**Місце роботи**	**Час і адреса подання результатів**

3. ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ Й СПОРТИВНОЇ РОБОТИ У ТРУДОВИХ КОЛЕКТИВАХ

3.1. Створення колективу фізичної культури.
3.2. Керування колективом фізичної культури
3.3. Зміст діяльності ради і підрозділів колективу фізичної культури
4.4. Перспективне планування розвитку масової фізичної культури й спорту у трудовому колективі
4.5. Організація цеху здоров'я
4.6. Організація виробничої гімнастики

3.1. Створення колективу фізичної культури

Для проведення підготовчої роботи зі створення колективу фізичної культури профспілковий комітет підприємства призначає організаційне бюро.

Завданнями оргбюро є:

- установлення зв'язку з місцевим районним (міським) спорткомітетом та з радою СТ (спортивного товариства), що обслуговує галузь господарства (відомства), до якої відноситься дана організація;
- з'ясування питання про можливість одержання методичної та інших видів допомоги по створенню, документальному оформленню й організації роботи колективу фізкультури;
- вивчення фізкультурних і спортивних інтересів співробітників своєї організації;
- виявлення фізкультурно-спортивного активу, у тому числі осіб, які мають певний досвід роботи в цій області, спортсменів, суддів по спорті та ін.;
- організація агітаційно-пропагандистської роботи (бесіди, лекції, показові виступи, статті в стінгазеті, вітрини, плакати й ін.) по залученню співробітників у члени СТ;
- визначення напрямків і можливостей розвитку у своїй організації масової фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи;
- складання попереднього плану (проекту плану) роботи колективу фізкультури;
- підбір кандидатів до складу ради колективу фізкультури та попередня співбесіда з ними;
- узгодження з адміністрацією часу проведення установчих зборів;
- підготовка та проведення установчих зборів (конференції) по створенню колективу фізкультури. Залежно від умов діяльності організації установчі збори можуть бути присвячені до якої-небудь події, знаменній даті, святковому вечору або проведені у програмі яких-небудь інших загальних зборів співробітників.

У програму установчих зборів можуть включатися наступні питання:

- інформація про призначення, організаційні особливості й перспективи розвитку створюваного колективу фізкультури;

- звіт оргбюро про проведену роботу;
- виступу представників адміністративних і громадських організацій, гостей і співробітників із пропозиціями, щодо створення колективу фізкультури;
- внесення пропозиції про створення колективу фізкультури та затвердження цієї пропозиції відкритим загальним голосуванням;
- обговорення кандидатур до складу ради колективу фізкультури;
- затвердження складу ради відкритим загальним голосуванням;
- вибори редакційної колегії стінгазети колективу фізкультури, ревізійної комісії, а також, за потреби, комісій, ініціативних груп і т.д. по проведенню першочергових робіт і заходів (придбання спортінвентарю, спортивного обладнання, устаткування спортивних майданчиків, проведення масового фізкультурно-оздоровчого заходу та ін.).

Залежно від умов і можливостей оргбюро перед початком або наприкінці зборів може бути прочитана лекція (наприклад, про соціальне значення фізичної культури та спорту), проведений показовий спортивно-гімнастичний виступ, організований продаж спортивних книг та журналів і ін.

Якщо робота з фізичної культури та спорту раніше не проводилася, організаційному бюро доцільно перед створенням колективу фізкультури, провести запис бажаючих у фізкультурно-оздоровчі групи, спортивні секції, допомогти їм у налагодженні навчально-тренувальних занять, організувати загальнодоступні масові фізкультурно-спортивні заходи - легкоатлетичні кроси та забіги, змагання із шахів, шашок, настільного тенісу, волейболу, товариські матчі з доступних видів спорту, конкурси сімейних команд, робочих бригад, навчальних груп і т.п. Це дозволить зацікавити співробітників та виявити активістів.

Варто також знати, що створювати самостійні колективи фізкультури в організаціях з невеликим числом співробітників (50-100 чоловік) не завжди доцільно. У таких організаціях може не виявитися достатніх матеріальних і людських ресурсів для проведення нормальної навчально-тренувальної та спортивно-масової роботи. Невеликим організаціям за узгодженням між собою краще створювати об’єднані колективи фізкультури, які сформовані по відомчій або територіальній ознаках.

3.2. Керування колективом фізичної культури

Вищим органом колективу фізичної культури є загальні збори або конференція, на яких присутні не менше половини членів даного колективу. Діяльність колективу фізкультури спрямовується та контролюється місцевим спорткомітетом і радою СТ. Певну участь у керуванні колективом ФК приймають медичні установи, які здійснюють медичний і гігієнічний контроль фізкультурно-спортивних занять та спортивно-масових заходів.

Структура керування підрозділами колективу фізкультури залежить від:

- кількості та вікового складу працюючих (учнів),

- базової організації,
- від того, які завдання стоять перед колективом фізкультури,
- які основні напрямки діяльності колективу,
- від наявності спортивних споруд, наявних фізкультурних кадрів і ін.

Вищезазначені фактори визначають склад ради колективу фізкультури, кількість і характер створюваних при раді постійних і тимчасових комісій.

У практиці фізкультурного руху до складу ради колективу фізкультури звичайно обирають: у невеликих організаціях (до 1 тис. працюючих) -3-7 чоловік, у середні (1-3 тис.) - 5-11, у великі (понад 3 тис.) -9-17 чоловік*..

Із числа членів ради обираються голова, 1-3 його заступника, секретар.

Голова здійснює загальне керівництво радою, представляє колектив у вищестоящих і суміжних організаціях, відповідає за дотримання фінансової та господарської дисципліни, за діяльність колективу відповідно до статуту спортивного товариства. Заступники голови, крім разових доручень і допомоги голові, як правило, очолюють основні комісії при раді або відповідають за найбільш важливі ділянки роботи.

Секретар ради оформляє робочу документацію, веде облік роботи (а в невеликих колективах - і його матеріальних цінностей), готовить звітні й довідкові матеріали.

Організація колективу фізичної культури

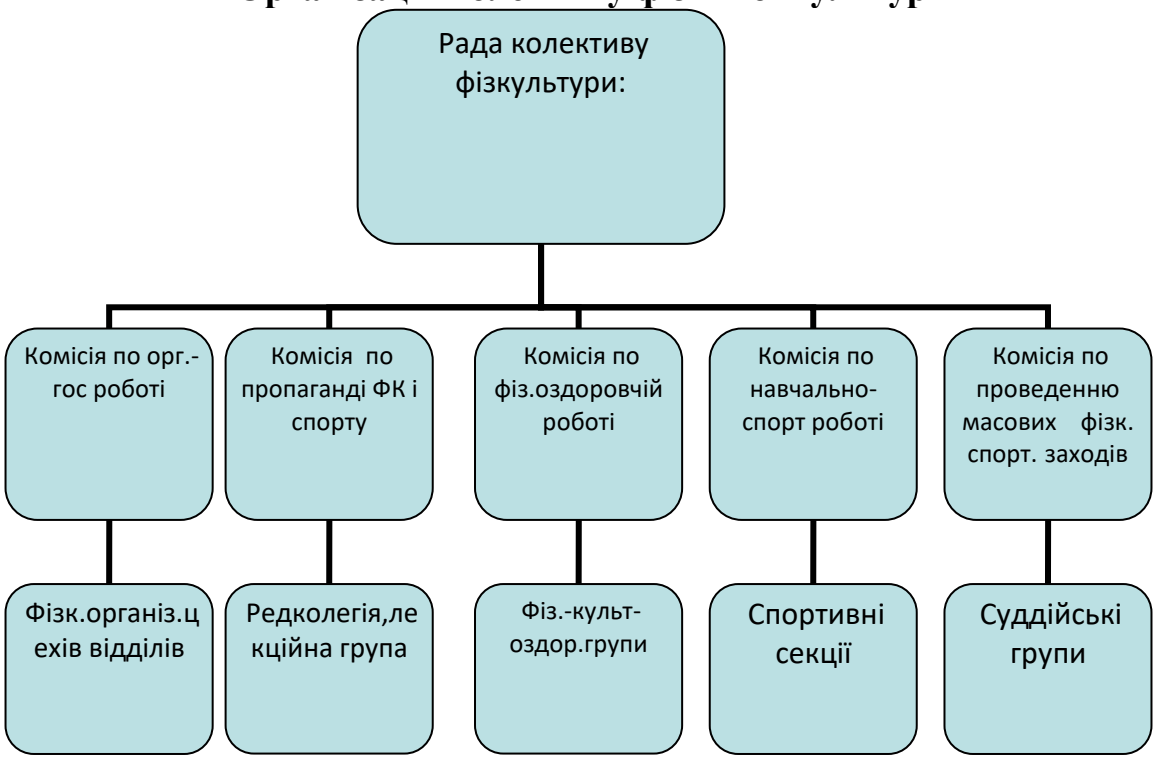

Постійні комісії створюються по найбільш значимих розділах роботи ради: організаційно-господарської, фізкультурно-оздоровчої, навчально-спортивної, спортивно-масової, виховної, агітаційно-пропагандистської та ін. (див. схему).

За необхідності при раді колективу фізкультури можуть бути створені й інші постійні комісії: по роботі з населенням за місцем проживання (у тому

числі в гуртожитках), по спортивним спорудам, комісія з роботи з дітьми, тренерська рада та ін. Доцільність їхнього створення визначається місцевими умовами, напрямками розвитку колективу фізкультури та обсягом роботи.

Організаційно-управлінська діяльність ради колективу фізкультури повинна здійснюватися у взаємодії з адміністрацією та іншими громадськими організаціями. Необхідність такої співпраці зумовлена тим, що правові, фінансові та виконавські можливості ради обмежені. Так, наприклад, без виділення необхідних засобів із профбюджету, з фондів соціального розвитку рада часто не в змозі забезпечити матеріальними ресурсами створення спортивних баз, придбання необхідного майна, проведення масових заходів. У роботі із впровадження виробничої гімнастики буває необхідна допомога відділу по охороні праці й техніки безпеки. У проектуванні та будівництві спортивних споруд потрібна участь відділу капітального будівництва. Для виділення транспорту на проведення туристичних екскурсій, виїздів за місто, обладнання для спортивно-оздоровчого табору потрібна допомога адміністративно-господарської частини.

Правильна організація роботи ради колективу фізкультури передбачає погоджені дії з медчастиною (обстеження фізкультурників, гігієнічний контроль, обслуговування змагань і ін.), з бібліотекою (інформаційно-пропагандистська робота, підбір методичної літератури), господарською частиною (виготовлення наочних приладів, обладнання, інвентарю, облаштування спортмайданчиків тощо) і т.д.

3.3. Зміст діяльності ради і підрозділів колективу фізичної культури

Вся діяльність ради колективу фізичної культури проводиться по наступних розділах;

1. **<u>Організаційно-масова та управлінська робота</u>:**

- складання перспективних і робочих планів;
- проведення засідань ради;
- проведення зборів членів колективу, вибори фізоргів;
- залучення в члени СТ;
- створення тимчасових комісій, рад, оргбюро, комітетів і т.п.;
- встановлення зв’язку, узгодження питань із іншими організаціями;
- обговорення та затвердження планів, підсумкових і звітних матеріалів, характеристик, складів збірних команд, делегацій, кошторисів і ін.;
- проведення інструктивних занять із фізкультурним активом;
- організація семінарів по підготовці та підвищенню кваліфікації громадських фізкультурних кадрів;
- перевірка роботи підрозділів колективу фізкультури

фізкультурних працівників;

- створення фізкультурних організацій (у тому числі клубів аматорів бігу (КЛБ), туризму, загартовування, атлетичної гімнастики і т.д.) у робочих відділах, гуртожитках і ін.;
- розробка положень про огляди-конкурси з фізичної культури та спорту, у відомчій організації і т. д.;
- організація шефської допомоги сільським фізкультурним організаціям, колективам фізкультури за місцем проживання, самодіяльним дитячо-юнацьким спортивним клубам і ін.;
- участь в обстеженнях, опитуваннях з метою виявлення фізкультурно-спортивних інтересів трудящих і населення за місцем проживання;
- підготовка матеріалів по запитах вищестоящих організацій;
- облік роботи колективу фізичної культури;
- діловодство;
- складання звітів про роботу.

2. **Агітаційно-пропагандистська й виховна робота.**

Рада колективу фізкультури повинна:

- проводити лекції, бесіди, диспути на спортивні теми; виготовляти фотовітрини, стенди та інші засоби наочної агітації;
- брати участь у художньому оформленні спортивних споруд**,** оформленню виробничих відділів гаслами та плакатами по фізкультурно - спортивній тематиці;
- випускати стінну газету колективу фізкультури;
- організовувати та проводити спортивні вечори;
- організовувати показові виступи по фізичній культурі та спорту;
- пропагувати прогресивний досвід роботи з фізичної культури та спорту;
- інформувати про роботу колективу фізкультури по радіо, телебаченню, в системі Інтернет;
- виготовляти афіші, оголошення, запрошення, програми і т.д.;
- комплектувати бібліотеки, створювати методичні кабінети з фізичної культурі та спорту;
- створювати власні відеофільми про колектив фізичної культури;
- організовувати показ навчальних і художніх кінофільмів на фізкультурно-спортивну тематику;
- організовувати радіорепортажі та коментарі під час проведення масових фізкультурно-спортивних заходів;
- інформувати про хід і підсумки змагань власної спартакіади з фізичної культури й спорту;
- організовувати зустрічі членів колективу з ветеранами спортивного руху району, області, з діючими спортсменами, тренерами, з ветеранами

війни та визвольних змагань УПА 1942-1952 років тощо;

- планувати виховну роботу з фізкультурниками й спортсменами, брати участь у реалізації цих планів.

3. **Фізкультурно-оздоровча робота.**

Рада колективу фізкультури відповідає за:

- проведення набору у фізкультурно-оздоровчі групи;
- участь в організації та проведенні виробничої гімнастики;
- участь в організації та проведенні спортивних заходів під час обідньої перерви;
- надання допомоги в організації фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання працівників та членів їхніх родин;
- розвиток туризму серед працівників підприємства;
- організацію методичних консультацій для працівників, які займаються фізичною культурою самостійно;
- надання методичної допомоги самодіяльним клубам аматорів бігу, атлетичної гімнастики, зимового плавання та ін.;
- забезпечення медичного контролю за працівниками, які займаються у фізкультурно-оздоровчих групах;
- участь у пропаганді масової фізкультурно-оздоровчої роботи;
- участь у проведенні масових фізкультурно-оздоровчих заходів, фізкультурних свят, туристичних екскурсій, конкурсів типу «Спортивна родина», «Спортландія» і т.д.;
- участь в організації фізкультурно-оздоровчої роботи в будинках відпочинку, профілакторіях, фізкультурно-оздоровчих таборах і т.п.;
- участь у підготовці та підвищенні кваліфікації громадських інструкторів-методистів фізкультурно-оздоровчих груп;
- участь в організації цеху здоров'я, реабілітаційних центрів, сеансів функціональної музики й т.д.;
- вивчення оздоровчої та економічної ефективності фізичної культури й спорту у підрозділах підприємства.

4. Навчально-спортивна та спортивно-масова робота.

Рада колективу фізкультури повинна здійснювати:

- підбір тренерів;
- надання допомоги в організації навчально-тренувальних занять;
- забезпечення методичного контролю за проведенням занять у секціях;
- облік навчально-спортивної роботи;
- проведення набору в спортивні секції, команди;
- організацію медичного контролю, обстеження працівників, які займаються фізичною культурою;
- розробку положень про змагання з видів спорту, спартакіади колективу;

- участь в організації та проведенні змагань, спартакіад, матчевих зустрічей по видам спорту;
- комплектування збірних команд колективу; участь у змаганнях, які проводяться вищестоящими спортивними організаціями;
- оформлення спортивних розрядів; реєстрацію рекордів колективу фізкультури; участь у роботі по підготовці та підвищенню кваліфікації громадських тренерів зі спорту, спортивних суддів;
- участь у розробці календарних планів масових фізкультурних і спортивних заходів колективу.

Практика показує, що доцільно розмежовувати даний розділ роботи ради колективу фізичної культури і виокремлювати в самостійний розділ роботи – організація і проведення масових фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів. У такому випадку функціональними обов'язками комісії даного розділу є:

- є підготовка та проведення змагань, у тому числі матчевих і товариських зустрічей, спартакіад, кросів, фізкультурних свят, вечорів, Днів здоров'я тощо;
- відповідальність за розробку сценаріїв, художнє оформлення та технічне облаштування місць змагань, підготовку показових виступів, придбання призів, запрошення почесних гостей і ін.
- координація та погодження участі у підготовці та проведенні спортивно-масового заходу суддів, учасників, інших комісій радли колективу (господарсько-фінансової, пропагандистської, навчальної і т.д.).

5. Фінансово-господарська робота.

Вона полягає у виконанні наступних функцій:

- участі разом з комітетом профспілки в розробці кошторису витрат на фізичну культуру та спорт із профбюджету, з фонду соціального розвитку та інших надходжень;
- зборі членських внесків СТ;
- підготовці кошторисів на проведення фізкультурно-спортивних і туристських заходів;
- придбання спортивного майна: інвентарю та обладнання;
- підготовці планів будівництва, реконструкції, устаткування та ремонту спортивних споруд колективу;
- проведенні інвентаризацій, обліку спортивного інвентарю, майна, матеріальних цінностей, що належать колективу;
- забезпеченні контролю за правильністю зберігання та експлуатації спортивних споруд, інвентарю та майна;
- списання пошкодженого інвентарю та майна;
- участь у будівництві спортивних споруд, доріжок здоров'я, тренажерних майданчиків, спортивних залів і ін.;
- створення пунктів прокату спортивного інвентарю та майна за місцем проживання та у місцях масового відпочинку;

• заключення договорів на оренду спортивних будівель;

• заливання катків, будівництво хокейних майданчиків, дитячих спортивних майданчиків, гімнастичних городків і т.д. на період зимових і літніх шкільних канікул за місцем проживання працівників підприємства або на спеціально виокремленій для цього території підприємства;

• участь у матеріально-технічному забезпеченні фізкультурно-спортивної роботи в гуртожитках, будинках відпочинку, санаторіях-профілакторіях, оздоровчих таборах і т.п.

У великих колективах фізкультури та спортклубах доцільно виділити окремий підрозділ спортспоруд або створити відповідну комісію, яка відповідатиме за всі питання, що стосуються будівництва, облаштування та експлуатації спортивних споруд.

3.4. Перспективне планування розвитку масової фізичної культури й спорту у трудовому колективі

Для успішного розвитку в трудовому колективі фізичної культури має вагоме значення визначення перспектив її розвитку, планування, розробка чіткої програми дій ради колективу фізкультури та підрозділів підприємства по залученню працівників і членів їхніх родин у різні форми фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять, забезпеченню ефективності цієї роботи.

Найбільш прогресивним методом планування є програмно-цільовий метод. Використання цього методу передбачає:

- розробку цільової комплексної програми (ЦКП);
- створення системи керування для реалізації ЦКП;
- забезпечення діючого контролю та своєчасного звіту і виконання планових завдань.

Для використання програмно-цільового методу необхідно визначити головні напрямки та зміст діяльності адміністрації й громадських організацій підприємств в області фізичної культури й спорту.

При практичному плануванні розвитку фізичної культури й спорту на промисловому підприємстві найбільш оптимальними напрямками є:

- підвищення фізкультурно-спортивної грамотності працівників, формування їхніх інтересів в області фізичної культури та спорту, створення активу;
- створення матеріально-технічних умов (бази) для розвитку масової фізичної культури й спорту;
- залучення працівників і членів їхніх родин у регулярні заняття фізкультурою та спортом.

По кожному з напрямків необхідно намітити конкретні завдання (цільові завдання). Бажано, щоб вони були виражені в кількісних показниках. Це полегшує планування та контроль за виконанням завдань, дозволяє більш точно розраховувати необхідні ресурси.

При визначенні цільових завдань необхідно враховувати базис фізкультурної організації підприємства, тобто вже досягнутий нею рівень

фізкультурно-спортивної роботи, наявні фізкультурні кадри та матеріально-технічну базу. к і т.д.

Наступним етапом у розробці цільової комплексної програми (ЦКП) є вибір планованих заходів (видів роботи). При цьому доцільно враховувати пропозиції членів колективу. Так, наприклад, вивчення думок допоможе виявити форми, методи й умови фізкультурно-оздоровчої роботи, що найбільше повно відповідають потребам і можливостям основного контингенту працівників і членів їхніх родин. Таке вивчення можна провести шляхом анкетування або усного опитування.

До планування заходу необхідно підходити за наявності об'єктивних можливостей. Кожна конкретна мета може бути реалізована лише при наявності необхідних ресурсів (матеріальних, кадрових, інформаційних). Мета, яка не забезпечена ресурсами, фактично недосяжна, тому при недостачі ресурсів у ЦКП потрібно включати проміжні заходи по їхньому створенню.

ЦКП складається на певну перспективу (рік або більш тривалий період). У процесі реалізації ЦКП при необхідності можна складати додаткові оперативні плани, що конкретизують зміст виконавської діяльності та враховують появу нових виконавських можливостей.

При розробці ЦКП кожний її пункт повинен містити певну інформацію:

- конкретне визначення заходу (виду роботи, планового завдання);
- місце проведення;
- терміни виконання;
- відповідальний за виконання;
- співвиконавці (залучені організації);
- ресурси, вартість.

У цільову комплексну програму (ЦКП) можуть бути включені заходи та види робіт з різних напрямків. Нижче виокремлено три напрямки і подано орієнтовні види робіт.

Напрямок 1.

Підвищення фізкультурно-спортивної грамотності працівників, формування їхніх інтересів, підготовка фізкультурного активу:

- проведення лекцій, бесід, диспутів на фізкультурні теми;
- створення народного університету фізичної культури;
- проведення спортивного вечора, показових виступів фізкультурників і спортсменів;
- проведення передач по внутрішньому радіо;
- виготовлення плакатів, стендів, вітрин, виставок;
- організація методичного кабінету;
- випуск стінгазет;
- художнє оформлення спортивних споруд, місць проведення змагань і ін.;
- створення «Музею спортивної слави» колективу;

- проведення огляд-конкурсів по профілях штатних і громадських фізкультурних працівників;
- проведення семінарів, курсів по підготовці та підвищенню кваліфікації фізкультурних кадрів;
- направлення членів колективу на навчання у фізкультурні навчальні заклади;
- направлення фізкультурних активістів на стажування в інші виробничі колективи фізкультури;
- заохочення кращих активістів колективу фізичної культури;
- проведення пробігів, естафет, показових виступів;
- поширення рекламно-агітаційних і методичних матеріалів по фізкультурно-оздоровчій роботі серед працівників і членів їхніх родин;
- створення консультаційних пунктів з питань медико-біологічних і методичних аспектів фізкультурно-оздоровчої роботи.

Напрямок 2.

Створення матеріально-технічних умов для розвитку масової фізичної культури й спорту:

- будівництво спортивних споруд;
- виготовлення спортивного інвентарю та майна;
- ремонт спортивного інвентарю та майна;
- придбання спортивного інвентарю та майна;
- створення спортивно-оздоровчого табору;
- проведення суботників по підготовці спортивних споруд до сезону (занять, масовим фізкультурно-спортивним заходам);
- створення доріжки здоров'я, маркірованої траси, теренкуру;
- створення відновлювального центру (центру реабілітації);
- створення тренажерного залу;
- організація заходів щодо пошуку ресурсів, необхідних для розвитку матеріально-технічної бази колективу фізкультури;
- облаштування велостоянки при вході на підприємство;
- радіофікація цехів для проведення виробничої гімнастики по радіо та транслювання функціональної музики, проведення радіопередач про працівників.

Напрямок 3.

Залучення працівників і членів їхніх родин до регулярних занять фізичною культурою та спортом:

- організація роботи спортивних секцій;
- організація фізкультурно-оздоровчих груп (ЗФП, здоров'я, жіночої гімнастики, атлетичної гімнастики і т.д.);
- створення клубу аматорів бігу;
- створення клубу туристів;
- впровадження виробничої гімнастики (ранкової, фізкультурних

пауз, реабілітаційної та ін.);

- організація навчально-тренувальної роботи із працівниками та членами їхніх родин за місцем проживання;
- організація фізкультурно-оздоровчої роботи в місцях масового відпочинку;
- організація туристських походів;
- організація туристських екскурсій, виїздів, походів вихідного дня і т.д.;
- проведення масових спортивних змагань на підприємстві, в місцях проживання та відпочинку працівників;
- проведення спартакіад здоров'я, комплексних змагань типу «Спортивна родина», «Спортландія» і ін.;
- проведення фізкультурно-спортивних свят для населення;
- організація цілорічної спартакіади для керівників виробництва;
- участь у змаганнях і спартакіадах району (міста, СТ і ін.);

10) проведення товариських зустрічей по фізичної культури і спорту.

Окрім зазначених, у ЦКП можуть бути включені й інші основні та проміжні заходи і види робіт, які доцільні з точки зору об'єктивних завдань з розвитку масової фізичної культури та спорту, так і можливостями їх практичної реалізації.

3.5. Організація цеху здоров'я

Цех здоров'я створюється самодіяльним способом у рамках існуючих штатних розписів фондів і ресурсів за рішенням місцевих адміністративних органів. У ряді випадків такі функціональні установи називають заводськими й виробничими фізкультурно-оздоровчими комбінатами (ФОК), однак ні в призначенні, ні у функціях, ні в організаційно-управлінській структурі цехи здоров'я і заводські ФОКи принципового розходження не мають.

Цехи здоров'я створюються на великих підприємствах, будівництвах, на сільськогосподарських підприємствах з метою об'єднання, координації та кращого забеспечения діяльності їх оздоровчих, профілактичних, фізкультурно-спортивних і культурно-просвітніх установ.

Сфера діяльності цеху здоров'я поширюється не тільки на місця роботи, але й на місця проживання та відпочинку працівників та членів їхніх родин.

Цех здоров'я підпорядкований директорові підприємства або його заступникові по кадрам і побуту. Особисту участь у забезпеченні цеху фізкультурними кадрами, організації оздоровчої роботи, матеріальному й методичному забезпеченні приймають профспілковий комітет і рада колективу фізкультури.

Загальне керівництво цехом здоров'я здійснює начальник цеху, якому підлеглі директори включених до складу цеху установ: спортивних баз,

будинків культури (ДК), санаторіїв-профілакторіїв, їдалень, дитячих садків, ясел, медико-санаторної частини і ін. (схема 4). У штат цеху здоров'я включаються заступники начальника цеху, старший бухгалтер цеху, секретар, інспектор по дитячих установах, інструктори-методисти по виробничій роботі, майстри по експлуатації та ремонту устаткування, працівники медсанчастини, санаторію-профілакторію, реабілітаційних центрів, ДК, спорт-будівель, дитячих установ і ін.

Основні завдання цеху здоров'я - підвищення ефективності професійно-прикладної фізичної підготовки, профілактика захворювань, організація культурного, змістовного відпочинку, масова фізкультурно-оздоровча робота з працівниками та членами їхніх родин.

Відповідно до цього цех здоров'я виконує такі функції:

- зміст, ремонт, будівництво, облаштування фізкультурно-спортивних споруд, зон відпочинку, баз, основних і допоміжних приміщень, які використовуються установами цеху;
- організація занять у фізкультурно-оздоровчих групах;
- пропаганда фізичної культури, залучення працівників і членів їхніх родин у регулярні заняття фізичною культурою;
- проведення фізкультурних пауз, сеансів функціональної музики, гімнастики до й після роботи;
- забезпечення функціонування в цехах і відділах рекреаційних центрів, кімнат гігієни жінки, тренажерних залів, кабінетів психологічного розвантаження;
- організація масових фізкультурно-спортивних заходів, спартакіад здоров'я, змагань типу «Спортивна родина», «Всією бригадою на стадіон», фізкультурних свят;
- розвиток туризму серед працівників і членів їхніх родин, розробка маршрутів, організація туристських походів, виїздів;
- надання допомоги та стимулювання діяльності самодіяльних фізкультурно-оздоровчих клубів аматорів бігу, плавання, атлетичної гімнастики, танців, велосипедної їзди та ін.;
- вивчення економічної та оздоровчої ефективності фізичної культури на виробництві;
- вивчення фізкультурно-спортивних інтересів і потреб різних вікових контингентів працюючих;
- підготовка проектів і пропозицій по підвищенню ефективності масової фізкультурно-оздоровчої і професійно-прикладної фізичної підготовки працівників.

3.6. Організація виробничої гімнастики

Найбільше поширені наступні чотири основних види виробничої гімнастики: ввідна гімнастика, фізкультурна пауза, фізкультурна хвилинка, оздоровчо-профілактична гімнастика. Кожний вид має свої завдання.

Ввідна гімнастика — комплекс фізичних вправ, які виконуються безпосередньо після сигналу до початку роботи для швидкого настроювання всіх систем організму на погоджену діяльність. У результаті зменшується напруженість праці та підвищується його продуктивність.

Фізкультурна пауза — комплекс фізичних вправ, які виконуються безпосередньо в робочий час для зняття стомлення, ліквідації несприятливих впливів професійної діяльності та підтримки високої працездатності. Ефективність фізкультурної паузи залежить від своєчасності її проведення, а також від змісту комплексу, його побудови та величини навантаження.

Фізкультурні хвилинки — різновид фізкультурних пауз. Являють собою комплекси з 2-3 фізичних вправ, які виконуються самостійно. За зміну вони можуть повторюватися декілька разів в залежності від виникаючих потреб, але не частіше, ніж через 1 годину.

Оздоровчо-профілактична гімнастика проводиться по закінченні робочої зміни для зняття робочої домінанти (застійного вогнища збудження в корі головного мозку), для прискорення протікання відновлювальних процесів, особливо в тих органах і системах організму, які несли найбільше навантаження при виконанні виробничих операцій; для заповнення дефіциту рухової активності та зниження дії несприятливих впливів виробничої діяльності.

Впровадження гімнастики на виробництві здійснюється поетапно. Перший етап - організаційно-підготовчий; другий впровадження та проведення занять; третій - контроль за підвищенням якості занять.

Відповідальність за організацію та впровадження виробничої гімнастики покладається на керівників підприємств, служби охорони та наукової організації праці, техніки безпеки, а також на інших осіб, відповідальних за здійснення планів соціального розвитку підприємств. Штатні інструктори-методисти є безпосередніми організаторами виробничої гімнастики та фізкультурно-оздоровчої роботи.

У допомогу інструкторові-методистові створюється контролюючий і консультативний громадський орган - методична рада по виробничій гімнастиці та масовій фізкультурно-оздоровчій роботі. Рекомендації та пропозиції методичної ради повинні враховуватися адміністрацією. Роботою інструкторів-методистів керує адміністрація установ при участі відповідних рад СТ, які контролюють, надають необхідну допомогу та організують семінари (курси) підвищення кваліфікації.

Інструктор-Методист, ознайомившись із підприємством, визначає можливості для проведення виробничої гімнастики, разом з лікарем вивчає санітарно-гігієнічний стан цехів і відділів, досліджує динаміку виробничого стомлення. При створенні оптимальних умов для ефективного проведення виробничої гімнастики варто керуватися загальноприйнятими нормативними вимогами. Так, температура навколишнього середовища повинна бути 20—22°С, кількість пилу в повітрі не повинне перевищувати 1

мг/м^3, шум не вище 50—60 дБ. Вивчивши характер і зміст праці, інструктор-методист повинен з'ясувати, які види виробничої гімнастики застосовні на даному підприємстві, розробити відповідний комплекс і записати його на магнітофонну стрічку. З розробленим комплексом знайомлять громадських інструкторів. Чим активніші й грамотніші громадські кадри, тим ефективніша постановка роботи. Бажано, щоб інструктор-громадський працівник по виробничій гімнастиці був фізкультурником, мав організаторські навички та почуттям відповідальності, мав авторитет у цеху, відділі. З інструкторами щорічно проводять семінари по встановленому навчальному плану. Вони повинні засвоїти сутність виробничої гімнастики та уміти керувати заняттями. Перед зміною комплексів вправ проводять практичні заняття по їхньому розучуванню. Фіналом підготовчої роботи із впровадження виробничої гімнастики повинен бути наказ керівника підприємства про проведення гімнастики в режимі трудового дня робітників та службовців.

Ефективність виробничої гімнастики досліджується комісією, яка входить до складу методичної ради та затверджується керівником підприємства. У цій роботі беруть участь представники лікарсько-фізкультурного диспансеру, ради колективу фізкультури й ін. В умовах, що виключають проведення поглибленого дослідження ефективності гімнастики, можна обмежуватися мінімальним вивченням. У цьому випадку інструктор-методист, медичні працівники, службовці відділу охорони праці та техніки безпеки, нормування та заробітної плати проводять спеціальні спостереження по визначенню характеру трудової діяльності, фотографування та хронометраж трудових операцій, визначають якість виконання комплексу виробничої гімнастики, виносять оцінку його впливу на організм, проводять психофізіологічне дослідження за допомогою одного-двох найбільш інформативних методів, облік об'єктивного відношення до виробничої гімнастики, фіксують випадки виробничого травматизму та захворюваності. Отримані дані є основою для розробки заходів щодо поліпшення використання виробничої гімнастики в режимі трудового дня.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ТА СПОРТИВНОЇ РОБОТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ

4.1. Самодіяльні форми фізкультурної та спортивної роботи в загальноосвітніх школах, коледжах і професійно-технічних училищах.

4.2. Організація масової роботи з фізичної культури та спорту у вищому і середньому спеціальному навчальному закладах.

4.3. Організація учбово-тренувальної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах.

4.4. Організація спеціалізованих класів по видах спорту в загальноосвітніх школах.

4.1. Самодіяльні форми фізкультурної та спортивної роботи в загальноосвітніх школах, коледжах і професійно-технічних училищах

У *восьмирічних, середніх школах і школах-інтернатах* основою позакласної роботи з фізкультури та спорту є колектив фізкультури. У колектив фізкультури школи приймаються учні V-XII класів на підставі усної заяви. Для створення колективу фізкультури необхідно не менше 25 школярів.

Для керівництва колективом фізичної культури загальні збори його членів обирають раду, при якій можуть бути утворені спортивні секції, колегія суддів по спорту, редколегія стінгазети та радіомовлення, постійні та тимчасові комісії з розділів роботи.

Орієнтовна структура колективу фізкультури в школі

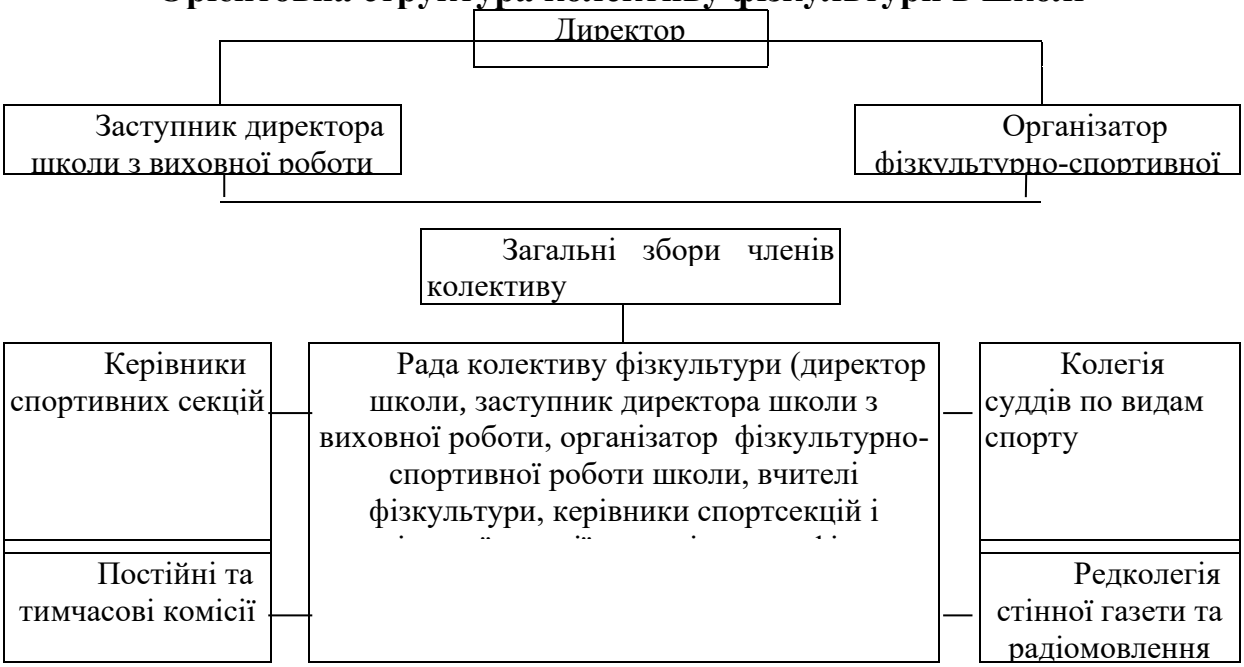

Представниками ради в класах можуть бути фізорги, призначені (вибрані) із числа учнів. Загальне організаційне та методичне керівництво

здійснюється організатором спортивно-масової роботи або вчителем фізичної культури. Відповідальність за діяльність колективу фізкультури несе директор школи. .

Основним завданням колективу фізкультури в школі є сприяння розвитку фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи як важливого елементу національного виховання школярів.

Для вирішення цього завдання колектив фізкультури проводить:

- пропаганду фізичної культури та спорту, залучення школярів у заняття в спортивних секціях;
- участь в організації та проведенні фізкультурно-спортивних заходів: шкільної спартакіади, змагань типу «Старти надій», спортивно-розважальних свят, товариських зустрічей по видах спорту, меморіальних змагань та ін.;
- присвоєння спортивних розрядів в межах дозволеної компетентності;
- участь у підготовці громадських фізкультурних організаторів, юних інструкторів по спорту;
- участь у підготовці суддів по спорту;
- участь у будівництві та облаштуванні спортивних споруд, у ремонті спортивного обладнання, інвентарю та майна;
- участь в організації та проведенні масових громадсько-політичних і військово-патріотичних заходів школи;
- участь в організації літнього спортивно-оздоровчого табору на базі школи;
- організація фізкультурно-спортивної роботи зі школярами під час канікул;
- надання допомоги вчителям фізкультури у проведенні уроків фізичної культури та занять спортивних секцій. До цієї роботи залучаються найбільш досвідчені спортсмени старших класів.

Кращим колективам фізкультури шкіл за високі показники в розвитку масової фізичної культури та спорту може бути присвоєно звання спортивного клубу. Назва такого клубу затверджується загальними зборами його членів і вивішується поряд з назвою школи.

У *професійно-технічних училищах (ПТУ)* загальна та професійно-прикладна фізична підготовка здійснюється в режимі навчального дня (обов’язкові для всіх уроки фізичного виховання, додаткові заняття) і в поза навчальний час (обов’язкова ранкова гімнастика для проживаючих у гуртожитках, самостійні фізкультурні заняття, навчально-тренувальні заняття в спортивних і туристських секціях, дні здоров’я).

Ранкова гімнастика проводиться в гуртожитках громадськими інструкторами під керівництвом тренера-викладача при гуртожитку. Самостійні заняття учні проводять по завданням викладачів фізичного виховання. Навчально-тренувальні заняття в спортивних і туристських

секціях організуються керівниками спортивних секцій. Головою ради колективу фізкультури ПТУ, як правило, обирається його директор, в обов'язки якого входять наступні заходи щодо організації фізкультурної роботи:

- створення необхідних умов для проведення уроків з фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової й туристської роботи;
- забезпечення проведення регулярних медичних оглядів учнів і виконання всіх гігієнічних вимог до санітарного стану та утримання приміщень і спортивних споруд навчального закладу; керівництво роботою ради колективу фізичної культури;
- організація систематичного контролю за процесом фізичного виховання в навчальному закладі.

Особисту участь у роботі з фізичного виховання приймають заступники директора ПТУ. Так, в обов'язки заступника директора по навчально-виробничій роботі входить:

- забезпечення разом з керівником фізичного виховання планомірного проведення занять по фізичному вихованню протягом усього навчального року;
- контроль за веденням необхідної документації по плануванню та обліку процесу фізичного виховання;
- створення умов для організації занять фізичними вправами з учнями, віднесеними по стані здоров'я до спеціальної медичної групи;
- надання допомоги по залученню майстрів виробничого навчання та викладачів до проведення виробничої гімнастики в навчальних групах та на уроках теорії й практики.

Заступник директора по навчально-виховній роботі, у свою чергу, домагається неухильного дотримання учнями режиму дня і разом з керівником фізичного виховання та профспілковою організацією організовує фізкультурно-масову, спортивну та туристську роботу з учнями. Він же забезпечує активну участь у фізкультурній роботі всього педагогічного колективу і надає допомогу викладачам фізичного виховання в підготовці громадського фізкультурного активу та проведення роботи із пропаганди фізичної культури та спорту.

Керівник фізичного виховання в ПТУ несе безпосередню відповідальність за виконання програм навчання та забезпечення необхідного рівня фізичної підготовки випускників профтехучилищ.

Основними обов'язками керівника фізичного виховання є:

- планування, організація та проведення навчальних занять з фізичного виховання, методичні розробки уроків і домашніх завдань, керівництво роботою викладачів фізичного виховання, контроль за підготовкою і якістю проведених ними уроків і надання їм методичної допомоги;

- організація обліку відвідуваності занять та успішності учнів, проведення контрольних випробувань по перевірці рівня фізичної підготовленості та надання допомоги учням, які мають слабкий фізичний розвиток і недостатню підготовленість;
- організація навчально-тренувальних занять спортивних секцій колективу фізкультури навчального закладу, практичне проведення тренувальної роботи в одній спортивній секції;
- організація та контроль за проведенням ранкової гімнастики з учнями, що проживають у гуртожитку (зарядки), виробничої гімнастики та заходів щодо загартовування організму учнів;
- організація та проведення масових спортивних і туристських заходів, організація підготовки спортсменів-розрядників, громадських фізкультурних кадрів; пропаганда фізичної культури та спорту серед учнів навчального закладу;
- облаштування та підтримка відповідно до вимог місць для занять фізичною культурою; організація та виготовлення спортивного устаткування та інвентарю силами учнів; забезпечення придбання спортивного майна, правильної його експлуатації, зберігання та догляду за ним; використання спортивних споруд інших відомств для навчальної й спортивно-масової роботи;
- здійснення встановленої державної звітності по фізичному вихованню та спортивно-масовій роботі.

4.2. Організація масової роботи з фізичної культури та спорту у вищому і середньому спеціальному навчальному закладах

Система фізичного виховання у вищому і середньому спеціальному навчальних закладах містить у собі:

- навчальні заняття (обов’язкові і факультативні);
- самостійні заняття фізичною культурою, спортом і туризмом у поза навчальний час;
- фізичні вправи в режимі навчального дня (ранкова гігієнічна гімнастика в гуртожитках, фізкультурні паузи і т.д.);
- масові оздоровчі, фізкультурні та спортивні заходи, проведені у вільний від навчальних занять час, вихідні дні, під час канікул, а також в оздоровчо-спортивних таборах, на навчальній та виробничій практиках.

Організація, планування і проведення навчального процесу по фізичному вихованню у вищому та середньому спеціальному навчальних закладах країни регламентуються наказами, інструктивними листами, навчальними планами, програмами, методичними посібниками і рекомендаціями, затвердженими Міністерством освіти і науки України.

Відповідальність за навчальний процес по фізичному вихованню студентів покладена на кафедри фізичного виховання вузів. Навчальні заняття (обов’язкові і факультативні) є основною формою фізичного

виховання у вищих навчальних закладах, входять у навчальні плани всіх факультетів, включаються в навчальні розклади і проводяться викладачами кафедр фізичного виховання у обсязі не менше ніж по 2 обов'язкові та по 2 факультативних години у тиждень.

Робота кафедр фізичного виховання здійснюється в наступних напрямках роботи:

- Фізичне виховання як складова частина національного виховання в процесі підготовки фахівців.
- Удосконалення навчального процесу по фізичному вихованню.
- Медико-біологічне обґрунтування системи фізичного виховання у вищій школі.
- Використання засобів фізичної культури та спорту з метою зміцнення здоров'я, підвищення працездатності студентів і підготовки їх до професійної діяльності.
- Організаційні та методичні основи підготовки студентів до виконання тестових вимог і нормативів.
- Масова оздоровча, фізкультурна та спортивна робота зі студентами у вищих навчальних закладах.
- Планування, організація та методика підвищення спортивної майстерності студентів-спортсменів.
- Розробка і удосконалення наукової апаратури, навчального спортивного обладнання, інвентарю, устаткування та проектів спортивних споруд.

Поза навчальна робота з фізичної культури та спорту у вищому і середньому спеціальному навчальних закладах проводиться як студентськими спортивними клубами, так і колективами фізичної культури технікумів (училищ).

Роботу серед студентів, аспірантів, викладачів і співробітників вузів, з учнями, викладачами і співробітниками середніх спеціальних закладів проводять спортивні товариства в залежності від підпорядкованості певному міністерству (відомству).

Спортивний клуб (СК) вищого навчального закладу є первинною фізкультурною організацією спортивного товариства. Він організовує роботу разом з кафедрою фізичного виховання, профспілковим комітетом студентів на основі широкої творчої ініціативи та самодіяльності членів клубу, виборності його керівних органів і звітності їх перед членами клубу. Діяльність клубу спрямовується та контролюється ректором вузу і профспілковою організацією і проводиться відповідно до його статуту.

Орієнтовна структура спортивного клубу у вузі

Основним завданням спортивних клубів є залучення студентів, аспірантів, викладачів і співробітників вузів до регулярних занять фізичною культурою, спортом і туризмом з метою їх всебічного фізичного розвитку, підвищення спортивної майстерності та виховання патріотизму.

Студентські спортивні клуби за участі кафедр фізичного виховання і профспілкових організацій створюють у навчальних групах, на курсах, факультетах і у вузі спортивні команди та секції з різних видів спорту, проводять спортивні змагання, свята та вечори, туристські походи, зльоти і т.д. Для підготовки і пропаганди цих заходів використовуються місцеве радіомовлення, вузівські та факультетські багатотиражні газети, стенди, фотовітрини та ін.

Повсякденне керівництво роботою спортивного клубу здійснює правління, склад якого обирається на звітно-виборній конференції членів студентського спортивного клубу. Організація масової оздоровчої, фізкультурної і спортивної роботи серед студентів на курсах і факультетах покладена на факультетські ради фізичної культури. У своїй діяльності факультетський рада фізичної культури опирається на громадський актив: фізкультурних організаторів, громадських інструкторів (тренерів) і суддів по спорту. Фізорги працюють під керівництвом ради фізичної культури і погоджують свою діяльність із старостами і профоргами груп.

Викладачі кафедр фізичного виховання беруть активну участь:

- в організації самостійної тренувальної роботи студентів у спортивних секціях і командах з видів спорту навчальних груп, курсів, факультетів, гуртожитків і вузу;
- допомагають громадським інструкторам (тренерам) розробляти плани навчально-тренувальних занять;
- здійснюють методичний контроль за правильністю проведення

громадським активом позанавчальних тренувальних занять;

- ведуть тренувальні заняття в секціях і командах переважно зі студентами-спортсменами високої кваліфікації;
- беруть участь в організації та проведенні спортивних заходів і змагань.

4.3. Організація навчально-тренувальної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах

Дитячо-юнацька спортивна школа (ДЮСШ) є позашкільною установою і підпорядковується системі Міністерства освіти і науки України. Вона покликана:

- здійснювати підготовку юних спортсменів високої кваліфікації, забезпечувати їхній різнобічний фізичний розвиток та здоров'я;
- готувати з вихованців громадських інструкторів по видам спорту і спортивних суддів;
- бути методичним центром і надавати допомогу загальноосвітнім школам в організації позакласної спортивно-масової роботи.

Організація дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Обов'язковою умовою для відкриття спортивних шкіл є наявність власної або орендованої спортивної бази для проведення навчально-тренувального процесу, адміністративних і допоміжних приміщень, а також фінансове забезпечення, наявність керівних і тренерсько-викладацьких кадрів.

Дитячо-юнацькі спортивні школи підрозділяються на дві категорії: дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ) і спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву (СДЮШОР).

Відділення ДЮСШ формуються із груп початкової підготовки та навчально-тренувальних груп. За наявності високих показників спортивної роботи і наявності необхідних умов у ДЮСШ можуть створюватися групи спортивного вдосконалювання.

СДЮШОР створюються на базі вже існуючих ДЮСШ, які досягли високого рівня роботи по підготовці кваліфікованих спортсменів і забезпечених спортивною базою та висококваліфікованими тренерами-викладачами.

Основний показник рівня діяльності СДЮСШОР - підготовка висококваліфікованих спортсменів для поповнення збірних команд країни, спортивних товариств та різних відомств.

Спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву може мати одне або кілька відділень по суміжних видах спорту. У СДЮШОР створюються групи: початкової підготовки, навчально-тренувальні та спортивного вдосконалення.

ДЮСШ (СДЮШОР) очолює **директор**, який повинен мати вищу фізкультурну або педагогічну освіту та досвід роботи з дітьми. Директор відповідає за організацію всієї роботи школи.

Завідувач навчальною частиною (заступник директора) спортивної школи призначається із числа досвідчених фахівців, які мають вищу фізкультурну освіту. Він відповідає:

- за організацію навчального процесу;
- роботу з підвищення кваліфікації тренерів-викладачів;
- комплектування навчальних груп;
- планування навчальної роботи;
- складання розкладу занять навчальних груп, графіків, календарів спортивних змагань;
- затвердження відповідної документації у різних інстанціях;
- своєчасне медичне обстеження учнів.

Інструктор-методист призначається із числа досвідчених фахівців, які мають повну вищу (спеціаліст, магістр), вищу (бакалавр) або неповну вищу (молодший спеціаліст) фізкультурну освіту. Він виконує:

- організаційну, виховну та методичну роботу у відділенні з певного виду спорту;
- організовує заходи щодо виховання учнів відповідно до затвердженого плану;
- надає допомогу загальноосвітнім школам в організації позакласної спортивно-масової роботи;
- забезпечує разом із тренерами-викладачами даного виду спорту систему відбору та пошуку кандидатів для залучення до занять в ДЮСШ (СДЮШОР);
- забезпечує тренерсько-викладацький склад методичною літературою та посібниками, організовує методичну роботу з ними.
- ***Старший інструктор-методист*** повинен мати повну вищу фізкультурну освіту. Він безпосередньо підпорядковується директорові та завідувачеві навчальною частиною (заступникові директора). Його функціональні обов'язки:
- керівництво роботою інструкторів методистів та здійснення контролю за їхньою діяльністю;
- забезпечення роботи методичного кабінету; організація діяльності СДЮШОР як методичного центру в районі (місті);
- відповідає за проведення загально-шкільних виховних заходів.

Тренерсько-викладацький склад спортивної школи комплектується, як правило, із числа фахівців, які мають вищу фізкультурну освіту.

Старший тренер-викладач відповідає за:

- правильне комплектування та підвищення спортивної майстерності учнів;
- організацію та планування навчального процесу у відділеннях (групах);
- здійснення прийому контрольних випробувань;
- проведення у встановлений термін медичного обстеження учнів;

- ведення обліку роботи та організацію заходів щодо підвищення кваліфікації тренерів-викладачів.

Тренери-викладачі відповідають за:

- правильне комплектування навчальних груп;
- виконання навчальної програми;
- підготовку кваліфікованих юних спортсменів, громадських інструкторів і суддів по спорту з числа працівників та учнів;
- проведення виховної та навчально-тренувальної роботи з учнями.

У ДЮСШ (СДЮШОР) створюється педагогічна рада, до складу якої входять: директор (голова ради), завідувач навчальною частиною (заступник директора), старший інструктор-методист, інструктори-методисти, старші тренери-викладачі, лікар, голова батьківського комітету. До складу педагогічної ради можуть входити представники органів освіти, фізкультурних та інших громадських організацій. На своїх засіданнях, які проходять не рідше одного разу у квартал, раду обговорює поточні питання навчальної, виховної, методичної, спортивно-масової роботи, питання диспансеризації та лікарського контролю й інші.

У відділеннях по видах спорту створюються тренерські ради, на які під керівництвом старших тренерів-викладачів не рідше одного разу на місяць розглядаються питання навчально-виховної роботи, участі у змаганнях, розглядаються різноманітні поточні питання, вивчається передовий педагогічний та методичний досвід з підготовки юних спортсменів.

Безпосередню допомогу керівництву та тренерсько-викладацькій раді спортивної школи в організації виховної роботи, проведення відпочинку дітей, в організації оздоровчо-спортивного табору, у зміцненні матеріальної та навчально-спортивної бази робить батьківський комітет.

У навчальних групах із числа учнів обираються старости (капітани), які об'єднуються в раду старостів (капітанів). Рада старостів (капітанів) є органом самоврядування і бере участь в організації та проведенні внутрішньо-шкільних змагань, свят і вечорів; організує випуск стінної газети та різноманітних плакатів; стежить за дотриманням порядку в школі.

Медичний контроль у ДЮСШ (СДЮШОР) здійснюється лікарсько-фізкультурним диспансером, а за його відсутності - кабінетом лікарського контролю територіальної поліклініки. На кожного учня школи заповнюється лікарсько-контрольна карта встановленого зразка, яка зберігається в медичному кабінеті школи або в лікарсько-фізкультурному диспансері (кабінеті лікарського контролю територіальної поліклініки).

Документація організаційно-господарської роботи ДЮСШ (СДЮШОР) передбачає наступні матеріали:

- річний план роботи школи, який затверджується вищестоящою організацією і включає в себе: завдання на навчальний рік, розділи, які торкаються організаційної, навчальної, спортивно-масової, виховної, агітаційної роботи; питань про підвищення кваліфікації працівників, медичного обслуговування учнів, роботи

з батьками та загальноосвітніми школами, фінансово-господарської діяльності;

- тарифікаційний список тренерів-викладачів і працівників школи, який затверджений вищестоящою організацією, табелі роботи;
- книги вхідної та вихідної документації;
- літопис школи (історія), книги рекордів школи;
- книги обліку розрядників та суддів по спорту, положення та протоколи змагань;
- списки учнів школи, які навчаються по відділеннях і групам, їх особові справи (заяви про прийом, особисті картки, лікарсько - контрольні карти);
- особисті справи працівників школи;
- книги наказів, протоколи педагогічних рад, видачі трудових книжок, доручень та інших документів.

Проведення навчально-тренувальної роботи. ДЮСШ (СДЮШОР) комплектуються з числа обдарованих і здібних до спорту дітей загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів, професійно-технічних училищ, різних середніх спеціальних навчальних закладів.

При комплектуванні ДЮСШ (СДЮШОР) особлива увага приділяється пошуку та відбору здібних дітей та підлітків. Для цього тренери-викладачі спортивних шкіл проводять пропаганду та агітацію серед підростаючого покоління, відвідують уроки фізкультури в загальноосвітніх навчальних закладах, різноманітні різнорівневі спортивні змагання, перевіряють рівень загальної фізичної та спеціальної підготовки. Затвердження контингенту учнів, кількості груп і річного розрахунку навчальних годин проводиться щорічно до 1 жовтня. Зарахування учнів у групи початкової підготовки, а також навчально-тренувальні групи проводиться за заявою вступника та за згодою батьків.

Для зарахування в ДЮСШ (СДЮШОР) учні здають вступні нормативи із загальної фізичної і спеціальної підготовки. Крім того, учні, які зараховуються у навчально-тренувальні групи та групи спортивного вдосконалювання здають контрольні випробування з профілюючого виду спорту.

Перехід учнів у групу наступного року навчання проводиться на підставі рішення тренерської ради за результатами виконання ними контрольно-перевідних нормативів із загальної фізичної і спеціальної підготовки, а також з урахуванням медико-біологічних показників, наявності встановленого спортивного розряду.

Навчальний рік у ДЮСШ (СДЮШОР) починається з 1 вересня. Навчально-тренувальні заняття у відділеннях по видах спорту проводяться відповідно до навчальних програм, навчальних планів, які розраховані на 46 тижнів навчально-тренувальних занять безпосередньо в умовах ДЮСШ і додаткові 6 тижнів для тренувань в оздоровчо-спортивному таборі, а також згідно індивідуальних планів учнів на період їхнього активного відпочинку.

Основні форми навчально-тренувальних занять у ДЮСШ (СДЮШОР):

- теоретичні заняття: вербальне ознайомлення з навчальним матеріалом, перегляд навчальних кінофільмів, кінограмм і т.д.;
- тренування за індивідуальними планами і групові тренування;
- участь у змаганнях і матчевих зустрічах відповідно до календарного плану спортивних заходів ДЮСШ (СДЮШОР);
- навчально-тренувальний процес в оздоровчо-спортивному таборі та на навчально-тренувальному зборі.

Для проведення занять в навчально-тренувальних групах, групах спортивного вдосконалювання та вищої спортивної майстерності, окрім основного тренера-викладача можуть залучатися тренери-викладачі із загальної фізичної підготовки, акробатики, гімнастики та інших видів спорту. Ці заняття проводяться в межах кількості годин, які визначені режимом навчально-тренувальної роботи для даної групи.

Проведення навчально-тренувальної роботи в ДЮСШ (СДЮШОР) вимагає наступної документації:

- навчальні плани та навчальні програми з видів спорту;
- приймальні, контрольні та випускні нормативи із загальної та спеціальної фізичної підготовки, протоколи та графіки проведення випробувань по них;
- перспективні плани підготовки учнів для навчально-тренувальних груп та індивідуальні плани на кожного учня груп спортивного вдосконалювання і вищого спортивного вдосконалення, які складені на дворічний період;
- графік проходження навчального матеріалу у відділеннях та у групах;
- журнали обліку навчальної роботи;
- розклад занять.

Виховна робота з юними спортсменами проводиться за єдиним планом, який затверджується директором школи і на основі якого складаються плани виховної роботи спортивних відділень. Виховна робота проводиться як у процесі навчально-тренувальних занять, змагань, так і у вільне від занять час. Для цього необхідно:

- організувати колектив учнів спортивної секції;
- проводити пропаганду славних традицій спортивної школи та українського спорту в цілому;
- залучати юних спортсменів до праці по зміцненню матеріально-спортивної бази;
- залучати учнів ДЮСШ (СДЮШОР) до організації спортивно-масової роботи в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах;
- проводити прийом у ДЮСШ (СДЮШОР) в урочистій обстановці, з проголошенням клятви з нагоди посвяти в спортсмени, проводити церемонії присвоєння спортивного розряду та ін.

4.4. Організація спеціалізованих класів з видів спорту у загальноосвітніх школах

Спеціалізовані класи з видів спорту з певним днем навчання та з поглибленим навчально-тренувальним процесом організуються в загальноосвітніх школах і школах-інтернатах, які не мають спеціального профілю.

Спеціалізовані класи комплектуються із числа найбільш перспективних у спортивному відношенні учнів, які навчаються не менше року у спортивній школі.

Навчально-виховний процес у спеціалізованих класах, як і у звичайних проводиться за навчальним загальноосвітнім планом. Навчально-тренувальний процес здійснюється в поза навчальний час за програмою дитячо-юнацької спортивної школи. ДЮСШ відповідає за постановку навчально-тренувального процесу, забезпечення спортивною формою, інвентарем та обладнанням.

Навчально-тренувальні заняття із групами учнів спеціалізованих класів проводяться тренерами-викладачами ДЮСШ не рідше двох разів у день (не менш 10 разів у тиждень). Оплата тренерів виплачується за рахунок бюджету ДЮСШ. На утримання спец-класів у ДЮСШ необхідно передбачити виділення додаткових асигнувань.

Загальне керівництво лікарським контролем за станом здоров'я учнів спеціалізованих класів здійснюється місцевими органами охорони здоров'я. Лікарський контроль за навчально-тренувальним процесом ведеться фізкультурними диспансерами або лікарем ДЮСШ.

Облік навчально-виховної роботи із загальноосвітніх предметів ведеться в класних журналах установленого зразка. Облік спортивної підготовки ведеться тренерами-викладачами ДЮСШ (СДЮШОР) у журналі обліку роботи групи.

5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО КЛУБУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

5.1. Законодавство України.

5.2. Статутні документи.

5.1..Діяльність будь-якого закладу, організації або підприємства зумовлена насамперед законодавчою базою, яка діє в даній галузі.

5.1. Законодавство України

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України від 22 березня 2002 року № 210 «Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах» розроблено методичні рекомендації, які викладені у формі журналу організації та обліку роботи фізкультурно-спортивного клубу, первинної організації спортивної спілки учнівської молоді ЗНЗ. У роботах «Документація громадських фізкультурно-спортивних організацій» та «Нормативно-правові аспекти створення фізкультурно-спортивних клубів у загальноосвітніх закладах України» розглядаються функції управління громадських фізкультурно-спортивних організацій: планування, облік, зворотний зв'язок у вигляді документації та можливість застосування на практиці сучасних громадських фізкультурно-спортивних організацій накопиченого досвіду та нормативно-правова база сучасної України як передумова для створення фізкультурно-спортивного клубу загальноосвітнього навчального закладу.

Статті 49 і 53 Конституції України визначають, що держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту та забезпечує розвиток усіх видів освіти, зокрема позашкільної.

На підставі Основного Закону законодавчу базу в галузі освіти складають наступні Закони України: «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про позашкільну освіту». У галузі фізичної культури і спорту діє Закон України «Про фізичну культуру і спорт».

На підставі Законів України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про позашкільну освіту» виникають передумови для створення фізкультурно-спортивних клубів загальноосвітніх закладів. Вищезазначені закони й регламентують діяльність таких закладів.

Стаття 12 «Повноваження Міністерства освіти України та міністерств і відомств України, яким підпорядковані навчальні заклади» Закону України «Про освіту» визначає, що акти Міністерства освіти України, прийняті у межах його повноважень, є обов'язковими для міністерств і відомств, яким підпорядковані навчальні заклади, Міністерства освіти Автономної Республіки Крим, місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм органів управління освітою, навчальних закладів незалежно від форм власності.

Стаття 29 «Структура освіти» цього ж Закону також визначає, що до структури освіти відноситься, зокрема позашкільна освіта.

Статті 38 «Позашкільна освіта» та 39 «Позашкільні навчальні заклади» Закону України «Про освіту» визначають, що позашкільна освіта та виховання є частиною структури освіти і спрямовується на розвиток здібностей, талантів дітей, учнівської та студентської молоді, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні. До позашкільних навчальних закладів належать: палаци, будинки, центри, станції дитячої, юнацької творчості, учнівські та студентські клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи тощо.

Стаття 5 «Структура позашкільної освіти» Закону України «Про позашкільну освіту» визначає, що до структури позашкільної освіти відносяться різноманітні спортивно-оздоровчі клуби для дітей та молоді незалежно від форми та типу власності. Дія Закону «Про позашкільну освіту» поширюється на всі позашкільні заклади незалежно від форми та типу власності.

У статті 12 «Позашкільний навчальний заклад» Закону України «Про позашкільну освіту» зазначено, що:

1. Позашкільний навчальний заклад за своїми організаційно-правовими формами може бути державною, комунальною або приватною формою власності.

2. Статус державного має позашкільний навчальний заклад, заснований на державній формі власності. Статус комунального має позашкільний навчальний заклад, заснований на комунальній формі власності. Статус приватного має позашкільний навчальний заклад, заснований на приватній формі власності.

3. Позашкільні навчальні заклади можуть функціонувати у формі клубів, фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання.

4. Позашкільні навчальні заклади можуть бути комплексними та профільними.

боту з вихованцями, учнями і слухачами за різними напрямами позашкільної освіти, зокрема фізкультурно-спортивним, спортивним або оздоровчим.

Профільні позашкільні навчальні заклади організовують роботу за певним напрямом позашкільної діяльності. До профільних позашкільних навчальних закладів належать, зокрема, клуби спортивно-оздоровчого спрямування.

Перелік типів позашкільних навчальних закладів затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 27 «Матеріально-технічна база позашкільного навчального закладу» Закону України «Про позашкільну освіту» визначає, що для здійснення навчально-виховної роботи позашкільним навчальним закладам надаються в користування або оренду спортивні об’єкти, культурні, оздоровчі та інші заклади безоплатно або на пільгових умовах. Порядок

надання зазначених об'єктів у користування або оренду визначається місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства України.

На виконання *статті 12* Закону України «Про позашкільну освіту» виникла Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 року № 433 «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад», у якій ідеться про те, що дитячо-юнацькі фізкультурно-спортивні клуби незалежно від типів, форм власності та підпорядкування керуються у своїй діяльності Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами МОН, інших центральних органів, виконавчої влади, до сфери управління яких вони належать, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також цим Положенням і своїм статутом.

У Постанові Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 року № 228 «Про порядок створення, реорганізації і ліквідації навчально-виховних закладів», яка виконує положення статті 14 «Створення, реорганізація та ліквідація позашкільного навчального закладу» Закону України «Про позашкільну освіту», йдеться про те, що засновниками навчально-виховних закладів можуть виступати державні органи, кооперативні, громадські організації, підприємства та установи, приватні особи.

5.2. Статутні документи

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 22 березня 2002 року № 210 «Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах» розроблено типовий статут шкільного спортивного клубу — первинної фізкультурно-спортивної організації спортивної спілки учнівської молоді, а також Журнал організації та обліку роботи фізкультурно-спортивного клубу, первинної організації спортивної спілки учнівської молоді загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ). Згідно з його матеріалами фізкультурно-спортивний клуб створюється наказом директора та є підрозділом загальноосвітнього навчального закладу. При цьому він не має власних рахунків та печатки, тобто діє без утворення юридичної особи. Головою такого клубу згідно з чинним законодавством є директор загальноосвітнього закладу.

Альтернативним шляхом є створення юридичної особи: фізкультурно-спортивний клуб ЗНЗ. Основним Законом України, який застосовується на етапах реєстрації, є Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців». Проблеми реєстрації неприбуткових установ висвітлювались у роботі Т. Дешко, Ю. Ткачук «Адміністрування неприбуткової організації» та у роботі «Нормативно-правові аспекти створення фізкультурно-спортивних клубів у загальноосвітніх навчальних закладах України».

Згідно зі *статтею 8* «Вимоги до оформлення документів, які подаються державному реєстратору» Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» до реєстрації подаються засновницька угода або протокол зборів засновників та статут, завірені печаткою нотаріуса.

Засновницька угода або протокол зборів засновників. Цей документ визначає конкретних фізичних осіб, які беруть на себе відповідальність за створення фізкультурно-спортивного клубу. При створенні неприбуткової організації статутний фонд не утворюється. У документі вказуються посади, повні паспортні дані засновників, їхні прізвища, імена засновників, номера паспортів, ким і коли видані, реєстрація за адресою. Мінімальна кількість засновників — три особи.

Також вказується мета створення та відповідальний за проведення державної реєстрації.

Оптимальний склад засновників містить таких осіб: директора загальноосвітнього навчального закладу як посадову особу, яка відповідає за розвиток фізичної культури на його підприємстві, керівника фізичного виховання загальноосвітнього навчального закладу та вчителя загальноосвітнього навчального закладу з предмета «Захист Вітчизни», оскільки зміст навчальної програми з предмета «Захист Вітчизни» включає у себе й фізкультурно-прикладну підготовку.

Документ повинен бути оформлений машинописним або комп'ютерним набором згідно з вимогами статті 8 «Вимоги до оформлення документів, які подаються державному реєстратору» Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців».

Статут. Наступним кроком є розробка і написання статуту. Статут є основним документом підприємства, закладу, установи. На його підставі здійснюється діяльність, тому він містить усі дані про юридичну особу, а саме:

- Загальні положення.
- Мета і завдання юридичної особи.
- Права і основні напрямки діяльності.
- Організаційна структура юридичної особи.
- Майно і фінансова діяльність юридичної особи.
- Припинення діяльності юридичної особи.

Для юридичної особи у вигляді фізкультурно-спортивного клубу ЗНЗ може застосовуватись наступний статут.

Статут

1. Загальні положення

1.1. Фізкультурно-спортивний клуб ЗНЗ (далі - Організація) є добровільною неприбутковою громадською організацією, яка об'єднує дітей, підлітків та молодь, а також членів їх родин, працівників загальноосвітнього закладу, що мешкають на території району (міста), які об'єднуються на основі спільних інтересів у відповідності із Законом України «Про об'єднання громадян», «Про молодіжні та дитячі громадські організації».

1.2.Організація є складовою частиною фізкультурно-спортивного руху даної території, діє самостійно у відповідності з Конституцією України, Господарським Кодексом України, згідно із Законами України «Про підприємства з правом відкриття рахунків в банку», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про благодійність та благодійні організації» як окрема юридична особа.

1.3.Засновниками Організації є:

- директор загальноосвітнього навчального закладу;
- вчитель із фізичного виховання загальноосвітнього навчального закладу;
- вчитель із предмета «Захист Вітчизни» загальноосвітнього навчального закладу.

1.4. Організація є юридичною особою, має власне майно, рахунок, свою печатку, штамп, символіку. Працює на основі широкої демократії, рівноправності її членів, самоврядування, законності й гласності.

1.5.Найменування та місцезнаходження.

1.5.1.Повне найменування: Фізкультурно-спортивний клуб загальноосвітнього навчального закладу.

1.5.2.Місцезнаходження (юридична адреса).

2. Мета та завдання

2.1. Головною метою діяльності Організації є організація й розвиток масових форм фізичної культури, спорту та різновидів оздоровчої, туристичної діяльності, всебічне сприяння зміцненню здоров'я дітей, молоді, сімей, які мешкають на території району (міста), задоволення інтелектуально-культурних потреб та дозвілля дітей, молоді, сімей, формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою та спортом у дітей різних вікових груп та молоді, членів їх родин.

2.2.Основні завдання Організації:

2.2.1. Створення умов і можливостей для регулярних занять фізичною культурою, спортом та туризмом, формування здорового способу життя серед дошкільнят, учнів шкіл, працівників ліцею, молоді, які проживають на території району (міста) та добровільно вступають до Організації.

2.2.2. приведення роботи в різноманітних секціях, групах, командах з видів спорту, проведення змагань, спортивних свят, вечорів у навчальних закладах, організаціях та установах, що знаходяться на території району (міста).

2.2.3.Організація туристичних походів, екскурсій, поїздок за туристичними маршрутами країни та за кордон.

2.2.4.Бере участь у підготовці й рекомендує до вступу в фізкультурні навчальні заклади молодь.

Координація та організація, реконструкція, ремонт та утримання, ефективне використання спортивних споруд загальноосвітнього навчального закладу в позашкільний час.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», Постанови Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. № 12 «Про порядок надання

платних соціальних послуг та затвердження їх переліку» надання платних соціальних послуг, у тому числі:

- організація дозвілля;
- освітні послуги;
- організація консультування у сфері фізичної культури, спорту та загального здоров'я.

2.2.5. Організація не відповідає за зобов'язаннями місцевої ради, місцевої державної адміністрації, районних, обласних фізкультурно-спортивних товариств та державних організацій. Загально освітній навчальний заклад не несе відповідальності за діяльність фізкультурно-спортивної неприбуткової дитячої молодіжної громадської організації «Спортивний клуб загальноосвітнього навчального закладу».

3. Керівництво та члени клубу

3.1. Вищим керівним органом Організації є загальні збори (конференція), які проводяться щорічно, де затверджується програма діяльності, обирається рада та голова клубу.

3.1.2. Загальні збори можуть проводитись позачергово для вирішення надзвичайних справ та ініціюються головою клубу.

3.2. Організація керується в своїй роботі Конституцією України, Законом України «Про фізичну культуру і спорт», Національною доктриною щодо розвитку фізичної культури та спорту, Законами України «Про благодійність та благодійні організації», «Про соціальні послуги», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про благодійність та благодійні організації», Статутом загальноосвітнього навчального закладу та цим Статутом.

3.3.1. Індивідуальними членами Організації можуть бути працівники загальноосвітнього навчального закладу та члени їх сімей, студенти навчальних закладів, учні районних (міських) загальноосвітніх навчальних закладів, дошкільнята, які мешкають у районі (місті).

3.3.2. Колективними членами Організації можуть бути всі під-приємства, організації і установи незалежно від форми власності й відомчої приналежності, які поділяють і сприяють виконанню статутних завдань та підтримують його коштами на благодійних засадах.

3.4. Загальне керівництво діяльністю Організації здійснюється загальними зборами Організації, в період між зборами — головою клубу, а в разі відсутності голови — його заступником та Радою Організації.

Члени Організації мають право і зобов'язані:

3.5. Визначати свою структуру та штат.

3.5.1. Обговорювати на зборах питання діяльності Організації, обирати делегатів на конференції спортивних і фізкультурно-оздоровчих організацій. Обирати голову Організації та його заступника згідно з вимогами Закону України «Про позашкільну освіту». Обирати Раду Організації у кількості, яка залежить від кількості класів у поточному навчальному році, із числа учнів загальноосвітнього навчального закладу

(по одному представнику від класу).

3.5.2.Займатися в спортивних, оздоровчих секціях, групах, командах за видами спорту та туризму, користуватися спортивними спорудами у встановленому порядку, носити спортивну форму товариства, емблему, значок. Брати участь у змаганнях.

3.5.3.Вносити благодійні внески.

Дотримуватися вимог Статуту Організації. Брати активну участь у її роботі.

3.5.4. Подавати особистий приклад систематичних занять фізичною культурою і спортом, вести здоровий спосіб життя.

Організація має право:

3.6. Укладати угоди про надання фізкультурно-оздоровчих послуг населенню, у тому числі й платних, вступати в об'єднання щодо виготовлення товарів народного вжитку.

3.6.1.Купувати та реалізовувати спортивний інвентар, форму й обладнання.

3.6.2.Реалізовувати свої послуги за цінами, що формуються відповідно до умов економічної діяльності, а у випадках, передбачених законодавством України, — за фіксованими державними цінами.

3.6.3. Приймати до Організації нових членів товариства в наступному порядку: кандидат до членів клубу пише власноруч заяву щодо вступу до Організації на ім'я голови клубу. Голова клубу та Рада клубу розглядають заяву і приймають рішення щодо прийняття до членів клубу кандидата. На члена клубу заводять облікову картку.

Вирішувати питання виходу членів клубу, здійснювати їх облік та приймати благодійні внески від усіх членів клубу.

Членами клубу можуть бути громадяни України віком від 6 до 19 років, а також особи старшого віку, але не більш як на одну третину загальної кількості членів Організації, та іноземні громадяни, які на законних підставах перебувають на території України.

У складі виборних органів осіб старшого віку не може бути більш як на третину.

4. Організація та зміст роботи

4.1. Голова Організації та його заступник організовують проведення систематичних секційних занять із видів спорту. Групи, команди, відділення, секції комплектуються з урахуванням статі, віку, стану здоров'я та рівня підготовленості.

4.2. Фізкультурно-оздоровча та спортивна робота проводиться у відповідності з розкладом навчально-тренувальних занять. Безпосереднє проведення занять здійснюється професійними викладачами та тренерами з видів спорту, а також громадськими активістами з числа найбільш підготовлених спортсменів.

4.3. Голова Організації та його заступник організовують участь команд із видів спорту в змаганнях всіх рівнів (міських, районних, обласних, всеукраїнських, міжнародних).

4.4. Планами клубу передбачається:

4.4.1. Проведення спортивно-масових заходів у дитячих дошкільних закладах району (міста), секційних занять.

4.4.2. Організація змагань серед команд загальноосвітніх навчальних закладів району (міста).

4.4.3. Проведення спортивних свят, днів здоров'я, «малих Олімпійських ігор», змагань серед сімей тощо.

4.5. За кожною людиною, що займається у клубі, встановлюється постійний медичний контроль, який здійснюється медичним працівником загальноосвітнього навчального закладу, а також районною (міською) лікарнею (поліклінікою).

Голова Організації проводить педагогічні наради з працівниками клубу один раз на місяць. На нарадах обговорюються загальні питання діяльності, заслуховується інформація про проведення секційних занять, масово-оздоровчих та спортивних заходів, розглядаються хід виконання календарного плану спортивно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів, участь команд і спортсменів у змаганнях всіх рівнів, створення умов для занять, стан матеріально-спортивної бази, виконання державних законів і рішень органів місцевого самоврядування з питань фізичної культури і спорту, пропозиції щодо удосконалення своєї діяльності. Рада Організації збирається один раз на два місяці.

Голова Організації має право:

- збирати педагогічний колектив на позачергову нараду;
- збирати Раду клубу на позачергові наради;
- здійснювати керівництво Організацією, розпоряджатись коштами Організації, її матеріально-технічною базою за цільовим призначенням;
- призначати і звільняти бухгалтера, викладачів та тренерів із видів спорту з Організації;
- затверджувати графік занять, кількість секцій та гуртків, напрямки їх роботи;
- здійснювати планування, маркетинг;
- представляти Організацію в органах державної влади та управління, органах місцевого самоврядування, судових органах, прокуратурі, спортивних товариствах та інших громадських організаціях.

5. Матеріально-технічна база

5.1. До матеріально-технічної бази Організації входять спортивні зали та спортивні майданчики, спортивне обладнання загальноосвітнього навчального закладу на правах оперативного управління у позашкільний час, а також спортивні засоби її обладнання, придбані на кошти благодійних внесків, коштів з платних соціальних послуг, благодійних конкурсів та лотерей, коштів спонсорів та меценатів тощо.

6. Господарська та фінансова діяльність

6.1.Фінансовим результатом господарської діяльності не є прибуток.

6.2.Усі кошти, які надходять до Організації, ідуть на покриття витрат у

вигляді заробітної плати адміністрації клубу, бухгалтеру, тренерсько-викладацькому колективу; витрат на участь у змаганнях; проведення змагань (суддівство, медпрацівники); придбання обладнання та інвентаря, форми спортсменів; адміністративних витрат.

6.3.Фінансові кошти та майно Організації утворюються від:

6.3.1. Коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань від приватних осіб.

6.3.2. Коштів або майна, які надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань від спонсорів та меценатів, юридичних осіб; державних грандів, міжнародних грандів, пасивних доходів.

6.3.3. Коштів від проведення основної діяльності Організації:

- платних соціальних послуг;
- надходжень від благодійних лотерей;
- коштів від проведення благодійних спортивних змагань, свят, вечорів, показових виступів, конкурсів;
- призових коштів у разі перемоги команд Організації у комерційних та професійних турнірах;
- продажів спортивної форми, інвентарю та обладнання;
- розповсюдження спортивних газет та іншої друкованої продукції.

6.3.4. Дотацій або субсидій, отриманих із Державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної, допомоги чи технічної допомоги, що надаються відповідно до умов міжнародних договорів.

6.3.5. Контроль за станом фінансово-господарської діяльності Організації, обліку благодійних внесків здійснюють загальні збори, органи державного контролю в межах законодавства України.

6.3.6. Контроль за станом спортивних споруд та їх використанням, які належать загальноосвітньому навчальному закладу, здійснює адміністрація закладу.

6.4. Фінансова та господарська діяльність Організації відображається в документах, передбачених статистикою з фізичної культури і спорту та бухгалтерським обліком і звітністю на підставі нормативно-правових актів чинного законодавства України.

7. Ліквідація та реорганізація

7.1. Ліквідація Організації та її реорганізація відбуваються за рішенням загальних зборів згідно з чинним законодавством.

7.2. Ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс, подає його до адміністрації загальноосвітнього навчального закладу та згідно з підпунктом 7.11.11 Закону України № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» активи Організації передаються до доходу загальноосвітнього навчального закладу.

7.3. Кредитори та інші юридичні особи, які перебувають у до-

говірних відносинах з Організацією, повідомляються про її ліквідацію у письмовій формі у встановлені строки.

Дані про засновників

Наведений Статут відповідає основним вимогам чинного законодавства України в галузі освіти та ряду інших нормативно-правових актів держави. Він дозволяє здійснювати діяльність із залученням найбільшої кількості членів фізкультурно-спортивного клубу не тільки у тренувальному та змагальному процесах, але й у процесі управління організацією, плануванні її діяльності. Ці фактори забезпечать розвиток самомотивації дітей, підлітків та молоді до занять фізичною культурою і спортом, підвищать рівень відповідальності за результат як в учнів, так і у вчителів, забезпечать початковий рівень знань в учнів загальноосвітнього навчального закладу щодо функціонування громадських організацій сучасної України.

Етапи реєстрації

Після підписання засновницької угоди або оформлення протоколу зборів засновників та розробки й оформлення статуту необхідно зареєструвати юридичну особу, що створюється. Практичний досвід свідчить, що етапи реєстрації відбуваються за таким порядком:

- Подання документів до державного реєстратора.
- Реєстрація у місцевому управлінні статистики.
- реєстрація у місцевих відділеннях фондів соціального страхування, соціального страхування на випадок безробіття, соціального страхування від нещасних випадків.
- Реєстрація в місцевому управлінні пенсійного фонду України.
- Реєстрація в місцевій податковій адміністрації.
- Реєстрація організації як неприбуткової.
- Оформлення документації у дозвільній системі місцевого УМВС на виготовлення печатки та кутнього штампу (за необхідністю).
- Оформлення банківських документів на відкриття розрахункового рахунку.

Етап 1. Державна реєстрація

У реєструючий орган, яким є відділ районної державної адміністрації в районах міста та районах, подаються Статут в чотирьох примірниках, які завірив печаткою нотаріус, а також відомості про керівні органи управління організацією. Це може бути перелік фізичних осіб — засновників, із вказівкою їх повної адреси, що вказана в паспорті, паспортних даних, ідентифікаційного податкового номера. Вони надаються у вільній формі наприкінці Статуту. Щодо посадових осіб органів управління — вказують прізвища, імена та по батькові, роки народження, місто мешкання, місця роботи та посади. А також витяг із протоколу установчих зборів засновників або засновницька угода, у якому вказана фізична особа, відповідальна за державну реєстрацію.

Підтвердженням юридичної адреси (місця знаходження) організації є угода про безоплатне оперативне управління між фізкультурно-спортивним клубом загальноосвітнього навчального закладу та загальноосвітнім

навчальним закладом у позашкільний час. її в реєструючий орган подає директор загальноосвітнього навчального закладу.

Вибір місця знаходження організації відображається в статуті, у той же час це означає автоматичний вибір податкової інспекції, на обліку якої знаходиться організація.

З прийняттям 15.05.2003 р. Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб—підприємців» усі організації належать до основної державної реєстрації у виконавчому комітеті міської ради обласного значення або у районної, районної в містах Києві та Севастополі державної адміністрації за місцем знаходження організації і внесення до Єдиного державного реєстру юридичних та фізичних осіб—підприємців. Відповідно, з цього моменту Організації вважаються юридичними особами, що мають відповідні права й обов'язки.

Для проходження процедури державної реєстрації фізкуль-турно-спортивним клубом загальноосвітнього навчального закладу засновники або уповноважена ними особа повинні особисто подати державному реєстратору такі документи:

- Заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи.
- Копію засновницької угоди або копію витягу з протоколу зборів засновників із пунктом щодо відповідальної особи за реєстрацію або доручення на реєстрацію юридичної особи.
- П'ять примірників статуту, завірених нотаріально.

Свідоцтво про державну реєстрацію надається протягом трьох робочих днів із моменту подання документів. У ньому вказується повна назва організації, ідентифікаційний код юридичної особи, місцезнаходження юридичної особи, місце проведення державної реєстрації, дата проведення державної реєстрації та номер запису про державну реєстрацію. Дані про державну реєстрацію фізкультурно-спортивного клубу загальноосвітнього навчального закладу державний реєстратор вносить до державного реєстру юридичних осіб і подає через електронну пошту інформацію до усіх державних фондів, податкової адміністрації і центру зайнятості населення.

Також необхідно зробити сім копій реєстраційного свідоцтва й реєстраційної картки та завірити мокрою печаткою органу державної реєстрації для подальшого надання до державних фондів, податкової адміністрації і центру зайнятості населення.

Таким чином, буде отримано у державного реєстратора наступні документи:

- Оригінал свідоцтва про державну реєстрацію.
- Сім копій свідоцтва про державну реєстрацію, які були завірені мокрою печаткою державного реєстратора.
- Оригінал реєстраційної картки.
- Сім копій реєстраційної картки, які були завірені мокрою печаткою державного реєстратора.

• Чотири примірника статуту, на титульному аркуші якого була поставлена мокра печатка реєстратора та штамп, які підтверджують факт державної реєстрації (п'ятий примірник залишився у реєстратора).

Етап 2. Реєстрація у місцевому управлінні статистики Наступним кроком є придбання організацією ідентифікаційного коду. Для цього потрібно подати у відповідний статистичний орган облікову картку встановленого зразка, яку можна отримати в статистичному органі під час реєстрації. Для реєстрації потрібно мати з собою оригінал статуту і копію свідоцтва про державну реєстрацію.

Інформація, яка необхідна для заповнення картки, є в статуті, але заповнюючи картку, слід звернути увагу на розділ 17 картки «Види економічної діяльності і ознаки зовнішньоекономічної діяльності».

Відповідно, в цьому розділі слід вказати види основних напрямків діяльності організації за КВЕД (класифікатор видів економічної діяльності).

Види економічної діяльності для фізкультурно-спортивного клубу ЗНЗ.

Таблиця Види економічної діяльності для фізкультурно-спортивної дитячої молодіжної громадської організації загальноосвітнього навчального закладу (за КВЕД)

Види економічної діяльності	**Код за КВЕД**
Позашкільна освіта	**80.21.3**
Інша діяльність у сфері спорту	**92.62.0**
Інша видовищно-розважальна діяльність	**92.34.0**
Діяльність спортивних об'єктів	**92.61.0**
Освіта дорослих та інші види освіти	**80.42.0**

Таким чином, з таблиці простежується, що за КВЕД фізкультурно-спортивний клуб загальноосвітнього навчального закладу може охоплювати фізичну культуру для усіх верств населення.

Документом, що підтверджує надання ідентифікаційного коду, є довідка з Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України (ЄДРПОУ), видана відповідним статистичним органом.

Органу статистики залишаються:

• Копія свідоцтва про державну реєстрацію.

• Копія реєстраційної картки.

Орган статистики видав: сім примірників довідки про внесення організації до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України з мокрими печатками органу статистики.

Етап 3. Реєстрація у місцевих відділеннях фондів соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та у місцевому центрі зайнятості населення.

Організація повинна стати на облік у міському або районному органі Фонду соціального страхування з тимчасової непрацездатності. Відповідно до рішення правління Фонду всі новоутворені організації повинні стати на облік у десятиденний термін від дня реєстрації. За порушення вимоги

призначається адміністративна (попередження) та фінансова (штраф) відповідальність, яка покладається на керівництво підприємств та організацій.

Щоб стати на облік, треба заповнити картку відповідного зразку, яка містить дані, необхідні для реєстрації. Необхідно також мати з собою оригінали статуту і свідоцтва про державну реєстрацію, довідку про внесення організації до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України. Документом, що підтверджує реєстрацію в органі Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, є повідомлення страховика, в якому вказаний реєстраційний номер організації, який необхідно буде зазначати на всіх документах, що стосуються розрахунків за коштами Фонду з тимчасової втрати працездатності.

Далі здійснюється реєстрація в органах Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й професій-І них захворювань та у відповідному центрі зайнятості населення.! У цих установах організації надається реєстраційний номер таї повідомлення для відкриття рахунку у банку в Фонді соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань.

Реєстрація в місцевому управлінні пенсійного фонду України

Далі необхідно поставити на облік Організацію в міських або районних органах Пенсійного фонду. Для цього до органу реєстрації подають заяву встановленого зразка, яку можна отримати безоплатно при реєстрації. Уся інформація щодо заповнення є в статуті.

Також подають копії статуту, свідоцтва про державну реєстрацію, реєстраційні картки з мокрою печаткою органу державної реєстрації, а також довідки про внесення організації до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України з мокрою печаткою органу статистики. Ці копії залишаються в реєстраційному органі. Документом, який підтверджує реєстрацію організації в органах Пенсійного фонду, є повідомлення, у якому вказаний реєстраційний номер організації (додаток).

Після завершення реєстрації органи Пенсійного фонду видають довідку для відкриття рахунку в банку, після чого корінець довідки повертають в орган Пенсійного фонду.

Етан 5. Реєстрація в місцевій податковій адміністрації Тепер організацію слід реально поставити на облік в органах державної податкової служби. Необхідна заява встановленого зразка (у двох екземплярах), яку можна безоплатно отримати в податковому органі.

Крім заяви, в податковий орган подають нотаріально завірені копії статуту або третій примірник статуту, який був поданий на державну реєстрацію, свідоцтво про державну реєстрацію: довідку про внесення організації до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України: оригінал та копію протоколу керівного органу управління організації, який прийняв рішення про утворення організації та призначення

її керівника; копію і оригінал наказу керівника про призначення бухгалтера (якщо кандидатура визначена); оригінал та копію угоди про безоплатне оперативне управління або іншої аналогічної угоди, яка підтверджує місце знаходження організації. Реєстрація в податковому органі підтверджується довідкою, виданою податковим органом. Податкова адміністрація видає повідомлення-дозвіл для відкриття рахунку в банківській установі. Корінець повідомлення залишається в організації.

Етап 6. Реєстрація організації як неприбуткової.

Після основної реєстрації у податковому органі важливо не забути подати заяву встановленого зразка податкової інспекції із проханням про реєстрацію організації як неприбуткової. Вона подається податковому інспектору, який проводить контроль за відповідною територією. Термін подачі такої заяви — 20 днів із моменту отримання свідоцтва про державну реєстрацію та до початку своєї діяльності.

Для розгляду питання про внесення в Реєстр неприбуткових організацій і установ організація повинна надати до органу податкової інспекції наступні документи:

- свідоцтво про державну реєстрацію,
- довідку про внесення організації до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України,
- копію довідки про взяття на облік платника податків.

Після перевірки засновницьких документів організації з урахуванням вимог п. 7.11 Закону України № 334/94 «Про оподаткування прибутку підприємств», наказу Державної податкової адміністрації від 3 липня 2000 року № 355 «Про затвердження Порядку визначення структури ознаки неприбуткових установ (організацій)» органом податкової інспекції може бути прийняте рішення про внесення організації до Реєстру неприбуткових організацій або про відмову у такому внесенні.

Після прийняття рішення організація отримує код неприбуткової організації. Кодом громадських організацій, утворених із метою проведення екологічної, оздоровчої, аматорської, спортивної, освітньої та наукової діяльності є 0006. Податкова інспекція надасть рішення про внесення фізкультурно-спортивного клубу загальноосвітнього навчального закладу до Реєстру неприбуткових установ.

Етап 7. Оформлення документації у дозвільній системі місцевого УМВС на виготовлення печатки та кутового штампу

Далі слід оформити документи для отримання дозволу на виготовлення печатки та штампу. Для цього подають заяву встановленого зразка до органів дозвільної системи, які належать до Міністерства внутрішніх справ України та знаходяться у місцевому відділенні УМВС, підписану керівником організації. Також подається нотаріально завірена копія свідоцтва про державну реєстрацію, копія статуту, завірена нотаріусом, довідка податкової інспекції про присвоєння коду, копія паспорта та ідентифікаційного номера керівника, ескізи печатки та штампу в двох

примірниках; копія довідки про внесення організації до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, квитанція про оплату послуг дозвільної системи. Сума сплати за послуги дозвільної системи залежить від терміну надання дозволу. Наданий органами дозвільної системи дозвіл на виготовлення печатки та штампу отримати печатку та штамп, замовивши іх на спеціалізованому підприємстві. Оригінал дозволу залишається на підприємстві, яке виготовило печатку та штамп.

Етап 8. Оформлення банківських документів на відкриття розрахункового рахунку

Після отримання печатки треба відкрити рахунок у національній або, у разі потреби, в іноземній валюті. У банківську установу подають заяву встановленого зразка, підписану керівником і бухгалтером (якщо він призначений), а також картки зі зразками підписів (по дві на кожен тип рахунку). Підписи на картках завіряються нотаріально. У банківську установу подають також завірені нотаріально копії статуту, свідоцтва про державну реєстрацію, довідку про внесення організації до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, видану Пенсійним фондом довідку для відкриття рахунку, повідомлення, видане податковим органом, про відкриття рахунку в фінансовій установі, повідомлення для відкриття рахунку в банку з Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань, копію протоколу керівного органу управління організації, який прийняв рішення про утворення організації і призначення її керівника, копію наказу керівника про призначення бухгалтера (якщо він призначений).

Додатково подають лист від організації із проханням тимчасово дозволити здійснювати операції за рахунком без печатки або по одному підпису (у випадку, якщо на той час бухгалтер не призначений).

Документами, що підтверджують відкриття рахунку, є угода між банківською установою та фізкультурно-спортивним клубом загальноосвітнього навчального закладу, чекова книжка для отримання готівки та відмітка банківської установи на своїй частині повідомлення податкової адміністрації про відкриття рахунку в фінансовій установі.

Якщо організація має намір одразу використовувати рахунок, то слід власноруч віднести повідомлення до податкової інспекції і повернути в банк його частину повідомлення з відміткою податкової інспекції.

Друга частина залишається у податковому органі, третя частина залишається в фізкультурно-спортивному клубі загальноосвітнього навчального закладу. Тільки після цього банк дозволить використовувати рахунок для здійснення виплат.

Таким чином, реєстрація фізкультурно-спортивного клубу загальноосвітнього навчального закладу відбувається у вісім етапів, протягом яких отримується пакет установчих реєстраційних документів, що містить:

- протокол зборів засновників;
- угоду про безоплатне оперативне управління між фізкультурно-

спортивним клубом та загальноосвітнім навчальним закладом у позашкільний час;

- зареєстрований статут;
- реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи;
- свідоцтво про державну реєстрацію;
- довідку з єдиного державного реєстру підприємств і організацій україни (ЄДРПОУ);
- повідомлення страховика — органу фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності;
- повідомлення страховика — органу фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань;
- повідомлення страховика — центру зайнятості населення, представника фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- повідомлення про взяття на облік юридичної особи з органу пенсійного фонду;
- довідку про взяття на облік платника податків із місцевої податкової адміністрації;
- рішення про внесення до реєстру неприбуткових організацій (установ);
- копію дозволу на виготовлення печатки та штампу;
- угоду між банківською установою та фізкультурно-спортивним клубом загальноосвітнього закладу;
- чекову книжку для отримання готівки;
- повідомлення податкової адміністрації про відкриття рахунку в фінансовій установі.

5.1..Діяльність будь-якого закладу, організації або підприємства зумовлена насамперед законодавчою базою, яка діє в даній галузі.

У своїй роботі заклади, організації або підприємства за змістом керуються наступними документами:

- Конституція України
- Закони України, які приведені до норм Основного Закону України.
- Постанови Кабінету Міністрів України на виконання положень законів.
- Накази Міністерств та відомств на виконання постанов Кабінету Міністрів.
- Статутні документи установи, закладу, підприємства.
- Внутрішні накази або розпорядження установи, закладу, підприємства.

У цьому розділі розглядаються нормативно-правові аспекти створення, організації та функціонування фізкультурно-спортивного клубу загальноосвітнього навчального закладу, статут такої установи та надані практичні рекомендації щодо реєстрації фізкультурно-спортивного клубу загальноосвітнього навчального закладу як юридичної особи.

6. ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИЙ ПАТРІОТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ «КОЗАЦЬКИЙ ГАРТ»

6.1. Наказ Міністерства освіти і науки України.

6.2. Умови проведення Всеукраїнського фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів «КОЗАЦЬКИЙ ГАРТ»

Нещодавно, в системі освіти України з'явився фізкультурно-оздоровчий патріотичний комплекс «Козацький гарт» (далі — Комплекс), який має увійти до Державної програми «Крок до здоров'я». Запровадження цієї програми має на меті:

1. Дослідження стану фізичного здоров'я школярів;
2. Проведення міжшкільних змагань у вигляді фестивалю, що сприятиме, на думку розробників, підвищенню мотивації учнів до занять фізичною культурою;
3. Пропагування здорового способу життя серед дітей і молоді України.

Створення такого комплексу дає можливість всебічно відстежувати як стан здоров'я школярів, так і рівень фізичної підготовленості учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що може стати при систематизації і узагальненні даних основою для статистичної бази даних і матеріалом для подальшого вивчення вітчизняними науковцями, які працюють у галузі фізичного виховання школярів.

Нижче подані наказ Міністерства «Про впровадження фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів України "Козацький гарт» і умови проведення всеукраїнського цього комплексу.

6.1. Міністерство освіти і науки України, міністерство України у справах молоді та спорту.

НАКАЗ

від 17.08.2005 р. № 479/1656

Про впровадження фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів України «Козацький гарт»

З метою формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності і зміцнення здоров'я школярів, виховання учнівської молоді на традиціях українського народу та на виконання Указу Президента України від 04.07.2005 р. № 1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», наказу Міністерства освіти і науки України від 09.06.2005 р. № 349 «Про план заходів щодо виконання у 2005 році Програми Кабінету Міністрів України «Назустріч людям»

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Умови проведення фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів України «Козацький гарт» для учнів загальноосвітніх навчальних закладів як складову частину майбутньої Державної програми «Крок до здоров'я» (додається).

2. Запровадити з 2005/2006 навчального року проведення в загальноосвітніх навчальних закладах фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів України «Козацький гарт» (далі — комплекс), поклавши безпосередню відповідальність за його впровадження на керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки місцевих державних адміністрацій спільно з управліннями з фізичного виховання та спорту, комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України:

3.1. Розробити організаційно-практичні заходи щодо впровадження комплексу на місцях.

3.2. Забезпечити його проведення відповідно до Умов.

4. Керівникам загальноосвітніх навчальних закладів:

4.1. Створити умови для забезпечення виконання школярами обсягу рухової активності, розвитку фізичних якостей (фізкультурні хвилинки і паузи, «години» рухової активності, заняття в гуртках та секціях фізкультурно-спортивної спрямованості тощо) з метою підготовки до проведення моніторингу рівня їх фізичного розвитку та; здоров'я.

4.2. Провести у квітні-травні поточного навчального року моніторинг рівня фізичного розвитку та здоров я школярів відповідно до вимог Положення про організацію фізичного виховання та масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України.

4.3. Створити в кожному загальноосвітньому навчальному закладі комп'ютерну базу даних щодо фізичного розвитку та рівня здоров'я школярів.

4.4. Висвітлювати результати аналізу фізичного розвитку і рівня здоров'я школярів та шляхи їх поліпшення на підсумкових педагогічних нарадах, загальношкільних батьківських зборах.

4.5. Забезпечити масовість І туру фестивалю «Нащадки козацької слави», залучаючи до участі в ньому максимальну кількість учнів 5—12 класів.

5. Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (Операйло С. І.):

5.1. Здійснювати координацію діяльності освітянських структур, пов'язаної з впровадженням комплексу.

5.2. Розробити ескізи атрибутики комплексу (нагрудні значки, плакати, емблему тощо).

5.3. За підсумками роботи за навчальний рік здійснити аналіз впровадження комплексу та за необхідністю внести відповідні корективи до його нормативної частини.

5.4 Створити Всеукраїнський організаційний комітет з проведення фестивалю «Нащадки козацької слави» та забезпечити проведення його фінального туру відповідно до Умов.

6. Департаменту економіки та фінансування (Куліков П. М.) при формуванні бюджету передбачити витрати на організацію та проведення фінального туру фестивалю.

7. Організаційним комітетам всіх рівнів висвітлювати хід впровадження зазначеного комплексу в засобах масової інформації.

8. Контроль за виконанням наказу покласти на Заступника міністра Огнев'юка В. О.

6.2. Умови проведення Всеукраїнського фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів «КОЗАЦЬКИЙ ГАРТ»

Вступ

Демократизація освіти, надання їй державно-національної спрямованості вимагають пошуку нових шляхів якісного вдосконалення фізичного виховання підростаючого покоління.

Разом з тим статистичні дані останніх років підтверджують той факт, що значна частина учнів загальноосвітніх навчальних закладів мають незадовільну або досить низьку фізичну підготовку і не здатні досягти тих стандартів здоров'я, які відповідають узгодженому світовою науково-спортивною громадськістю рівню.

Отже, виникла необхідність радикального реформування системи фізичного виховання в галузі освіти, спрямування державної політики в напрямі розробки та впровадження в навчальних закладах інноваційних технологій з фізичного виховання, основ здорового способу життя, розвитку дитячого-юнацького спорту.

Одним з першочергових завдань для якісної реалізації зазначених підходів є необхідність відновити форми позаурочної, а також позашкільної роботи у відповідності з їх функціями у системі загальної освіти, що в свою чергу дасть можливість забезпечити всебічний розвиток рухових якостей учнів за період їх навчання в навчальному закладі, сприятиме збереженню і зміцненню психічного і фізичного здоров'я дітей всіх вікових груп, розвитку інтересу і звички кожного з них до самостійних занять фізичною культурою і спортом.

Надбання провідних країн світу, кращий вітчизняний досвід та аналіз наукових досліджень підтверджують, що в основі сучасної ідеології фізкультурно-оздоровчого та спортивно-масового руху в Україні повинні стати постулати:

- здоровий спосіб життя — єдина реальна, економічно і соціально виправдана альтернатива хворобам, наркотикам, тютюну, зловживанню алкоголю;
- цілеспрямована рухова активність — головна умова здорового способу життя, найефективніший засіб профілактики захворювань;
- формування моральної та матеріальної відповідальності кожної особистості за стан власного здоров'я і способу життя;
- спрямування системи фізичного виховання на конкретну людину з

урахуванням її потреб, цінностей, природних здібностей та характеру життєдіяльності.

Однією із важливих складових на шляху практичного вирішення зазначених напрямів модернізації системи фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах є запровадження нового фізкультурно-оздоровчого комплексу школярів України **«Козацький гарт»,** який складається з двох частин:

- перша — **комплекс** тестування школярів **«Крок до здоров'я»** — визначення (моніторинг) стану їх фізичного розвитку і здоров'я;
- друга — фізкультурно-оздоровчий патріотичний **фестиваль «Нащадки козацької слави».**

Для реалізації завдань комплексу в загальноосвітніх навчальних закладах та з метою підготовки учнів до виконання визначених випробувань доцільно використовувати протягом року різні форми фізичного виховання учнів: уроки фізичної культури, фізкультурні хвилинки та паузи, «години» рухової активності в групах продовженого дня, заняття в спортивних секціях та гуртках фізкультурно-спортивної спрямованості, самостійні заняття, участь у фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходах тощо. При цьому заняття з фізичної культури можуть виноситися за межі розкладу навчальних занять, що створить кращі умови для забезпечення особистої гігієни та поєднання різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи.

7. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИЙ КОМПЛЕКС ШКОЛЯРІВ «КРОК ДО ЗДОРОВ'Я»

7.1. Структура фізкультурно-оздоровчого комплексу.

7.2. Вимоги до виконання тестів фізкультурно-оздоровчого комплексу школярів

«Крок до здоров'я»

7.1. Мета і завдання фізкультурно-оздоровчого комплексу

Фізкультурно-оздоровчий комплекс тестування школярів «Крок до здоров'я» є програмною і нормативною основою системи фізичного виховання школярів України, який має на меті формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності і зміцнення здоров'я школярів, залучення їх до фізичної культури як складової частини загальнолюдської культури. Основними завданнями комплексу є:

- визначення і контроль рівня особистого фізичного розвитку та здоров'я школярів;
- оцінка фізичного здоров'я кожного школяра, виявлення його відстаючих показників для подальшої розробки індивідуальних програм для їх покращення;
- виховання у школярів відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності;
- формування у дітей та учнівської молоді навичок здорового способу життя;
- створення умов для об'єктивної самооцінки і самовдосконалення;
- збільшення рухової активності школярів.

II. Структура фізкультурно-оздоровчого комплексу

Фізкультурно-оздоровчий комплекс будується за віковим принципом і передбачає 6 вікових груп: 6—7 років, 8—9 років, 10—11 років, 12—13 років, 14—1.5 років, 16—17 років.

Фізкультурно-оздоровчий комплекс включає показники:

- обсягу щотижневої рухової активності;
- спеціальних знань про особливості самостійних занять фізичними вправами;
- фізичного розвитку;
- фізичної підготовленості;
- функціональних резервів організму.

Кожний із наведених показників характеризується інформативними тестами. Для них встановлюються числові параметри так званої «норми», яка забезпечує належний («безпечний») рівень фізичного здоров'я.

В результаті тестування встановлюється на скільки той чи інший показник відповідає «нормі». Результати тестування орієнтирами для подальшої корекції роботи учнів щодо вдосконалення рівня особистого

фізичного здоров’я.

III. Організація тестування

Тестування учнів проводиться в квітні—травні поточного навчального року відповідно до Положення про організацію фізичного виховання та масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України.

Форма здійснення тестування (моніторингу) довільна і визначається рішенням педагогічної ради навчального закладу. Результати моніторингу заносяться у базу даних. За результатами моніторингу адміністрацією навчального закладу здійснюється аналіз стану здоров’я та фізичного розвитку школярів, визначаються шляхи його поліпшення. Зазначена інформація доводиться до відома педагогічного колективу та батьківської громадськості в кінці навчального року.

IV. Прикінцеві положення

За аналізом результатів проведення моніторингу у 2005/2006 навчальному році можливі внесення коректив щодо змісту та нормативної частини комплексу з метою узгодження їх з комплексом діючих нормативних показників та тестів.

7.2. Вимоги до виконання тестів фізкультурно-оздоровчого комплексу школярів «Крок до здоров’я»

Загальні положення

До виконання тестів і нормативів фізкультурно-спортивного комплексу допускаються школярі, які пройшли медичне обстеження і допущені лікарем до тестування, мають достатню фізичну підготовленість, ознайомлені з технікою та правилами безпеки під час їх виконання.

У разі незадовільного самопочуття учня брати участь у тестуванні не рекомендується.

Тестування передбачає виявити рівень розвитку таких фізичних якостей, як:

- витривалість (6-хвилинний біг);
- силу рук (згинання і розгин. рук в упорі лежачи на підлозі за 30 с);
- силу м’язів тулуба (піднімання тулуба за ЗО с);
- спритність («човниковий» біг 4 х 9 м);
- швидкісно-силові якості (стрибок у довжину з місця);
- гнучкість (нахил тулуба вперед, прогинання тулуба угору із положення лежачи обличчям униз кисті рук до плечей, піднімання тулуба угору із положення лежачи обличчям униз руки за головою, піднімання тулуба угору із положення лежачи обличчям униз руки зціплені ззаду на поперeку).

Якщо тестування проводиться протягом одного дня, то тест на витривалість виконується останнім.

Тести можуть виконуватись в будь-якій послідовності, якщо це не впливає на досягнення результатів у кожному з них.

Тести на фізичну підготовленість можуть використовуватися за бажанням, у вигляді окремих видів випробовувань наприкінці відповідного розділу підготовки.

Тестування може також проводитися у вигляді змагань. Учні, які беруть участь у тестуванні, мають бути одягнені в спортивні одяг та взуття. Вправи можуть виконуватись і босоніж за виключенням 6-хвилинного бігу, «човникового» бігу та стрибків у довжину.

Перевірку фізичної підготовленості школярів слід проводити на початку та наприкінці навчального року за належних санітарно-гігієнічних та погодних умов.

1. Нахил тулуба вперед із положення сидячи

Обладнання: на підлозі проводиться лінія АБ і перпендикулярно до якої виконується розмітка у сантиметрах від 0 до 50 см в обидві сторони.

Опис проведення тестування. Учасник тестування сидить на підлозі босоніж так, щоб його п'яти торкалися лінії АБ. Відстань між п'ятами - 20—30 см. Ступні розташовані вертикально до підлоги. Руки лежать на підлозі між колінами долонями донизу. Два партнера (праворуч і ліворуч) тримають ноги, щоб уникнути їх згинання в колінах під час виконання тесту. За командою «Можна!» учасник тестування плавно нахиляється уперед, не згинаючи ніг і намагаючись дотягнутися руками якомога далі. Положення максимального нахилу слід утримувати протягом 2 с, фіксуючи пальці на розмітці. Вправу повторюють двічі, фіксуючи кращий результат.

Результат. Визначається позначкою (з точністю до 1 см) на перпендикулярній розмітці, до якої учасник дотягнувся кінчиками пальців рук. Результат може бути від'ємним.

Загальні вказівки та зауваження

1) Вправу слід виконувати плавно.

2) Якщо учасник згинає ноги у колінах, то спроба не зараховується.

3) Тест виконується двічі. Зараховується краща із спроб.

2. Розгинання тулуба із положення лежачи на животі

Обладнання: гімнастичний мат та сантиметрова лінійка.

Опис проведення тестування. Учасник тестування, лежачи на животі, кладе кисті рук до плечей. За командою «Можна!» піднімає тулуб вгору. Під час піднімання тулуба, таз не повинен відриватися від підлоги. Максимальне піднімання тулуба від підлоги утримується протягом 2 с Тест повторюють двічі.

Результат. Показником є відстань від надгрудинної виїмки до підлоги у кращій з двох спроб.

Загальні вказівки та зауваження

1) Вправу слід виконувати плавно.

2) Лінійку під час вимірювання результату розміщувати праворуч (ліворуч) вертикально від голови.

3. «Човниковий» біг (4х9 метрів)

Обладнання: секундоміри, що фіксують десяті частки секунди, рівна

бігова доріжка, на якій позначається 9-метровий відрізок, обмежений двома паралельними лініями, за кожною лінією — два півкола радіусом 50 см з центром на лінії, два дерев'яні або пластмасові кубики (5х5х5 см).

Опис проведення тестування. За командою «На старт!» учасник займає положення високого старту за стартовою лінією. За командою «Руш!» він пробігає 9 метрів до другої лінії, бере один з двох кубиків, що лежать у колі, повертається бігом назад і кладе його в стартове коло. Потім біжить за другим кубиком і, взявши його, повертається назад і кладе в стартове коло.

Результат. Визначається час від старту до моменту, коли учасник тестування закінчує про бігання четвертого 9-метрового відрізка. Час фіксується з точністю до 0,1 с, з моменту старту до перетину лінії фінішу.

Загальні вказівки та зауваження

1) Кожному учаснику надається одна спроба. 2) Для створення змагальних умов дозволяється проводити тестування одночасно двох учасників, якщо наявний секундомір дозволяє фіксувати результат кожного окремо.

3) Кубик слід класти, а не кидати. Якщо кубик кинуто, спроба не зараховується, а учаснику надається повторна спроба.

4) Біг закінчується з другим кубиком у руці.

5) Поверхня бігової доріжки або підлоги у спортивному залі повинна бути рівною, в належному стані, неслизькою.

3. Згинання і розгинання рук в упорі лежачи протягом 30 с

Обладнання: секундомір.

Опис проведення тестування. Учасник тестування приймає положення в упорі лежачи, випрямлені і розведені на ширину плечей руки кистями вперед, тулуб і ноги утворюють пряму лінію, пальці ступнів упираються у підлогу (трав'яний майданчик). За командою «Можна!» учасник починає ритмічно з повною амплітудою згинати і розгинати руки.

Результат. Кількість безпомилкових згинань і розгинань рук за 30 с

Загальні вказівки та зауваження

1) При згинанні рук необхідно торкатися грудьми опори.

2) Не дозволяється торкатися опори стегнами, згинати тулуб і ноги, перебувати у вихідному положенні, а також із зігнутими руками більш як 3 с, лягати на підлогу, розгинати руки почергово, розгинати і згинати руки з неповною амплітудою. Згинання і розгинання рук, що виконується з помилками, не зараховуються.

5. Стрибок у довжину з місця

Обладнання: нeслизька поверхня з нанесеною стартовою лінією та розмічене 10-сантиметровими рисками місце передбачуваного приземлення, рулетка та крейда.

Опис проведення тестування. Учасник стає у вихідне положення: стійка — ноги нарізно, носки за стартовою лінією. Зігнувши ноги у колінах, виконує мах руками назад, потім різко виносить їх уперед і,

відштовхнувшись обома ногами, стрибає вперед. Слід намагатися приземлитися на ноги якомога далі, оскільки результат визначається від стартової лінії до точки торкання підлоги (майданчика) п’ятами.

Результат. Довжина стрибка у сантиметрах у кращій із двох спроб.

Загальні вказівки та зауваження

1) Якщо учасник тестування похитнувся назад після приземлення і торкнувся підлоги (майданчика) крім п’ят ще й іншою частиною тіла, спроба не зараховується і йому пропонується виконати повторний стрибок.

2) Відривати ноги від підлоги (попереднє настрибування) до стрибка не дозволяється.

3) Поверхня підлоги (майданчика) має бути такою, щоб точки відштовхування були на одному рівні.

4) Вчитель знаходиться збоку і контролює правильність виконання і дальність стрибка.

6. Піднімання тулуба із положення лежачи протягом ЗО с

Обладнання: секундомір, гімнастичний мат (або килим). Правильно виконати тест допомагає помічник, який утримує

ноги учасника тестування.

Проведення тесту. Учасник тестування сідає на мат (килим), зігнувши ноги у колінах на 90 градусів. Ступні повністю опираються на поверхню мата (килима), відстань між ними близько ЗО см. Кисті рук з’єднанні на потилиці, пальці переплетені, лікті торкаються колін. Партнер притримує його ступні. Після команди «Увага!» учасник лягає на спину, торкаючись плечима мата (килима). За командою «Марш!» учасник піднімається у вихідне положення. Положення рук на потилиці під час виконання тесту залишається незмінним. Необхідно протягом ЗО с виконати максимальну кількість повторень не порушуючи умов.

Результат. Максимальна кількість підйомів із положення лежачи на спині у положення сидячи протягом 30 **с**

Загальні вказівки та зауваження

1) Необхідно контролювати правильність виконання тесту: у положенні лежачи кисті рук на потилиці, спина повністю торкається мата, у вихідному положенні лікті торкаються колін, ноги зігнуті в колінах під кутом 90 градусів.

2) Рухи учасника тестування коригуються, якщо він починає припускатися помилок.

3) Учасник повинен намагатися виконувати тест без зупинок, але якщо йому й знадобиться зробити кілька зупинок - припиняти вправу не слід.

4) На виконання тесту надається лише одна спроба.

5) Забороняється відштовхуватися від мата (килима) ліктями під час виконання тесту.

7. Шестихвилинний біг

Обладнання: виміряна дистанція (вимірювати дистанцію слід по лінії, що проходить на відстані 15 см від внутрішнього краю доріжки), стартовий

пістолет або прапорець. Для більш точного підрахунку подоланої дистанції бігову доріжку доцільно позначити через кожні 10 метрів.

Опис проведення тестування. Для хлопчиків і дівчаток умови тестування однакові.

За командою «На старт!» учасники забігу стають перед стартовою лінією в положення високого старту. Коли всі готові до старту, за командою «Руш!» (або за пострілом) починають бігти, намагаючись подолати якомога більшу дистанцію. У разі потреби дозволяється переходити на ходьбу.

У забігу одночасно беруть участь 6—8 осіб; стільки ж учасників за завданням вчителя займаються підрахунком кіл і визначенням загальної довжини дистанції. Після закінчення 6-хвилинногай часу за сигналом учасники забігу закінчують біг і визначається подолана дистанція.

Результат. Визначається довжина дистанції, яку пробіг учасник за 6 хв. з точністю до 1 м.

Загальні вказівки та зауваження

1) Бігова доріжка має бути рівною і в належному стані. Якщо тестування проводиться у спортивному залі або на спортивному майданчику, поблизу дистанції не повинні знаходитись сторонні предмети.

2) Фіксується кожне коло подоланої дистанції у кожного учасника.

.

8. ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИЙ ПАТРІОТИЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ «НАЩАДКИ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ»

1. Мета і завдання

Фізкультурно-оздоровчий патріотичний фестиваль школярів України «Нащадки козацької слави» (далі — фестиваль) має на меті формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності і зміцнення здоров'я, спираючись на кращі традиції українського народу залучення школярів до фізичної культури як складової частини загальнолюдської культури.

Основними завданнями фестивалю є:

- підтримання оптимального рівня фізичного розвитку та збільшення рухової активності школярів;
- створення умов для об'єктивної самооцінки і самовдосконалення власного здоров'я;
- формування стійких мотивацій до самостійних занять фізичною культурою і спортом;
- відродження національних традицій здорового способи життя.

2. Організація і керівництво проведенням фестивалю фізкультурно-оздоровчий патріотичний фестиваль школяра України «Нащадки козацької слави» проводиться у чотири тури

I тур — загальношкільний фестиваль — вересень-жовтень;

IIтур — районні (міські) фестивалі — жовтень;

III тур — обласні фестивалі — квітень-травень;

IV тур — Всеукраїнський фестиваль — червень-липень. Загальне керівництво і контроль за проведенням фестивалю здійснюється Міністерством освіти і науки України та Комітетом з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України.

Організація і проведення I туру покладається на оргкомітет та головну суддівську колегію загальноосвітнього навчального закладу.

Організація і проведення II туру фестивалю покладається на управління освіти і науки районних (міських) державних адміністрацій. Безпосереднє проведення здійснюють відповідні оргкомітети та суддівські колегії.

Керівництво та організація проведення фестивалю в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі здійснюють Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій спільно з Кримським республіканським, обласними, Київським та Севастопольським міськими управліннями з фізичного виховання та спорту Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України. Безпосереднє проведення III туру фестивалю покладається на оргкомітет та суддівську колегію.

Безпосереднє проведення IV туру фестивалю покладається на

Всеукраїнський оргкомітет та головну суддівську колегію.

До складу організаційних комітетів всіх рівнів входять представники органів управління освіти, управлінь з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, інститутів післядипломної педагогічної освіти, регіональних центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді, громадських організацій, які виявляють бажання надавати організаційну, фінансову чи іншу допомогу у проведенні фестивалю.

3. Учасники фестивалю

У І турі беруть участь учні 5—12 класів, які за станом здоров'я віднесені до основної медичної групи.

Учні, віднесені за станом здоров'я до підготовчої медичної групи, беруть участь у тих випробуваннях, які їм не протипоказані за станом здоров'я.

Учні, віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, беруть участь у проведенні випробувань як судді та помічники.

Вік учнів однієї паралелі може коливатися в межах двох років (наприклад; 1992—1993). Учні, які повторно навчаються в даному класі, до II—IV турів фестивалю не допускаються.

У II турі бере участь збірна команда загальноосвітнього навчального закладу в складі 16 осіб:

5 класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка
6 класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка
7 класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка
8 класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка
9 класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка
10класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка
11класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка
12класи — 1 хлопчик + 1 дівчинка

У III турі бере участь команда-переможець II туру. Склад команди — 16 осіб, вчитель фізичного виховання та класний керівник.,

У IV турі беруть участь переможці III туру змагань. Склад І команди — 16 осіб, вчитель фізичного виховання та класний керівник.

4. Програма фестивалю

1) «Човниковий» біг 4 х 9 м. Стрибок у довжину з місця.

2) Орієнтування на місцевості «Козацькими стежками».

3) Згинання та розгинання рук в упорі лежачи.

4) Перетягування каната (окремо для хлопців та дівчат).

5) Естафета «Герць козацьких джур» (окремо для 5—8 класів та 9—12 класів).

6) Конкурс знавців історії українського козацтва «Тільки тим історія належить, хто за неї бореться й живе».

7) Презентація команди «Не хилися, червона калино, - маєш білий цвіт. Не журися, славна Україно, маєш добрий вид».

5. Визначення та нагородження переможців фестивалю

Команда-переможець у кожному виді визначається за сумою 16 результатів. Якщо у команди немає заліку (8 + 8), то додається нижчий результат серед усіх учасників змагань.

В усіх видах переможці визначаються за найменшою сумою місць, набраних всіма учасниками команди.

Результат команди в естафеті визначається за сумою часу обох команд.

Презентація команди оцінюється із 20 балів і входить до загального заліку.

Перетягування каната проводиться за олімпійською системою з визначенням відповідно зайнятих місць.

Конкурс знавців історії українського козацтва оцінюється у 5 балів (1 бал за правильну відповідь). Переможець в ньому визначається за найбільшою сумою балів.

Загальнокомандне місце визначається за найменшою сумою місць, набраних командою в усіх видах програми. Якщо сума місць у двох або більше команд однакова, перевага надається команді, яка має більше I, II, III та інших місць. У разі рівності і цього показника, перевага надається тій команді, яка має більше I, II, III та інших місць в особистому заліку.

Команда-переможець та призери IV Всеукраїнського туру фестивалю, вчителі фізичної виховання, які їх підготували, нагороджуються дипломами Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України відповідного ступеня, пам’ятними призами, медалями.

Команди-переможці та ті, що посіли II місце в змаганнях з перетягування каната, нагороджуються дипломами Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, пам’ятними призами.

Усі учасники IV туру нагороджуються нагрудними значками та вимпелами.

6. Фінансові витрати

Витрати, пов’язані з організацією і проведенням першого, другого та третього турів фестивалю, несуть органи управління освіти місцевих державних адміністрацій.

Встановлюється наступний порядок витрат на проведення фінального туру фестивалю:

- витрати на оплату проїзду учасників та представників команд до місця проведення та в зворотному напрямку, добові в дорозі, проживання та харчування представників під час проведення фінального туру несуть органи управління освіти місцевих державних адміністрацій;
- організація і проведення змагань, проїзд, добові в дорозі, проживання та харчування суддів, проживання та харчування учасників фестивалю - за рахунок Міністерства освіти і науки України;
- придбання призів для нагородження команд, що посіли I, II, III місця в загальному заліку, дипломів, нагрудних значків, вимпелів, плакатів - за рахунок Міністерства освіти і науки України.

7. Порядок і термін подачі заявок

Після проведення І туру (додаток 1) загальноосвітній навчальний заклад направляє заявку та звіт (додатки 2, 4) в районний (міський) оргкомітет з проведення фестивалю.

Районний (міський) оргкомітет та суддівські колегії визначають учасників ІІ туру (можливе проведення змагань ІІ туру по підгрупах або зонах з наступним проведенням фінальної частини). За результатами проведення ІІ туру матеріали (додатки 3, 4) надсилаються до Кримського республіканського, обласних, Київського та Севастопольського міських оргкомітетів.

Кримський республіканський, обласні, Київський та Севастопольський міські оргкомітети за результатами ІІІ туру фестивалю надсилають до 1 червня поточного навчального року матеріали (додатки 2, 3, 4, копію свідоцтва про народження та копію ідентифікаційного номера кожного учасника) на переможців-учасників IV туру фестивалю до Всеукраїнського оргкомітету за адресою: м. Київ, вул. Комінтерну, 4, Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України.

Додаток

Підсумковий протокол
проведення І туру фізкультурно-оздоровчого патріотичного фестивалю школярів України «Нащадки козацької слави»
в загальноосвітньому навчальному закладі №_____
_____району_____області

Директор	
Вчитель фізичної культури	
Адреса навчального закладу	
Телефон навчального закладу	
Кількість учнів у навчальному закладі	
Кількість учнів, що взяли участь у змаганнях	
% учнів, що взяли участь у змаганнях	

Директор загальноосвітнього
навчального закладу №____ _____

Керівник управління освіти і науки
місцевої державної адміністрації _____

Додаток

Підсумковий протокол
проведення фізкультурно-оздоровчого патріотичного фестивалю
школярів України «Нащадки козацької слави»
_____(район, місто, область)

Район (місто), область	
Керівник управління освіти і науки місцевої державної адміністрації	
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів	
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, що взяли участь у І турі фестивалю	
% навчальних закладів, які взяли участь у І турі фестивалю (від загальної кількості)	
Кількість команд, що взяли участь у ІІ турі фестивалю	
Кількість команд, що взяли участь у ІІІ турі фестивалю	

Керівник управління освіти і науки
місцевої державної адміністрації _____

Додаток

Заявка
на участь у фізкультурно-оздоровчому патріотичному фестивалі школярів України «Нащадки козацької слави»

від команди_____
(повна назва загальноосвітнього навчального закладу)

_____місто (село)_____область

№	П. І. Б.	Рік народження	№ навчального закладу	Клас	Віза лікаря	Назва і печатка медичної установи
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						

Всього допущено до змагань:_____ _____

Директор загальноосвітнього навчального закладу _____
М.П.

Начальник управління освіти і науки місцевої держадміністрації
_____
М.П.

Лікар _____
М.П.

Додаток

Умови виконання випробувань
фізкультурно-оздоровчого фестивалю школярів України
«Нащадки козацької слави»

1. «Човниковий» біг (4 х 9 м)

Обладнання: секундоміри, що фіксують десяті частки секунди, рівна бігова доріжка завдовжки 9 метрів, обмежена двома паралельними лініями, за кожною лінією — 2 півкола радіусом 50 сантиметрів з центром на лінії, 2 дерев'яних кубики (5х5 сантиметрів).

Опис проведення випробування. За командою «На старт!» учасник займає положення високого старту за стартовою лінією. За командою «Руш!» він пробігає 9 метрів до другої лінії, бере один з двох дерев'яних кубиків, що лежать у колі, повертається бігом назад і кладе його в стартове коло. Потім біжить за другим кубиком і, взявши його, повертається назад і кладе в стартове коло.

Результатом тестування є час від старту до моменту, коли учасник тестування поклав другий кубик у стартове коло.

Загальні вказівки і зауваження. Кубик слід класти в коло, а не кидати. Якщо кубик кидається, спроба не зараховується. Бігова доріжка має бути рівною, неслизькою.

2. Стрибки у довжину з місця

Обладнання: неслизька поверхня з лінією і розміткою в сантиметрах.

Опис проведення випробування. Учасник випробування стає носками до лінії, робить замах руками назад, потім різко виносить їх уперед, відштовхуючись ногами, стрибає якомога далі.

Результатом випробування є дальність стрибка в сантиметрах у кращій з двох спроб.

Загальні вказівки і зауваження. Випробування проводиться відповідно до правил змагань зі стрибків у довжину з розбігу. Місце відштовхування і приземлення мають бути на одному рівні.

3. Згинання та розгинання рук в упорі лежачи

Опис проведення випробування. Учасник приймає положення упору лежачи. Голова, тулуб, ноги становлять пряму лінію, руки — перпендикулярно підлозі. За командою «Можна!» учасник згинає руки у ліктьових суглобах до кута 90 і менше градусів, після чого розгинає руки до повного їх випрямлення. Вправа повторюється стільки разів, скільки в учасника вистачить сил.

Результатом тестування є кількість безпомилкових згинань і розгинань рук, під час яких не порушено жодної умови.

Загальні вказівки і зауваження. Не дозволяється згинати і розгинати тулуб у грудному та поперековому відділах хребта, кульшових та колінних суглобах, робити допоміжні рухи тазом, відпочивати у положенні упору

лежачи більше 3 секунд.

Дозволяється лише один підхід.

Випробування припиняється, якщо учаснику не вдається зафіксувати потрібного положення більше як 2 рази підряд.

4. Орієнтування на місцевості -«Козацькими стежками»

Обладнання: компас, маршрутні листи, плани місцевості, секундоміри.

«Козацькими стежками» — це парний біг по дистанції двох спортсменів однієї команди, які за мінімальний час мають знайти на місцевості контрольні пункти (КП), при цьому порядок «взяття» КП не регламентується.

Забіги парні, одночасно від кожної команди стартує два спортсмени, (по паралелях — 1 хлопець + 1 дівчина), які разом проходять дистанцію і разом фінішують. Принаймні один з членів «патруля» повинен мати компас.

Стартовий інтервал — 1 хвилина,

Довжина дистанції 1000 м з 5 КП.

Визначення результатів. Перемогу здобуває та пара учасників, яка за мінімальний час відшукала на місцевості всі контрольні пункти і зробила на кожному з них відмітку у спеціальному маршрутному листі.

Команда-переможець в загальному заліку визначається за найменшою сумою часу, який показали всі учасники (8 пар).

5. Перетягування каната

Обладнання: неслизька поверхня майданчика з лінією, що ділить майданчик на рівні частини. Канат з міткою на середині.

Опис проведення випробування. Учасники випробувань стають в колону по одному і беруться за канат обома руками. Суддя утримує канат так, щоб мітка на середині каната знаходилась над лінією розподілу майданчика на рівні частини. За сигналом суддя відпускає канат і відходить вбік. Перемагає команда, яка перетягнула канат на свій бік.

Загальні вказівки і зауваження. Змагання проводяться окремо для хлопців та дівчат за олімпійською системою. Перетягування вважається переможним, якщо мітка каната знаходиться на половині перемагаючої команди не менше 15 **с**

6. Естафета «Герць козацьких джур»

Естафета проводиться окремо для учнів 5—8 та 9—12 класів. Етапи естафети:

1етап — 50 м — «перенесення вантажу»- двоє хлопців 8 та12 класів;

2етап — 50 м - «стрибки по купинах» — дівчата 8 та 12 класів;

3етап — 50 м — «переправа» — хлопці 7 та 11 класів;

4етап — 50 м — «слалом» — дівчата 7 та 11 класів;

5етап — 50 м — «через паркан» — хлопці 6 та 10 класів;

6етап — 50 м — «стрибунець» — дівчата 6 та 10 класів;

7 етап — 50 м — «повзунок» — хлопці 5 та 9 класів;

8 етап — 50 м — «достав пакет» — дівчата 5 та 9 класів.

«Перенесення вантажу» — перенесення 2 набивних м’ячів: вага 1 кг

для хлопців-8 кл. та вагою 3 кг для хлопців 12 кл.

«Стрибки по купинах» — на доріжці малюються кола діаметром 30 см на відстані 100 см один від одного на ширині 50 см. Учасниця має подолати відстань етапу, стрибаючи з «купини» на «купину».

«Переправа» — учасник тримає в руках 2 дощечки розміром 20 х 30 см. Укладаючи на доріжку почергово кожну дощечку і наступаючи на неї, учасник має подолати відстань етапу.

«Слалом» - на доріжці встановлюються кеглі (стійки, кубики тощо) на відстані 3 м одна від одної на ширині 1 м. Учасниця долає відстань етапу, оббігаючи стійки.

«Через паркан» — на доріжці встановлюються перешкоди, висотою 40 см для хлопців 6 кл. та 60 см - для хлопців 10 кл. в кількості 6 шт. через кожні 5 м. Перша перешкода встановлюється на відстані 10 м від лінії старту.

«Стрибунець» - учасниця долає відстань етапу, стрибаючи через скакалку з ноги на ногу.

«Повзунок» - учасник долає відстань етапу у положенні присіду, переносячи зігнуті ноги через сторони.

«Достав пакет» - учасниця долає відстань етапу з пакетом (конвертон) в руках, доставляючи його на фініш.

Учасник кожного етапу починає рух після того, як його товариш з попереднього етапу перетне лінію межі його етапу.

За порушення цієї вимоги команда штрафується 0,1 с за кожне порушення.

7. Конкурс знавців історії українського козацтва «Тільки тим історія належить, хто за неї бореться й живе...»

Для проведення конкурсу суддівська колегія готує 5 запитань з історії Українського козацтва. На кожну відповідь команді дається 1 хв. Форма проведення конкурсу — довільна і визначається суддівською колегією фестивалю.

8. Презентація команди «Не хилися, червона калино,— маєш білий цвіт. Не журися, славна Україно, маєш добрий вид...»

Презентація команди — це представлення команди з використанням танцю, вокалу, художнього слова; демонстрацією володіння елементами козацького двобою, що розповідає про відродження та збереження традицій Українського козацтва в регіоні, навчальному закладі. Тривалість презентації — до 10 хв.

9. ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНОЇ РОБОТИ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ ТА В ЗОНАХ ВІДПОЧИНКУ

9.1. Функції державних і громадських організацій у системі керування фізкультурно-оздоровчою роботою з населенням.

9.2. Організація і зміст діяльності федерації фізкультурно-оздоровчої роботи та активного відпочинку.

9.3. Організаційні основи ФСК за місцем проживання.

9.4. Організація і зміст діяльності спортивно-оздоровчих клубів за інтересами.

9.5. Організація і зміст діяльності фізкультурно-оздоровчих комбінатів.

9.6. Організація і зміст діяльності культурно-спортивних комплексів.

9.7. Організація і зміст діяльності культурно-спортивних комплексів.

9.8. Масова фізкультурна та спортивна робота в позаміських спортивно-оздоровчих таборах.

9.9. Обладнання заміських зон відпочинку для масових фізкультурно-оздоровчих занять.

9.1. Функції державних і громадських організацій у системі керування фізкультурно-оздоровчою роботою з населенням

Характерною рисою фізкультурного руху є його оздоровча спрямованість. Основна функція фізкультурних організацій - впровадження фізичної культури і спорту в усі верстви населення.

З метою залучення у сферу фізичного виховання усіх вікових груп необхідно приділяти значну увагу фізкультурно-оздоровчій роботі з населенням за місцем проживання. Доцільність масової фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання обґрунтовується низкою причин: наявністю двох вихідних днів у більшості працівників; бажанням займатися фізичною культурою разом зі членами своєї родини; віддаленістю у багатьох випадках місця проживання від місця роботи.

Основна роль у керуванні фізкультурно-оздоровчою роботою за місцем проживання належить комітетам з фізичної культури та спорту при районних і міських Радах народних депутатів.

До числа основних управлінських функцій спорткомітету відноситься:

- здійснення загального планування та керівництва розвитком фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем проживання;
- регулювання управлінських відносин, координація дій державних і громадських організацій по створенню первинних колективів і матеріально-технічної бази за місцем проживання;
- підвищення кваліфікації тренерсько-викладацьких кадрів;
- здійснення контролю за виконанням постанов різного рівня з питань розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи.

Основними завданнями різних спортивних федерацій з видів спорту та

громадських організацій спортивного спрямування є сприяння спорткомітету в організації агітаційно-пропагандистської роботи з фізичної культури та спорту, у підборі, розміщенні, підвищенні кваліфікації та заохоченні громадських фізкультурних кадрів, у контролі за станом фізкультурно-масової роботи та будівництвом спортивних споруд за місцем проживання, в узагальненні прогресивного досвіду, у впровадженні нових форм і методів фізкультурно-оздоровчої роботи, у проведенні масових фізкультурно-спортивних заходів.

Особлива участь в організації фізкультурно-масової роботи за місцем проживання, розвитку її матеріально-технічної бази належить житлово-експлуатаційним конторам (об'єднанням). Саме при ЖЕКах доцільно вводити посади організаторів спортивно-масової роботи і навіть створювати відділи по фізкультурно-оздоровчій роботі з населенням з покладанням на них наступних функцій:

- впровадження різних форм масової фізкультурно-оздоровчої та рекреаційної роботи з населенням, у тому числі з дітьми та підлітками;
- узагальнення передового досвіду по організації та розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи;
- здійснення контролю за будівництвом спортспоруд за місцем проживання, забезпечення їх спортобладнанням;
- виділення приміщень, які пустують, для занять фізкультурно-оздоровчих груп;
- організація пунктів прокату спортивного обладнання та інвентарю.

Важливу роль у розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням за місцем проживання відіграють органи культури. Так, при Будинках і Палацах культури, клубах, у парках культури та відпочинку створюються ради з фізичної культури. Вони беруть участь у проведенні спортивно-масових змагань, організують прокат спортивного інвентарю та майна, обладнають лижні траси, доріжки здоров'я, теренкури в парках і скверах, створюють абонементні фізкультурно-оздоровчі групи. Важливим розділом роботи органів культури є і агітація та пропаганда фізичної культури серед населення, зокрема організація лекцій, фотовиставок, зустрічей з кращими місцевими спортсменами та фізкультурниками, укомплектування бібліотек методичною літературою з фізичної культури та спорту.

В організації фізкультурно-масової та спортивної роботи з дітьми і підлітками за місцем проживання беруть участь відділи народної освіти. За допомогою викладачів фізичного виховання загальноосвітніх шкіл дитячим спортклубам і командам за місцем проживання надається допомога в проведенні навчально-тренувальних занять і спортивно-масових заходів, фізкультурно-спортивних свят у період канікул, в організації спортивно-оздоровчих таборів, в організації туристських походів і екскурсій тощо. Окрім того, школи надають допомогу фізкультурним організаціям при домоуправліннях та житлово-експлуатаційних конторах у проведенні

фізкультурно-оздоровчої роботи з дорослим населенням, надають свої спортивні зали та майданчики для занять фізкультурно-оздоровчих груп.

Медичне забезпечення фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи здійснюють органи охорони здоров'я через поліклініки, медпункти підприємств і установ, розташованих на території району. Головними завданнями органів охорони здоров'я в області фізкультурно-оздоровчої роботи є консультативно-роз'яснювальна робота з населенням, медичний контроль за тими, хто займається фізичною культурою,

У створенні фізкультурно-спортивних, спортивно-технічних і військово-патріотичних клубів для молоді за місцем проживання надають допомогу різноманітні політичні партії та громадські організації. За допомогою їхньої організаційної та спонсорської діяльності проводяться різноманітні фізкультурно-масові заходи, фізкультурні свята, турпоходи та екскурсії, некласифікаційні змагання двірських команд з різних видів спорту, молодь залучається до суспільно корисної діяльності, у тому числі і до будівництва та облаштування власними силами різного роду спортивних споруд, підготовці та оформленню спортивних арен до змагань, суддівству спортивних змагань і ін.

Загалом, управління розвитком фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи з населенням за місцем проживання являє собою систему управлінських відносин ряду державних і громадських організацій, які здійснюють у своїй сукупності необхідні управлінські функції в наступних напрямках:

- Прогнозування та планування розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи.
- Організація управлінських відносин.
- Облік і контроль проведеної роботи.
- Забезпечення тренерсько-викладацькими кадрами та підвищення їхньої кваліфікації.
- Розвиток матеріально-технічної бази.
- Пропаганда, агітація та інформація.
- Ідеологічна і виховна робота.
- Програмно-методичне забезпечення навчально-тренувального процесу.
- Медичне забезпечення навчально-тренувальної, спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи.

9.2. Організація та зміст діяльності федерації фізкультурно-оздоровчої роботи і активного відпочинку

Федерації фізкультурно-оздоровчої роботи та активного відпочинку створюються як громадські колегіальні органи при комітетах з фізичної культури і спорту, а також при радах спортивних товариств (СТ) з метою надання фізкультурним організаціям усілякої допомоги в розвитку

фізкультурно-оздоровчої роботи та форм активного відпочинку населення як на підприємствах і в установах, так і в спортивних спорудах, за місцем проживання і у місцях масового відпочинку населення.

Безпосереднє керівництво федерацією здійснює її президія, при якій створюються постійні комісії з головних розділів роботи. Чисельний склад президії не обмежений (рекомендовано: голова, заступник, відповідальний секретар і члени президії в залежності від кількості головних розділів роботи).

Голова і його заступник обираються із числа найбільш досвідчених і авторитетних працівників, досить компетентних у питаннях фізкультурно-оздоровчої роботи і які володіють навичками організаційно-управлінської діяльності.

Голова здійснює загальне керівництво федерацією, погоджує свою діяльність із керівниками спорткомітетів (радами СТ), проводить засідання президії, складає план роботи федерації та аналізує підсумки його виконання.

Заступник голови бере участь у всіх видах вище перерахованої діяльності, здійснює контроль за роботою постійних комісій і за необхідності заміщає голову.

Відповідальним секретарем федерації рекомендується обирати штатного інструктора організаційного відділу спорткомітету або ради спортивного товариства.. Відповідальний секретар веде діловодство федерації, протоколи засідань президії, облік виконаної роботи, бере участь у контролі за діяльністю постійних комісій і виконанням прийнятих планів, відповідає за підготовку ділових і методичних листів, довідок, звітів та висновків.

Рекомендовано виокремлювати постійні комісії за такими напрямками:

- виробничої гімнастики;
- фізкультурно-оздоровчої роботи (ФКОР) за місцем проживання;
- самодіяльного туризму;
- організації фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ);
- пропаганди та агітації фізкультурно-оздоровчої роботи (ФКОР);
- організації оглядів і конкурсів по ФКОР;

Ефективність роботи федерації багато в чому залежить від правильного розподілу суспільних і управлінських функцій між членами президії і його комісій. Постійні комісії ведуть облік, роблять оцінку показників по своїх розділах роботи, готовлять питання для обговорення на президії федерації й у вищестоящих організаціях. Вони виконують також функції, що відповідають профілям комісій.

Комісія з виробничої гімнастики:

- надає методичну та практичну допомогу колективам фізичної культури по впровадженню всіх форм виробничої гімнастики;
- сприяє підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації штатних та громадських методистів виробничої гімнастики;
- вивчає та поширює передовий досвід по проведенню

фізкультурних пауз, ввідної та відновлювальної, релаксаційної гімнастики на виробництві;

- поширює навчально-методичні матеріали по виробничій гімнастиці;
- бере участь у проведенні конкурсів по виробничій гімнастиці, у конкурсах і оглядах по ФКОР.

Комісія ФКОР (Фізкультурно-Оздоровча Робота) за місцем проживання населення:

- бере участь у створенні фізкультурно-спортивних клубів (ФСК) за місцем проживання;
- надає методичну допомогу фізкультурним організаціям за місцем проживання;
- надає практичну допомогу в організації роботи фізкультурно-оздоровчих груп, спортивних секцій і фітнес груп;
- організує підготовку та підвищення кваліфікації організаторських та інструкторсько-тренерських кадрів по ФКОР;
- бере участь у проведенні фізкультурно-масових і масово-оздоровчих заходах (разом з комісією по організації фізкультурно-спортивних заходів);
- сприяє наданню фізкультурно-спортивним клубам спонсорської допомоги з боку виробничих колективів фізкультури, спортивних клубів (СК) і спортивних товариств (СТ);
- координує управлінську діяльність державних і громадських органів з розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи (ФКОР) серед населення.

Комісія самодіяльного туризму:

- організує туристично-оздоровчі групи в колективах фізкультури і за місцем проживання;
- надає методичну допомогу фізкультурно-оздоровчим групам по видах туризму в масовій ФКОР;
- організує та проводить семінари і консультації з питань самодіяльного туризму, готує громадських організаторів та інструкторів з туризму;
- розробляє для колективів фізкультури та ФСК за місцем проживання маршрути не категорійних туристично-оздоровчих подорожей;
- організує туристично-оздоровчі зльоти, свята та змагання (разом з комісіями по організації фізкультурно-спортивних заходів і пропаганді фізичної культури);
- встановлює ділові зв’язки з туристичними клубами та керівними секціями по туризму;
- сприяє організації прокату туристичного інвентарю та обладнання для населення за місцем проживання;

- здійснює контроль за роботою туристично-оздоровчих груп.

Комісія по організації фізкультурно-спортивних заходів:

- надає методичну і практичну допомогу в підготовці та проведенні фізкультурних свят, спартакіад здоров'я, сімейних змагань, естафет і т.п.;
- розробляє та поширює типові положення про фізкультурно-спортивні заходи;
- надає допомогу в складанні сценаріїв проведення масових ФСЗ, фізкультурних свят, парадів, показових виступів і т.д.;
- веде облік і оцінку діяльності фізкультурних організацій і спорт-споруд з проведення масових фізкультурно-оздоровчих заходів;
- виявляє та популяризує прогресивний досвід організації ФСЗ, форми їхньої пропаганди, залучення широкого кола учасників, методику проведення та оформлення;
- готує і веде облік суддів і членів журі масових фізкультурно-оздоровчих заходів оздоровчої спрямованості.

Комісія із пропаганди фізкультурно-оздоровчої роботи (ФКОР):

- надає методичну допомогу фізкультурним колективам в організації пропагандистської, інформаційної роботи із ФКОР і реклами форм фізкультурно-оздоровчих занять;
- встановлює ділові зв'язки з місцевими відділами преси, радіо, телебачення з питань пропаганди й реклами ФКОР;
- розробляє, збирає і зберігає зразки наочної агітації, атрибутики та реклами ФКОР;
- бере участь в оформленні масових фізкультурно-спортивних заходів (разом з комісією по організації фізкультурно-спортивних заходів);
- бере участь у проведенні оглядів-конкурсів на кращу постановку пропаганди ФКОР у фізкультурних організаціях і за місцем проживання (разом з комісією по організації соціалістичного змагання, оглядів і конкурсів);
- поширює ефективні форми і методи пропаганди та реклами ФКОР.

Медична комісія:

- організує консультації з питань медичного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи і санітарно-гігієнічного контролю;
- обстежує і готує обґрунтовані висновки про можливість проведення виробничої гімнастики на промислових підприємствах;
- встановлює зв'язок з медичними установами з питань медичного обслуговування фізкультурно-оздоровчих груп і фізкультурно-оздоровчих заходів (ФСЗ);
- бере участь у пропаганді ФКОР (разом з відповідною комісією).

Пропонована структура та розподіл функцій у президії федерації фізкультурно-оздоровчої роботи може бути змінена залежно від конкретних умов і можливостей федерації. Так, кількість комісій може бути збільшено

або зменшено, деякі можуть бути об'єднані. Але необхідно дотримуватися головного - чіткого розподілу обов'язків, закріплення певних доручень за конкретними виконавцями та створення умов для їхньої активної діяльності.

9.3. Організаційні основи фізкультурно-спортивних клубів (ФСК) за місцем проживання

Фізкультурно-спортивні клуби (ФСК) за місцем проживання почали створюватися в Україні ще наприкінці 50-х р., а широкий розвиток вони одержали у другій половині 60-х р. минулого століття. У період утворення України як незалежної держави на початку 90-х р. ФСК пережили період занепаду у зв'язку із припиненням державного фінансування і зміною форм власності. На сучасному етапі розпочався новий виток розвитку ФСК (тренажерні зали, фітнес клуби і т.д.), проте, вже в більшості випадків на засадах самоокупності.

ФСК створюється за місцем проживання (ЖЕК, ЗОШ, мікрорайони і т.д.) на базі спортивних комплексів, у парках культури і відпочинку та інших організацій, які мають необхідні умови для проведення постійної фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи з населенням.

Для створення фізкультурно-спортивного клубу (ФСК) ініціатори обирають організаційну комісію (або раду засновників не менше 3-х осіб), у завдання якої входить складання плану роботи комісії; узгодження організаційно-господарських питань, підбір кандидатур до складу ради ФСК, підготовка необхідної документації, організація та проведення установчих зборів.

ФСК виконує наступні основні функції:

- популяризацію та пропаганду серед населення фізично культури, масових видів спорту, туризму, загально фізичної підготовки;
- залучення різних вікових категорій населення в колективні та самостійні заняття фізичною культурою і спортом;
- ефективне використання засобів фізичної культури та спорту з метою попередження правопорушень, норм громадського порядку, перевиховання «важких» дітей і підлітків, залучення їх до суспільно корисної діяльності.

Для роботи з дітьми у ФСК створюються дитячі спортивні клуби, двірські команди та групи, організуються навчально-тренувальні заняття, підготовка до змагань, проводяться матчеві зустрічі, першості по видам спорту, фізкультурні свята, туристські екскурсії, походи і т.д.

Особливо важливим у роботі ФСК є те, що вся основна навчально-тренувальна, організаційна, господарська, пропагандистська робота, будівництво та ремонт спортивних майданчиків, оформлення приміщень клубу, місць змагань і занять створюється силами громадськості із залученням до активної діяльності дітей і підлітків.

Вищим органом ФСК є рада, яка обирається на 2 роки на загальних зборах членів клубу. У дитячому і підлітковому ФСК обирається рада

капітанів, яка приймає активну участь в організації та проведенні фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи серед дітей і підлітків мікрорайонів.

В обов'язки ради ФСК входить:

- обрання зі свого складу голови та заступників; створення відповідно до профілю клубу спортивних календарів і положень по організації та проведенню змагань, залученню населення до будівництва, ремонту та облаштування спортивних майданчиків;
- проведення засідань (зазвичай один раз на місяць), на яких розглядаються питання членства клубу, проплата членських внесків, створення матеріально-технічної бази, проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів, обговорюють підсумки роботи фізкультурно-спортивних секцій, команд, груп і т.д.;
- внесення пропозицій про нагородження кращих тренерів, громадських інструкторів; ведення обліку проробленої роботи; підготовка та внесення на розгляд у відповідні організації пропозицій щодо поліпшення та удосконалення форм фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи серед населення; звіт (не рідше одного разу в рік) перед загальними зборами членів клубу.

При активній допомозі спонсорів, фізкультурних організацій, рад спортивних товариств (СТ) рада ФСК:

- створює фізкультурно-спортивні секції, команди, групи; забезпечує організаційно-методичне керівництво, медичне обстеження і проводить контроль за їхньою роботою;
- організує методичні консультації та співбесіди з тими, хто займається самостійно;
- відповідно до планів здійснює організацію і проведення змагань, турнірів, конкурсів, матчевих зустрічей; організує проведення спортивних свят та вечорів відпочинку.

До проведення занять у секціях, командах, групах залучаються як фахові спеціалісти з фізичного виховання на платній основі, так і громадські інструктори: тренери і спортсмени організацій СТ, викладачі загальноосвітніх шкіл, вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, ДЮСШ.

ФСК повинен мати або орендувати спеціально обладнане приміщення із залом, методичним кабінетом, кімнатами для настільних ігор, а також спортивні майданчики та інші спортивні споруди для організації і проведення роботи спортивних секцій, команд, фізкультурно-оздоровчих груп.

Основними джерелами фінансування роботи ФСК є:

- членські внески членів ФСК;
- надходження від абонементних груп та прокату спортінвентаря;
- спонсорські і благодійні внески як від окремих осіб, так і від організацій;
- засоби, які виділяють організації для проведення фізкультурно-оздоровчої роти зі своїми працівниками та інші джерела, які не суперечать чинному законодавству України.

Облік всієї діяльності ФСК і результатів роботи ведеться в спеціальному журналі по наступних розділах:

- членство клубу (обліковий склад членів клубу, ради, комісій, робочі плани і їх виконання);
- матеріально-технічна та спортивна база (кошторисні статті доходів і витрат; наявність спортивних споруд, інвентарю, устаткування і коротка їхня характеристика);
- навчально-тренувальна, фізкультурно-оздоровча, виховна і спортивно-масова робота (кількість фізкультурно-оздоровчих і спортивних груп, команд, секцій і кількість людей, які займаються в них; наявність навчальних планів і розкладів занять; обліковий склад тренерсько-викладацьких кадрів та громадських інструкторів по спорту; календарні плани проведення змагань і їх результати тощо);
- пропаганда та агітація фізичної культури (організація і проведення вечорів, бесід, показових виступів спортсменів; оформлення фотовітрин, стендів, куточків спортивної слави і т.д.).

Орієнтовний перелік питань, які включаються в план роботи ФСК:

- Затвердження плану роботи ФСК.
- Затвердження плану фізкультурно-спортивних заходів.
- Проведення загальних зборів (конференції) фізкультурників.
- Про організацію фізкультурно-оздоровчих груп і спортивних секцій.
- Про проведення масових фізкультурно-спортивних заходів.
- Вибори і затвердження фізоргів, громадських інструкторів по спорту, капітанів команд і т.п.
- Затвердження положень та сценаріїв змагань і фізкультурних свят.
- Про проведення спортивних свят, вечорів, показових виступів і ін.
- Про організацію та проведення пропагандистської роботи.
- Про будівництво, облаштування, ремонт спортивних споруд.
- Про придбання, виготовлення, ремонт спортивного інвентарю та спортивного майна.
- Про виховну роботу з дітьми та підлітками.
- Обговорення Законів України, постанов, указів і рішень, наукових і методичних статей про фізичну культуру, спорт і здоров’я людини.
- Про стан навчально-тренувальної роботи в групах і секціях.
- Про пере облаштування незайнятих приміщень (підвали, прибудови і ін.) для роздягалень і фізкультурних занять.
- Про заохочення кращих організаторів і активістів ФСК.
- Про організацію пунктів прокату спортивного інвентарю та майна.
- Про проведення набору в абонементні групи (у тому числі для осіб середнього та літнього віку).

9.4. Організація і зміст діяльності спортивно-оздоровчих клубів за інтересами

Крім ФСК і дитячих спортивних клубів існують інші види самодіяльних фізкультурних організацій, які створюються за інтересами: клуб аматорів бігу, клуб загартовування, клуб атлетичної гімнастики, клуб туризму і т.д.

Членом такого клубу може бути кожен бажаючий, який допущений лікарем до фізкультурно-оздоровчих занять. Заняття повинні проводитися відповідно до певної програми і методичних рекомендацій.

Основи організації і зміст роботи клубів за інтересами можна розглянути на прикладі клубу любителів бігу (КЛБ).

Клуб любителів бігу (КЛБ) створюється в колективах фізичної культури підприємств, установ, навчальних закладів, при спортивних спорудах, в парках культури й відпочинку і інших організаціях. Робота КЛБ будується на основі творчої ініціативи громадян. Головне завдання клубів любителів бігу - залучення в регулярні заняття оздоровчим бігом і ходьбою широких верств населення, пропаганда фізичної культури і масового спорту. КЛБ ведуть роботу з навчання основам самоконтролю, особистої гігієні, режиму дня, раціональному харчуванню і самостійному проведенню навчально-тренувальних занять.

Вищим органом клубу є збори його членів, які скликаються не рідше двох разів у рік. Для безпосереднього керівництва роботою на загальних зборах відкритим голосуванням обирається правління терміном на два роки. Правління клубу обирає зі свого складу голову і його заступника. При правлінні можуть створюватися ініціативні групи з різних розділів діяльності: організаційно-масова, пропаганди й агітації, організації та проведення масових фізкультурно-оздоровчих заходів.

Навчально-тренувальна робота в клубах любителів бігу будується по очно-заочній системі, коли більша частина занять проводиться за індивідуальними планами.

У своїй діяльності КЛБ організують і здійснюють:

- методичну допомогу для тих, хто займається бігом;
- регулярне медичне обстеження та педагогічне спостереження з метою вдосконалення методики проведення занять;
- проведення масових фізкультурно-спортивних свят і змагань;
- навчання членів клубу самостійному і методично грамотному проведенню занять, основам самоконтролю.

Для зміцнення клубних колективів і залучення в клуб широких верств населення, особливо молоді, можуть бути використані зустрічі із ученими, лікарями, тренерами, спортсменами; колективні вечори відпочинку, турпоходи; виступи з лекціями з пропаганди бігу і ходьби на підприємствах, в установах, навчальних закладах.

Основними джерелами фінансування роботи самодіяльних клубів за інтересами є засоби, які виділяються на оздоровчу фізкультурну та спортивну роботу радами спортивних товариств, при яких вони створені; спонсорські і благодійні внески, членські внески, якщо такі існують.

Облік всієї діяльності і результатів роботи самодіяльного клубу ведеться у спеціальному журналі, який включає списки членів клубу, протоколи загальних зборів і засідань правління клубу, облік проведення заходів, відвідуваності спільних занять, виконання навантажень і ін.

Правління клубу щорічно звітує перед організацією, при якій клуб створений, і відповідною федерацією. У звіті вказуються проведені заходи і кількість залучених учасників, наявність громадських інструкторів, матеріально-технічної та спортивної бази, додається план заходів на наступний рік, представляється список найбільш активних членів клубу для заохочення.

9.5. Організація та зміст діяльності фізкультурно-оздоровчих комбінатів (ФОК)

Фізкультурно-оздоровчий комбінат (ФОК) - тип госпрозрахункових організацій, які створюються для надання платних фізкультурно-оздоровчих і лікувально-профілактичних послуг населенню. Його основні функції:

- створення матеріально-технічної бази для забезпечення масової фізкультурно-оздоровчої та лікувально-профілактичної роботи;
- пропаганда фізичної культури як засобу гармонійного розвитку фізичних і духовних здібностей людини, підтримки її високого рівня працездатності і продовження творчої активності;
- реклама конкретних форм фізкультурно-оздоровчих занять;
- проведення набору у фізкультурно-оздоровчі та лікувально-профілактичні групи, організація і забезпечення їхньої роботи;
- вивчення фізкультурних інтересів і потреб різних вікових груп населення;
- організація в зонах масового відпочинку населення пунктів прокату спортивного інвентарю і спортивного майна.

Види діяльності ФОКів:

- встановлення зв’язків з державними і громадськими фізкультурними та лікувально-профілактичними установами;
- розробка та узгодження з відділом охорони здоров’я і спорткомітетом міста (району) планів розвитку фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням;
- прийом на тимчасову та постійну роботу фахівців з фізичної культури і технічних працівників;
- укладання договорів на оренду спортивних споруд;
- організація методичного і медичного контролю фізкультурно-оздоровчих занять;
- розробка і забезпечення господарчо-фінансових планів;
- вивчення та впровадження передового досвіду роботи масової фізкультурно-оздоровчої роботи з різними групами населення;
- організація праці працівників ФОКу, проведення заходів щодо поліпшення обслуговування населення та зниження собівартості наданих послуг;

- координація діяльності ФОКу з розвитку масової фізкультурно-оздоровчої роботи з діяльністю фізкультурних організацій регіону.

З огляду на інтереси і вивчення потреби населення в заняттях фізичною культурою, ФОКи постійно розширюють види фізкультурно-оздоровчих послуг. Наприклад, організовуються заняття для різного виду фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в дитячих і жіночих групах, у фізкультурно-оздоровчих групах для осіб літнього віку, для осіб з ослабленим здоров'ям, заняття в кабінетах лікувальної фізкультури і фізіотерапії, відвідування сауни, заняття в спортивно-оздоровчих групах з художньої гімнастики, тенісу, боротьби, одноборств та інших видів спорту, організація туристських походів і екскурсій, проведення фізкультурних занять у дитячих дошкільних установах, навчання танцям і ін. Окрім того, ряд різного роду організацій (установи, дрібні підприємства і ін.), які не мають можливості утримувати штатного фізкультурного працівника, а тим паче удосконалювати його професійну діяльність, мають можливість на умовах погодинної оплати запрошувати досвідчених фахівців фізичного виховання ФОКу для організації і проведення масових фізкультурно-спортивних, туристичних заходів і організації активного відпочинку своїх працівників і ін.

9.6. Організація та зміст діяльності культурно-спортивних комплексів

Культурно-спортивний комплекс (КСК) – організація, яка покликана об'єднати діяльність районних культурно-просвітніх, оздоровчих і фізкультурно-спортивних установ регіону. Вона безпосередньо підпорядковується місцевим Радам і створюються з метою:

- сприяння активному, змістовному відпочинку населення за місцем проживання і підвищення рівня його культурного обслуговування;
- підвищення ефективності виховної і фізкультурно-оздоровчої роботи з усіма віковими і соціальними контингентами населення.

Доцільність створення КСК полягає у забезпеченні плановості і комплексного підходу до організації роботи з населенням, для координації діяльності багатьох установ, які належать різним відомствам, для надання взаємної допомоги, погоджених дій при проведенні народних свят, масових культурних і спортивних заходів.

У якості управлінсько-виконавчих органів при координаційній раді КСК створюються секції, характер яких визначається місцевими умовами і можливостями КСК. Наприклад, можуть бути створені секції: спортивно-масової роботи, фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням, секція впровадження нових обрядів і традицій роботи з дітьми, наочної агітації, військово-патріотичного виховання, секція організації відпочинку населення.

Створення КСК сприяє відродженню багатьох народних традицій, розвитку культури масових народних свят, у ході яких широко використовуються атрибутика, урочисті церемонії та ритуали. Свята культури і спорту є діючим засобом національно-патріотичного виховання населення,

його залучення до занять масовою фізичною культурою та спортом.

Для проведення масових свят КСК використовують спортивні споруди загальноосвітніх шкіл та облаштовану територію масового відпочинку населення (парки культури, стадіони тощо).

9.7. Масова робота з фізичної культури та спорту в парках культури і відпочинку

У системі організації масової фізкультурної та спортивної роботи з населенням важливе місце відведене міським паркам культури і відпочинку (ПК), які використовуються як центри організаційно-масової роботи, місця проведення активного відпочинку й здорового дозвілля широких верств населення, організації та проведення масових змагань.

Функції парку культури та відпочинку (ПК):

- зміцнення і розширення матеріально-спортивної бази ПК, будівництво, реконструкція і ремонт спортивних споруд, придбання спортивного інвентарю колективного користування, облаштування маршрутів здоров'я, теренкурів, лижних освітлених трас, катків, гімнастичних городків з нестандартним обладнанням, дитячих спортивних майданчиків, басейнів на природних водоймах, атракціонів фізкультурно-оздоровчої та спортивної спрямованості;
- проведення широкої пропаганди фізичної культури, спорту, туризму, проведення роз'яснювально-консультаційної роботи з питань самостійних занять фізичними вправами з використанням засобів наочної агітації, проведенням лекцій, бесід, радіопередач, спортивних свят з показовими виступами, демонстрацією спеціалізованих кіно і відеофільмів;
- створення при парках культури (ПК) за допомогою ініціативних громадян фізкультурно-оздоровчих груп, навчальних груп загально фізичної підготовки, спортивних команд з найпоширеніших видів спорту та організація їх круглорічної систематичної роботи;
- забезпечення проведення лікарського контролю і постійного медичного спостереження за тими, хто займається фізичною культурою і спортом;
- організація та проведення масових фізкультурно-спортивних заходів;
- організація пунктів прокату спортивного інвентарю та обладнання.

Для досягнення позитивних результатів в розвитку масової фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з населенням адміністрації парків культури і відпочинку необхідно взаємодіяти з широким колом державних, приватних та громадських установ. Зокрема, це міський спорткомітет, міські ради спортивних товариств, колективи фізичної культури, міський ФОК, навчальні заклади (надання для занять інструкторів-методистів, надання суддівського інвентарю та матеріалів, виділення суддів по видам спорту, придбання призів, комплектування команд, екіпіровка учасників, надання в користування спортивного інвентарю та спортивного майна тощо).

9.8. Масова фізкультурна та спортивна робота в заміських спортивно-оздоровчих таборах відпочинку

Основні форми фізкультурної та спортивної роботи:

- секційні заняття з видів спорту;
- спортивні змагання і табірні спартакіади;
- табірні свята, показові виступи;
- табірні ігри на місцевості;
- походи, екскурсії, прогулянки;
- робота з групами загально фізичної підготовки (ЗФП);
- підготовка кадрів громадського фізкультурного активу;

Для позитивної організації основних форм фізкультурної та спортивної роботи необхідно призначити або обрати керівників, які зобов'язані:

- контролювати дисципліну та порядок роботи в спортивній секції;
- призначати чергових для догляду за майданчиками, підготовкою спортивного інвентарю і обладнання;
- комплектувати команди для участі в спортивних змаганнях;
- підготовлювати учасників до показових виступів;
- організовувати суддівство спортивних змагань;
- брати активну участь в агітаційно-пропагандистській роботі табору, випускати стенди, вітрини, інформаційні дошки, фотомонтажі і т.д.;
- організовувати участь членів спортивної секції в табірній спартакіаді, спортивних святах, товариських зустрічах, табірних іграх на місцевості, проведенні табірних багать, у художній самодіяльності і т.д.;
- готувати кадри громадського фізкультурного активу.

Важливе місце у масовій фізкультурно-спортивній програмі займають пластунські ігри на місцевості. Великою популярністю тут користуються воєнізовані ігри. Більшість воєнізованих ігор має сюжетний характер і змушує задіяних гравців проявляти спостережливість, увагу, спритність, рішучість у діях, вимагає вміння маскуватися, переповзати по-пластунски, розбиратися в слідах, дорожніх знаках, орієнтуватися за компасом, зіркам, читати карту і т.д.

У практиці фізкультурно-оздоровчих таборів також використовуються ігри на місцевості зі спортивною спрямованістю, прогулянки по місцевості і туристські походи, які вимагають проявів спритності, швидкості, витривалості, сили, уміння долати різні перешкоди, переправи і т.д., а також командні ігри типу естафет.

Для табірних ігор вибирають велику галявину із гарним круговим оглядом, щоб можна було стежити за ходом змагання. Кожна команда повинна мати свою форму або відзначення (Стрічки, однотипні головні убори, однакові футболки тощо).

Безпосередньо тренувальний характер мають ранкові пробіжки, які іноді заміняють ранкову зарядку або є початком до неї, вечірні ж прогулянки мають чисто гігієнічний характер і застосовуються головним

чином для відпочинку.

Розминки організуються по секціях, відділеннях, командах і містять вправи загально розвиваючого та спеціального характеру, а також включають ходьбу і біг. Зміст вправ залежить від основних завдань тренування та фізичного розвитку спортсменів і фізкультурників.

Люди з ослабленим здоров'ям повинні використовувати прогулянки в лісі для зміцнення здоров'я, загартовування (ходити босоніж, у легкій спортивній формі, поперемінно прискорюючи та сповільнюючи крок).

9.9. Облаштування заміських зон відпочинку для масових фізкультурно-оздоровчих занять

Заміські зони відпочинку є природною базою для фізкультурно-оздоровчих занять населення. Однак забезпечення масової роботи з фізичної культури в заміських зонах вимагає рішення ряду матеріально-технічних питань, таких, як:

- організація агітаційно-пропагандистської та інформаційної роботи;
- транспортне забезпечення;
- створення мережі обслуговування: пунктів прокату спортивного інвентарю та майна, пунктів громадського харчування, медичних пунктів, туалетів і ін.;
- будівництво спортивних споруд, бігових і лижних трас, пляжів, доріжок здоров'я, ігрових майданчиків і т.д.;
- забезпечення охорони громадського порядку;
- забезпечення санітарного контролю та прибирання території.

Підготовка заміських зон для масових фізкультурно-оздоровчих занять повинна проводитися з урахуванням реальних умов особливостей місцевості, фізкультурно-спортивних інтересів населення, об'єктивних можливостей утримання та експлуатації спортивних і допоміжних споруд. Практика фізкультурно-оздоровчої роботи в заміських зонах відпочинку показує, що найбільш раціональними тут є найпростіші спортивні споруди, які добре вписуються в природу і не порушують загальний характер природного пейзажу. До таких споруд проводяться траси для бігу, лижних і велосипедних прогулянок, схили пагорбів для катання на лижах і санчатах, майданчики із трав'яним покриттям для ігор у волейбол, міні-футбол, бадмінтон, теренкур і доріжки здоров'я і т.д..

Готуючи траси та ігрові майданчики, необхідно вирівняти ґрунт, повикорчувати пні, забрати камені, установити стійки та обладнання і т.д. При цьому нерідко на трасах зберігають деякі природні перешкоди. Трохи складніше встаткування теренкурів і доріжок здоров'я.

Підземну частину снарядів обробляють бітумом, закріплюють піском, каменями та цементним розчином. Після установки устаткування фарбується.

Орієнтовна схема доріжки здоров'я наведена на малюнку.

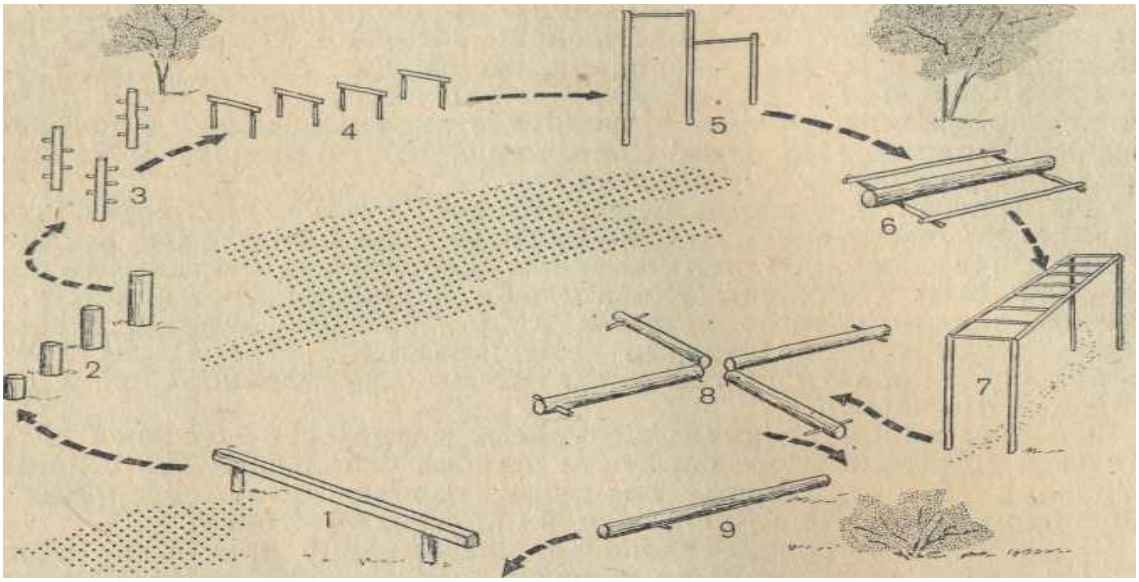

1. Невисокий бум (висота над землею 40—70 см) або покладена на землю колода (довжина 6—10 м).

2. Стовпчики для стрибків (4—6 штук, висота від 60 до 90—120 см), діаметр 24—40 см. Розташовуються на відстані 6—15 м один від одного.

3. Гімнастичні стовпчики (висота 120, діаметр 15 см). На кожному стовпчику 5—6 металевих сходів довжиною близько 20 см.

4. Бар'єри (4—6 штук, висота 50—70 див, ширина 80 див, діаметр стійок 10—1 см). Розташовуються на відстані 10-30 м один від одного.

5. Поперечини для підтягування (ширина 1 м, висота стійок 210 і 180 см).

6. Верстат для зміцнення м'язів живота та спини (товста колода довжиною 5—6 м з упорами для ніг із двох сторін на відстані 60—80 см від колоди).

7. Горизонтальні сходи (довжина 4—6 м, ширина — 60 см, висота 200—220 см, для дітей — 180—190 см). Відстань між сходами 30 см.

8. Силовий снаряд (чотири колоди, рухливо закріплені одним конусом. Довжина кожної колоди 3—4 м. На незакріпленому кінці — ручки довжиною 15— 20 см).

9. Горизонтальна колода (бум).

Залежно від рельєфу місцевості можна виготовити й інші прилади, наприклад, через канави перекинути колоди, на рівному майданчику поставити гімнастичні лави, бруси і т.д., можливо побудувати власні варіанти нестандартних приладів, більш універсальних або спеціалізованих для жінок та маленьких дітей.

Спрощеним варіантом доріжки здоров'я є коло здоров'я, яке являє собою кругову замкнуту трасу довжиною приблизно 200 м з рівномірно розташованими приладами. Коло здоров'я призначене як для самостійних, так і для групових занять із особами середнього і старшого віку. Сутність занять полягає в постійному пересуванні по колу з послідовним виконанням на приладах різних вправ. Швидкість пересування, дозування, прийоми виконання тих або інших вправ підбираються з урахуванням підготовленості тих, що займаються.

Спорудження доріжки здоров'я повинне бути погоджене з відповідальним власником земельної ділянки. Вартість доріжки здоров'я невелика, і вона може бути побудована силами громадськості. При наявності засобів та коштів можна побудувати і більш упорядженні доріжки - з роздягальнею, душовими кабінами, сауною.

10. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХЗАНЯТЬ ІЗ ЗАГАЛЬНОФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИТА У ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ГРУПАХ (ФОГ)

10.1. Організація навчально-тренувальних занять із загально фізичної підготовки (ЗФП)

10.2. Організаційні особливості фізкультурно-оздоровчих груп

10.3. Організація занять у фізкультурно-оздоровчих групах

10.1. Організація і проведення масової навчально-тренувальної роботи з фізичної культури та спорту з населенням вирішує ряд завдань:

- зміцнення здоров'я людей, поліпшення їхнього фізичного розвитку, загартовування, підвищення стійкості організму до несприятливих умов зовнішнього середовища;
- максимальне підвищення та підтримка рівня працездатності, продовження активного творчого життя;
- гармонійний розвиток фізичних і духовних здібностей особистості, виховання впевненості у своїх силах, наполегливості, почуття колективізму і товариської взаємодопомоги;
- придбання фізкультурниками і спортсменами кола знань по основах фізичного виховання і методиці самостійного використання фізичних вправ.

Організація груп загально фізичної підготовки (ЗФП) починається з медичного огляду тих, хто виявив бажання займатися фізкультурою та спортом. До занять у групи допускаються практично здорові люди. Деякі захворювання, а також недостатня фізична підготовленість не є підставою для заборони занять фізичними вправами.

Медичне обстеження, на підставі якого вирішується питання про можливість занять фізичними вправами, називається первинним. Надалі всі, хто займається постійно фізичною підготовкою, систематично проходять поточне обстеження, що забезпечує контроль за станом їхнього здоров'я під впливом фізичних вправ.

Важливою вимогою в організації навчальних груп є однорідність їхнього складу. Виконання цієї вимоги значно полегшує роботу тренера та інструктора фізкультури. Якщо в одній групі будуть займатися особи різного віку і різної фізичної підготовленості, то їм буде важко знайти спільний інтерес у заняттях, тому що одним будуть імпонувати більше інтенсивні заняття з більшим обсягом фізичних навантажень, а іншим, у силу їхнього віку, більше помірні. Окрім того, занадто велика різниця в результатах виконання вправ може викликати психологічний дискомфорт, невпевненість в осіб, які мають недостатню фізичну підготовку. Все це може призвести спочатку до пропуску занять, а потім і взагалі само

виключення із групи підготовки. Неоднорідність групи з погляду фізичної підготовленості ставить складні завдання і перед тренером, інструктором, який повинен не тільки підібрати вправи, які могли б виконувати всі члени даної групи, але й визначити дозування, контролювати рівень фізичного навантаження.

Однорідність комплектування групи визначає і терміни певного етапу підготовленості, закладені в програмі. Щоб скомплектувати однорідні групи, інструктор фізкультури повинен провести попередні змагання з декількох видів випробувань тестів загально фізичної підготовки населення України. Зокрема, для цього ми б рекомендували наступні вправи: біг на дистанцію 100 м, крос -500 м для жінок і 1000 м для чоловіків, підтягування або згинання й розгинання рук в упорі лежачи. Можна і збільшити обсяг випробувань, це вже залежить від мети, яку ставить інструктор. Розташувавши результати випробувань за ступенем убування, необхідно визначити для кожного учасника зайняте ним місце окремо у кожному виді програми, а потім визначити загальне місце, яке зайняв кожний учасник за сумою результатів. Потім за даними результатів можна розподілити протестованих учасників по групах. Група під керівництвом громадського інструктора фізкультури може складатися з 10-20 осіб.

Тривалість одного заняття може коливатися в межах від 45 до 120 хв. залежно від ступеня фізичної підготовленості учасників.

У перші дні заняття проводяться з малою інтенсивністю і невеликим обсягом фізичних вправ, особливо з особами, які раніше не займалися фізичними вправами. Це важливо пам’ятати, тому що навіть невелике фізичне навантаження може викликати в них досить сильні м’язові болі і породити небажання продовжувати заняття.

Навчально-тренувальні та тренувальні заняття зазвичай складаються із трьох частин, кожна з яких має свої завдання.

Перша, підготовча, частина (розминка) повинна забезпечити успішне виконання фізичних вправ, які будуть проводитися в основній частині заняття. Тому поряд з різноманітними загально розвиваючими вправами в розминку повинні бути включені вправи, які за характером рухових дій близькі до тих, які будуть вивчатися в основній частині заняття. У літературі такі вправи визначаються як підготовчі і підвідні.

Друга, основна, частина заняття - це освоєння і удосконалювання техніки виконання окремих видів вправ, а також підвищення рівня загально фізичної підготовленості. На початку основної частини заняття освоюються найбільше важкі рухові дії, удосконалюється техніка виконання вправ, які пройдені раніше. З фізичних якостей у першу чергу варто розвивати швидкісно-силові та спритність. Вправи, спрямовані на розвиток сили та витривалості, виконуються наприкінці основної частини заняття.

Третя, заключна, частина заняття має завданням поступовий перехід фізкультурників від збудженого стану, викликаного інтенсивною руховою діяльністю, до відносно спокійного. У цей час відбувається поступове

зниження функціональних показників (частоти подиху, серцевих скорочень і кров'яного тиску) до вихідного рівня.

При складанні програми занять, спрямованих на підготовку по певному виду випробувань, необхідно враховувати доцільність комплексного впливу фізичних вправ на організм. Комплексні заняття є найбільш ефективними при підготовці до всіх видів випробувань тестів і приносять більшу користь організму, якщо протікають емоційно. Для цього необхідно якнайчастіше застосовувати ігровий метод на заняттях, який дозволяє домогтися максимального прояву фізичних здібностей учасників фізкультурних занять.

Кожна група ЗФП повинна мати журнал, у який записуються усі члени групи із відміткою коротких анкетних даних: число, місяць і рік народження, місце роботи, контактний телефон. У журналі обов'язково повинен бути персональний запис про час проходження медогляду і дозволу лікаря на заняття в групі.

У журналі також записаний розклад занять із вказівкою місця їхнього проведення. Інструктор фізкультури повинен вести облік відвідуваності занять протягом усього періоду навчання, а у відповідні графи записувати їхній короткий зміст. Окрім того, інструктор фізкультури повинен вести записи результатів тестування кожного члена групи.

10.2. Організаційні особливості фізкультурно-оздоровчих груп

У практиці фізкультурного руху накопичений досвід роботи трьох видів фізкультурно-оздоровчих груп (ФОГ), які відрізняються досить чіткою специфікою.

До *першого типу ФОГ* ставляться *групи загально-фізичної підготовки* (ОФП), у тому числі:

а) змішані — для чоловіків (до 40 років) і жінок (до 35 років), які відносяться до першої медичної групи, а також чоловічі і жіночі групи зазначеного віку;

б) групи для чоловіків старше 40 років і жінок старше 35 років, а також осіб, які відносяться до другої медичної групи;

в) різновікові групи, але приблизно рівної фізичної підготовки.

Загальні завдання груп ЗФП: зміцнення здоров'я, розвиток і збереження основних рухових навичок, поліпшення функціональних показників. Кількість людей в групі: в загальних групах ЗФП - до 30; в групах для осіб літнього віку -20 чоловік. Заняття проводяться 2 рази на тиждень тривалістю по 45-60 хв. Заняття груп загальної фізичної підготовки бажано проводити на відкритих майданчиках, доріжках здоров'я, у лісопаркових зонах, з використанням типових спортспоруд. Як інвентар для занять використовуються вертикальні та горизонтальні сходи, диски здоров'я, гантелі, булави, еспандери, а також звичайний спортінвентар (лижі, гімнастичні палиці, стінки і т.д.). Показниками ефективності занять у групах ЗФП є такі дані, як антропометричні показники, функціональні (ріст, вага, пульс, кров'яний тиск), виконання контрольних нормативів (на силу,

спритність, гнучкість, швидкість, влучність, витривалість), а також самопочуття, реакція на зміну погоди, поліпшення сну, апетит, настрій. Для проведення занять у групах ЗФП необхідний кваліфікований тренер-викладач, який має спеціальну фізкультурну освіту.

До другого типу ФОГ відносяться *групи спеціальної фізичної підготовки (СФП),* різновидами яких є: групи атлетичної гімнастики, жіночої гімнастики, загартовування та зимового плавання, туризму, бігу, плавання, спортивних ігор і т.д. Крім загальної мети зміцнення здоров'я і поліпшення основних функціональних показників, досягнення та збереження високого рівня фізичного розвитку, у групах СФП залежно від їхньої спрямованості вирішуються такі завдання, як зміцнення і гармонійний розвиток мускулатури, поліпшення постави, досягнення оптимальної ваги, розвиток гнучкості, витривалості, зміцнення серцево судинної і нервової системи, оволодіння прикладними навичками, організація активного відпочинку. З дозволу лікаря в групах СФП (за винятком атлетизму) можуть займатися особи будь-якого віку, які відносяться до першої медичної групи, а особи які відносяться до другої медичної групи – тільки за дозволом лікаря. Кількість людей в групі СФП не повинно перевищувати 20-25 чоловік. Для занять використовуються як типове обладнання, так і спеціальні пристосування - тренажери, різного типу еспандери, обручі, м'ячі і ін. Окрім того, для занять естетичною гімнастикою необхідний музичний супровід. Для осіб, які відносяться до другої медичної групи, необхідні постійні консультації у лікаря. Якщо в групах туризму та любителів спортивних ігор заняття можуть проводити інструктори, які мають відповідну курсову підготовку, то в інших випадках тренером-викладачем повинен бути тільки кваліфікований фахівець з фізичної культури та спорту.

До *третього типу ФОГ* відносяться різного виду *групи здоров'я:*

а) ***ранкової гігієнічної гімнастики*** - у них можуть займатися особи різної статі та віку, професій і всіх медичних груп. Кількість людей в групі практично не обмежена. Заняття проводяться щодня, на свіжому повітрі, тривалістю по 15—20 хв. Місця для занять можуть бути різноманітними: парк, майданчик, лісопарк, доріжки здоров'я. Заняття в групах ранкової гімнастики можуть проводити громадські інструктори, які пройшли курс спеціальної підготовки. Основна мета ранкової гімнастики - розминка, створення гарного настрою, почуття бадьорості, підготовка організму до роботи;

б) ***жіночої реабілітаційної (відновлювальної) гімнастики*** - для людей різного віку, які відносяться до другої і третьої медичних груп. Завданнями груп жіночої гімнастики є: зміцнення здоров'я, відновлення гнучкості, поліпшення координації у період вагітності та у післяпологовий період. Заняття проводяться 2 рази в тиждень тривалістю 45-90 хв. Кількість людей в групі не повинна перевищувати 10-15 чоловік, місце проведення - спеціально обладнаний зал. Заняття проводяться інструктором-методистом,

який має середню фахову освіту. Під час заняття використовуються гімнастичні лави, палиці, обручі, м'ячі, скакалки і т.д. У зміст уроку входять загально-розвиваючі вправи, елементи художньої гімнастики, шейпінгу, аеробіки, танців, а також різноманітні ігри;

в) ***лікувальної гімнастики*** (спільні) - заняття проводяться 2 рази в тиждень у спеціалізованому залі з особами різної статі та віку, які відносяться до другої і третьої медичних груп. Кількісний склад групи - 5-15 чоловік. Заняття проводяться фахівцем, який має вищу фізкультурнуосвіту. Обов'язковий контроль з боку лікаря. Тривалість занять 30-45 хв. Показниками ефективності є дані лікарсько-педагогічного контролю. На заняттях залежно від їхньої спрямованості може бути використано всіляке обладнання та різного роду тренажери для загально-розвиваючих вправ і вправ спеціальної спрямованості. Основними завданнями даних груп є: виправлення вроджених і придбаних дефектів, зміцнення здоров'я, відновлення фізичних навичок і вмінь.

г) ***«сімейні» фізкультурно-оздоровчі групи для дітей і дорослих***. У таких групах батьки займаються фізичною культурою разом зі своїми дітьми, що підвищує їхню зацікавленість у заняттях, дає можливість більше спілкуватися з дітьми і спрямовувати на них свій виховний вплив. Зміст і спрямованість «сімейних» фізкультурних занять може відповідати самим різним оздоровчим, освітнім і виховним завданням, залежно від бажання і можливостей осіб, які займаються в даній групі.

10.3. Організація занять у фізкультурно-оздоровчих групах

Навчально-тренувальні заняття, як правило, проводяться фахівцями з фізичної культури та спорту, які мають відповідну підготовку і рівень професійних знань.

Участь у фізкультурно-спортивних заняттях - справа сугубо добровільна. Однак обов'язок кожного фахівця фізичної культури - усіляко сприяти формуванню фізкультурно-спортивних інтересів всіх контингентів населення, підтримці і підвищенню їхньої фізкультурно-спортивної активності.

Набору в групи передує агітаційно-пропагандистська робота з відповідним контингентом населення (лекції, бесіди, показові виступи із залученням діючих фізкультурників і спортсменів), підготовка оголошень про набір (із вказівкою умов прийому і порядку оформлення), організація запису і паперове оформлення бажаючих.

При наборі в платні фізкультурно-оздоровчі групи необхідно погодити порядок внесення абонементної плати на розрахунковий рахунок відповідної установи.

При комплектуванні фізкультурно-оздоровчих груп (ФОГ) необхідно враховувати вік бажаючих займатися фізичною культурою. Досвід роботи підказує, що зараховувати в групи потрібно людей з різницею у віці не більше 10 років. В окремих випадках допускається більша вікова різниця,

проте при цьому потрібний особливо ретельний медичний контроль під час занять.

При наборі і комплектуванні в групи враховується і стан здоров'я. Особи, які займаються у спортивно-оздоровчих групах проходять медичний огляд за місцем проживання або роботи два рази в рік. ФОГ повинні комплектуватися з осіб, які відносяться до певної медичної групи. Проте на практиці в даному питанні часто виникають труднощі у зв'язку із недостатністю кількості людей віднесених до однієї медичної групи для комплектування в групу, що спричиняє утворення змішаної групи, до якої допускаються особи, віднесені до основної і підготовчої медичних груп. У такому випадку, осіб, які входять у спеціальну медичну групу, бажано виділяти або поєднувати з підготовчою групою більше старшого віку.

При комплектуванні груп необхідно враховувати і стать. У рідких випадках можливі змішані групи, що складаються із чоловіків і жінок, але при цьому необхідно враховувати функціональні можливості організму як жіночої, так і чоловічої статі.

Після укомплектування груп і проведення кількох занять стає очевидною різниця фізичного розвитку і фізичної підготовленості учасників. Для підвищення інтересу до занять, доцільно після 6-8 занять однорідні вікові групи пере укомплектувати за рівнем фізичної підготовленості або за схильністю до того або іншого виду спорту. Проте дану перетрубацію потрібно робити за згодою лікаря. Осіб з високим рівнем фізичної підготовки і спеціальної підготовки (наприклад, бувших спортсменів) можна переводити в групу, більше молоду за віком, або взагалі виокремлювати.

В умовах масової фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи вимоги до матеріальної бази, обладнання і інвентарю мінімальні. Їх можуть замінити довільні майданчики та галявини на місцевості і підручні предмети (за умови дотримання техніки безпеки і безпеки санітарно-гігієнічних норм).

За наявності добре обладнаної спортивної бази можна комплектувати групи по спортивній спеціалізації, тобто поєднувати в групи бажаючих займатися волейболом, баскетболом, футболом, веслуванням, орієнтуванням на місцевості, туризмом і іншими видами спорту.

Навчально-тренувальні заняття у всіх видах ФОГ необхідно проводити по спеціально розробленим планам. Планування роботи у ФОГ повинне передбачати чітку організацію, раціональний розподіл і вивчення навчального матеріалу, успішне вирішення завдань з фізичного виховання дорослого населення.

Керівним фізкультурним організаціям при плануванні варто виходити зі своїх реальних можливостей, з урахуванням кліматичних умов, навчально-матеріальної бази, віку, статі і фізичної підготовленості осіб, які займаються у ФОГ.

Основним документом навчальної роботи є річний план-графік, з урахуванням якого складаються поурочні плани-графіки вивчення

програмного матеріалу, конспекти уроків, журнали обліку. Річний план-графік складається на основі програми, у якій викладач заздалегідь розподіляє засоби фізичної культури і визначає кількість занять по місяцям. Річний графік передбачає приблизно 96 занять на рік (з розрахунку: 8 занять на місяць; 1 заняття – 2 академічних години /45хв. Х 2/; всього 192 академічних години на рік).

При визначенні змісту занять можна використовувати типові навчальні плани, наприклад:

Типовий навчальний план занять груп здоров'я для осіб середнього і старшого віку

Види занять	Кількість занять		
	в. 1-й рік	в 2-й рік	в 3-й рік
Комплексні заняття (гімнастика, ігри) на двірських (шкільних) майданчиках	30	30	30
Комплексні уроки (гімнастика, ігри, ходьба, біг) у парку і на місцевості	30	40	40
Лижі і ковзани	12	14	16
Плавання (поїздки влітку на водойми)	10	12	12
Туристичні поїздки в ліс за грибами, ягодами	5—6	поїздок в	рік
Бесіди по спеціальних темах	8	6	2

При плануванні засобів фізичного виховання і розподілі часу на занятті для осіб більш молодшого віку необхідно більше часу відводити на спортивні ігри і легкоатлетичні вправи, які виконуються із середньою і великою інтенсивністю, а для груп старше 45-50 років - на гімнастику у сполученні із прискореною ходьбою і легким бігом або трусцою. Доцільно також ураховувати, що жінки більше люблять гімнастику і волейбол, чоловіки - баскетбол, волейбол і легку атлетику. Таким чином, навчальний матеріал планується окремо для кожної групи або для декількох груп, якщо вони рівні за віком і за фізичною підготовленістю.

Основним документом обліку роботи викладача є журнал обліку, який містить всі необхідні відомості як про групу, так і про проробленую роботу. У журналі вказується прізвище, ім'я, по-батькові, вік, медична група, наступний термін явки до лікаря, відзначається відвідування, зміст заняття, підсумки роботи за місяць (проведені бесіди, лекції, здача нормативів тощо).

11. МАСОВІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНІ ЗАХОДИ

11.1. Види фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ) та їхнє значення в масовій фізкультурно-оздоровчій роботі
11.2. Завдання масових ФСЗ і принципи їхнього проведення
11.3. Складання плану і організація підготовки масових ФСЗ
11.4. Розробка положення про масовий ФСЗ
11.5. Способи проведення спортивних змагань
11.6. Церемоніали, урочисті процедури і атрибутика масових фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ)
11.7. Організація меморіальних спортивних змагань

11.1. Види фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ) та їхнє значення в масовій фізкультурно-оздоровчій роботі

Масові фізкультурно-спортивні заходи (**ФСЗ**) займають важливе місце в системі фізкультурно-оздоровчої роботи. Вони є методом залучення широких мас населення до фізичної культури і спорту, підвищення їхньої фізичної підготовленості, виховання в них корисних рухових навичок і вмінь, стимулюють подальші заняття фізичною культурою та спортом.

У системі фізкультурно-оздоровчої роботи ФСЗ - це змагально-ігрова діяльність, учасники якої з урахуванням їх віку, статі, підготовленості мають приблизно рівні можливості здобути перемогу в доступних їм вправах. Ця доступність створюється спеціальним підбором змагальних вправ, складності і протяжності дистанцій, ваги використовуваних снарядів, а також тривалістю та інтенсивністю виконання вправ. Крім того, для проведення змагання з різним контингентом учасників з метою урівноваження їхніх можливостей використовуються: гандикапи, фора, порівняльні коефіцієнти і заохочувальні очки.

У фізкультурно-оздоровчих групах змагання проводяться не тільки з метою перевірки навичок і вмінь, придбаних у результаті занять фізичними вправами, а й з метою організації активного оздоровчого відпочинку. Це визначає особливості підготовки та проведення ФСЗ у системі фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням.

У практиці фізкультурного руху використовується безліч різноманітних масових заходів, які проводяться різними фізкультурними організаціями державного, обласного, районного, міського рівнів, зокрема, фізкультурні свята «Всією родиною на старт», «Веселі старти», «Старти надій», «А, ну-мо, хлопці», «А, ну-мо, дівчата», спартакіади гуртожитків, ЖЕКів, масові естафети та пробіги, дні здоров’я, запливи «моржів», спортивні вечори відпочинку і т.д. Учасниками таких ФСЗ є представники різних груп населення: школярі, студенти, робітники, селяни, інтелігенція, батьки і їхні діти.

Фізкультурно-спортивні заходи (ФСЗ) є невід’ємною частиною загального навчально-оздоровчого процесу в системі фізкультурно-

оздоровчої роботи (ФКОР). Їхня спрямованість залежить від стану тренувальної роботи в різні періоди. Так, у період залучення населення до занять у фізкультурно-оздоровчих групах доцільно проводити ФСЗ агітаційно-пропагандистської спрямованості. Головна мета таких заходів - підвищення рівня фізкультурних знань населення, надання жителям можливості спробувати сили в тих або інших вправах, залучення різних контингентів населення до занять у фізкультурно-оздоровчих групах. Ця мета досягається шляхом проведення показових змагань, у тому числі за участю чоловіків і жінок різного віку. При цьому бажано, щоб серед учасників таких змагань було як можна більше представників тих контингентів, які необхідно втягнути у фізкультурно-оздоровчі групи.

Іншим видом ФСЗ агітаційно-пропагандистської спрямованості є відкриті змагання, конкурси, бліцтурніри для всіх бажаючих, а також змагання для новачків, включених до складу фізкультурно-оздоровчих груп. У найпростіших змаганнях, виконуючи доступні їм вправи, новачки показують свої перші особисті рекорди - вихідні показники для подальшого вдосконалювання рухових навичок і фізичних якостей.

У процесі навчально-тренувальної роботи у фізкультурно-оздоровчих групах повинні проводитися змагання навчально-тренувальної спрямованості: мета таких змагань - підвищити емоційність занять, створити сприятливий настрой, стимулювати ріст майстерності і тим самим зробити заняття більше ефективними. Не слід також забувати, що в процесі проведення змагання можна і потрібно вирішувати різні виховні завдання.

До ФСЗ навчально-тренувальної спрямованості відносяться різного роду змагання, проведені за спрощеними правилами, здача тестових нормативів для різних груп населення, рухливі ігри, туристичні естафети, змагання на доріжках здоров’я і т.д.

Після того як фізкультурники у фізкультурно-оздоровчих групах набудуть достатньої фізичної підготовки, засвоять техніку спортивних вправ і опанують навички змагальної діяльності, можна організовувати змагання спортивної спрямованості, головні мета яких: досягнення найвищого результату, установлення рекордів (у тому числі особистих), виконання розрядних норм, виграш першості, селекціонний відбір найсильніших у збірні команди. Для досягнення поставлених завдань проводяться змагання з видів спорту (першості, чемпіонати) за загально прийнятими правилами. Всі ці ФСЗ можуть проводитися як усередині колективу, так і за планами спортивно-масових заходів області, району, міста, села і т.д.

11.2. Завдання масових ФСЗ і принципи їхнього проведення

Масові фізкультурно-спортивні заходи в системі фізкультурно-оздоровчої роботи вирішують багато спортивно-технічних і соціальних завдань:

- Пропаганда фізичної культури та спорту. Вона забезпечується наочністю ФСЗ, відповідним оформленням місць проведення, своєчасною

широкою грамотною інформацією про хід і підсумки ФСЗ.

- Реклама форм і видів фізкультурно-оздоровчих занять. Залежно від характеру і спрямованості цих занять, від їхньої популяризації до участі у ФСЗ залучаються відповідні контингенти населення.
- Виявлення перспективної талановитої молоді для залучення до занять різними видами спорту.
- Виконання тестових нормативів для населення та виконання розрядних вимог.
- Встановлення рекордів колективу фізкультури.
- Організаційне зміцнення колективу фізкультури (ФСК, секції, групи). Воно досягається в ході створення команд, підготовки до ФСЗ, вибору організаторів, капітанів.
- Виховання прикладних навичок і вмінь. Рішення цього завдання припускає проведення змагань по прикладних і технічних видах спорту.
- Національне патріотичне виховання. Як показала практика, таке виховання здійснюється досить ефективно в процесі проведення ФСМ, які присвячені пам'ятним датам, а також проведення меморіальних змагань на призи героїв війни, праці, видатних спортсменів і т.д.
- Підвищення рівня комунікабельності людей. ФСЗ дозволяють долати роз'єднаність, одинокість, замкнутість, сприяють новим знайомствам, створенню нових об'єднань тощо. Цьому допомагає як спільна підготовка до змагань і участь у них у складі різнорівневих команд (у тому числі і дворових, будинкових, «кущових»), так і присутність в якості глядачів, які уболівають за успіхи свого під'їзду, будинку, району.
- Залучення населення до суспільно корисної діяльності в області фізичної культури та спорту. У сфері масової фізкультурно-оздоровчої роботи важко домогтися успіху без участі в ній широкого ряду громадських помічників-організаторів: фізоргів, інструкторів по спорту, громадських спортивних суддів, рекламістів, лікарів, пропагандистів і т.д.
- Виявлення найсильніших учасників і команд, комплектування збірних команд колективу.
- Підведення підсумків роботи фізкультурних колективів, секцій, груп, визначення кращих по масовості і якості фізкультурно-оздоровчої роботи.
- Обмін прогресивним досвідом роботи, демонстрація досягнень кращих колективів. Це завдання вирішується завдяки залученню досвідчених фізкультурників, організації зустрічей з іншими командами, виготовлення буклетів та кінофільмів передового досвіду, зосередження уваги на позитивних акцентах розвитку ФМЗ.
- Надання новачкам можливості спробувати свої сили, випробувати себе в контрольних вправах, визначити свої початкові результати.
- Оцінка ефективності занять. Окрім функціональних показників, про ефективність роботи фізкультурно-оздоровчих груп наочно свідчать

результати проміжних контрольних нормативів, які виконуються систематично (через 1-2 місяці) у звичайних умовах.

У ході ФСЗ можуть вирішуватися й інші приватні завдання. Необхідно відмітити, що не всі завдання можуть співвідноситися в рамках одного ФСЗ. Наприклад, навряд чи доцільно проводити апробацію новачків і одночасне виявлення найсильніших колективів. У кожному окремому випадку для ФСЗ ставиться конкретна мета (нею можуть бути визначені завдання). Додаткові завдання, які вирішуються ФСЗ, теж повинні відповідати його головній меті, сприяти її досягненню в повній мірі.

Основні принципи проведення масових фізкультурно-спортивних заходів)ФСЗ):

1. ***Відповідність організації ФСЗ його завданням***. Це означає, що характер, зміст, місце і час проведення повинні вибиратися таким чином, щоб вони дозволяли найбільш повно вирішувати головне завдання. Якщо таким завданням є пропаганда фізичної культури та спорту, то ФСЗ потрібно проводити в багатолюдних місцях, усередині мікрорайону, біля будинків, на відкритому спортмайданчику або стадіоні і в той час, коли змагання може побачити найбільше число глядачів. У плані підготовки таких ФСЗ одним з головних питань є рекламні та інформаційні повідомлення із залученням стіннівок, плакатів, радіомовлення, телебачення, оформлення місця проведення заходу агітаційними матеріалами, підготовка дикторського тексту і т.д.

Проте все вищезгадане може не знадобитися, якщо метою ФСЗ є оздоровчий відпочинок. Для таких заходів важлива відсутність сторонніх, невимушена обстановка, можливість позагоряти, відпочити на свіжому, чистому повітрі.

2. ***Доступність ФСЗ за часом і місцем проведення***. Це другий організаційний принцип і його дотримання вимагає обов'язкового урахування таких фактів, як режим роботи учасників, транспорт, погода та ін.

Наприклад, якщо ФСЗ проводяться в робочі дні тижня, то в учасників повинно бути достатньо часу для повернення з роботи додому, прийому їжі, відпочинку, прибуття до місця змагань. Якщо змагання проводяться з виїздом за місто або в іншому районі міста і учасники при цьому повинні користуватися громадським транспортом, то небажано, щоб ці поїздки збігалися з годинами «пік». Це особливо важливо, якщо учасники виїжджають у спортивній формі або з особистим інвентарем, наприклад, з лижами.

3. ***Доступність і посильність змагальних вправ***. До ФСЗ у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи залучаються учасники, різні за віком, статтю та підготовці. Це необхідно враховувати при визначенні програми змагання, включаючи в неї вправи, посильні по навантаженню, складності, тривалості та інтенсивності виконання.

4. ***Безпека учасників, глядачів і суддів***. Важливість даного принципу є

очевидною, оскільки ФСЗ у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи часто проводяться не на типових спортивних спорудах та із залученням недостатньо досвідчених громадських суддів і учасників. Тому необхідно організувати медичне забезпечення, особливо ретельно підбирати та контролювати траси для бігу, сектори для метання та стрибків, майданчики для ігор, дистанції туристських естафет і т.д. Необхідно заздалегідь перевірити інвентар, який буде використовуватися, установити огородження небезпечних зон, призначити пікети та передбачити місця для розміщення учасників і їхнього майна, місця для розміщення глядачів, суддів тощо. Варто пам'ятати, що неорганізованість у даному питанні може не тільки зіпсувати настрій людей, але й призвести до небажаних наслідків.

5. ***Яскравість, наочність, естетичність***. Цей принцип повинен проявлятися не тільки в підборі вправ з урахуванням статі, віку, смаків учасників та глядачів, але й у культурі оформлення ФСЗ, церемоніях їхнього відкриття та закриття, в охайності костюмів учасників і суддів, в етиці відносин між учасниками, суддями і глядачами. Вагомого значення цей принцип набуває у дотриманні об'єктивності в оцінці результатів, своєчасності підведення підсумків змагання і їхніх оголошень, дотримання урочистих процедур при нагородженні переможців.

Дані принципи, звичайно, не охоплюють всі організаційні моменти, але є основними. Недотримання хоча б одного із цих принципів може негативно вплинути на успіх змагання, знецінити велику підготовчу роботу, призвести до небажаних наслідків, створити загрозу здоров'ю учасників.

11.3. Складання плану і організація підготовки масових ФСЗ

При складанні плану ФСЗ необхідно враховувати як фізкультурно-спортивні інтереси учасників змагань, так і наявні можливості реалізації цих інтересів, тобто наявність спортивного інвентарю, обладнання і необхідних спортивних споруд, кліматичні умови, забезпеченість спортивними суддями, організаторами, матеріальними ресурсами.

Можна розраховувати і на допомогу виробничих колективів фізкультури, рад спортивних товариств (СТ), і на спонсорську приватних підприємців, меценатів, організацій та ін. Проте, перш ніж включати в план фізкультурно-спортивний захід, який проводитиметься за чиєюсь допомогою, необхідно зі спонсором попередньо всі організаційні питання погодити. У кожному разі в план включаються лише ті ФСЗ, проведення яких може бути забезпечено реально.

Складаючи план ФСЗ, доцільно орієнтуватися на план ФСЗ районних спорткомітетів і рад спортивних товариств. Це дозволить забезпечити наступність і послідовність змагань, своєчасну підготовку як збірних команд, так і учасників особистої першості до змагань на першість району, міста.

Практика показує, що для більшості фізкультурних колективів за місцем проживання посильно проводити на місяць не більше 1-2

фізкультурно-спортивних заходів. При цьому доцільно прагнути, щоб ці ФСЗ були стабільними і ставали традиційними. Проведення однакових змагань по подібній програмі протягом ряду років у той самий час дозволяє краще підготуватися до змагань, робить їх звичними, знайомими, визначає їхнє соціальне місце.

ФСЗ доцільно проводити щомісячно для всіх контингентів населення. У плані фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ) досить виділити два розділи:

1. Комплексні фізкультурні і спортивні заходи;
2. Змагання з видів спорту (вправам).

Крім назви ФСЗ і термінів їхнього проведення в плані доцільно вказати місце проведення, учасники, відповідальний за організацію, хто залучається зі сторони (спорткомітет, СТ, спонсори).

Для організації масового фізкультурно-спортивного заходу необхідно завчасно створити підготовчу комісію. До її складу входять представники тих організацій, які можуть бути корисні в підготовці і мсч проведенні змагань, атракціонів і розваг.

Для впорядкування роботи комісії складається план підготовки ФСЗ із урахуванням його мети, особливостей передбачуваного контингенту учасників, змісту змагальних вправ, об'єктивних умов і можливостей організаторів.

План складається за такою формою:

№	Зміст роботи	Час виконання	Відповідальний	Відповідальні організації і спеціалісти

В плане доцільно передбачити наступні питання:

- Розробка положення про ФСЗ.
- Розробка сценарію ФСЗ, в тому числі церемоній нагородження, відкриття, закриття, підйому прапора і т. д.
- Підбір, затвердження, інструктаж безпосередніх організаторів ФСЗ, технічних керівників, суддів, членів журі.
- Підготовка місць проведення змагань, у тому числі оформлення засобами наочної агітації і пропаганди, маркування трас, ігрових майданчиків, установкапоказників, огородження і т.д.
- Підготовка устаткування, інвентарю, спорядження (у тому числі суддівського), придбання призів, підготовка грамот, протоколів і т.д.
- Виготовлення засобів наочної агітації, складання коментаторських текстів, афіш, оголошень, бланків «експрес-інформації» і т.д.
- Організація медичного забезпечення, підбір лікарів, придбання медичних препаратів, обладнання польового медпункту.
- Організація транспортного і побутового обслуговування (якщо змагання проводяться з виїздом за місто). Тут необхідно передбачити

порядок забезпечення учасників і суддів транспортом, підготовку тимчасових укриттів від дощу, забезпечення питною водою. У деяких випадках варто передбачити спорудження тимчасової роздягальні, організацію харчування, прокату спортивного інвентарю і ін.

11.4. Розробка положення про масовий ФСЗ

Положення - головний управлінський документ, на підставі якого здійснюється підготовка і безпосереднє проведення заходу.

Положення визначає не тільки сутність, зміст і порядок змагальної діяльності, але й регламентує відносини між організаторами, суддями та учасниками.

У зв'язку із цим положення повинне бути складене гранично чітко, щоб повністю виключити різне тлумачення тих або інших його пунктів. У ньому повинні втримуватися конкретні вказівки по всім найбільш важливим ситуаціям, які можуть виникнути в ході проведення змагань. Разом з тим положення повинне бути по можливості коротким, ясно сформульованим. Його не слід захаращувати вказівками, які передбачені загальноприйнятими типовими правилами змагань по даному виду спорту.

У сфері фізкультурно-оздоровчої роботи часто проводяться змагання зі спрощених правил. У цьому випадку в Положенні повинен бути обумовлений характер спрощення.

У змаганнях порівняно невеликого масштабу (на рівні ФСК, ЖЕКів, району) Положення про змагання може складатися з найменування та восьми основних розділів.

Найменування містить інформацію:

- про вид змагань,
- про його зміст,
- про учасників,
- про приналежність до певної організації (*наприклад,*

«Положення
про особисто-командну першість з лижного спорту
учнів загальноосвітньої школи №5»).

І. ***Мета змагань***. Цей розділ є надзвичайно важливий, тому що характер мети впливає на спрямованість і зміст всіх інших пунктів Положення. Зазвичай визначається основна одна мета та визначаються додаткові завдання, які не суперечать меті і можуть бути вирішені у процесі проведення змагань. Наприклад: «***Мета змагань*** - перевірка володіння технікою пересування на лижах. ***Завдання змагань*** - пропаганда фізкультурно-оздоровчої роботи, прийом тестових нормативів, стажувальна практика громадських суддів по спорту». Якщо у найменуванні висвітлюється питання кому або чому присвячені змагання (наприклад: Дню Захисника Вітчизни), то у завданнях визначається виховний аспект (наприклад: виховувати патріотизм, любов до Батьківщини, гордість за Військово-Морські Сили України тощо).

II. ***Організатори змагань***. У цьому розділі повідомляється про керівників змагань, про організації, на яких покладена підготовка місць змагань і їхнє безпосереднє проведення. Наприклад: «Змагання проводяться педагогічним колективом та фізкультурним активом ЗОШ №5 м. Рівне. Відповідальність за підготовку місць змагань покладено на вчителя фізичної культури Балаушко М. та фізкультурний актив 11-А класу. Безпосереднє проведення змагань покладено на суддівську колегію, затверджену директором школи».

III. ***Час і місце проведення змагань.*** Інформація повинна бути викладена лаконічно просто та чітко. Наприклад: «Змагання проводяться 22 лютого 2009 року з 13.00 годин на спортивному майданчику ЗОШ №5 (м. Рівне, вул. Петлюри, 25).

IV. ***Учасники змагань***. У цьому розділі необхідно вказати, кого допускають до участі у змаганнях, у якому числі, з яким складом команд, а також які вимоги пред'являються до учасників змагань або яких умов (вимог) вони повинні дотримуватися.

Наприклад у змаганнях «Тато, мама, я – спортивна сім'я »:

«До участі в змаганнях допускаються команди, що складаються з необмеженого числа родин. Склад родини - один чоловік, одна жінка і одна дитина у віці від 8 до 12 років. Кожний учасник повинен мати медичну довідку (допуск до змагань)».

Можна додати ще й деякі інші вимоги до учасників, у тому числі і в жартівливому характері. Наприклад: «Учасник змагань повинен мати спортивну форму, медичну довідку та гарний настрій».

V. ***Програма змагань***. У цьому розділі перераховуються проведені змагальні вправи для всіх груп учасників, а при необхідності - число учасників заліку по видам спорту.

У найпростішому варіанті цей розділ може бути сформульований так: «У програму змагань входять лижні перегони:

- юнаки 5 км,
- дівчата - 2 км».

або:

«У програмі змагань:

- біг - 800 м для чоловіків,
- 400 м для жінок,
- 100 м для дітей;
- метання тенісного м'яча в ціль;
- сімейна естафета 60+100 + 240 м;
- перетягування канату.

VI. Порядок визначення переможців змагань. Як правило, у спортивних змаганнях особиста першість визначається по кращих особистих результатах. Однак у фізкультурно-спортивних заходах оздоровчої спрямованості можуть одночасно брати участь особи різної статі та віку.

Тому для підсумкової оцінки їхні результати необхідно розраховувати за допомогою яких-небудь порівняльних коефіцієнтів, по заохочувальних балах і т.д., які необхідно розробити і висвітлити в Положенні.

Так, у змаганнях типу «Спортивна родина» для рівняння можуть застосовуватися наступні способи:

- ***розподіл результату учасників на довжину дистанції***

Наприклад, відповідно до програми лижних гонок, чоловік пройшов 3 км за 21 хв, жінка - 1 км за 7 хв, дитина - 300 м за 2.5 хв. Час, показаний цією родиною, визначається в такий спосіб: 21 хв : 3 = = 7 хв; 7 хв:1 = 7 хв; 2,5 хв: 0,3 =8,3 хв. Загальний час команди: 7 + 7+ 8,3 = 22,3 хв;

- ***результати членів родини оцінюються по таблиці оцінки спортивних результатів (у легкій атлетиці, плаванні, лижному спорті), причому результат дитини множиться на коефіцієнт, що відповідає віку: 7 років—1,5; 8 років—1,4; 9 років—1,3; 10 років — 1,2; 11 років—1,1; 12 років—1,0; 13 років — 0,9;14 років — 0,8;***
- ***якщо програма змагань включає тільки види, що входять у комплекс тестів загальнофізичної підготовки, то особисті результати можна оцінювати по таблицях тестів, що відповідають віку учасників.***

Крім системи оцінки особистих результатів у даному розділі необхідно повідомити про число учасників заліку, порядок визначення командної першості.

Наприклад, для змагань «Спортивна родина» даний розділ може бути орієнтовно сформульований таким чином:

Переможці визначаються:

а) в особистій першості, у кожній вправі по кращому результату;

б) серед родин учасників — по найбільшій сумі балів, набраних членами родини в 3 вправах (по таблиці тестів);

в) серед команд шкіл, ЖЕКів, районів — по найбільшій сумі балів, набраних трьома кращими родинами даної школи, ЖЕКу, району тощо.

VII. ***Нагородження переможців змагань.*** Зміст цього розділу залежить від можливостей організаторів змагань і його цілей. У сфері фізкультурно-оздоровчої роботи бажано визначати якнайбільше нехай і недорогих призів. Навіть самий простенький приз є показником певних успіхів у фізичній культурі, створює хороший настрій, стимулює подальші заняття фізичними вправами. Тут доцільно визначати і певні номінації: найсильніший, найспритніший, найвеселіший, найактивніший, найкращий уболівальник тощо.

VIII. ***Заявки і порядок представництва команд***. У цьому розділі повинні бути зазначені терміни, місце і форма подання заявок на участь у змаганнях, а також час і місце проведення засідань суддівської колегії разом із представниками команд. Наприклад: Заявки на участь у змаганнях приймаються на засіданні суддівської колегії разом з представниками (капітанами) команд 22 лютого 2009 року о 12.00 в спортивному залі ЗОШ №5.

Форма заявки

№п/п	Прізвище, ім'я, по батькові	стать	вік	Віза лікаря

11.5. Способи проведення спортивних змагань

Існує декілька способів проведення спортивних змагань, обумовлених їхніми правилами та положенням про спортивні змагання. Вибір залежить від завдань спортивного змагання, терміну проведення, числа учасників (кількості команд), їхньої підготовленості і виробничій зайнятості, кількості спортивних арен (майданчиків, полів, килимів, рингів, кортів і т.д.).

У практиці фізкультурного руху використовуються прямій, круговий, з вибуванням («олімпійський» і змішаний) способи проведення змагань. Рідше, переважно в змаганнях із шахів і шашок, використовується швейцарський спосіб.

Прямий спосіб застосовується при проведенні більшості особистих і особисто-командних змагань, у яких результати учасників оцінюються метричними одиницями або системою балів, які присуджуються експертами за якісне або технічно-естетичне виконання вправ (змагання з легкої атлетики, лижному, ковзанярському, велосипедному спорту, плаванню, гімнастиці, акробатиці, фрістайлу й ін.). Суть способу - послідовне або одночасне виконання змагальної вправи всіма учасниками на одній спортивній арені (стадіон, басейн, траса і т.д.) з стабільним незмінним складом суддівської бригади.

Застосування прямого способу не виключає використання на окремих етапах змагань елементів інших способів проведення. Наприклад, в особистих змаганнях з бігу, плавання, велосипедному спорту, веслуванню та деяких інших для формування фінальної групи застосовується спосіб з вибуванням, у результаті якого до заключної боротьби за перше місце допускаються лише учасники, які показали в попередніх змаганнях кращі результати, або переможці попередніх забігів, заїздів, запливів і т.д.

Для проведення змагань навчально-тренувального або показового характеру за участю спортсменів різної кваліфікації при метричній оцінці результатів можна застосовувати «вирівнювання» учасників за допомогою **гандикапу** або **фори**.

Змагання з «вирівнюванням» підвищують інтерес до змагання в слабших учасників і одночасно мобілізують найсильніших, стимулюють їхній виступ на повну силу.

Зокрема, при проведенні змагань з подолання дистанції «вирівнювання» можна провести двома методами.

1. ***Перший метод*** передбачає зменшення дистанції для слабших при одночасному старті і визначення переможців по порядку проходження загального для всіх фінішу. У цьому випадку довжина дистанції для кожного слабшого учасника визначається за наступною формулою:

$$Д/С \times Р = Д_2$$

Де Р - результат найсильнішого; Д - вся дистанція в м; С - результат слабшого; $Д_2$ - дистанція для слабшого учасника.

Наприклад: біг на 100 метрів. Результат сильнішого учасника - 10.3с. Результат слабшого – 12.2с. Підставляємо у формулу і маємо наступний результат:

100/12.2 Х 10.3= 84,44 (метра)

3. ***Другий метод*** передбачає роздільний старт, при якому найсильніші учасники стартують останніми, а переможці визначаються по порядку проходження загальної для всіх лінії фінішу. Зрівняльні виправлення часу старту визначаються по різниці між кращими останніми результатами учасників.

Наприклад, у змаганні в бігу на 10 000 м учасники мали наступні кращі результати: перший - 31.25,0; другий - 33.40,0; третій - 36.20,0. Таким чином, 36.20,0-31.25,0=4.55,0; 36.20,0-33.40,0=2.20,0. Отже, другому учасникові старт дається через 2 хв 20 с після третього, а першому - через 4 хв 55 с.

Зазначені методи найбільш ефективні у всіх видах змагань, пов'язаних з подоланням дистанції. В інших змагальних вправах фора виражається в додаткових очках, балах або інших показниках, які нараховуються заздалегідь слабшим учасникам за згодою інших учасників.

Для визначення фори в змаганнях зі стрибків, метанням, важкій атлетиці можна використовувати метод контрольних нормативів. Суть методу полягає в тому, що кожному учасникові, з огляду на його спортивний розряд або стан спортивно-технічної підготовки, призначається контрольний норматив. Цей норматив може дорівнювати класифікаційному результату розряду спортсмена, його кращому останньому результату або бути дещо меншим цих показників.

Після закінчення змагань першість визначається по кращій різниці між показаними на змаганні результатами спортсменів і їхніх контрольних нормативів.

Наприклад, у змаганнях з важкої атлетики серед атлетів найменшої ваги беруть участь спортсмени:

А - кандидат у майстри спорту. Контрольний норматив - 177,5 кг.

Б - 1-й розряд. Контрольний норматив - 165,5кг

В - 2-й розряд . Контрольний норматив - 147,5кг

Г - 3-й розряд. Контрольний норматив - 127,5 кг

На змаганнях показані наступні результати:

А - 187,5 кг (на 10 кг більше контрольного нормативу)

Б - 181,5 кг (на 16 кг більше контрольного нормативу)

В - 147,0 кг (на 0,5 кг менше контрольного нормативу)

Г - 132,0 кг (на 4,5 кг більше контрольного нормативу)

Таким чином, у даних змаганнях з рівнянням учасників місця розподілялися наступним чином: Б - 1-е, А - 2-е, Г - 3-е, В - 4-е місця.

Коловий спосіб заснований на принципі послідовних зустрічей

кожного учасника (команди) з усіма іншими і застосовується головним чином для проведення змагань із спортивних ігор і одноборств. Спортивні змагання, проведені коловим способом, дозволяють досить повно і об'єктивно виявити відносну силу всіх учасників. Недолік даного способу - довготривалість змагань.

Для проведення спортивних змагань за коловим способом розробляють таблиці черговості зустрічей. При цьому варто враховувати, що при проведенні однієї зустрічі (гри) у день кількість ігрових днів при непарній кількості команд дорівнює загальній кількості учасників, а при парній кількості днів - на 1 день менше, ніж загальна кількість команд-учасниць.

Для складання таблиць черговості зустрічей креслять вертикальні стовпці, кількість яких відповідає кількості днів змагання. Угорі, ліворуч, у кожному стовпці проставляють номер 1. Під номером 1, зверху долілиць, колонкою, проставляється перша половина наступних номерів (2, 3, 4 і т.д.). Паралельно проставленим номерам знизу нагору проставляється послідовно друга половина номерів (при непарному числі учасників замість останнього номера ставиться 0). Таким чином, учасники, чиї номери виявляться в першій колонці на одному рівні, зустрічаються між собою в перший день змагання.

Для визначення порядку зустрічей у наступні дні потрібно переміщати всі номери, крім номера 1, на одне місце проти годинникової стрілки. Щоразу номера, які знаходяться один проти іншого, визначають учасників (команди), які зустрічаються в даний день.

Нижче наведено орієнтовні таблиці черговості зустрічей:

а) при чотирьох учасниках:

1-й день	**2-й день**	**3-й день**
1—4	1—3	1—2
2—3	4—2	3—4

б) при пяти участниках:

1-й день	**2-й день**	**3-й день**	**4-й день**	**5-й день**
1—0	1—5	1—4	1—3	1—2
2—5	0—4-	5—3	4—2	3-0
3—4	2—3	0—2	5—0	4—5

в) при восьми участниках:

1-й день	**2-й день**	**3-й день**	**4-й день**	**5-й день**	**6-й день**	**7-й день**
1—8	1—7	1—6	1—5	1—4	1—3	1—2
2—7	8—6	7—5	6—4	5—3	4—2	3—8
3—6	2—5	8—4	7—3	6—2	5—8	4—7
4—5	3—4	2-3	8—2	7—8	6—7	5—6

Коли таблиця буде складена, для визначення «господаря» майданчика доцільно номер 1 у парні дні поміняти місцями з парним йому номером. Після проведення жеребкування учасники (команди) починають зустрічі відповідно до отриманого номера.

У змаганнях з ряду спортивних ігор, коли команди зустрічаються то на своєму полі, то на полі супротивника, таблиця допомагає визначити місце зустрічі. У цьому випадку команда, номер якої стоїть першим у парі номерів, приймає супротивника на своєму полі.

У змаганнях із шахів і шашок учасник, чий номер у таблиці черговості зустрічей стоїть першим, грає білими фігурами, отже, йому надається право першого ходу.

Відповідно до Положення про змагання першим номерам у таблиці черговості може надаватися право вибору сторони стола, майданчика, поля в першому періоді гри.

У змаганнях, які проводяться за коловим способом, результати зустрічей (перемоги, нічиї, поразки) оцінюються в очках (наприклад, перемога-2, нічия-1, поразка-0 очка). Переможцем змагань вважається той учасник, який за сумою результатів усіх зустрічей набере найбільшу суму очок.

Результати змагань, які проводяться за коловим способом, записуються у спеціальній таблиці результатів. Наприклад:

Результати змагань з шахів

№п/п	Учасники	Розряд	1	2	3	4	Очки	Місце
1	Вітрук В.	кмс		0,5	1	1	2,5	1
2	Михайлюк В.	I	0,5		0,5	1	2	2
3	Бриж О.	II	0	0,5		0,5	1	3
4	Бойчак В.	I	0	0	0,5		0,5	4

Результати змагань з футболу

№ п/п	команда	1	2	3	м’ячі			очки	місце
					забито	пропущено	різниця		
1	**«А»**		1:1 / 1	2:0 / 2	3	1	+2	3	1
2	**«В»**	1:1 / 1		1:3 / 0	2	4	+2	1	3
3	**«С»**	0:2 / 0	3:1 / 2		3	3	0	2	2

Якщо змагання проводяться не в одне, а у два кола, то складається або одна ускладнена таблиця, або дві таблиці за колами змагань і одна чиста таблиця тільки з підсумковими результатами, що дасть можливість розподілити місця по сумі всіх очок, які набрані в 1-му і 2-му колах.

У змаганнях, які проводяться коловим способом, нерідко дві або більше команд набирають однакову суму очок. У такому випадку місця визначаються на підставі відповідних вказівок, які попередньо виписуються в положенні про дане змагання. Команди можуть поділити зайняті місця або місця розподіляються за додатковими показниками:

а) за результатами особистих зустрічей між командами;

б) за більшою кількістю усіх виграшів (зустрічей, м'ячів, партій, ігор, уколів, ударів і т.д. – в залежності від виду спорту);

в) за кращим співвідношенням усіх виграшів і програшів (забитих і пропущених м'ячів, нанесених і пропущених уколів і т.д.);

г) за кращим співвідношенням виграшів і програшів у зустрічах між командами, які сперечаються;

д) шляхом проведення додаткових зустрічей між суперниками;

е) за іншими показниками, які обумовлені у положенні про змагання (масовість, склад учасників і ін.).

Різновидом колової системи є проведення змагань за коловим способом у підгрупах з наступними стиковими іграми. Цей спосіб є доцільним при великій кількості учасників, оскільки він дозволяє значно скоротити терміни проведення змагань. Для проведення таких змагань усіх учасників розбивають на підгрупи (за жеребом або в інший спосіб). У кожній підгрупі проводяться самостійні змагання за коловим способом. Наступний етап: учасники, які зайняли у підгрупах перші місця, зводяться у фінальну групу, де розігруються загальні перші місця. Учасники, які зайняли у підгрупах наступні місця, зводяться у групи, де розігруються наступні загальні місця, які залишилися після фінальної групи.

Наприклад, 12 команд утворюють 3 підгрупи, по 4 команди в кожній. Команди, які зайняли у своїх підгрупах перші місця, грають між собою за 1-3-є загальні місця. Команди, які зайняли у підгрупах другі місця, грають між собою за 4 - 6-е місця. Команди, які зайняли треті місця, грають за 7- 9-е місця, а команди, які зайняли четверті місця в підгрупах, грають за 10- 12-е місце. У даному випадку для проведення змагань необхідно 6 ігрових днів замість 11, необхідних для проведення змагань за коловим способом без підгруп.

Спосіб з вибуванням заснований на принципі вибування учасника (команди) зі змагання після одного або декількох (залежно від умов, які обумовлені у положенні про змагання) поразок. Нерідко цей спосіб називають «кубковим» або «олімпійським», тому що він застосовується на олімпійських іграх і в розіграшах більшості кубків.

Головна перевага даного способу є можливість залучити до змагань велику кількість учасників і провести їх у стислий термін.

Наприклад, якщо у першому турі змагань зустрічаються 128 учасників (команд), то до другого тууі допускаються тільки 64, які здобули перемогу, до третього - 32, до четвертого-16, до п'ятого - 8, до шостого – 4 і до сьомого (фінального) - лише 2 учасника. Переможець цього останнього туру, який не потерпів жодної поразки, оголошується переможцем усіх змагань.

Для проведення змагань за способом з вибуванням складаються таблиці зустрічей, які є досить зручними в тих випадках, коли кількість учасників є пропорційною ступеню 2 (тобто: 4, 8, 16, 32, 64 і т.д.). У даному випадку, команди (прізвища учасників), відповідно до номерів, які отримані у результаті жеребкування, розташовуються у таблиці зверху донизу, одна за

одною. Перший номер зустрічається із другим, третій - із четвертим, п’ятий - із шостим і т.д. У змагання одночасно вступають усі учасники. Переможці першого туру (кола) зустрічаються між собою також попарно (відповідно до таблиці - зверху донизу за списком).

Тур (коло), у якому зустрічаються 8 учасників, називається четверть фінальним, 4 учасника - півфінальним, 2 учасника – фінальним, в якому розігрується головний приз.

Таблиця наочно показує не тільки порядок зустрічей між учасниками, але і їхнє положення після кожного туру (кола).

Наприклад, таблиця зустрічей для 8 учасників виглядає таким чином:

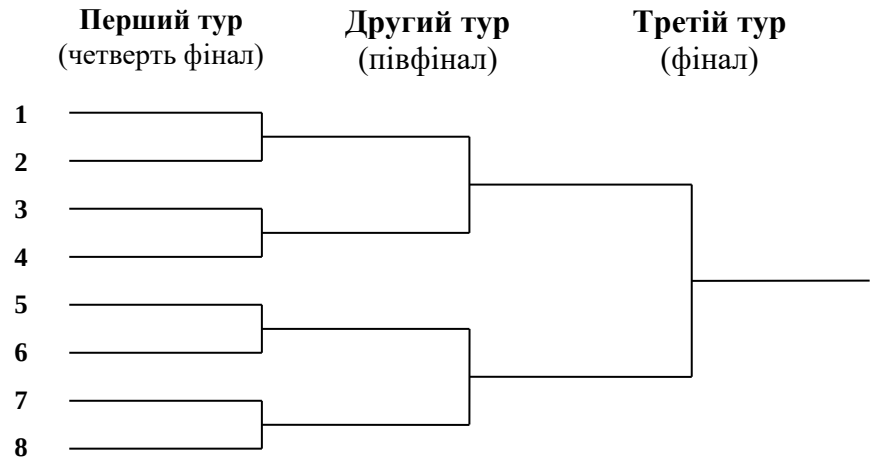

Якщо кількість учасників не пропорційна ступеню 2, то в першому турі беруть участь не всі команди, а лише стільки, скільки необхідно для того, щоб після виключення команд, які програли в першому турі, в другому турі залишилася кількість учасників, яка є пропорційною даному ступеню (2,4,8,16,32 і т.д.).

Наприклад, таблиця зустрічей для 11 учасників складається в такий спосіб:

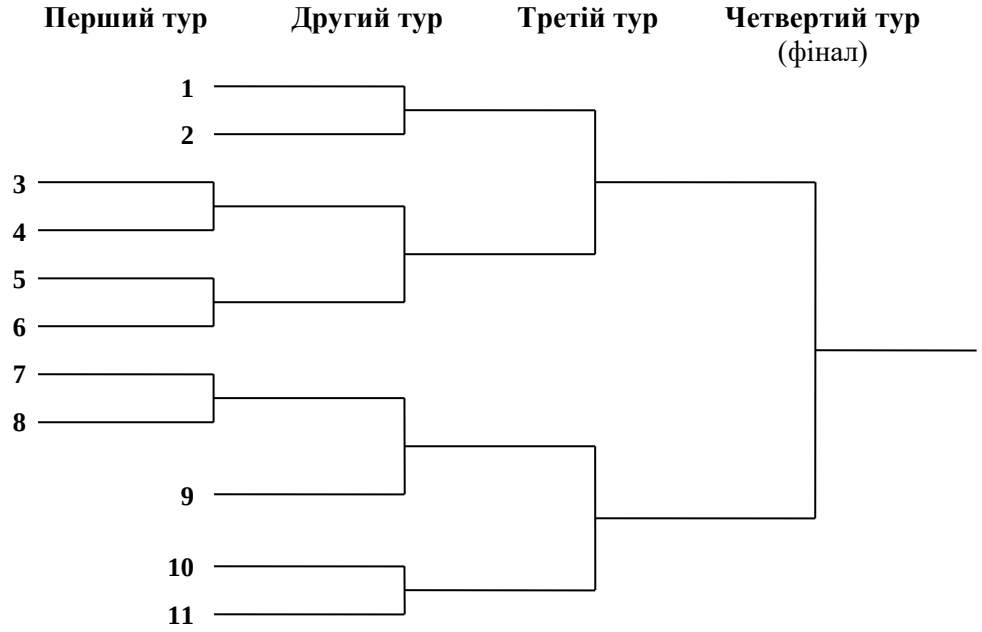

Для учасників, які починають змагання з другого туру згідно жеребкуванню, у таблиці виділяються крайні верхні і крайні нижні номери. При цьому вони розподіляються порівну між верхньою і нижньою половиною таблиці. Якщо ж загальне число учасників непарне, то число учасників, які починають змагання з другого туру, у нижній половині таблиці на одиницю більше. Для полегшення обрахунку нижче подано:

таблиця визначення порядку включення у змагання у другому турі.

Загальна кількість учасників	***Кількість учасників у першому турі***	***Кількість учасників у другому турі***		
		всього	***зверху***	***знизу***
4	**4**	**-**	**-**	**-**
5	**2**	**3**	**1**	**2**
6	**4**	**2**	**1**	**1**
7	**6**	**1**	**-**	**1**
8	**8**	**-**	**-**	**-**
9	**2**	**7**	**3**	**4**
10	**4**	**6**	**3**	**3**
11	**6**	**5**	**2**	**3**
12	**8**	**4**	**2**	**2**
13	**10**	**3**	**1**	**2**
14	**12**	**2**	**1**	**1**
15	**14**	**1**	**-**	**1**
16	**16**	**-**	**-**	**-**
17	**2**	**15**	**7**	**8**
18	**4**	**14**	**7**	**7**
19	**6**	**13**	**6**	**7**
20	**8**	**12**	**6**	**6**
21	**10**	**11**	**5**	**6**
22	**12**	**10**	**5**	**5**
23	**14**	**9**	**4**	**5**
24	**16**	**8**	**4**	**4**
25	**18**	**7**	**3**	**4**
26	**20**	**6**	**3**	**3**
27	**22**	**5**	**2**	**3**
28	**24**	**4**	**2**	**2**
29	**26**	**3**	**1**	**2**

Слід зазначити, що спосіб з вибуванням має ряд недоліків:

- не дає можливості визначити місця всіх команд у турнірі;
- надає всього одну або дві зустрічі переважній більшості учасників;
- містить великий елемент випадковості, оскільки при одному, можливо випадковому програші, учасник уже не має можливості поправити свої справи. Крім того, уже в першому турі можуть зустрічатися між собою найсильніші учасники, і один з них, який об'єктивно претендував на одне з призових місць, відразу ж вибуває зі змагання.

Для часткового усунення цих недоліків у практиці спортивних змагань застосовуються наступні заходи:

- призначається додаткова зустріч за третє місце між учасниками, які програли у півфіналі;
- розсіювання учасників при жеребкуванні (тобто їх місце в таблиці)

проводиться таким чином, щоб дати можливість найсильнішим учасникам зустрітися між собою в останніх турах змагання. Для цього шляхом окремого жеребкування їх розподіляють у різних частинах таблиці;

- вибування відбувається тільки після двох (іноді трьох) поразок. У цьому випадку учасники після зустрічей чергового туру розбиваються на 2 підгрупи: у першій залишаються всі команди, які виграли, а в другій – всі команди, які отримали поразку у 1 турі. Останні беруть участь додатковому (втішливому) турі, переможці якого мають право продовжувати змагання до другої поразки.

Варто зауважити, що в усіх випадках проведення змагань за способом вибування після двох поразок часовий термін проведення змагань збільшиться приблизно в 1,5 рази.

Різновидом способу з вибуванням є система вибування за кваліфікаційними вимогами, обумовленими в положенні. Для цього проводяться попередні кваліфікаційні заїзди (забіги) і за результатами показників: спортсмен вибуває (в разі не проходження кваліфікації); направляється для проходження відбіркового заїзду (забігу); направляється у склад фінального заїзду (забігу).

Різновидами способу з вибуванням є також системи вибування після одержання певної кількості штрафних балів, які обумовлені правилами або положенням про змагання (наприклад, у змаганнях з боротьби).

Більше об’єктивні умови для визначення місць всіх учасників являє собою так званий удосконалений спосіб з вибуванням. Хоча і у цьому способі за загальну перемогу у змаганнях зустрічаються лише учасники, які не мають поразок, і друге місце займає учасник, який потерпів поразку у фіналі, місця інших команд визначаються після додаткових (втішливих) зустрічей залежно від кількості перемог і поразок, і від того, у яких турах ці перемоги і поразки мали місце. Так, при поразці в першому турі спортсмен попадає у другу групу учасників турніру, а виграш забезпечує йому місце у першій групі.

Таблиця зустрічей за покращеним способом з вибуванням (для 8 учасників)

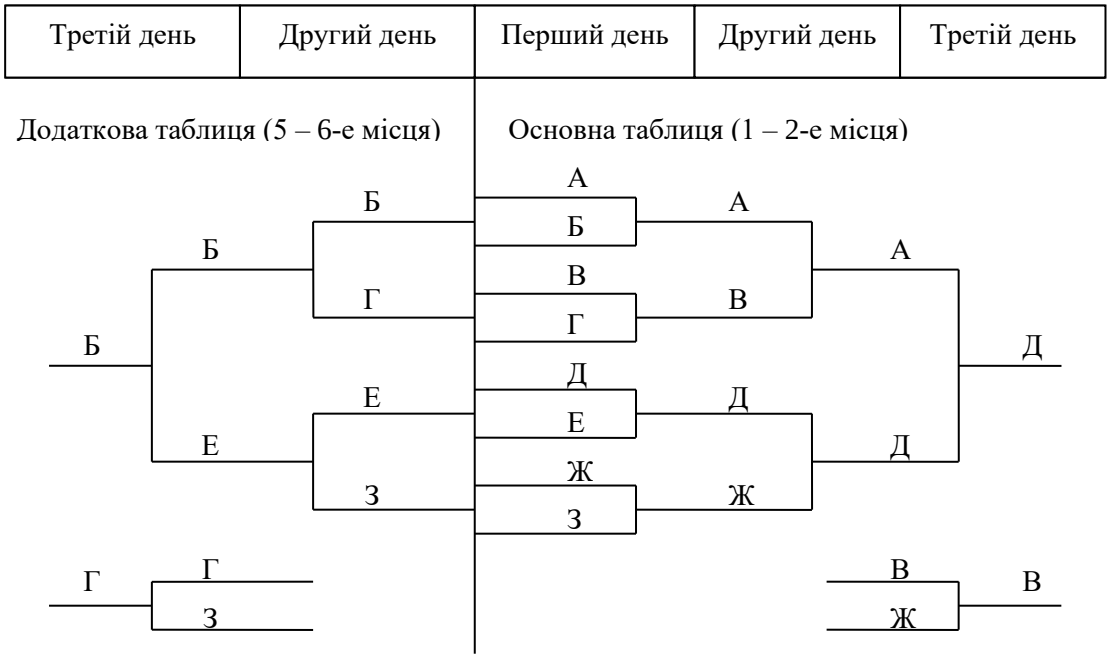

Як видно з таблиці удосконаленого способу з вибуванням, всього проведено 12 зустрічей (3 дні по 4 зустрічі), у результаті чого команди зайняли наступні місця: 1-е місце -Д, 2-е -А, 3-є -В, 4-е -Ж, 5-е -Б, 6-е -Е, 7-е -Г, 8-е -З.

Для порівняння нагадаємо, що при проведенні цих же змагань для восьми команд за коловим способом знадобилося б 7 днів і 28 ігор.

Змішаний спосіб проведення змагань складається у послідовному сполученні в одних змаганнях двох систем - колосової і з вибуванням. Змагання розділяються на два етапи: 1-й етап змагання проводиться за одним способом, а 2-й - за іншим. Змішаний спосіб полегшує проведення змагань із більшим числом учасників, дозволяє скоротити число зустрічей і терміни проведення змагання в цілому..

Приклади найбільш частого застосування змішаного способу:

а) на 1-м етапі за способом з вибуванням проводяться змагання у підгрупах або для всіх учасників: відбирається певне число найсильніших спортсменів (команд) і між ними за коловим способом розігрується першість (2-й етап);

б) на 1-м етапі у підгрупах за коловим способом проводяться змагання і визначаються найсильніші учасники (команди). На 2-му етапі учасники (команди) змагаються за титул чемпіона за допомогою способу з вибуванням. При цьому шляхом додаткової зустрічі може бути розігране і 3-е місце.

11.6. Церемоніали, урочисті процедури і атрибутика масових фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ)

Масові фізкультурно-спортивні заходи - свято здоров’я, радості, сили, спритності, а тому і проходити вони повинні у святковій атмосфері з відповідним оформленням і організацією. Правильна організація церемоній і процедур змагання впливає на учасників, керівників і суддів, привертає увагу громадськості, преси, радіо, телебачення, що сприяє підвищенню рівня значимості фізичної культури та спорту в житті людей, сприяє пропаганді здорового способу життя.

Організація і проведення спортивно-масового заходу обов’язково передбачає ретельну розробку спеціального сценарію, відповідальність за підготовку якого несе організаційний комітет змагання. Сценарій включає церемоніал відкриття ФСЗ, порядок процедур у ході змагань, церемоніал закриття.

Церемоніал відкриття ФСЗ має важливе ідейно-виховне та навчально-педагогічне значення. Це своєрідна візитна картка ФСЗ, цей церемоніал сприяє не тільки виявленню значимості фізичної культури як суспільного явища, але й формує психологічний настрой всіх учасників і глядачів, допомагає формуванню готовності спортсменів вести боротьбу за кращі досягнення, за перемогу.

Церемоніал відкриття передбачає:

- парад учасників змагань по командах. Порядок шикування - за

абеткою назв команд (колективів, міст, СТ і т.д.) або у порядку місць, які зайняли команди на попередніх аналогічних змаганнях. Команда, яка представляє організацію (місто, район і т.д.), на яку покладено проведення змагань, зазвичай є замикаючою у параді. Перед кожною командою шикуються: суддя при учасниках з табличкою, на якій зазначено назву команди, прапороносець з асистентами, який несе прапор (СТ, підприємства, школи і т.д.), керівник або капітан команди. Команди шикуються по ранжиру, попереду жінки (або діти), за ними чоловіки;

- вихід загальної колони слідом за командуючим парадом на спортивну арену під марш і перешикування лицем до основної маси глядачів і тих, хто приймає парад;
- рапорт командуючого парадом особам, які приймають парад (представники адміністрації, громадських організацій, спорткомітету, головний суддя змагань тощо);
- вітання учасників змагань;
- повідомлення головним суддею змагань основних положень про майбутнє змагання;
- урочистий підйом прапора (запалювання вогню, салют, випуск голубів і т.д.). Для підйому прапора змагань зазвичай запрошуються переможці попередньої першості, видатні спортсмени і т.д.;
- урочисте оголошення відкриття змагань. Зазвичай це доручається старшому за посадою керівнику, який приймав парад;
- марш учасників, показові виступи або початок змагань відповідно до перших номерів програми. (У цих випадках учасники, які виступають у перших номерах програми, звільняються від участі у параді.)

До числа урочистих процедур у ході змагань можна віднести і вихід на спортивну арену суддівських бригад і команд (підгруп) учасників, здачу рапортів капітанів або суддів при учасниках про готовність команд, представлення учасників глядачам, нагородження переможців. Порядок вищезгаданих процедур визначається правилами змагань з видів спорту, лише процедура урочистого нагородження переможців в особистій першості, яка зазвичай здійснюється відразу після завершення виду програми, приблизно однакова для всіх видів спорту. Здійснюють цю процедуру судді по нагородженню.

Для вручення нагород бажано запрошувати видатних спортсменів або інших відомих людей. Процедура включає в себе вихід призерів до п’єдесталу пошани, оголошення їхніх досягнень, сходження на п’єдестал, вручення нагород.

Церемоніал закриття ФСЗ передбачає:

- шикування команд учасників відповідно до зайнятих на змаганнях командних місць. Залежно від завдань ФСЗ можливі шикування і у загальній зведеній колоні. Після виходу під марш на спортивну арену учасники перешиковуються лицем до основної маси глядачів і тих, хто підводить основні підсумки змагання;

- оголошення Головним суддею підсумків змагань;
- вручення командних призів. Зазвичай вручення проводить голова оргкомітету або голова керівництва організації, яка проводила змагання;
- спуск прапора переможцями змагання або представниками команд-переможниць;
- урочистий вихід учасників з арени.

Розробка звичайного сценарію ФСЗ не вимагає спеціальних знань. Для цього досить подумки уявити («програти») весь хід ФСЗ, зробити приблизний розрахунок часу і підібрати відповідний музичний супровід.

Проте, якщо фізкультурно-спортивний захід має досить великі масштаби, то доцільно провести серйозну підготовчу роботу: підбір організаторів і керівників параду, вибір маршу та організація його виконання, розробка дикторських текстів для радіоінформатора, технічне облаштування місця церемонії і ін.

З огляду на виховне і рекламне значення церемоній відкриття та закриття ФСЗ, доцільно проводити попередні репетиції цих процедур за участю суддів з відповідними табличками учасників, прапороносців і представників команд.

На підставі сценарію церемоній готується пам'ятка для організаторів, суддів і представників команд. У ній вказується число учасників параду від кожної команди, час, місце, порядок шикування колони, інтервал між командами, даються рекомендації стосовно форми учасників і оформленню строю команди. За необхідності, у пам'ятці вказується маршрут руху колони, дії учасників на окремих ділянках маршруту. Окрім того, у пам'ятці визначається порядок підйому прапора, форми вітань і т.д.

Велике значення у проведенні Церемоній має правильний вибір місця її проведення. Воно не повинне бути занадто далеко від місця проведення змагань і разом з тим, повинно бути досить зручним для представлення церемоній широкому колу глядачів.

В залежності від мети ФСЗ, його завдань, складу і кількості учасників церемонія відкриття та закриття змагань може бути винесена з арени, на якій проводяться змагання, на стадіон, у великий спортивний зал, на міські майданчики і вулиці.

У цьому випадку необхідно заздалегідь чітко визначити маршрут і порядок розміщення учасників, розмітити місце проведення церемонії за допомогою спеціальної розмітки (фарба, крейда, стрічки, кілочки, шнури і т.д.).

Важливе місце у спортивному церемоніалі займає атрибутика. У практиці спортивних змагань використовуються наступні атрибути:

- прапор змагань - Державний прапор;
- прапори спортивних товариств, організацій, учасників змагань;
- емблема змагань, зображена на прапорах, нагородних жетонах, пам'ятних значках, програмах, пам'ятках, нагрудних номерах учасників, сувенірах, присвячених спортивному змаганню і т.д.;

- обумовлена правилами або положенням про дане змагання форма суддів і учасників. У кожному разі учасник повинен бути одягнений в охайну форму і мати емблему свого колективу.
У командних змаганнях однієї організації команди повинні мати однакову форму. Форма суддів повинна помітно відрізнятися від форми учасників. На лівій стороні грудей у суддів повинен бути розміщений суддівський значок або бейджик з позначенням суддівської посади, бажано різного кольору. Наприклад, головна суддівська колегія - червоний, старші судді - синій, судді – блакитний, секретарі – зелений колір. Замість значків можуть бути використані різнокольорові нарукавні пов'язки;
- спортивні нагороди: дипломи, кубки, вимпели, нагрудні жетони та інші призи;
- п'єдестал пошани для представлення, ушановування і нагородження переможців.

Як правило, у системі спортивних змагань нагороджуються учасники, які зайняли 1, 2 і 3-є місця в окремих видах або в комплексі спортивних вправ. Тому п'єдестали пошани виготовляються з розрахунком на 3 місця.

Після підведення підсумків змагання у відповідності зі сценарієм призери, одягнені у спортивну форму, у колоні по одному або у лавах своєї команди (у випадку нагородження всієї команди), на чолі із суддею підходять до п'єдесталу і вишиковуються біля нього, напроти призначених місць. Після оголошення диктором результатів переможець, а потім 2-й і 3-й призери по черзі піднімаються на п'єдестал і одержують нагороди та призи.

На змаганнях високого рівня для учасників виготовляють пам'ятні значки (жетони).

Вручення призів супроводжується урочистою музикою або гімном.

11.7. Організація меморіальних спортивних змагань

Меморіальні спортивні змагання найтіснішим образом пов'язані з ідейним і патріотичним вихованням молоді. Головна мета таких змагань - збереження славних народних традицій Батьківщини, дбайливе відношення до пам'яті її героїв, виховання молоді на прикладі їхніх подвигів.

Організація меморіальних змагань включає:

- визначення часу і місця проведення змагань;
- визначення програми і складу учасників;
- створення організаційного комітету;
- виготовлення спеціальних призів, грамот, афіш, програм і т.д.;
- художнє оформлення спортивної арени; підготовку урочистих церемоній, показових виступів і т.д.;
- запрошення почесних гостей;
- пропаганду меморіалу, висвітлення в засобах масової інформації ходу його проведення і підсумків.

Зокрема, у практиці проведення меморіальних змагань, присвячених

героям війни, видним працівникам фізичної культури вибір найчастіше обґрунтовується тим, що людина, на честь якої проводяться змагання є: уродженцем даного регіону; брав участь у звільненні регіону; здійснив тут свій бойовий чи трудовий подвиг; працював на місцевому підприємстві, учився в місцевому навчальному закладі; загинув на території регіону; займався видом спорту, з якого засновується меморіал; був того ж віку, мав ту ж професію, що й учасники меморіальних змагань; мав якості, які відповідають головним виховним цілям меморіалу.

Меморіальні змагання - особливий вид спортивного заходу, який вимагає особливо ретельної підготовки як щодо відповідного оформлення, так і до створення певного соціально-психологічного настрою. Часте, безсистемне проведення меморіалів знижує їхнє виховне значення. Їх повинно бути не багато і вони повинні бути традиційними. Різні меморіали не повинні дублюватися, збігатися за часом їхнього проведення.

Особливе значення на меморіальних змаганнях набувають урочисті церемонії, ритуали і атрибутика. Тому тут необхідно розробляти вивірений докладний сценарій проведення меморіального змагання, у який можна включити наступні заходи:

- урочисте шикування, мітинг, хід по вулицях міста;
- екскурсії до пам’ятних місць, відвідування братських могил, пам’ятників, місць бойової слави;
- зустрічі з ветеранами війни та праці, рідними та друзями героя, видними державними діячами;
- покладання вінків до пам’ятників, запалювання вогню, клятва спортсменів;
- оформлення спортивної арени, призів, програм портретами героя, відповідними гаслами, цитатами;
- вручення призів і пам’ятних подарунків героями війни та праці, видними державними працівниками і спортсменами, призначення одного з них почесним головним суддею меморіалу.

Проведення заходів, які присвячені пам’яті героїв – наш громадянський і патріотичний борг. Тому до участі у підготовці та проведенні меморіальних змагань варто залучати широке коло як державних, так і приватних і громадських організацій.

12. ПРОПАГАНДА МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РОБОТИ

12.1. Основні цілі пропаганди масової фізкультурно-спортивної роботи.
12.2. Усна форма пропаганди.
12.3. Друкована форма пропаганди.
12.4. Наочна форма пропаганди.
12.5. Показова форма пропаганди.
12.6. Реклама в сфері фізкультурно-оздоровчої роботи.
12.7. Пропаганда фізкультурно-оздоровчої роботи засобами періодики, радіо, телебачення та Інтернету.
12.8. Огляд-Конкурс на кращу постановку агітації та пропаганди у фізкультурних організаціях району (міста, області, спортивного товариства)
12.9. Визначення показників огляду-конкурсу

12.1. Основні цілі пропаганди масової фізкультурно-спортивної роботи

Під пропагандою фізкультурно-спортивної оздоровчої роботи розуміється цілеспрямована діяльність з поширення знань в області фізичної культури та переконанню різних верств населення в необхідності фізкультурних занять.

Правильно організована пропаганда - це єдиний безперервний освітньо-виховний процес, який передбачає послідовне досягнення чотирьох цілей.

1. ***Переконання в необхідності занять фізичною культурою***. Тематика пропагандистської роботи в процесі досягнення цієї мети — «Фізична культура і здоров'я», «Фізична культура і довголіття», «Фізична культура і підвищення працездатності», «Фізична культура і гармонійний розвиток», «Соціальне значення фізичної культури в суспільстві» і т.д.
2. ***Підвищення фізкультурної грамотності***. На цьому етапі пропагандистського впливу популяризуються основи методики фізкультурних занять, засобів фізичного виховання, напрямку фізкультурно-оздоровчої діяльності і т.д.
3. ***Залучення населення до регулярних фізкультурно-оздоровчих занять***. Для досягнення цієї мети необхідно населенню надати інформацію про доступність, можливості, порядку занять у наявних фізкультурно-оздоровчих групах, про умови прийому до цих груп. Необхідно дати рекомендації з організації нових груп бажаного профілю, організації і проведенню масових фізкультурно-спортивних і туристських заходів, активного відпочинку і т.д.
4. ***Підтримка та підвищення фізкультурної активності, підвищення ефективності фізкультурно-оздоровчих занять.*** Досягнення цієї мети відбувається за рахунок пропагування передового досвіду, новітніх наукових відкриттів, методичних прийомів, раціональних програм і комплексів для групових і самостійних фізкультурних занять, рекомендацій з використання і, водночас, з виготовлення тренажерів, пристроїв самоконтролю, самомасажу, аутотренінгу і т.д.

Основними формами пропаганди фізкультурно-оздоровчої роботи є усна, друкована, показова і наочна. Кожна із цих форм має свої специфічні засоби впливу.

12.2. Усна форма пропаганди

Основними засобами усної пропаганди є лекції, доповіді, бесіди, диспути та дискусії.

Лекція - виступ фахівця із заданої теми. Тривалість такого виступу 40-90 хвилин.

Підготовка лекції включає:

- вибір теми, яка цікавить контингент слухачів і, водночас, дозволяє вирішувати поставлені пропагандистські завдання;
- розробку плану лекції;
- підбір необхідного матеріалу;
- збір інформації про організацію і місце проведення лекції;
- підготовку тексту або тез лекції.

Для організації лекції необхідно вирішити такі питання: визначення місця і часу її проведення, оголошення, залучення слухачів, підготовка необхідного технічного обладнання приміщення, узгодження дій з особами, які беруть безпосередню участь у проведенні лекції, узгодженість з керівництвом організації. Варто пам'ятати, що ряд питань (підготовка оголошень, запрошень, установка мікрофону, мультимедійного проектору, екрану і т.д.) повинні вирішуватися завчасно.

Подібні лекції покликані переконати слухачів у необхідності занять фізичною культурою. Лише після досягнення цієї мети можна приступати до популяризації певних форм і засобів фізичного виховання та оздоровлення.

Іншим засобом усної пропаганди є **доповіді** - фіксовані повідомлення по окремих питаннях якої-небудь теми. Наприклад, це може бути виклад підсумків наукового дослідження або роботи колективу, досвіду практичної діяльності і т.д.

Діючим засобом пропаганди фізкультурно-оздоровчої роботи є бесіди за участю одного або декількох фахівців. У ході бесіди фахівці відповідають на запитання присутніх, висловлюють свою думку по темі або інших питаннях. У практиці фізкультурно-оздоровчої роботи доцільно організовувати бесіди, у яких одночасно беруть участь тренери, люди, які займаються у фізкультурно-оздоровчих групах, лікарі, фізкультурні працівники-організатори.

З високою пропагандистською ефективністю можуть проходити і диспути, у яких всі бажаючі можуть виступити по заданій темі, поділитися особистим досвідом і висловити свою точку зору по суті обговорюваного питання.

Усна пропаганда може проводитися і у формі лекторіїв, у процесі яких читаються окремі лекції або цикли лекцій із проблем фізичної культури; і у

формі конференцій, на яких заслухуються доповіді по наукових, методичних проблемах або по обміні досвідом фізкультурної роботи; і у формі тематичних вечорів, на яких можуть бути використані різні засоби лекційної пропаганди.

12.3. Друкована форма пропаганди

Основними засобами такої пропаганди є газети, журнали, різного типу методична література, а також стінгазети, оголошення, афіші, гасла і т.д.

Друкована форма пропаганди в первинних фізкультурних організаціях за місцем проживання містить у собі поширення і вивішування спортивних газет, створення методичного-кабінету з фізичної культури і спорту, організацію випуску стінної газети фізкультурно-спортивного клубу, групи, команди.

У методичному кабінеті рекомендується створити бібліотеку, яка має літературу з різних питання фізичної культури і спорту, з методики фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять, у тому числі самостійних занять фізкультурою, виготовленню та використанню інвентарю, тренажерів та устаткування.

Досить ефективним засобом пропаганди може стати стінгазета первинної фізкультурної організації. З власної практики встановлено, що найбільшим інтересом у читачів користуються стінгазети, які мають наступні розділи:

- Спортивно-фізкультурна інформація. У цьому розділі висвітлюються основні події в області фізичної культури та спорту, приводяться відомості про якість і призначення наявного в продажі спортивного інвентарю та майна індивідуального користування, даються анотації цікавих книг і статей з фізичної культури та спорту і т.д.
- Методика самостійних занять фізичною культурою та спортом. У даному розділі висвітлюються поради починаючим фізкультурникам, юним спортсменам, які займаються тими або іншими видами фізичних вправ. Тут також доречні рекомендації з виготовлення та використання найпростіших тренажерів, методичні поради тренерів, лікарів, досвідчених фізкультурників.
- Життя фізкультурно-спортивного клубу. У даному розділі обов’язково необхідно систематично висвітлювати досвід роботи клубу, розповідати про кращих активістів, про підсумки внутрішніх колективних змагань, про досягнення у фізкультурно-спортивній роботі і т.д.

Стінгазета стане більше привабливою, якщо вона не буде «сухою», а інформація в ній буде доповнена світлинами зі змагань колективу, різноманітними малюнками, грамотами тощо, не зайвою буде і розміщена в ній колонка гумору.

Варто пам’ятати, що успіх стінгазети залежить від правильного підбору редакційної колегії. Тільки активні, грамотні, захоплені люди здатні забезпечити випуск цікавих і змістовних матеріалів.

12.4. Наочна форма пропаганди

Найпоширенішими засобами наочної пропаганди фізичної культури та спорту є стенди, вітрини, різного роду художні плакати і тематичне декоративне оформлення.

Стенди - це стаціонарні форми пропаганди, що містять інформацію довгострокового користування, у тому числі плани, роботи, таблиці рекордів колективу, різні графіки, структурні схеми, діаграми, що нерідко супроводжуються текстовим матеріалом агітаційного і програмно-методичного характеру.

Вітрини - це різного роду засклені стелажі, що представляють виставку призів, грамот, вимпелів, методичної літератури з фізичної культури та спорту й ін.

Фотовітрини - це тематичні виставки фотографій, які висвітлюють яку-небудь подію, захід, практику роботи фізкультурного колективу, а також виставки портретів кращих фізкультурників, активістів, тренерів і організаторів фізкультурно-масової та спортивної роботи.

Комплексна інформація з тих або інших питань фізкультурно-спортивної роботи може бути оформлена у вигляді друкованих або саморобних плакатів.

Так, окремими радами спортивних товариств та відомствами видаються плакати, буклети, листівки, які пропагують позитивний досвід кращих колективів фізичної культури і фізкультурно-спортивних клубів. Зазвичай, на такій друкованій продукції розміщається певна інформація, яка висвітлює історію, сучасний стан і прогресивні форми роботи колективу, а також серія фотографій про життя колективу.

Виготовлення невеликої серії плакатів в сучасних умовах тотальної комп'ютеризації (4-5 екз.) з комплексною інформацією доступно будь-якій первинній організації.

Діючою формою пропаганди фізичної культури та популяризації діяльності ФСК можуть бути фотоальбоми, які висвітлюють життя колективу: туристські походи, спартакіади, заняття фізкультурно-оздоровчих груп і інші події та заходи, які були проведені клубом. Зберігаючись у раді ФСК або методичному кабінеті, такі фотоальбоми завжди становлять інтерес як для ветеранів, так і для молодих членів клубу, сприяючи збереженню та зміцненню кращих його традицій.

12.5. Показова форма пропаганди

Засобами даного виду пропаганди можуть бути змагання зі спорту та фізкультурні свята - спеціально організовані спортивно-гімнастичні показові виступи та паради, екскурсії на спортивні об'єкти, показ фізкультурно-оздоровчих або навчально-тренувальних занять з різних видів спорту.

Оскільки основним завданням даної форми пропаганди є залучення до занять фізичною культурою і спортом різних контингентів населення, варто пам'ятати, що не всі види змагань і навчальних занять дозволяють

вирішувати дане завдання. Наприклад, виступи спортсменів вищих досягнень можуть викликати жвавий інтерес і доставити естетичне задоволення людям середнього і літнього віку, залишаючись при цьому тільки видовищем. Проте, самий блискучий виступ борців і боксерів навряд чи буде спонукувати жінок до занять фізичною культурою. Тому зміст пропагандистських показових змагань і показових виступів необхідно визначати з обліком реальних фізкультурно-спортивних інтересів і можливостей глядачів. Така пропаганда повинна мати елемент доступності і спонукати глядача не тільки до споглядання, але й до дії.

Проведення фізкультурно-спортивних заходів пропагандистської спрямованості вимагає спеціальної підготовки. Їх треба організовувати за умови забезпечення максимального числа учасників та глядачів потрібного контингенту. У плані підготовки таких фізкультурно-спортивних заходів одне з головних місць повинні займати питання оформлення місць змагання, порядок оповіщення глядачів, радіофікація, підготовка коментаторських текстів, виготовлення гасел, афіш, запрошень і т.д.

З особливою старанністю варто поставитися до розробки сценарію фізкультурно-спортивного заходу для того, щоб він дозволяв максимально використовувати наявні засоби і можливості, зробити захід привабливим, таким, що запам’ятовується.

12.6. Реклама в сфері фізкультурно-оздоровчої роботи

Реклама є активною формою пропаганди фізкультурно-оздоровчих занять. Щоб бути ефективною, реклама повинна відповідати наступним принципам:

- *Безперервність впливу*. Епізодична інформація у повсякденному житті витісняється з пам’яті постійно поступаючою новою інформацією. Тільки багаторазове регулярне вплив на суб’єкт дозволяє «привчити» його до нових предметів. Постійна, безперервна пропаганда конкретних форм фізкультурно-оздоровчих занять здатна переконувати навіть досить недовірливих людей у тім, що вони повинні зайнятися фізичною культурою, і саме в тій формі, яка рекомендується.
- *Оригінальність, наочність, запам’ятовуваність інформації*. Відомо, що сухий, офіційний текст читається неуважно, його зміст важко сприймається і усвідомлюється, слабо запам’ятовується. Разом з тим, все яскраве, незвичайне, помітне привертає увагу в першу чергу, «западає в пам’ять». Саме тому так живучі деякі заголовки книг і статей, рядки з пісень та віршів, стислі і ємкі за змістом гасла. Наприклад. «У здоровому тілі – здоровий дух», «Спорт любити – здоровим бути», «Бігом від інфаркту»і т.д. Придумати гарне, стисле, ємке за змістом гасло або девіз, які запам’ятовується, непросто. Далеко не кожен здатний скласти короткий і образний рекламний текст. Необхідно самим ретельним образом підбирати слова, розташовувати їх так, щоб текст відповідав вимогам реклами. Нерідко для цього варто врахувати думки не тільки фахівців з

фізичної культури, але й літературного працівника та психолога, тому що проста перестановка слів, зсув акценту може повністю змінити суть інформації або зробити її непривабливою.

- *Врахування інтересів і особливостей контингенту населення.* Реклама фізкультурно-оздоровчої роботи лише тоді може бути діючою, якщо рекламоване відповідає потребам і фізичним можливостям соціальних і вікових груп. Раніше ми вже говорили про те, що реклама художньої гімнастики, фігурного катання або боксу для людей похилого віку не може бути діючою а сам феєричний показ цих видів спорту буде для людей похилого віку всього лише видовищем, а не прикладом і стимулом для фізкультурно-оздоровчих занять. У той же час навряд чи доцільно рекламувати серед молодих і здорових людей лікувальну фізичну культуру і методи зміцнення здоров'я. У цьому випадку доречна пропаганда тих або інших видів спорту, спортивних ігор і туризму.
- *Доступність рекламованого.* Суть принципу в тім, що даремно рекламувати речі, які за вартістю, змістом, складністю або за іншими причинами недоступні широкому колу населення. Варто пам'ятати, що реклама дефіцитних товарів, а також недоступних форм фізкультурно-оздоровчої роботи, місць відпочинку, спорядження приводять лише до втрати інтересу до існуючих доступних товарів і форм занять.
- *Правдивість реклами.* Сутність принципу в тому, що рекламовані предмети (тренажери, форми занять і ін.) повинні повною мірою відповідати тим ознакам, якостям і достоїнствам, які повідомляються в рекламному оголошенні. Недотримання цього принципу приведе до розчарування і подальшої наступної недовірливості, а іноді й негативному відношенню до всього, що рекламується.

При компонуванні рекламного оголошення варто виділяти найбільш важливі поняття, а також те, що може негайно зацікавити, привернути увагу тих, кому дане повідомлення адресоване.

Наприклад, реклама груп жіночої гімнастики може бути скомпонована у такий спосіб:

ДО ВІДОМА ЖІНОК!

Здоров'я, правильну поставу, гнучкість, нормальну вагу,
техніку танцювальних рухів

ВИ ПРИДБАЄТЕ І ЗБЕРЕЖЕТЕ,

займаючись у групах жіночої гімнастики фізкультурно-оздоровчого комплексу...

Далі більше дрібним шрифтом можна вказати час, місце і порядок прийому до групи.

Аналогічно можуть бути складені оголошення, які запрошують населення займатися в групах загартовування, бігу, туризму, ЗФП та інших. Необхідно тільки кількома словами коротко, образно і переконливо підкреслити особливості групи, переважні якості та навички, які можна придбати в процесі рекламованих занять.

Принципи реклами доцільно використовувати і при складанні оголошень, які запрошують населення брати участь у різних фізкультурно-спортивних заходах і змаганнях, святах, різного роду кросах і пробігах, змаганнях спортивних родин і ін.

12.7. Пропаганда фізкультурно-оздоровчої роботи засобами періодики, радіо, телебачення та Інтернету

Періодична преса, радіо, Інтернет та телебачення відносяться до числа масових засобів пропаганди. Працівники первинних фізкультурних організацій можуть їх використовувати у співдружності з відповідними фахівцями.

Наочним прикладом такої співдружності може бути рубрика (колонка) «Стадіон під вікном» у будь-якій районній, міській, обласній газеті. У цій рубриці може висвітлюватися досвід фізкультурних організацій з розвитку масової фізкультурно-оздоровчої роботи. Тут доцільно публікувати виступи фахівців з фізичної культури та спорту, інформацію про проведення масових фізкультурно-оздоровчих заходів, висвітлювати різноманітні форми організації фізкультурно-оздоровчої роботи, про спортивні споруди за місцем проживання та у зонах відпочинку населення. Надзвичайно корисною була б інформація, яка містить конкретні методичні рекомендації, корисні для практиків.

Очевидно, що пропаганда фізичної культури за допомогою засобів масової інформації може бути більш діючою, якщо в періодичній пресі частіше розповідати не тільки про те, що зроблено і що досягнуто в тому або іншому фізкультурному колективі, але й розкривалася б технологія їх діяльності, те, за допомогою яких засобів і методів досягнуті позитивні результати. У такому випадку зазначені форми і методи могли б використовувати організатори фізкультурно-оздоровчої роботи в інших колективах.

Іншим прикладом може слугувати співпраця фізкультурного активу з місцевим телебаченням: висвітлення процесу проходження різноманітних змагань, створення спільних довготривалих проектів по проведенню та висвітленню на телебаченні спортивних змагань типу «Тато, мама і я – спортивна сім'я ». Показ тих або інших фізкультурно-спортивних заходів, різних форм занять фізичною культурою в супроводі відповідного професійного коментарю, барвистий показ видів відпочинку в заміських зонах, бесід за круглим столом за участю організаторів фізкультурної роботи, тренерів, лікарів, людей, які займаються у фізкультурно-оздоровчих групах різної спрямованості, допоможе успішно вирішувати завдання залучення різних вікових груп населення до регулярних занять фізичними вправами.

Використання засобів масової інформації для пропаганди фізичної культури передбачає встановлення тісних творчих контактів між співробітниками редакцій і фізкультурних працівників, що безсумнівно сприяє більшій пропагандистській активності фізкультурних працівників і більш глибокому розкриттю сутності предмета.

12.8. Огляд-Конкурс на кращу постановку агітації та пропаганди у фізкультурних організаціях району (міста, області, спортивного товариства)

Огляд-Конкурс на кращу постановку агітації та пропаганди проводиться протягом року з метою підвищення ефективності пропаганди масової фізкультурно-оздоровчої роботи. Огляд-Конкурс стимулює до діяльності фізкультурних працівників, не дає часу для розкачування та бездіяльності. У ході конкурсу звичай вирішуються наступні завдання:

- розвиток форм агітаційно-пропагандистської роботи;
- підвищення активності штатних громадських фізкультурних кадрів у роботі із пропаганди фізичної культури та спорту;
- надання допомоги фізкультурним організаціям за місцем проживання в пропаганді фізкультурно-оздоровчої роботи;
- перевірка стану агітаційно-пропагандистської роботи у фізкультурних організаціях.

В огляді-конкурсі беруть участь фізкультурні організації району (міста, області, спортивного товариства) у наступних групах:

- виробничі колективи фізкультури;
- ДЮСШ;
- спортивні споруди;
- фізкультурно-спортивні клуби за місцем проживання;
- фізкультурно-оздоровчі комбінати.

Загальне керівництво організацією огляду-конкурсу здійснюється федерацією по фізкультурно-оздоровчій роботі та активному відпочинку району (міста, області, спортивного товариства).

Контроль, оцінка показників і підведення підсумків конкурсу проводить журі, затверджене президією федерації.

Підсумки огляду-конкурсу оцінюються кількісними показниками агітаційно-пропагандистської роботи. Оцінку показників робить журі конкурсу, з урахуванням наступних нормативів (в очках):

Форма пропаганди	**Мінімальна і максимальна кількість нарахованих очок**
Проведення лекцій, диспутів	2-4
Виготовлення стендів, вітрин, фотоальбому,	3-7
Випуск стінгазети	1-5
Виготовлення плакатів, гасел	1-4
Проведення фізкультурно-спортивних вечорів, показових виступів	5-8
Проведення фізкультурно-спортивних свят, вечорів	5—10
Виготовлення слайдофільму	2-6
Виготовлення кінофільму	5—10

Колективи-Переможці огляду-конкурсу визначаються в кожній групі за найбільшою сумою набраних балів і нагороджуються грамотами та пам'ятними вимпелами. За кращі досягнення в окремих формах пропагандистської роботи її виконавці за поданням журі нагороджуються грамотами та коштовними подарунками.

Загалом, у сфері фізичної культури та спорту огляд-конкурс виконує ряд наступних функцій:

стимулюючу, тому що огляд-конкурс сприяє мобілізації колективів і окремих працівників на успішне виконання завдань з розвитку фізкультурного руху, підвищує зацікавленість у виконанні планових завдань;

соціально-виховну, тому що участь в огляді-конкурсі спонукає до творчої активності фізкультурних працівників, до пошуку резервів, освоєнню прогресивного досвіду;

економічну, тому що в результаті огляду-конкурсу фізкультурних працівників поліпшується масова оздоровча фізкультурно-спортивна робота, що, у свою чергу, веде до зниження захворюваності та травматизму, росту продуктивності праці широких верств населення і дає значний економічний ефект.

Огляд-Конкурс неможливий без товариського суперництва. Ігнорування цієї сторони веде до вихолощування його суті. Варто пам'ятати, що змагатися можна лише тоді, коли є чітке визначення: з ким? за що? за який термін?

До числа важливих умов, до яких потрібно прагнути при проведенні огляду-конкурсу, необхідно віднести масовість, можливість використання всього прогресивного, що було виявлено в ході конкурсу, оптимальне сполучення матеріальних і духовних стимулів для активізації та заохочення учасників.

12.9. Визначення показників огляду-конкурсу

Опираючись на основні напрямки діяльності первинних фізкультурних організацій і принципи, відповідно до яких повинен проводитися огляд-конкурс, виділимо 4 групи показників:

- показники, які характеризують стан фізкультурно-оздоровчої роботи (кількість тих, хто займається фізичною культурою, показники зниження захворюваності та ін.);
- показники, які характеризують стан навчально-спортивної роботи (число підготовлених спортсменів масових і вищих розрядів, призерів офіційних першостей, кількість установлених рекордів, зайняті на спартакіаді місця й ін.);
- показники виховної та агітаційно-пропагандистської роботи. У цю групу можна також включити показники роботи з фізкультурними кадрами (число підготовлених і діючих громадських інструкторів, тренерів, суддів, кількість проведених лекцій, підготовлених стендів, випущених стінгазет та ін.);

- показники фінансово-господарської діяльності колективу (будівництво спортивних споруд, доріжок здоров’я, організація спортивно-оздоровчого табору і т.д.).

У кожній конкретній фізкультурній організації кількість показників може бути розширено. Так, може враховуватися охоплення лікувально-профілактичними процедурами, робота виробничого колективу фізкультури за місцем проживання, надання шефської допомоги й ін. Головне, щоб ці показники були конкретними і могли бути порівнянні.

13. ЦЕНТР ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я НА СЕЛЕННЯ «СПОРТ ДЛЯ ВСІХ»

13.1. Державна політика стосовно збереження здоров' я населення та «Спорт для всіх» в Україні.

13.2 . Міжнародний рух «Спорт для всіх».

13.3 Діяльність міжнародних організацій з підтримки « Спорту для всіх»:

- Організація Об'єднаних Націй (ООН);
- Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО);
- Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ);
- Рада Європи;
- Європейський Союз;
- Міжнародний олімпійський комітет;
- Міжнародна асоціація спорту для всіх;
- Міжнародна федерація спорту для всіх.

13.4 «Спорт для всіх» в країнах із високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю.

13.5. Стан, проблеми та перспективи розвитку фізичної культури і спорту в Україні

13.6. Стратегічний план розвитку обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» на 2009 – 2014 роки.

13.1 Державна політика стосовно збереження здоров'я населення та «Спорт для всіх» в Україні.

Однією з головних причин сучасної демографічної кризи в Україні є недосконаліть державної політики стосовно збереження здоров'я пересічних громадян. Серед комплексу проблем у цій сфері особливо критична ситуація щодо загальної смертності населення у працездатному віці: у чоловіків в Україні цей показник у п'ять разів вищий, ніж, у провідних країнах Європи, а у жінок — утричі.

Передовий світовий досвід свідчить, що намагання вирішити цю проблему традиційним шляхом безперспективні. В численних наукових дослідженнях переконливо показано, що стосовно запобігання неінфекційних захворювань, які прогресують в Україні, всі можливості лікувальної медицини в п'ять-шість разів поступаються за ефективністю чинникам здорового способу життя. Це передусім стосується серцево-судинних захворювань, які становлять 60 % випадків передчасної смерті наших співгромадян.

Ефективним засобом формування здорового способу життя є спорт для всіх. За останні 30 років у ряді провідних країн завдяки державній політиці, спрямованій на створення умов для широкого впровадження у повсякденне життя різних форм рухової активності в органічному поєднанні із раціональним харчуванням, боротьбою проти шкідливих звичок та

поліпшенням екологічного середовища, смертність людей молодого та середнього віку скоротилася у кілька разів, середня тривалість життя збільшилася на 10—20 років, різко зросла життєздатність населення.

1 вересня 1998 року Указом Президента України була затверджена Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». У програмі серед інших кроків спрямованих на покращення здоров'я населення в Україні було передбачено створення центрів фізичного здоров'я населення « Спорт для всіх».

Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» був створений відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №49 від 18 січня 2003 року та наказу Держкомспорту України № 1366 від 29 травня 2003 року.

Центр є державною бюджетною організацією, що належить до сфери управління Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та діє з метою створення сприятливих умов для реалізації права громадян на заняття фізичною культурою і спортом, а також задоволення їх потреб в оздоровчих послугах за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення.

Основними завданнями центру є:

- залучення широких верств населення до регулярних оздоровчих занять, надання фізкультурно-спортивних послуг, поєднання масових та індивідуальних форм організації фізкультурно-спортивної роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення;
- формування у громадян потреб рухової активності та створення умов для їх задоволення;
- просвітницька робота з питань оздоровлення населення засобами фізичної культури та спорту;
- організація та проведення змагань, конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят та інших заходів за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення;
- облаштування та утримання фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення.

Проте, оскільки Україні формування системи спорту для всіх розпочалось лише кілька років тому шляхом удосконалення так званого "масового спорту", який тривалий час був орієнтований на інтереси держави (забезпечення високопродуктивної трудової діяльності та обороноздатності), а не на інтереси конкретної людини (збереження здоров'я, профілактика захворювань та активне дозвілля), то і на даний час ще провідною залишається авторитарна модель розвитку зазначеного напряму спортивної практики: ігноруються інтереси, здібності, соціальні диференціації співгромадян; недооцінюється роль особистості; використовуються примус і залякування; перевага надається шаблонному змісту роботи; система моніторингу фізичної підготовленості орієнтована на використання тестів із максимальними навантаженнями на організм людини

і викликає у багатьох випадках відразу до організованої рухової активності; недооцінюється агітаційно-пропагандистська робота засобів масової інформації у популяризації різних форм рухової активності; спостерігається штучне піднесення вчителя, викладача та інструктора над учасниками спортивних занять, застосування до них авторитарного тиску.

У результаті за рівнем залучення громадян до організованої рухової активності Україна в декілька разів поступається Фінляндії, Японії, Канаді, Франції, Німеччині та іншим державам. Низький рівень охоплення населення спортом для всіх, високі показники поширення тютюнокуріння (43 % дорослого населення) та зловживання алкогольними напоями, нераціональне харчування зумовлюють одні з найвищих у Європі темпи зростання смертності, що є серйозною проблемою гуманітарної безпеки держави. За свідченням демографів, якщо ситуація не зміниться — то до 2050 р. в Україні буде проживати лише 35 млн осіб.

У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, зазначається, що масовий спорт (спорт для всіх) є важливою складовою збереження здоров'я, всебічного гармонійного розвитку та самореалізації особистості, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, запобігання антигромадським проявам та забезпечення творчого довголіття.

Реалізація цієї стратегії вимагає подолання наявної суперечності між потребою у формуванні системи спорту для всіх в Україні з урахуванням відповідного зарубіжного досвіду й недостатнім його науковим осмисленням.

13.2. Міжнародний рух „Спорт для всіх"

Ми живемо в 21 столітті, столітті досі небаченого розвитку новітніх технологій. Людство розвивається не днями, а годинами, здобуваючи все більші і більші знання, винаходячи все новіші і новіші зразки техніки, котра зобов'язана полегшити їм життя людині, стати її надійним другом і помічником.

Але при цьому цей наш „друг" і „помічник" надає нам ведмежу послугу – людство розлінилось. Все більше і більше юдей ведуть малорухливий спосіб життя, все в більшої кількості людей основним місцем роботи є крісло разом з комп'ютером, місце водія в автомобілі чи керівне крісло кабінету. Все більшою проблемою для цих людей стає зробити хоч якусь фізичну вправу. Так як декілька століть тому дикі кочівники приростали до крупу коня, так теперішня людина приросла до сидіння автомобіля.

Зрозуміло, що такий спосіб життя не сприяє покращенню здоров'я людства загалом і кожної людини окремо. Людство буквально „запливає жиром". Надмірна вага є основною проблемою всіх високорозвинених країн, а вже похідними від цієї проблеми є різні захворювання.

Особливе занепокоєння викликає доля підростаючого покоління, нашого майбутнього. Якщо ще декілька десятків років тому практично в кожному дворі будинку чи на кожній сільській вулиці галасливі ватаги дітей

ганяли футбольні м’ячі, грали в „квача” і в „жмурки”, то зараз головним способом проведення часу є комп’ютерні ігри та перегляд всіх підряд передач по телебаченню. Про спорт ці діти знають дуже мало. Та й ті знання, що мають, отримують з екранів тих же телевізорів.

Тому зараз в кожній країні світу все більше і більше уваги приділяється розвиту спорту. Не „великого” спорту як засобу утвердження країни, підвищення її авторитету в світі, а спорту масового, фізичної культури.

У цій складні боротьбі за здоров’я своїх громадян напрямок один, але шляхи кожної країни все ж таки дещо відрізняються одна від одної. На цю різницю впливає економічний стан країни, її суспільний лад, географічне положення.

У травні 1949 року міністерствами іноземних справ 10 європейських країн-учасниць НАТО засновано нову економічну спілку - Раду Європи. У січні 1962 року в ній утворено спеціальну структуру з питань культурного співробітництва, а у 1966 році - прийнято довгострокову програму розвитку спорту, фізичного виховання і рекреації на природі, девізом якої стали слова "Спорт для всіх".

Цей проект ставить і розв’язує двоєдине завдання - фізичне та соціальне задоволення людських потреб в умовах сучасної цивілізації.

Мета руху - залучення якомога більшої кількості населення різних країн до систематичних занять фізичними вправами для оздоровлення та активного відпочинку.

У 1970 році на міжнародному симпозіумі у Страсбурзі розроблено та прийнято як основний документ європейської співпраці так звану "Рекомендацію №588". У ній систематизовано весь накопичений досвід з організації фізкультурно-оздоровчого руху і визначено шляхи його подальшого розвитку.

Рада Європи виступає як орган, що здійснює загальну координацію, формування спільної програми, планування. Вона виконує три основні функції:

- створює умови для обміну інформацією з питань розвитку руху "Споріт для всіх" між країнами-учасницями;
- надає консультативну допомогу;
- ініціює здійснення спільних європейських акцій у різних аспектах руху "Спорт для всіх".

Особлива увага Ради привернена до обміну інформацією, експериментальними даними та досвідом, визначенню спортивної політики, практичного здійснення програм "Спорт для всіх".

Новий етап у розвитку руху був закріплений Європейською Хартією "Спорт для всіх" (1975р.), у якій цілі і засоби організації руху, напрями діяльності урядових і неурядових організацій.

Згідно з Європейською Хартією, оздоровчі програми, які поширюються в країнах-членах міжнародного руху, повинні врахувати їх особливості: політико-адміністративні, культурні, соціальні, економічні та інші. Саме

тому кожна країна має свої програми. Вони можуть бути подібними або значно відрізнятися одна від одної.

Одночасно єдиними є вимоги до формування програм:

- різноманітність, варіативність, можливість вибору оздоровчих занять;
- поступові, індивідуальні навантаження у межах можливостей тих, хто займається;
- підтримка та заохочення з боку державних та самодіяльних структур для підвищення мотивації до занять;
- просвітницька основа формування правильного розуміння принципів збереження здоров'я; оцінка, перевірка фізичного стану, рівня фізичної підготовленості та реакції на фізичне навантаження;
- наявність кваліфікованих, спеціально підготовлених фахівців.

Нині міжнародний рух "Спорт для всіх" охоплює понад 80 країн світу. У 1990 році в колишньому СРСР утворено асоціацію "Спорт для всіх".

Зарубіжні країни, залучені до міжнародного руху "Спорт для всіх", мають цікавий і різноманітний досвід організації оздоровчої діяльності.

У США Президентська Рада з фізичної підготовки і спорту сприяє розповсюдженню в країні руху "Спорт для всіх". За останні 25 років країною прокотився шквал "оздоровчих бумів", які спричинили активізацію оздоровчого бізнесу. Президентська рада є координаційним центром, який скеровує діяльність навчальних закладів, клубів, центрів активного відпочинку, підприємств, популяризує спортивно-оздоровчу роботу серед населення.

У 1984 році Президентською Радою прийнято рішення про проведення щорічних загальнонаціональних тижнів перевірки фізичної готовності населення (травень). У 1985 році Конгрес США прийняв закон про підготовку спеціалістів в галузі формування навиків здорового способу життя.

Окрім Президентської Ради за спортивно-оздоровчу роботу відповідають: державні департаменти освіти, парків, державна агенція активного відпочинку при департаменті внутрішніх справ, державна агенція охорони здоров'я та інші. Працюють також понад 30 напівдержавних організацій, які здійснюють керівництво спортивно-оздоровчою діяльністю: асоціації, союзи, об'єднання. Прикладом таких організацій є Американський союз здоров'я, фізичної підготовки й активного відпочинку, національна асоціація активного відпочинку на виробництві. Активну роль у проведенні оздоровчої роботи серед населення відіграють громадські організації бойскаутів, герлскаутів та інші.

У США поширені комерційні оздоровчі програми, які впроваджують понад 13 тисяч приватних спортивних клубів і товариств. Вони існують за рахунок членських внесків (понад 30 доларів і вище).

Урядові та державні чиновники США є прихильниками оздоровчих занять, тому що стежать за своїми зовнішністю та формою, від яких залежить кар'єра. Популярним в Америці є прислів'я "Дорога у члени

правління компанії лежить через спортивну роздягальню".

У США видається щороку близько 1200 книг з фізичного оздоровлення і понад 300 спортивних журналів. Трансляція спортивних телевізійних програм американським телебаченням складає 16 тисяч годин на рік!

Французька асоціація "Спорт для всіх" здійснює публікацію квартального спеціалізованого журналу тиражем 25 тисяч екземплярів; організовує численні виставки, відеопокази, розв'язує завдання розробки та розповсюдження оздоровчих програм для клубів, проведення ігор та фестивалів. Тижнів спорту, наукових досліджень. Тривалий час популярною в країні була оздоровча компанія під назвою "Три вісімки". Оздоровчі заняття складалась із запливу на 80 м вільним стилем, забігу на 800 м та турпоходу на 8 км. Програма передбачала залучення населення віком від 5 до 73 років.

У Німеччині, у рамках руху "Спорт для всіх", розповсюджено програму "Trimm" (термін морський, означає стійкість судна, спроможність триматися на плаву й ефективно рухатися. "Trimm" передбачає конкретні програми, що змінюються кожні чотири роки. Змагальні форми включають: біг. туризм, плавання, їзду на велосипеді, кеглі, футбол, стрільбу та інші. Змагання мають за мету залучення якомога більшої кількості учасників. У них не буває переможців та переможених усі отримують однакові медалі. Для занять утворюються "Trimm-парки" в лісових та паркових зонах, стежки здоров'я, обладнані спеціальними пристроями, майданчиками, приміщеннями для відпочинку.

Різновидом занять "Trimm" є компанія "Trimmning -130". Мається на увазі підвищення пульсу тих, хто займається, до 130 ударів за хвилину, що забезпечує оздоровчий ефект. У проведенні компанією використовується 17 видів спорту.

У Бельгії популяризуються сімейні форми фізкультурних занять. Проводяться кампанії для сімей:

– "сімейний кілометр" (загальносімейна щоденна дистанція бігу, ходьби),

– комплекси вправ "Фіт-о-метр" (18 вправ чотирьох ступенів складності);

– комплекс "Спортива" (плавання + ходьба + їзда на велосипеді);

– інші.

У країні запроваджено активні пропагандистські заходи:

- конкурс на кращий твір спортивної тематики,
- призи за крашу радіо та телепередачу;
- призи організаціям та окремим особам за видатні досягнення у "Спорті для всіх";
- розробка типових програм діяльності для муніципалітетів;
- утворення "летючих бригад", які вирішують за викликом у ті місця, де необхідно провести фізкультурно-оздоровчий захід.

Велика Британія. Завдання – залучити до занять понад 50 млн. британців додатково розв'язувалось у два етани:

На першому було організовано роботу цілодобової інформаційної служби, повідомлявся номер телефону, за яким усі бажаючі могли отримати інформацію про адреси клубів, де проводяться різноманітні заняття. Цей досвід мав успіх і продиктував потребу відкриття ще 400 таких інформаційних центрів.

На другому етапі активно залучалися до занять жінки. Реклама розміщалась в популярних жіночих журналах та газетах. Проводилася серія масових жіночих змагань.

У Голландії впроваджувалися програми "Спортреал" спортивний активний відпочинок для всіх. Було утворено оргкомітет, 600 регіональних та місцевих комітетів, випущено набори ігрового інвентарю за доступними цінами. У деяких містах отримали "Паспорти загартування". Всі бажаючі мали змогу придбати абонемент на безкоштовне або зі знижкою відвідування спортивних центрів.

У Фінляндії прийнято закон, який вимагає наявність навколо кожного житлового комплексу бігової доріжки не менше 800 метрів завдовжки.

У Норвегії розповсюджено вищезгаданий рух "Trimm". Статистика свідчить, що до нього залучено 2/3 населення. Основою руху є популярний у країні лижний спорт. Працює "Товариство сприяння лижному спорту". Воно організує лижні прогулянки в лісі для людей різних вікових груп, у тому числі – для людей похилого віку. Літом товариство проводить курси засвоєння техніки пересування на лижах.

У Канаді розповсюджено програму "Тренуйтеся з нами", а також програму "Десять". Ця назва обумовлена тим, що дослідники зробили висновок про користь вправ на десяти сходинках або схилі відповідної крутизни. В установах проводяться фізкультурні паузи такого змісту, а по п'ятницях змагання на швидкість подолання сходинок схилу або схилу (враховується тільки час просування вгору).

Проводяться також "Тижні здоров'я". Програма змагань з бігу триває тиждень і побудована таким чином: першого дня змагаються початківці (незалежно від віку); другого молодь (16-20 років); третього жінки всіх вікових груп, четвертого — працівники та службовці всіх вікових груп; п'ятого - досвідчені бігуни з багаторічним стажем (35-ти років і старші); шостого інваліди; сьомого - спортивні родини.

Мабуть буде не зовсім коректно стверджувати, що спорт для всіх в ***Австралії*** важливіший релігії, політики та успішно заміняє культуру для всіх австралійців. Ні, звичайно не для всіх, але для значної частини населення континенту. Спортивні новини, особливо новини, що стосуються австралійського футболу – «футі», а також крикету, дуже часто стоять попереду інших в інформаційних програмах на радіо та телебаченні.

Але австралійці не лише вболівають. Це дуже спортивна нація.

Велика кількість відкритого простору, сприятливий клімат та відсутність інших можливостей для проведення дозвілля історично сприяли розвитку культу фізичного здоров'я та спортивних змагань. Це можна розглядати як альтернативу культу музейно-салонно-театрально-ресторанного духу зніжених європейців. Також потрібно врахувати, скажемо так, низький рівень культури в епоху заселення материка; це були або каторжани та повії, або солдати, що їх охороняли. Пізніше, на початку XX, селяни та робітники з Європи (в основному з Італії та Греції) та Азії.

Саме культ фізичної сили, доброї, без насильства, привів до поголовного захоплення спортом, яке спостерігається в Австралії серед всіх соціальних та вікових груп.

Країни ***Африки,*** не зважаючи на складне соціально-економічне становище, все активніше долучаються до міжнародного руху «Спорт для всіх». Дане питання активно обговорювалось на симпозіумі «Спорт, молодь та Африка» ("Sport, Youth and Africa"), який проходив на африканському континенті в 2004р.

Висвітлення досвіду організації оздоровчої фізкультурної діяльності в різних країнах світу буде продовжено при вивчені розділу "Методика оздоровчої фізичної культури, у якому йтиметься про окремі оздоровчі програми та досвід їх упровадження.

13.3. Діяльність міжнародних організацій з підтримки «Спорт для всіх»

Організація Об'єднаних Націй

Організація Об'єднаних Націй (ООН) — універсальна міжнародна організація, створена на основі Хартії Об'єднаних Націй, підписаної 26 червня 1945 р. у Сан-Франциско (Сполучені Штати Америки). Діяльність ООН спрямована на забезпечення міжнародної безпеки, розвитку і миру. Членами ООН є 194 держави. Україна разом із п'ятдесятьма іншими країнами була фундатором ООН і є її членом з 24 жовтня 1945 р.

За ініціативи Міжнародного олімпійського комітету на 48-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 1994 р. вперше було оголошено Міжнародним роком спорту та олімпійських ідеалів (резолюція 48/11 Генеральної Асамблеї ООН від 25 жовтня 1993 р.). Рис відзначення сторіччя Міжнародного олімпійського комітету завдяки спільним зусиллям цієї авторитетної міжнародної спортивної інституції та держав, організацій системи ООН став роком зміцнення миру та утвердження щасливішого життя на планеті шляхом виховання молоді за допомогою спорту. Символічно, що у 1994 р. відзначався і Міжнародний рік сім'ї (резолюція 44/82 Генеральної Асамблеї ООН від 8 грудня 1989 р.).

Значний внесок у забезпечення доступності спорту для широких верств населення з боку ООН зробив її колишній Генеральний секретар Кофі Аннан, який був головною адміністративною посадовою особою цієї

організації протягом 1997—2006 рр. Зокрема, 28 лютого 2001 р. введено посаду Спеціального радника Генерального секретаря ООН зі спорту заради розвитку і миру та призначено на неї Адольфа Огі — колишнього президента Швейцарії (1993— 2000 рр.), почесного президента Національного олімпійського комітету Швейцарії. Він протягом 2001—2002 рр. очолював спеціальну комісію ООН, яка вивчала можливості спорту заради розвитку та миру в світі. За підсумками роботи цієї комісії підготовлено спеціальний рапорт про роль спорту у досягненні Цілей тисячоліття ООН. У січні 2003 р. в Парижі відбувся міжнародний "круглий стіл" міністрів, відповідальних за спорт, де було висловлено наміри забезпечити повне визнання та підвищення ролі спорту і фізичного виховання. В результаті на 58-й сесії Генеральної Асамблеї ООН було прийнято резолюцію 58/5 від 3 листопада 2003 р. "Спорт як засіб сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру".

У цьому документі пропонується урядам країн світу використовувати спорт для всіх як засіб досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей розвитку, зокрема тих, що передбачені у Декларації тисячоліття ООН. Крім цього, 2005 р. проголошено Міжнародним роком спорту і фізичного виховання, запропоновано урядам організувати заходи з метою демонстрації своєї відданості ідеї використання спорту для зміцнення здоров'я, виховання, розвитку та миру у своїх країнах, включення спортивних програм та проектів до національних планів підвищення якості життя людей.

Серед завдань Міжнародного року спорту і фізичного виховання особливе місце відводилось розширенню загальноприйнятого сприйняття "спорту" лише як "елітного спорту" шляхом включення до нього поняття "спорт для всіх". Особливе значення це має для країн, що розвиваються, де основна увага приділяється елітним видам спорту та пропаганді досягнутих результатів на міжнародних спортивних змагання.

У 125 країнах світу відбулися заходи з нагоди Міжнародного року спорту і фізичного виховання, спрямовані на задоволення конкретних потреб населення. Протягом року проведено 24 міжнародних та 18 регіональних конференцій, де розглядалися питання пропаганди позитивних цінностей спорту. З результатів Міжнародного року спорту і фізичного виховання потрібно відмітити те, що в багатьох країнах досягнуто визнання "спорту для всіх" як одного з національних пріоритетів. Спорт у світі став ідентифікуватися як:

- засіб якісного виховання, збереження здоров'я та особистого розвитку;
- важливий стандарт здоров'я популяції;
- каталізатор сталого розвитку суспільства;
- зміцнення миру.

Підсумкові документи та результати Міжнародного року спорту і фізичного виховання були репрезентовані на другій Маглінгенській

конференції зі спорту та розвитку у Швейцарії 4—6 грудня 2005 р. У ній взяли участь 400 представників із 70 країн. На цій конференції прийнято "Заклик до дій", де, зокрема, рекомендовано: "Урядам у всіх секторах: сприяти втіленню в життя ідеї "спорту для всіх"; розробити відкриту для всіх членів суспільства і послідовну політику у сфері спорту, залучати усі зацікавлені сторони до її координації і реалізації; зміцнювати і здійснювати внесок у спорт і фізичне виховання у школах і загальноосвітніх системах; інтегрувати спорт, фізичне виховання та ігри у політику у сфері охорони здоров'я та інші відповідні стратегії".

Координацію міжнародних спортивних ініціатив та залучення відповідних ресурсів здійснює Бюро ООН зі спорту заради розвитку і миру у Женеві та Нью-Йорку, створене у жовтні 2004 р. У резолюції 61/10 Генеральної Асамблеї від 3 листопада 2006 р. висловлено рекомендацію Генеральному секретареві ООН підготувати керівні вказівки у відношенні іституціонального майбутнього питання про спорт заради розвитку і миру в системі ООН. Цією резолюцією підтримано план дій, запропонований Генеральним секретарем ООН, як першочергову програму роботи на трирічний період щодо розширення і зміцнення партнерських відносин та проектів підтримки спорту заради розвитку та миру, здійснення інформаційно-пропагандистських заходів. Зокрема, урядам пропонується реалізувати ідею "спорт для всіх" шляхом прийняття всеохоплюючого та послідовного законодавства, формування та здійснення відповідної державної політики.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

Уперше питання спорту були офіційно включені у діяльність Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (**ЮНЕСКО**) на першій міжнародній конференції міністрів, відповідальних за спорт, організованій цією установою у Парижі у 1976 р. Це сприяло створенню Міжурядового комітету з фізичного виховання і спорту, а також прийняттю Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту у 1978 р.

ЮНЕСКО — спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй, створена у 1946 р. з метою ініціювання й координації міжнародної співпраці у сфері освіти, науки та культури. Україна є членом ЮНЕСКО з 1954 р. До ЮНЕСКО входить 191 країна.

На 20-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО 21 листопада 1978 р. прийнято Міжнародну хартію фізичного виховання і спорту, в якій у статті 1 зазначається, що заняття фізичним вихованням і спортом є основним правом кожної людини. Стаття 3 передбачає, що "Програми фізичного виховання і спорту мають розроблятися відповідно до потреб та індивідуальних особливостей учасників, а також організаційних, культурних, соціально-економічних та кліматичних умов кожної країни". У хартії закріплено рекомендації щодо кадрового забезпечення (стаття 4), обладнання та інвентарю (стаття 5), наукових досліджень (стаття 6), охорони етичних та

моральних цінностей (стаття 7), засобів масової інформації (стаття 9), ролі національних організацій (стаття 10) та міжнародного співробітництва (стаття 11) у контексті сприяння розвиткові фізичного виховання і спорту.

Під егідою ЮНЕСКО протягом 1976—2004 рр. проведено чотири міжнародні конференції міністрів, відповідальних за спорт, з метою обміну думками в інтелектуальному та технічному відношеннях задля розробки, стимулювання та пропаганди належної державної політики і практики у сфері фізичного виховання і спорту. Перша конференція, як уже зазначалося, відбулась у Парижі у 1976 р., друга пройшла у Москві у 1988 р., третя — у Пунта-дель-Есте у 1999 р. і четверта — в Афінах у 2004 р. Зазначені заходи сприяли процесу підготовки на міжнародному рівні стратегії розвитку фізичного виховання і спорту, які розглядаються як один із головних елементів гармонійного розвитку людини та один із важливих аспектів права на освіту та культуру, яке характеризує сучасний гуманізм.

З метою поширення у світі ідей ЮНЕСКО та популяризації фізичного виховання і спорту у справі виховання підростаючого покоління присуджуються звання "Чемпіон ЮНЕСКО зі спорту". Серед видатних спортсменів, удостоєних цього звання, троє українців — Сергій Бубка, Віталій та Володимир Клички.

Всесвітня організація охорони здоров'я

Всесвітня організація охорони здоров'я (**ВООЗ**) була заснована 7 квітня 1948 р., коли 26 країн-учасниць Організації Об'єднаних Націй, у тому числі й Україна, ратифікували її статут. З того часу цей день став Всесвітнім днем здоров'я. Членами ВООЗ є 193 країни.

На початку третього тисячоліття ВООЗ звернула увагу на тенденцію зростання хронічних захворювань серед причин смертності, в результаті цього на 53-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я у травні 2000 р. прийнято рішення про необхідність профілактики неінфекційних захворювань і боротьби з ними. У більшості країн основні детермінанти неінфекційних захворювань здебільшого однакові і серед них найпоширенішим є знижений рівень рухової активності за місцем проживання, на роботі, під час відпочинку та у транспорті.

У 2002 р. Всесвітній день здоров'я проведено під гаслом "Рух заради здоров'я". Підсумки цієї акції були розглянуті на 55-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я у травні 2002 р., де схвалено резолюцію WHA 55/23 "Про раціон харчування, рухову активність та здоров'я". ВООЗ закликає своїх членів щорічно відзначати день "Рух заради здоров'я" з метою сприяння руховій активності населення як необхідного компонента здоров'я та благополуччя. Такий день запропоновано проводити 10 травня кожного року. Особливе місце серед заходів відводиться залученню широких верств населення до спортивних занять.

У доповіді про стан охорони здоров'я у світі на тему "Зменшення ризику, сприяння здоровому способу життя" підкреслюється, що відсутність

належного рівня рухової активності є причиною 1,9 млн випадків смертей (у 2000 р.) та 15—20 % випадків ішемічної хвороби серця, діабету та деяких видів раку. У світі понад 60 % дорослого населення не займаються руховою активністю в обсязі, необхідному для здоров'я. У Європі спосіб життя кожної п'ятої людини характеризується незначним рівнем або повною відсутністю рухової активності; ця проблема найбільш актуальна для країн східної частини континенту.

Дефіцит рухової активності населення, як зазначають зарубіжні дослідники N. Cavill, S. Kahlmeier, F. Racioppi, наносить збитки економіці країн. В Європі вони становлять 150—300 євро на кожну людину на рік.

У травні 2004 р. на 57-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я прийнято Глобальну стратегію ВООЗ з харчування, рухової активності та здоров'я, в якій визначено чотири основні завдання:

- скорочення чинників ризику неінфекційних захворювань, зокрема нездорового раціону харчування та недостатньої рухової активності, за рахунок рішучих дій у сфері охорони здоров'я, а також заходів щодо зміцнення здоров'я і профілактики захворювань;
- розширення загального усвідомлення і розуміння ролі раціону харчування та рухової активності як детермінант здоров'я населення та позитивного потенціалу профілактичних заходів;
- підготовка, затвердження та реалізація глобальних, регіональних, національних та місцевих політичних курсів та планів дій задля поліпшення раціону харчування та підвищення рухової активності, що характеризуються тривалим та всеохоплюючим залученням усіх сторін, включаючи громадянське суспільство, приватний сектор та засоби масової інформації;
- збір наукових даних і моніторинг основних впливів на раціон харчування та рухову активність; надання підтримки відповідним науковим дослідженням; розвиток необхідних кадрових ресурсів.

У вказаному документі підкреслено, що рухова активність — основний засіб поліпшення фізичного і психічного здоров'я особистості. Вона сприяє зниженню кров'яного тиску, холестерину, нормалізує показники глюкози у крові та зменшує ризик виникнення раку прямої кишки і раку грудей у жінок. Кожному індивіду рекомендується забезпечити адекватний для нього рівень рухової активності протягом усього життя. Необхідно щонайменше 30 хвилин регулярної рухової активності середньої інтенсивності протягом більшості днів тижня.

Європейське бюро ВООЗ має понад 20-річний досвід роботи, спрямованої на інтегрування зусиль влади, громадськості та приватного сектору щодо "просування" здорового способу життя. Для Європи було сформовано 21 завдання із досягнення здоров'я для всіх у поточному столітті. З поміж них потрібно відмітити необхідність забезпечення більш здорового способу життя, де збалансований раціон харчування та адекватна рухова активність мають синергічний ефект для поліпшення здоров'я [13, с. 118].

Міністри, відповідальні за охорону здоров'я, 16 листопада 2006 р. у Стамбулі (Туреччина) прийняли Європейську хартію боротьби проти ожиріння [8]. В Європі більша половина дорослого населення та кожна п'ята дитина мають надмірну масу тіла, а третина з них страждає на ожиріння. Кількість таких людей стрімко зростає. Епідемія ожиріння стала значною проблемою для Європи. Основні зусилля необхідно спрямовувати на забезпечення оптимального енергетичного балансу шляхом заохочення до більш здорового харчування та фізично активного способу життя.

Рада Європи

Рада Європи — міжнародна організація, створена у 1949 р. з метою пропаганди принципів парламентської демократії і прав людини, сприяння співпраці, а також суспільному й економічному розвитку в Європі [36, с. 1128]. Україна — член Ради Європи з 1995 р. Учасницями Ради Європи є 46 держав. Рада Європи є уособленням спільного зобов'язання близько 800 млн європейців захищати права людини, демократію та верховенство права.

У 1966 р. Радою Європи ініційовано довгострокову спортивну програму масового руху "Спорт для всіх". Головною метою цієї програми визначено створення рівних умов чоловікам і жінкам, представникам усіх вікових груп для підтримання фізичного й психічного рівня розвитку, необхідного для життя, а також захист людства від виродження [32].

Такий підхід був логічним, оскільки у 1960-х роках в Європі назріла необхідність проведення якісних змін у спорті. Це зумовлено такими чинниками:

• виникнення нових видів зброї масового знищення, як наслідок — у фізичному вихованні зменшується роль військового спрямування, яке до цього весь час домінувало;

• зростання негативного впливу на здоров'я людини гіподинамії через автоматизацію виробництва, підвищення комфортності транспортних засобів, побутової техніки, комунальних послуг, а це, у свою чергу, актуалізувало залучення широких верств населення до занять спортом оздоровчого характеру під час дозвілля;

• спортом до зазначеного періоду здебільшого займалися лише юнаки та молоді чоловіки, а жінки, інваліди, пенсіонери, соціально незахищені громадяни (емігранти, безробітні та інші) були позбавлені такої можливості, що суперечило загальним процесам розвитку цивілізації та не відповідало основним положення Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.;

• розвиток економіки в багатьох країнах Європи після Другої світової війни досяг такого рівня, який дозволяв значно збільшити обсяги інвестицій у поліпшення якості життя співгромадян.

Відповідно до визначеної програми розвитку масового спорту в 1973 р. спеціальний комітет Ради Європи підтримав інноваційний проект "Спортландія", що визначав нову генеральну лінію спортивної політики на

континенті та інструментарій відповідного стратегічного планування, моніторингу ситуації, моделювання шляхів підвищення "спортивного рівня" населення на прикладі віртуальної країни.

У 1975 р. на першій конференції європейських міністрів, відповідальних за спорт, прийнято Європейську хартію спорту для всіх. Вона роком пізніше була схвалена Комітетом Міністрів Ради Європи. У Хартії зафіксовано такі основні принципи:

• право на участь у спортивному житті;
• гуманістичний і соціокультурний розвиток;
• співробітництво офіційних осіб і добровольців;
• самозахист спорту від експлуатації;
• доступність спортивних споруд для рекреаційних цілей;
• необхідність підготовки кваліфікований кадрів на всіх рівнях.

Спорт для всіх став на той час у західній Європі продуктом політичної культури, увібравши цінності демократизації та плюралізму. У Радянському Союзі вважали, що нема потреби створювати умови для розвитку спортивного руху під лозунгом "Спорт для всіх", оскільки право на активний відпочинок і заняття спортом гарантовано самим соціалістичним суспільним устроєм. На думку К. Жарова, Л. Жарової: "...буржуазні ідеологи, залучаючи все більшу кількість людей до спорту для всіх, отримують прекрасну можливість відволікти широкі верстви населення від класової боротьби і водночас дати їм заряд бадьорості і сил для високоінтенсивної праці та захисту несправедливих мілітаристських загарбницьких інтересів правлячих кіл".

Колишній директор Департаменту розвитку спорту Ради Європи G. Walker зазначав, що до кінця 1980-х років спортивна політика країн соціалістичної орієнтації була пов’язана, за невеликим винятком, виключно з "показовим" спортом та з досягненням успіху у спорті вищих досягнень, чемпіонатах світу та Олімпійських іграх. Масові змагання, такі як спартакіади, де існували елементи деякої примусовості та демонстрації досягнень "режиму", були повною протилежністю спорту для всіх.

У Радянському Союзі робота з розвитку масового спорту та оздоровчого використання різних форм та засобів рухової активності у структурі здорового способу життя мала здебільшого формальний характер, була практично відірваною від реальних завдань зміцнення здоров’я населення, профілактики захворювань, повноцінної реабілітації людей після перенесених захворювань].

У 1992 р. на сьомій конференції європейських міністрів, відповідальних за спорт, було прийнято Європейську спортивну хартію та Кодекс спортивної етики. Ці два документи визначають базові підходи та принципи розвитку на континенті спорту для всіх. Зокрема, стаття 4 Хартії забороняє дискримінацію людей за будь-якою ознакою у їх доступі до занять спортом. Стаття 6 "Удосконалення системи залучення до спорту" проголошує:

1. Заняття спортом з метою проведення дозвілля або отримання

задоволення, зміцнення здоров’я або підвищення спортивної майстерності повинні заохочуватися серед усіх груп населення шляхом надання відповідних споруд і програм усіх типів, а також послуг кваліфікованих інструкторів та керівників.

2. Створення умов для фізичних вправ на робочому місці повинне розглядатися як складова частина збалансованої політики у сфері спорту.

У Кодексі спортивної етики зафіксовано право дітей та молоді брати участь та отримувати задоволення від участі у спорті. Проголошена ідея "заохочення дітей до пошуку їхніх власних ігор за їхніми власними правилами". Разом з цим Кодекс вимагає від спортивних організацій "встановити систему, яка заохочувала б чесну гру та персональний рівень досягнень".

За фінансової підтримки Ради Європи у 1970—1990-х роках суттєвий внесок у розвиток спорту для всіх на континенті зроблено центром Спортивної інформації "КЛІРИНГ ХАУС", організованим бельгійським урядом. Ця неприбуткова організація об’єднувала представників у кожній країні, які забезпечували збір, аналіз, систематизацію та розповсюдження інформації про різні аспекти реалізації політики розвитку спорту для всіх у міжнародному контексті.

Співробітництво у сфері спорту на континенті організовується Комітетом з розвитку спорту Ради Європи (CDDS), який створено у 1977 р. відповідно до Європейської культурної конвенції та з метою активного поширення основних цінностей Ради Європи (права людини, демократія) у сферу спорту та за допомогою спорту в інші сфери суспільного життя. До CDDS входять представники державних організацій країн-учасниць Ради Європи, які мають статус повноправного члена, та представники недержавних організацій зі статусом спостерігачів. Щорічно у штаб-квартирі Ради Європи у Страсбургу (Франція) проходять засідання CDDS, на яких обговорюються актуальні питання розвитку спорту, виконання Спортивної хартії Європи, дотримання конвенцій Ради Європи стосовно недопущення проявів насильства і хуліганської поведінки глядачів на спортивних аренах та проти застосування допінгу у спорті.

У 1993 р. було створено Бюро CDDS у складі дев’яти представників країн-учасниць різних географічних груп. Кожні два роки відбувається ротація членів бюро та голови CDDS. У контексті сприяння розвитку спорту для всіх слід відзначити окремі програми та проекти CDDS, зокрема "ЄВРОФІТ", "СПРІНТ" та "КОМПАСС" [15, с. 130-134; 84].

"ЄВРОФІТ" — це комплекс тестування фізичної підготовленості дітей та дорослих. У 1987 р. після майже десятирічного дослідження було затверджено комплекс "ЄВРОФІТ" для дітей, а в 1995 р. впроваджено аналогічну систему для дорослих віком 20—65 років.

CDDS у 1991 р. визначив пріоритетним для континентального спорту налагодження співпраці з країнами східної Європи, що знайшло відображення у затвердженій програмі "СПРІНТ" (спортивна реформа,

інновації, технології). Ця програма включає проведення парламентських слухань та "мобільних" семінарів, присвячених проблемам конкретних країн, у ході яких обговорюються нові принципи та механізми модернізації формування та реалізації відповідної національної політики у сфері спорту. Організовуються і багатосторонні семінари із загальних питань спортивної політики для обміну інформацією, ідеями та досвідом.

В Україні за програмою "СПРІНТ" проведено міжнародні семінари з розвитку клубної системи у спорті (1996 р.), менеджменту в спорті (1998 р.), ліцензування та приватизації в спорті (1999 р.), проблем і перспектив політики у сфері спорту для всіх у країнах Європи (2005 р.), а також у 1998 р. — парламентські слухання з питань фізичної культури і спорту з участю членів Бюро CDDS та Парламентської Асамблеї Ради Європи.

У 1999 р. CDDS підтримав ініціативу Великобританії та Італії стосовно реалізації у Європі проекту "КОМПАСС" із метою гармонізації міжнаціонального порівняння рівня охоплення населення масовими спортивними заняттями.

CDDS займається підготовкою та проведенням у середньому один раз на два роки конференцій та неформальних зустрічей європейських міністрів, відповідальних за спорт. У ході цих заходів визначається загальний політичний вектор співробітництва у сфері спорту на континенті. 10-та така конференція відбулася 10—14 жовтня 2004 р. у Будапешті (Угорщина), де прийнято рішення про принципи справедливого управління розвитком спорту. 17-та неформальна зустріч європейських міністрів, відповідальних за спорт, пройшла 20—21 жовтня 2006 р. у Москві (Російська Федерація). На ній обговорювалися перспективи загальноєвропейського спортивного співробітництва.

Європейський Союз

Європейський Союз (**ЄС**) — це союз держав-членів Європейського Співтовариства, створений згідно з так званим "Маастрихтським Трактатом", підписаним у лютому 1992 р. і діючим із листопада 1993 р. Мета ЄС — спільна зовнішня економічна політика, спільний ринок послуг, матеріальних благ, капіталу і праці, монетарний та політичний союз. До ЄС входить 27 країн Європи.

Співробітництво у сфері спорту в ЄС організовується відділом спорту Генерального директорату з питань освіти і культури Європейської комісії. У середині 1990-х років на континенті виникло ряд суттєвих нормативно-правових проблем у сфері професійного спорту, передусім у футболі. У зв’язку з цим та через ряд інших питань в Амстердамському договорі 1997 р. уперше піднято на високий рівень проблеми спорту Європейського Співтовариства. Зокрема, у пункті 29 Декларації, що додається до цього документа, записано: "Конференція підкреслює соціальну важливість спорту, і особливо, його роль у зміцненні людської ідентичності та спільноти. Конференція з цією метою закликає держави Європейського

Союзу прислуховуватися до спортивних асоціацій, коли розглядаються важливі питання спорту. У цьому зв'язку спеціальної уваги потребують питання масового спорту".

У 1999 р. вперше в ЄС було підготовлено всеохоплюючий Гельсінкський звіт про спорт, на основі якого через рік у Ніцці (Франція) прийнято Декларацію про специфічні характеристики спорту і його соціальну функцію в Європі, які необхідно враховувати у визначенні загального курсу. У цій декларації у розділі "Аматорський спорт і спорт для всіх" зазначається, що заняття спортом повинні бути доступні для кожної людини з належним урахуванням її побажань і здібностей шляхом використання широкого кола організаційних та індивідуальних можливостей для занять змагальної спрямованості та спортом як засобом проведення дозвілля.

У проекті Конституції Європи в розділі 4 "Освіта, професійне навчання, молодь і спорт" підкреслюється важливість соціальної та освітньої функції спорту. З поміж цілей діяльності/Європейського Союзу вказується на розвиток європейського співробітництва у спорті шляхом досягнення справедливості у змаганнях та сприяння співпраці між спортивними організаціями, а також взаємодії спортсменів, особливо молодих.

За рішенням Ради ЄС та Європарламенту 2004 р. було оголошено "Європейським роком освіти через спорт" з метою привернення уваги європейців до важливості спорту в освітянському контексті та підвищення значення занять фізичними вправами у шкільних навчальних планах. З поміж завдань року слід відмітити:

- зміцнення співробітництва між освітніми установами та спортивними організаціями на основі зростаючого інтересу молоді до спортивних змагань різних типів;
- встановлення кращого балансу між інтелектуальною та руховою діяльністю протягом навчання у школі, стимулювання поширення спорту в школах з метою запобігання "сидячого способу життя" школярів;
- заохочення обміну передовою практикою використання спорту у різних освітніх системах;
- використання цінностей спорту для фізичного розвитку молодих людей та виховання у них взаємоповаги, солідарності, терпимості, чесності та справедливості.

Протягом Європейського року освіти через спорт у всіх країнах ЄС було реалізовано понад 200 проектів освітніх та спортивних організацій на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях, у тому числі Ігри XXVIII Олімпіади та літні Паралімпійські ігри в Афінах (Греція), чемпіонат Європи з футболу в Португалії. На зазначені заходи Рада ЄС та Європарламент асигнував 11,5 млн євро.

За підсумками згаданого року міністри, відповідальні за спорт у країнах ЄС, запропонували щорічно проводити "Європейський спортивний день" для використання можливостей спорту для розбудови громадянського

суспільства, формування активного і здорового способу життя населення, передусім молоді. У цей день у засобах масової інформації особлива увага звертається на зв'язок здоров'я і спорту, запроваджується безкоштовне відвідування спортивних споруд, не допускається участь громадян у спортивних заходах в якості глядачів. У школах лозунг дня "Хто активний, той і в навчанні не пасивний".

Міжнародний олімпійський комітет

Понад 25 міжнародних громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості сприяють розвитку спорту для всіх. З поміж них провідне місце посідають Міжнародний олімпійський комітет, Міжнародна асоціація спорту для всіх та Міжнародна федерація спорту для всіх.

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) засновано у 1884 р. у Парижі за ініціативи П'єра де Кубертена. Він є верховною владою олімпійського руху. В Олімпійській хартії зазначено, що метою олімпізму є повсюдне залучення спорту на службу гармонійному розвитку людини для того, щоб сприяти створенню мирного співтовариства, яке турбується про збереження людської гідності. Крім цього там записано: "Заняття спортом становлять право людини. Кожна особистість повинна мати можливість займатись спортом відповідно до його чи її потреб".

Олімпійський рух покликаний відігравати провідну роль у розвитку спорту для всіх, який розглядається як чинник зміцнення здоров'я та суспільного розвитку.

МОК не контролює рух "Спорт для всіх", а лише допомагає різним організаціям досягти загальної мети. У підсумковому документі XII Олімпійського конгресу записано: "За спорт для всіх відповідають всі. Однак олімпійський рух має тут головне значення. Він повинен забезпечити співробітництво між різними організаціями, які займаються розвитком спорту для всіх, і сприяти координації їх діяльності. Слід використовувати підтримку зі сторони засобів масової інформації та привертати увагу влади до спорту для всіх".

У 1985 р. була заснована комісія МОК "Спорт для всіх", яку перших п'ять років очолював тодішній Президент МОК Х.А. Самаранч. З 1990 р. до сьогодні головою згаданої комісії є Вальтер Трьогер (Німеччина). До її складу входять члени МОК, представники міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів та ін. Підтримка спорту для всіх з боку МОК здійснюється шляхом: 1) надання фінансової підтримки національним олімпійським комітетам для проведення відповідних заходів; 2) організації і проведення Олімпійського дня; 3) патронату всесвітніх конгресів зі спорту для всіх.

Міжнародний олімпійський день проводиться щорічно 23 червня у день створення МОК, починаючи з 1948 р. Значна кількість національних олімпійських комітетів використовують цю дату, щоб привернути увагу місцевої громадськості до олімпійського руху. На честь зазначеного свята за

ініціативи комісії МОК "Спорт для всіх" з 1987 р. традиційно проводиться Олімпійський день бігу на різні дистанції серед широких верств населення. У 2004 р. такий захід відбувся у 164 крашах. У ньому взяли участь понад 1,3 млн людей. Багато національних олімпійських комітетів проводять додатково ще й різноманітні масові спортивні змагання, розважальні естафети, велогонки, сесії надання автографів олімпійськими атлетами, виставки олімпійської філателії та багато інших заходів/

Із 1986 р. під патронатом МОК проводяться Всесвітні конгреси зі спорту для всіх. З 1994 р. з цією метою МОК взаємодіє з Всесвітньою організацією охорони здоров'я, а з 1996 р. — з Генеральною асоціацією міжнародних спортивних федерацій. Конгреси проходять раз у два роки, на яких розглядаються актуальні питання розвитку спорту для всіх [91]. Зокрема, тема "Спорт для Всіх — здоров'я для всіх" обговорювалась на V Всесвітньому конгресі, який проходив 10—13 березня 1994 р. у Пунта де Есті (Уругвай), "Спорт для всіх і державна політика" — на VIII конгресі (18—21 травня 2000р., Квебек, Канада), "Спорт для всіх і елітний спорт: суперництво чи партнерство?" — на IX конгресі (27— 30 жовтня 2002 р., Арнхем, Голландія).

У Декларації X Всесвітнього конгресу зі спорту для всіх, який проходив 11—14 листопада 2004 р. у Римі (Італія) на тему "Спорт для всіх як засіб освіти і розвитку" понад 1200 учасників з 112 країн звернулися до урядових, громадських та приватних організацій спортивної спрямованості, охорони здоров'я, освіти і охорони навколишнього середовища з рекомендацією визнати, що на сучасному етапі як ніколи раніше є велика потреба у реалізації програм "Спорт для всіх". У цьому документі підкреслюється: "... відсутність рухової активності впливає на зростання захворюваності та витрат на здоров'я, а також належить до глобального фактору ризику...".

На XI Всесвітньому конгресі зі спорту для всіх (31 жовтня—3 листопада 2006 р., Гавана, Куба) на основі аналізу проблеми "Рухова активність: користь та проблеми" понад тисячу представників із понад 100 держав світу схвалили рішення про важливість інтеграції програм "Спорт для всіх" у систему освіти, охорони здоров'я, культури, науки, соціального благополуччя, навколишнього середовища та туризму. Національним олімпійським комітетам рекомендовано у співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування реалізовувати компанії "Спорт для всіх" з урахуванням національних особливостей та потреб населення.

Міжнародна асоціація спорту для всіх

Міжнародна асоціація спорту для всіх — **TAFISA** (Trim and Fitness International Sport for All Association) утворена в 1991 р. та об'єднує на цей час понад 150 урядових та громадських організацій, що опікуються розвитком спорту для всіх у ПО країнах світу. Штаб-квартира TAFISA знаходиться у Франкфурті-на-Майні (Німеччина).

Одна із програм TAFISA передбачає збір і систематизацію характерних для певних народів видів спортивної діяльності. Уже узагальнено інформацію про близько 500 традиційних ігор, танців та фізичних вправ. TAFISA у 1992 р. у Бонні (Німеччина) провела І Міжнародний фестиваль із так званого "традиційного спорту". Загалом уже відбулося три таких заходи, а наступний пройде у Кореї у 2008 р.

Щорічно в останню середу травня організовується Всесвітній день виклику, в ході якого членами організації проводяться заходи з масового спорту у своїх країнах. Уперше такий захід під егідою TAFISA проведено у 1991 р. З того часу до нього приєдналися мільйони учасників з понад 50 країн, що перетворило цю подію на одну з наймасовіших у міжнародному русі "Спорт для всіх". У Всесвітньому дні виклику взяли участь близько 50 млн осіб із понад 3 тис. населених пунктів з усього світу [65]. Багато уваги приділяється підготовці лідерів та волонтерів спорту для всіх. На перспективу TAFISA має намір реалізувати програму "Активні міста".

TAFISA протягом 15 років щорічно організовує Всесвітній день ходьби у неділю між 30 вересня та 15 жовтня. У 2005 р. у ньому взяли участь представники 72 країн. Традиційно цей захід проводиться у парках та інших місцях масового відпочинку населення. Беруть участь усі бажаючі без будь яких обмежень. Дистанція не повинна перевищувати 12 км [81].

У резолюції Генеральної асамблеї TAFISA, що відбулася 20 вересня 2005 р. у Варшаві (Польща), зазначається, що першочерговим завданням залишається збільшення кількості населення різних країн, залучених до участі у програмах та компаніях TAFISA [68].

Міжнародна федерація спорту для всіх

Міжнародна федерація спорту для всіх (FISPT — Federation Internacional du Sport pour Tous) створена 3 квітня 1982 р. у Страсбурзі (Франція). її членами є організації із понад 70 країн світу. Основними завданнями FISPT є: організація міжнародних симпозіумів, конференцій, семінарів, інформаційних тижнів тощо; підготовка волонтерів спорту для всіх; організація міжнародних фестивалів масового спорту; сприяння проведенню наукових досліджень проблем спорту для всіх; стимулювання інтересу засобів масової інформації до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

13.4. «Спорт для всіх» в країнах із високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю

ФІНЛЯНДІЯ

Активний відпочинок та спорт для всіх є дуже популярними серед фінів. За рівнем охоплення населення відповідними заняттями ця країна посідає провідне місце у світі.

Кінець 1960-х — початок 1970-х років стали початком інтенсивного розвитку у Фінляндії спорту для всіх. У заяві тодішнього Державного

комітету спорту, який діяв у структурі Міністерства освіти Фінляндії, зазначалося: "Кожному громадянину країни повинні бути надані рівні можливості для занять спортом і фізкультурою відповідно до його здібностей та схильностей. Організація масового спорту ("спорту для всіх") повинна гарантувати громадянам свободу вибору певної форми спортивної активності, а також можливість участі у процесі прийняття рішень, що мають безпосереднє відношення до масових видів спорту".

Основні положення спортивної політики у Фінляндії визначені у Законі про спорт (1980 р.) та його новій редакції від 18 грудня 1998 р. На законодавчому рівні встановлено, що "Створення загальних передумов для спорту повинно бути завданням держави та муніципалітетів. Спортивні організації, головним чином, відповідають за організацію спорту".

Серед пріоритетів державної політики особливе місце відведено забезпеченню бази для розвитку спорту для всіх, що передбачає:

- задоволення потреби населення у спортивних спорудах за місцем проживання (будівництво, утримання);
- збереження навколишнього середовища;
- формування мережі підготовки кваліфікованих інструкторів і керівників програм фізичної рекреації для всіх груп населення;
- проведення наукових досліджень у сфері спорту для всіх.

Розвитком спорту для всіх у Фінляндії опікуються губернські (12) і муніципальні (445) спортивні ради, а також Фінська асоціація "Спорт для всіх", Фінська центральна спортивна федерація, Робітничий спортивний союз і Консультативний комітет зі спорту для спеціальних груп населення. Останнім часом фінські корпорації та компанії все більшої уваги приділяють створенню умов працівникам для занять спортом для всіх заради зміцнення здоров’я .

У Фінляндії нараховується близько 6800 діючих фізкультурних і спортивних клубів, членами яких є 25 % населення країни. Водночас до занять у клубах залучаються не тільки їхні члени, а й усі бажаючі. Так, за деякими оцінками зазначені клуби об’єднують у своїй діяльності дві третини фінів. Вони займаються більше ніж 60 видами спорту. Молодь до 16 років захоплюється футболом, хокеєм і шайбою, плаванням, легкою атлетикою, ковзанярським, лижним і велосипедним спортом, гімнастикою та ходьбою. Майже половина усіх дітей є членами спортивних клубів. Більшість дорослого населення займається спортивною /щільністю самостійно або у неформальних спортивних об’єднаннях без певного плану, найчастіше з метою відпочинку вони віддають перевагу традиційним видам спорту ходьбі, велосипедному, лижному, ковзанярському спорту, плаванню ТІ бігу. З поміж видів спорту, які пропонуються спортивними клубами, дорослим імпонують гімнастика, футбол, волейбол, спортивне орієнтування та хокей із шайбою.

Розвиток спорту для всіх здійснюється у Фінляндії через розробку та реалізацію відповідних загальнонаціональних проектів та програм. У першій

половині 1990-х років виконувалась програма "Фінляндія в русі" з метою надання громадянам різноманітних спортивних послуг, що відповідають їхнім запитам. Основні завдання цієї програми: забезпечити реалізацію місцевих та регіональних проектів для розвитку спортивних послуг і створення сприятливих умов для підготовки нових проектів; збільшувати масовість спортивної діяльності на місцях шляхом кооперації, широкої просвітницької та інформаційної діяльності. Усі фінські партії підтримали реалізацію цієї програми. На неї було виділено 2 млн доларів СІЛА.

Із 1995 р. реалізується програма "Фітнес для життя", в якій значна увага приділяється використанню засобів фізичної культури і спорту для профілактики типових для Фінляндії захворювань, а саме, респіраторних, серцево-судинних та опорно-рухового апарату.

У Фінляндії протягом останніх років конкурентоспроможність спортивних організацій все більше залежить від того, наскільки вони задовольняють потреби кожного члена, кожного клієнта, тобто за допомогою механізму "потреби — поставки" та якості обслуговування. Важливо з'ясувати, чим насправді хочуть займатися члени організації, а не керуватися позицією лише її керівництва. Організація прогресує та має необхідні ресурси лише тоді, коли існує потреба в її послугах .

У 2002 р. урядом Фінляндії прийнято спеціальну резолюцію щодо політики розвитку рухової активності та оздоровлення, а також Національну програму "Здоров'я—2015".

Із 2006 р. Фінською асоціацією спорт для всіх реалізується кампанія "Рухайся 30", мета якої — поширення щоденних 30-хвилинних занять фізичними вправами та сприяння дружнім відносинам між особами та командами, що змагаються між собою за програмою цієї кампанії. "Рухайся 30" організована для працівників підприємств, установ та організацій. Первинною її ланкою є команда — 5 членів із капітаном. Ключовою особою є капітан, який організовує заняття команди, готує інформацію про команду та її щоденну організовану рухову активність, надсилає цю інформацію на вебсайт компанії "Рухайся 30". Використання сучасних інформаційних технологій (Інтернет, sms-повідомлення, спеціальні комп'ютерні програми) забезпечує підвищення ефективності запропонованих заочних змагань між командами, структурними підрозділами окремого підприємства та між підприємствами загалом.

Аналізуючи кадрове забезпечення масового спорту у Фінляндії, М.І. Золотов, Н.О. Платонова, О.І. Вапнярська відмічають, що муніципальний округ у цій країні з населенням не менше 10 тис. осіб або декілька муніципальних округів загальною чисельністю не менше 10 тис. осіб мають право на державне фінансування заробітної плати одного інструктора зі спорту для соціально незахищених груп населення.

Волонтери залишаються головним ядром фінського спорту для всіх. Понад 800 тис. добровольців на громадських засадах виконують свої функції у 90 % спортивних клубів. Вони працюють інструкторами,

офіційними представниками на змаганнях, суддями, обслуговуючим персоналом та керівниками організацій. Критеріями відбору добровольців є ентузіазм та бажання працювати. Ціна внеску добровольців у розвиток спорту становить понад 800 млн американських доларів на рік.

На законодавчому рівні у Фінляндії унормовано питання організації просвітницької роботи щодо спорту для всіх. Зокрема, Постанова про Фінський інститут спорту встановлює обов'язок для цієї установи проводити рухові, оздоровчі та освітні курси для широких верств населення.

Фінляндія має один із найвищих показників у світі за рівнем забезпеченості населення спортивними спорудами (один об'єкт на 180 осіб). Найпопулярніші споруди — це басейни, де значна кількість населення країни активно займається плаванням та "водним джогінгом".

Фінський спорт фінансується громадянами (55 %), державою та муніципалітетами (25 %), спортивними організаціями (20 %). Більшість коштів, які фінські сім'ї витрачають на спорт, йде на оплату спортивних послуг, подорожей, інформаційних послуг, придбання спортивного обладнання та екіпіровки. Спорт отримує з державного бюджету та муніципальних бюджетів відповідно 0,2% та 1,5% їх видаткової частини. Значні кошти, призначені для розвитку спорту для всіх, надходять від тоталізаторів та державних лотерей. Встановлено, що спорт становить 0,9 % валового національного продукту.

Відповідно до закону про оподаткування кожен працюючий у Фінляндії має право скористатися послугами для занять спортом на 200 євро на рік і на цю суму йому зменшується обсяг податку з фізичної особи.

Німеччина

У середині 1950-х років у цій державі лише один із десяти громадян займався спортом. Це були в основному молоді люди, переважно юнаки і чоловіки. Як відмічає E. Dienstl, два покоління тому заняття спортом із оздоровчою метою вважалися у Німеччині абсурдною ідеєю.

Завдяки ж концепції спорту для всіх за останні півстоліття у декілька разів зросла кількість населення Німеччини, охопленого заняттями спортом. Зараз майже 30 % громадян різних вікових груп та соціального положення беруть активну участь у спортивній діяльності (найпопулярніші види — плавання, ходьба, біг підтюпцем, велосипедний спорт, фітнес, боулінг, "футбол, теніс). Домінуючим мотивом занять є забезпечення активного повноцінного дозвілля та зміцнення здоров'я. Приблизно третина осіб, які займаються спортом, здійснюють це самостійно. Спортивні клуби охоплюють три чверті громадян, які надають перевагу груповим формам спортивної діяльності, а решта займається у прибуткових спортивних організаціях [90, с. 26].

Німецький шлях до спорту для всіх базується на п'яти принципах:

• відкритості;

• різноманітності;

• порівнянності;
• публічності;
• співробітництва.

Принцип відкритості передбачає забезпечення доступності спортивної діяльності для широких верств населення, залучення до неї без примусу і будь-якого тиску. Основний акцент робиться на користь рухової активності для здоров'я, пізнання свого тіла, знайомство з новими людьми. Заклики і спортивні кампанії під гаслом "Будьте здорові", "Не старійте разом зі спортом", "Чому б не зайнятися знову плаванням?", "Грайте знову", "Спорт — це добре для Німеччини", "Інтеграція через спорт" та інші набули великої популярності.

Така відкритість спорту забезпечує постійне зростання чисельності та підвищення ефективності діяльності Німецького спортивного союзу і його асоційованих членів. Цей союз є однією з найбільших спортивних асоціацій у світі, оскільки налічує понад 27 млн членів у 90 тисячах клубів, половина з яких спеціалізуються на спорті для всіх.

Для залучення бажаючих займатися спортом у клубах розповсюджуються так звані "карти знайомств" (Einladungskarten) під гаслом "Приведи з собою ще одного члена" (Bring einen mit). Опитування підтверджує, що це ефективний спосіб залучення населення до організованої рухової активності.

Уже тривалий час для підвищення привабливості та престижності спортивних занять використовують золоті, срібні та бронзові значки Німецького спортивного союзу. Щорічно понад 750 тисяч німців складають нормативи для одержання цих значків.

Усе більшої популярності в Німеччині набувають фітнес-студії, що працюють на комерційній основі. 60 % *їх* учасників це — молодь у віці 19—30 років. Терміни перебування у цих студіях коротші, ніж у громадських організаціях фізкультурно-спортивної спрямованості. В середньому 40 % учасників студій протягом року вибувають з них, а згодом більша половина знову повертається. Кожна окрема фітнес-студія охоплює зазвичай 300 осіб.

За результатами дослідження Німецької компанії дозвілля встановлено, що вільний час (включаючи вихідні дні та відпустку) пересічного громадянина становить щорічно 2 457 год, а робочий — 1 600 год. Серед популярних видів діяльності під час дозвілля у Німеччині відмічають такі активні форми відпочинку: поїздки на велосипеді (55,3 %), робота в саду (43,5 %), ходьба (41,9 %), участь у спортивних заходах (40,5 %), катання на лижах (20,1 %).

Принцип різноманітності. Розвиток спорту для всіх потребує постійного пошуку нових видів рухової активності. За останні 50 років у Німеччині вдвічі збільшилась їх кількість. Указаний принцип лежить в основі популярних змагань, ігор оздоровчого характеру, відомих під назвою "Challenge Day", які щорічно проводяться серед міст Німеччини.

Принцип порівнянності. У спорті вищих досягнень молоді люди

виборюють очки, демонструють максимальні результати на регіональних, національних та міжнародних змаганнях, стають відомими як переможці або як переможені. У спорті для всіх використовується комплекс показників з урахуванням різних фізичних спроможностей його учасників.

Принцип публічності. У Німеччині останні десятиріччя вулиці та майдани почали широко використовувати в інтересах спорту для всіх. Це привело до створення та популяризації ігрових фестивалів. Перший з таких фестивалів відбувся в 1978 р. у центральному парку міста Ессена, в якому взяли участь понад 20 тис. городян. Нині "Фестивалі спорту" на міських майданах, вулицях, у парках та в інших місцях відпочинку населення включаються до календарів масових спортивних заходів практично усіх міст Німеччини.

Німецький спортивний союз є першою великою організацією, яка ще з 1970 р. використовує можливості реклами у неприбуткових цілях через безоплатне розповсюдження плакатів, оголошень, популярної інформації про здоровий спосіб життя та соціальні цінності рухової активності. Це дозволило перетворити спорт для всіх в унікальний соціальний феномен. Вартість рекламних послуг, наданих за рахунок спонсорства та пожертвувань, починаючи з першої кампанії до сьогодні, оцінюється експертами більше як у 350 млн євро.

Масовий спорт у Німеччині має позитивний вплив на економіку. 1,4 % загального національного продукту Німеччини надходить зі спорту, в якому, до речі, задіяно близько 700 тис. працівників. У свою чергу на спорт спрямовується 1,5 % державного бюджету і 3 % регіональних бюджетів. Розмір сприяння спорту на базовому рівні становить, як правило, від 2 до 8 % загального комунального бюджету [6, с. 109]. Частка індивідуальних витрат на спорт є відносно сталою величиною і становить 2—3 % загальних доходів громадян [90, с. 78]. Розвиваючи цю думку, W. Baumann констатує, що "приватне споживання у сфері спорту в Німеччині майже у чотири рази більше ніж державні витрати на спорт". Основним спонсором загальнонімецьких оздоровчих програм з використанням засобів організованої рухової активності, як правило, виступають медичні каси.

У 1999—2003 рр. у рамках реалізації програми "Золотий план Сходу", що передбачав модернізацію інфраструктури для масового спорту нових федеральних земель, із центрального бюджету було виділено 52,1 млн євро.

Основна роль у фінансуванні розвитку спорту для всіх у Німеччині відводиться місцевим органам влади. У структурі земельних та муніципальних бюджетів значна стаття видатків припадає на будівництво, реконструкцію та утримання спортивних споруд, що, зазвичай, безкоштовно надаються для місцевих спортивних клубів.

Принцип співробітництва. У майже 90 тис. німецьких спортивних організацій безоплатно працює більше трьох мільйонів волонтерів. Вони віддають на користь масового спорту понад 500 млн год. На оплату їхніх послуг необхідно було б витрачати щорічно декілька мільярдів євро. А це

призвело б до суттєвого збільшення членських внесків і негативно позначилося б на доступності занять. Отже, без добровольців спорт для всіх є неможливим. У Німеччині та інших європейських країнах інтенсивно розробляються та використовуються механізми заохочення осіб, які витрачають свій час на добровільних засадах для впровадження спорту в повсякденне життя співгромадян.

Спорт для всіх залишається у Німеччині пріоритетом на наступні десятиріччя. Спостерігається тенденція до зростання кількості прихильників спорту для всіх на фоні зниження чисельності населення. Спорт у вільний час динамічно змінюється відповідно до суспільних потреб.

Німецький спортивний союз весною 2002 р. розпочав реалізацію загальнонаціональної кампанії "Спорт робить Німеччину кращою", що включає такі соціальні проекти: "Спорт для здоров'я"; "Родина і спорт"; "Спорт проти насильства".

Зазначена кампанія має на меті сприяти:

- об'єднанню людей різного походження;
- поверненню громадян до активного способу життя після хвороби;
- підготовці молодого покоління до дорослого життя;
- поліпшенню якості життя людей похилого віку;
- витривалості на шляху до успіху окремої особистості та суспільства;
- добровільній діяльності та взаєморозумінню;
- зміцненню родинних традицій.

Колишній президент Федеративної Республіки Німеччини Йоханес Рау перед відкриттям кампанії зазначив: "Спорт несе добро всій нашій країні, тому що він об'єднує людей та зміцнює зв'язок між молодими і старими. Спорт ще ніколи не був таким цінним як сьогодні. Німецький спортивний союз хоче довести усім як спорт сприяє кращому життю у нашій країні. Це дуже важлива і добра справа. Тому я охоче підтримую кампанію "Спорт робить Німеччину кращою". Через три роки Федеральний президент Хорст Кьохлер також відмітив важливість зазначеної кампанії для зміцнення єдності держави та розвитку громадянського суспільства. Важливо, щоб спорт для всіх у Німеччині був різноманітним, успішним та захоплюючим .

Франція

Спорт для всіх визначається важливим компонентом спортивної політики Французької Республіки. Відповідно до законодавства цієї держави органи місцевої влади повинні забезпечувати розвиток спорту передусім з метою створення умов для включення кожного французького громадянина не залежно від статі, віку, здібностей і суспільного положення до рухової та спортивної діяльності, як важливих чинників здоров'я, розвитку кожної людини, один із головних елементів виховання, культури і суспільного життя.

Статтею 33 Закону Французької Республіки "Про організацію та підвищення ролі у суспільстві рухової і спортивної активності" передбачено

функціонування Національної ради рухової та спортивної активності як консультативного органу, який кожних два роки подає на розгляд Міністра у справах спорту доповідь про підсумки та перспективи державної політики у сфері спорту для всіх і спорту вищих досягнень.

Рухова і спортивна активність населення все більше відходить від традиційних моделей, що передбачають обов'язковість змагальної практики. З точки зору муніципальної спортивної політики у Франції розрізняють два типи розвитку спорту для всіх — "неорганізований", коли для занять використовуються не призначені для цієї мети території населених пунктів, та "організований" спорт у вільний час на спортивних спорудах або в пристосованих місцях.

"Неорганізовані" заняття спортом характерні, передусім, для дітей та молоді, які використовують різноманітні катання (ролики, скейтборт, велосипед тощо), метання, ковзання, ігри з м'ячем, лазіння (скалами, руїнами, по канату тощо). Дорослі практикують здебільшого два види "неорганізованих" занять — біг та їзда на велосипеді.

"Організовані" спортивні заняття в даному контексті розглядаються як індивідуальні, оскільки здійснюються поза спортивними клубами, асоціаціями та організаціями приватного сектору. Вони пов'язані з використанням муніципальних спортивних споруд або спеціальних місць для занять (безоплатно чи за незначну плату) — басейнів, тенісних кортів, "трас здоров'я", місць для занять скелелазінням, роликами, настільним тенісом, ігрових, легкоатлетичних і гімнастичних містечок тощо.

Організація занять спортом для всіх здійснюється головним чином в громадському секторі. У 2001 р. було зареєстровано 170 тис. спортивних асоціацій, де нараховувалось понад 14 млн членів. До їх діяльності залучено понад 2 млн волонтерів.

Із 1980 р. у Франції функціонує Асоціація "Спорт для всіх", перед якою стоять такі завдання:

- розробка та розповсюдження програм для спортивних клубів;
- організація та проведення ігор і фестивалів за програмою "Спорт для всіх";
- проведення науково-дослідної роботи з проблем спорту для всіх;
- підготовка програм активного відпочинку;
- організація Тижня спорту для всіх;
- проведення курсів із профілактики серцево-судинних захворювань.

Французькі муніципальні спортивні служби постійно здійснюють детальний аналіз спортивних потреб населення та забезпечують адаптацію виявлених потреб до реальних можливостей відповідних органів місцевої влади. 89 % комун, населення яких перевищує 5000 мешканців, мають спортивні служби. Розрахунок, виконаний Національною федерацією муніципальних спортивних служб, показує, що на одного фахівця, який працює у службі, припадає приблизно 1000 жителів населеного пункту.

У Франції більшість комун виділяють такі пріоритети у розвитку спорту для всіх: утримання спортивних споруд, формування політики спорту для всіх, участь у профілактиці захворювань різними формами організованої рухової активності.

Упродовж останніх років у Франції все більшої популярності набуває свято спорту під девізом "Раз, два, три ... переможемо у грі", яке проводиться у двох варіантах. Перший — протягом визначених двох днів одночасно відбуваються масові заходи практично в усіх населених пунктах Франції. Другий — проведення окремих свят різними спортивними організаціями національного або регіонального рівня. Щорічно відбувається понад 20 таких заходів під патронатом Міністерства у справах молоді та спорту Франції.

Із 2004 р. щорічно в одні з вихідних організовуються по всій Франції Дні сімейного спортивного дозвілля. У 2007 р. — це 29—30 вересня. До їхньої програми включають відповідні наукові форуми, дискусії, освітні програми для батьків та дітей, розпродаж за знижками "ліцензій" спортивних асоціацій для сімейних занять тощо. Практично у кожній комуні організовуються масові спортивні заходи з різних популярних у цій місцевості видів рухової активності.

У Кодексі спорту Франції від 25 травня 2006 р. чітко регламентовано процедуру проведення спортивних свят у частині отримання попереднього дозволу, страхування учасників таких заходів та забезпечення їх безпеки. Зокрема, у статті 332—5 зазначається, що за проникнення у місця проведення спортивного свята у нетверезому стані, або шляхом застосування сили чи обману застосовується покарання через ув’язнення до року та сплати штрафу 15 тис. євро.

Із 1999 до 2003 р. кількість громадян Франції старших 15 років, залучених до спорту для всіх, зросла з 42 до 45 %. Разом із цим, достатній рівень рухової активності для зміцнення здоров’я і профілактики захворювань спостерігається у 24 % французів. У Франції культивується понад 335 спортивних дисциплін, серед яких найбільшою популярністю користуються плавання, різні види велосипедного спорту, ходьба, біг підтюпцем, аеробіка, йога, боулінг, лижні види спорту, футбол, теніс, рибальство.

Протягом 2004—2005 рр. у Франції проведено інвентаризацію всіх спортивних споруд незалежно від підпорядкування та форм власності. На основі результатів цієї інвентаризації можна констатувати, що станом на 1 січня 2006 р. у цій країні функціонувало 313 557 спортивних об’єктів 179 типів. Серед них 15 % — це спортивні майданчики різного профілю, 14 % — тенісні корти, 11 % — футбольні поля, 5 % — приміщення для "мультиспортивних" занять. 76,7 % спортивних споруд знаходиться у власності комун. Комерційною є кожна двадцята споруда, а кожна тридцята — це власність спортивних асоціацій. По 1,7— 1,8 % зазначених об’єктів належить державі та регіональній владі, а також приватним особам для

власних потреб без комерційного використання.

Фінансування спорту з державного бюджету становить 0,2 % його загального обсягу, а з бюджету провінцій — від 2 до 7 % та понад 5 % комунального бюджету. У 2002 р. асигнування на спорт з усіх джерел (фізичні особи, бюджети усіх рівнів, підприємства) становили 26,5 млрд євро, або 1,7 % ВНП Франції. При цьому витрати населення дорівнюють половині зазначеної суми, а держави і місцевих органів влади — 41 %. Внесок підприємств традиційно скромний — 9 %. З 1995 до 2003 р. обсяги фінансування спортивного сектору зросли у Франції на 62 %.

У 1979 р. у Франції створено Національний фонд допомоги спорту (FNDS). Міністр спорту є розпорядником коштів і визначає основні напрями їх використання за поданням Ради Фонду, половина складу якої формується Національним олімпійським комітетом, а інша — центральним органом виконавчої влади з питань спорту. Надходження до FNDS забезпечуються за рахунок 2,9 % збору з продажу квитків на спортивні змагання високого рівня та 2 % від прибутків державного підприємства "Французька лотерея". З 2000 р. до зазначеного Фонду відраховується 5 % від оплати за право на телевізійну трансляцію спортивних подій високого рівня. У 2005 р. FNDS розпоряджався 260 млн євро, що в 1,3 раза більше ніж у 2002 р. Серед напрямів використання коштів FNDS домінуюче місце відводиться підтримці регіональних та місцевих організацій на зміцнення матеріально-технічної бази розвитку спорту.

У Франції відповідним законом від 10 січня 1991 р. заборонено рекламу алкогольних напоїв та спонсорство спорту за рахунок коштів від цієї продукції. Цей закон також забороняє продаж алкогольних напоїв у місцях проведення змагань. Закон від 27 січня 1993 р. забороняє рекламу тютюнових виробів у спортивному секторі.

Президентом Франції Ніколя Сарказі у травні 2007 р. створено Міністерство здоров'я, молоді та спорту. Як зазначає Міністр Р. Бечелот-Наргені, таке поєднання охорони здоров'я і спорту в одному центральному органі виконавчої влади має дати добрий сигнал для суспільства до використання можливостей рухової активності для оздоровлення населення країни. Одним із пріоритетів нового міністерства визначено пошук шляхів залучення коштів від медичного страхування для розвитку спорту для всіх. Серед головних завдань — сприяння будівництву нових спортивних споруд у комунах з урахуванням необхідності забезпечення їх рівномірного розподілу між регіонами та підвищення доступності для широких верств населення. Мета державної політики — продовження роботи зі створення умов для ліквідації відставання Франції від північних країн Європи щодо залучення співгромадян до спортивної діяльності.

Японія

Використання організованої рухової активності для оздоровлення населення має у цій державі традиції, що йдуть ще з часів впровадження

Морального кодексу самураїв (XIII ст.), який передбачав виховання лояльності, самодисципліни, скромності та поваги до законів. До цього часу в Японії збережено ще багато відповідних ритуалів та процедур.

Аналізуючи ретроспективу розвитку сучасного спорту для всіх в Японії, Y. Yamaguchi виділив три етапи:

• етап виникнення (1961 —1987 рр.), у 1961р. прийнято закон сприяння розвитку спорту, започатковано проведення загальнояпонського спортивного дня здоров'я (10 жовтня — день відкриття у 1964 р. Ігор XVIII Олімпіади), збільшено масовість національного спортивного фестивалю, який проводився з 1946 р., та засновано систему уповноважених з питань спорту в громадах;

• етап розвитку (1988—2000 рр.), у 1988 р. створено департамент спорту для всіх у складі Міністерства освіти, науки, спорту і культури, у цьому самому році Національний спортивний фестиваль трансформовано у Національний фестиваль спорту і рекреації та започатковано проведення Національних юнацьких ігор та інших масових змагань (День виклику, День ходьби тощо), засновано у 1991 р. Японську асоціацію спорту для всіх, яка увійшла до TAFISA, та відповідної континентальної структури в Азії, в 1998 р. прийнято закон, який передбачає розширення податкових пільг для компаній, де створюються умови працівникам для занять організованою руховою активністю;

• етап реструктуризації розпочався у 2001 р., коли міністерство, що відповідало за спорт, було реорганізовано у Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій, у тому самому році сформовано Національний центр спортивної науки, який здійснює ряд досліджень сучасних проблем спорту для всіх, та затверджено "План розвитку спорту на 2001—2010 рр.", де визначено, що пріоритетною для Японії є реалізація концепції доступності спорту усім громадянам країни, незалежно від місця проживання, навчання та роботи, відповідно до їхнього фізичного етапу і потреб, віку, здібностей, інтересів та захоплень.

Спрямованість спортивної політики в Японії визначається гаслом: "Спорт для кожного, в будь-який час та всюди". За впровадження такої політики відповідає загалом 12 міністерств та відомств у співпраці з громадськими організаціями. Серед таких організацій особливе місце відводиться уже згаданій Японській асоціації спорту для всіх, а також Японській аматорській спортивній асоціації, Японській молодіжній асоціації спортивних клубів, Японській національній асоціації активного відпочинку, національним федераціям фізичного виховання, окремо для молодших та старших класів загальноосвітньої школи, Національному конгресу з фізичної підготовки, Японській підприємницькій асоціації з фізичної культури.

Організаційною основою спорту для всіх у Японії, як і в інших країнах, є спортивні клуби. Відмінність полягає в тому, що якщо в Європі більшість клубів знаходиться за місцем проживання населення, то в Японії вони діють

у навчальних закладах та за місцем роботи. Крім цього, системи японських спортивних клубів характеризуються:

- малою чисельністю членів — один клуб об'єднує 25—30 осіб;
- великою кількістю спортивних клубів (350 тис. клубів в Японії, що в 50 разів більше ніж у Фінляндії та у 4 рази більше — ніж у Німеччині);
- вузькою специфікою клубів щодо статі та віку членів, видів рухової активності (як правило один вид спорту).

Від загальної кількості спортивних клубів приватних в Японії менше 0,5 %. Дві третини таких клубів надають оздоровчі послуги на власних базах із використанням плавання, тенісу та фітнесу. Оплата за послуги становить у престижних японських клубах — 80—100 доларів США за один місяць.

Японські науковці відмічають недосконаліть діяльності спортивних клубів за місцем проживання, для яких характерною є обмеженість комплексного охоплення різних груп населення та сприяння розвитку окремих видів спорту. Типовими для Японії на рівні громад є малочисельні волейбольні клуби для домогосподарок, спортивні клуби для мам тощо. Загалом 95 % клубів за місцем проживання є вузько специфічними. У зв'язку з цим у "Плані розвитку спорту на 2001—2010 рр. передбачено створення муніципальних багатопрофільних спортивних клубів для різних вікових та соціальних груп населення, а також загальнодоступних спортивних центрів у всіх місцевих територіальних одиницях.

Спортивний фонд Sasakawa, починаючи з 1992 р., раз на два роки проводить опитування населення Японії стосовно охоплення організованою руховою активністю. Фіксується чотири рівні активності:

- рівень 1 — менше двох разів на тиждень (від 1 до 103 разів на рік);
- 2 — більше двох разів на тиждень (104 і більше разів на рік);
- 3 — більше двох разів на тиждень понад ЗО хв;
- 4 — більше двох разів на тиждень понад 30 хв з високою інтенсивністю.

У 2004 р. за сумою усіх рівнів охоплення населення організованою спортивною діяльністю показник в Японії становить 73,4 %, у тому числі: рівень 1 — 28,1 %; рівень 2 — 9,2 %; рівень 3 — 20,0 %; рівень 4 — 16,1 %. Це в середньому втричі більше порівняно з 1992 р. Показники активності чоловіків і жінок практично однакові. Водночас, вони відрізняються за популярністю видів спорту. Так, до першої п'ятірки таких видів чоловіки відносять прогулянки (29,4 %), ходьбу (20,4), боулінг (18,0 %), гольф (17,0 %) та рибну ловлю (16,1 %), а жінки — прогулянки (38,3 %), ритмічну гімнастику {23,1 %), ходьбу (22,8 %), боулінг (14,9 %) та плавання (9,3 %). Головними мотивами занять спортом для всіх японці відмічають: зміцнення здоров'я (55,7 %); спілкування з іншими людьми (24,9 %); отримання емоційного збудження (18,1 %); зняття напруження та досягнення розслабленості (15,7 %); корекція маси тіла (12,8 %) та поліпшення настрою (12,7 %). За цими показниками спостерігається гендерна рівність.

До 2010 р. в Японії заплановано, щоб не менше як половина населення мала перший рівень рухової активності, тобто більше одного разу на тиждень за умови поліпшення показників і за іншими рівнями. Таким чином, передбачається, що серед японців практично не буде громадян, які б не брали участі у заходах зі спорту для всіх.

В Японії наймасовішими заходами зі спорту для всіх є День виклику, Національний фестиваль спорту і рекреації, Національний фестиваль здоров'я та День ходьби.

День виклику — це заочні змагання між громадами, суть яких полягає в порівнянні кількості громадян (у відсотках до їх загальної чисельності), які в останню середу травня кожного року беруть участь у заходах зі спорту для всіх безперервно протягом не менше як 15 хв. Такі змагання проводяться з 1993 р. За останні десять років кількість муніципалітетів, що беруть участь у Дні виклику, зросла більше як у 60 разів. У середньому понад 70 % жителів відповідних населених пунктів залучається до організованої рухової активності.

Національний фестиваль спорту і рекреації проводиться щорічно з 1988 р. як багатоетапні змагання з фінальною частиною загальнодержавного рівня. Брати участь у таких змаганнях може кожен без будь яких обмежень. Програма фестивалю передбачає змагання серед учасників різних вікових груп. Під час фіналу фестивалю проводяться спортивні форуми та виставки, в ході яких презентуються нові форми організованої рухової активності, відповідне обладнання та інвентар, інноваційні підходи до збереження здоров'я населення.

Національний фестиваль здоров'я також проводиться щорічно з 1988 р. з метою залучення осіб старшого віку до організованої рухової активності для зміцнення їхнього здоров'я та сприяння творчому довголіттю. Такі фестивалі включають змагання з національних видів спорту та організовуються у різних префектурах для учасників з усієї Японії.

День ходьби — традиційний щорічний захід, що проводиться впродовж трьох днів, включаючи першу неділю листопада, в лісопарках Сайтами біля Токіо. Учасники не змагаються за першість, а для задоволення проходять першого дня 10 км, другого — 20 км, а третього — 50 км. Останнім часом у таких заходах беруть участь понад 100 тис. осіб.

Наприкінці 1980-х років у Японії сформовано ефективну державну систему підготовки менеджерів та інструкторів зі здоров'я та фітнесу. Відповідний рівень кваліфікації надається після проходження підготовки у встановлених навчальних закладах із обов'язковим вивченням тренувальних технологій та необхідних медичних знань.

Завдяки зусиллям місцевих органів влади у Японії сформовано розгалужену мережу спортивних споруд. Тут функціонує понад 51 тис. спортивних залів, 33 тис. плавальних басейнів та 14 тис. площинних спортивних споруд. В Японії один з найкращих у світі показників забезпеченості басейнами — 1120 $м^2$ на 10 тис. осіб. Характерно, що більше

80 % спортивних споруд знаходяться у навчальних закладах усіх рівнів. Приватні спортивні споруди становлять менше 1 % від загальної кількості.

Фінансування розвитку спорту в Японії з державного бюджету становить 0,45—0,5 % його видаткової частини, або 0,08—0,1 % від валового національного продукту. 97 % спортивного бюджету спрямовується на підтримку проектів та програм різних організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Значні асигнування на розвиток спортивного руху виділяються з місцевих бюджетів, а також системою соціального страхування (медичне страхування, пенсійне страхування, страхування зайнятості) та від проведення лотерей "тото" та "тото-гол".

Канада

У 1961 р. прийнято Закон про фізичну підготовку та аматорський спорт з метою залучення уряду країни до вирішення проблеми збільшення рівня залучення громадян до організованої рухової активності, оскільки на той час відмічався низький рівень фізичної підготовленості канадців, а особливо молоді.

На початку 1970-х років організація "Фітнес Канада", яку фінансував уряд, реалізувала програму "Залучення — дія", що сприяла усвідомленню канадцями позитивного впливу спорту для всіх і спонукала багатьох із них до рухової активності. У той час започатковано проведення загальнонаціональних обстежень фізичного стану населення країни. Вони проводяться, як правило, раз на п’ять років та включають письмові опитування про спосіб життя, обсяг тижневої рухової активності, схильності до певного виду спорту, а також тестування фізичної підготовленості канадців від 7 до 69 років. Інформація, отримана в ході таких обстежень, становить основу багатьох рішень уряду і різних організацій щодо заходів, спрямованих на оздоровлення канадської нації.

Важливу роль в активізації розвитку спорту для всіх у Канаді відіграла Національна декларація з рекреації, прийнята у 1987 р., та урядовий документ 1996 р., назва якого — "Рухова активність: план діяльності". З метою формування сучасної державної політики у сфері спорту уряд Канади у 2001 р. організував Національний спортивний самміт. На цьому форумі було схвалено стратегію розвитку спорту в Канаді до 2012 р. У ході реалізації цієї стратегії буде сформовано динамічне спортивне середовище, в межах якого всі канадці матимуть змогу займатися спортом відповідно до своїх інтересів та можливостей.

Канадський науково-дослідний інститут фітнесу і способу життя у 2004 р. опублікував звіт про результати моніторингу рівня охоплення населення організованою руховою активністю. У Канаді використовується така класифікація рівня активності: бездіяльними визнаються особи, витрати енергії на рухову активність яких становлять щоденно менше 1,5 ккал на 1 кг маси тіла впродовж останніх 12 місяців; помірно активні — 1,5—3,0 ккал; активні — понад 3,0 ккал. Одна четверта канадців у віці 20 років і старше є

активною, а інша — помірно активною. 51 % населення Канади бездіяльне (48 % — чоловіки та 54 % — жінки).

Серед 100 видів спорту, якими займаються канадці, найпопулярнішими є — хокей з шайбою, гольф та бейсбол, футбол, баскетбол, волейбол, лижні види спорту, плавання та їзда на велосипеді.

Успішність реалізації програм "Спорт для всіх" залежить від ефективності використання засобів масової інформації. Канадські фахівці вирізняють такі основні напрями цієї роботи: використання усіх можливих сучасних засобів реклами і комунікації; орієнтація на рівень "середнього мешканця"; помірний гумористичний стиль у роботі; тісний контакт із представниками засобів масової інформації. У кампанії "Спорт для всіх" задіяно 350 радіостанцій, 200 телевізійних станцій, 75 великих журналів і понад 500 газет.

Уряд Канади забороняє використовувати спорт для реклами продуктів, які завдають шкоди здоров'ю. Це, зокрема, стосується тютюнових і лікеро-горілчаних виробів. Якщо фірма, що виробляє ці продукти, субсидує якусь спортивну організацію, то ці гроші уряд конфіскує.

У всіх десяти провінціях і двох територіях Канади діють відділення з фізичної культури і спорту. Головну увагу вони приділяють наданню підтримки місцевим громадам, де знаходиться основний центр розвитку масового спорту і оздоровчої роботи з населенням. Відповідна діяльність координується структурними підрозділами муніципалітетів, що відповідають за організацію Відпочинку і розваг населення. На місцях забезпечують:

- будівництво нових і експлуатацію діючих спортивних споруд;
- надання для широких верств населення спортивних об'єктів загальноосвітніх та вищих навчальних закладів у позаурочний час, а також парків та зон відпочинку;
- проведення масових заходів;
- підготовку кадрів;
- тестування фізичної підготовленості населення;
- сприяння роботі оздоровчих центрів та спортивних клубів.

У Канаді провінції зазвичай проводять незалежну від федерального уряду політику з питань спорту для всіх. Наприклад, у провінції Квебек для боротьби з гіподинамією широко використовуються різні форми і засоби суспільного та індивідуального впливу за місцем роботи, навчання, проживання й відпочинку населення. Зокрема, ефективними визнано такі шляхи: збільшення доступності інфраструктури відпочинку (зелені зони, парки), спортивних споруд, велосипедних і бігових доріжок; проведення кампаній із соціального маркетингу з метою формування у людей потреб до рухової активності; створення умов для виконання фізичних вправ у навчальних закладах, на підприємствах, установах та організаціях; поліпшення індивідуальної роботи в організації рухової активності під час дозвілля.

Одним з яскравих прикладів успішного розвитку спорту для всіх у Канаді є проведення канадського Тижня рухової активності, який

відбувається щорічно у травні.

У 2007—2008 рр. уряд Канади, як зазначає Державний секретар з питань спорту Х. Гьоргіс [74], інвестує понад 5 млн доларів для відновлення програми ParticipACTION, яка має на меті виховання потреби у руховій активності та забезпечення навчання канадців усіх вікових груп основ здорового способу життя та особливостей використання фізичних вправ у повсякденному житті. Заради цього активізується робота засобів масової інформації та запропоновано відповідні Інтернет-послуги. Щорічно виділяється понад 140 млн доларів для підтримки спорту "від ігрового майданчика до подіуму".

Із 1 січня 2007 р. у Канаді вступила в силу "дитяча податкова знижка для фітнесу" з метою підтримки організованої рухової активності серед дітей до 16 років, оскільки останнім часом на 11 % зросла кількість дітей з надмірною масою тіла та на 5 % — з ожирінням, а також знизився рівень залучення їх до спортивних занять. Ця пільга передбачає, що батьки мають право сплатити за кожну дитину вказаного віку 500 доларів у рік за її участь у різних програмах організованої рухової активності і на цю суму зменшується для них податок із фізичних осіб. Зазначена знижка використовується для покриття витрат на оплату: частини членських внесків у спортивних клубах або частини вартості отриманих оздоровчих послуг у фітнес-центрах; за участь у позаурочних секціях у загальноосвітніх навчальних закладах; за перебування у літніх та спортивних таборах, де щоденно 50 % часу відводиться для організованої рухової активності. Ряд громадських організацій ініціювали збір підписів для розповсюдження такої податкової пільги і на доросле населення Канади з метою підтримки здорового способу життя та зменшення національних витрат на лікування.

Спорт у Канаді має суттєвий вплив на економіку. У 1996 р. середня канадська сім’я витратила понад 700 доларів на спортивні товари і послуги. А уже через вісім років такі витрати становили 1963 долари, тобто зросли у 2,8 раза. Кожен канадець незалежно від віку в середньому на спорт витратив 495 доларів у 2004 р.

Спорт і відпочинок становлять приблизно 1,1 —1,2 % валового національного продукту Канади і майже 2 % робочих місць. Поліпшення здоров’я населення завдяки залученню до організованої рухової активності значно зменшило б витрати на охорону здоров’я. У 2000 р. в Канаді приблизно 2,1 млрд доларів витрачено на лікування хвороб, пов’язаних із гіподинамією. Понад 18 % дорослого населення є волонтерами у сфері спорту.

Актуальною проблемою здоров’я нації є звичайно ж і для України, можливо ж навіть і більше актуальною, ніж для інших країн, в контексті наших економічних негараздів та наслідків Чорнобильської катастрофи.

Одним із стовпів, на які опирається держава при вирішення цього завдання, є фізкультурно-спортивний клуб (ФСК).

ФСК утворюються при відділах в справах сім’ї та молоді як у містах, так і в селищах та селах згідно із Законом України „Про фізичну культуру і спорт”.

13.5. Стан, проблеми та перспективи розвитку фізичної культури і спорту в Україні

З початку 90-х років минулого сторіччя в Україні формується та реалізується власна політика у сфері фізичної культури і спорту. Зберігаючи кращі здобутки минулого, вітчизняна система цієї сфери життєдіяльності суспільства модернізується. Розвиток її, як, власне, й суспільства в цілому, не позбавлений суперечностей і труднощів. Проте головною при цьому є тенденція до динамізму та поступового подолання деформацій початкового періоду трансформаційних процесів в українському суспільстві.

В Україні формується законодавча база розвитку фізичної культури і спорту, Президентом України приймаються спеціальні укази, а Урядом держави - необхідні постанови і розпорядження. Питання удосконалення системи фізичної культури і спорту включаються до Програми діяльності Кабінету Міністрів України. У період 1994-1997 років реалізовувалась Державна програма розвитку фізичної культури і спорту, а з 1999 по 2005 рік виконується Цільова комплексна програма "Фізичне виховання — здоров’я нації".

У вітчизняній сфері фізичної культури і спорту мають місце певні позитивні аспекти:

- збережена ефективна система проведення спортивних заходів, з-поміж яких особливе місце посідають комплексні та багатоступеневі змагання;
- реалізуються окремі оригінальні авторські методики фізичного виховання в навчально-виховній сфері;
- розпочато формування мережі центрів фізичного здоров’я населення "Спорт для всіх" від центрального до базового рівня;
- уведені державні тести оцінки фізичної підготовленості населення;
- реорганізується спортивний рух у сільській місцевості;
- зростає кількість громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування (добровільні товариства, федерації, асоціації, клуби);
- створюються приватні фітнес-центри, інші суб’єкти активного відпочинку, спортивні клуби різних форм власності;
- запроваджене ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності;
- гідно репрезентують державу на світових спортивних аренах українські спортсмени з плавання, фехтування, велоспорту-треку, стрибків у воду, художньої та спортивної гімнастики, важкої та легкої атлетики, з деяких неолімпійських видів спорту та у змаганнях серед інвалідів;
- налагоджена система відзначення досягнень видатних спортсменів і стимулювання творчої праці тренерів з олімпійських видів спорту;

- зміцнюється унікальна система підготовки резерву через мережу спортивних шкіл різних типів та спеціалізованих навчальних закладів, почали діяти центри олімпійської підготовки в регіонах держави;
- закладені нормативні та організаційні підвалини для забезпечення боротьби проти застосування допінгу в спорті та проявів хуліганства під час спортивних заходів, особливо футбольних матчів.

Відзначаючи досягнуте та високо оцінюючи внесок фахівців сфери, які попри різні негаразди демонструють високий професіоналізм та відданість справі, слід зазначити, що рівень розвитку фізичної культури і спорту в багатьох вимірах ще не задовольняє українське суспільство. Громадська думка та соціальна практика здебільшого ігнорують можливості фізичної культури і спорту у вирішенні багатьох важливих соціально-економічних проблем. В Україні не налагоджена ефективна пропаганда здорового способу життя, переваг фізичної культури і спорту.

Аналіз результатів спеціального опитування свідчить, що лише 10% населення України старше 16 років охоплено регулярною спортивною діяльністю. Крім цього, ще 10% наших співгромадян мають випадкові та епізодичні відповідні заняття. Практично кожен другий із зазначених респондентів самостійно використовує фізичні вправи. Під керівництвом тренера або інструктора в спортивних клубах, фінтнес-центрах зі сплатою наданих послуг займається 4% населення, а без сплати — 2%. Лише кожен п’ятидесятий з наших співгромадян долучається до участі в спортивних змаганнях загальнодоступного характеру. Фізична пасивність характерна для більшості людей працездатного та похилого віку (відповідно 84-86% та 95-97%). За наведеними показниками Україна суттєво поступається Фінляндії, Швеції, Великобританії, Німеччині та іншим країнам.

Низький рівень оздоровчої рухової активності населення стримує підвищення життєздатності систем і функцій організму людини — фундаменту профілактики захворювань. Загострення екологічного становища, вади соціального захисту, проблеми медицини та низький рівень фізичної культури населення зумовлюють напружену демографічну ситуацію в Україні: 40% юнаків та кожна десята дівчина досягши 16-річного віку далі не доживають до 60 років. За очікуваною тривалістю життя Україна посідає 74-е місце серед 162 країн світу та 37-е в Європі. Показники смертності від хвороб системи кровообігу в українців найвищі серед європейців.

Особливе занепокоєння викликає погіршення здоров’я дітей та підлітків. Як і раніше, значна їх кількість має суттєві відхилення у фізичному розвитку та стані здоров’я. Різко прогресують у підростаючого покоління хронічні ревматичні хвороби серця, гіпертонія, неврози, артрити, сколіози, ожиріння тощо. Ситуація загострюється через зростаючу популярність у дитячому та молодіжному середовищі привабливих видів нефізичної діяльності (ігрові автомати, комп’ютерні ігри тощо).

Для українського суспільства через відсутність традицій здорового та

активного дозвілля гострою проблемою залишається широке розповсюдження тютюнопаління, зловживання алкоголем, вживання наркотичних засобів, психотропних та одурманюючих речовин, і, як наслідок, зростають антигромадські прояви та загострюється криміногенна ситуація, особливо в молодіжному середовищі.

Існуюча система спорту вищих досягнень також не позбавлена проблем. Найбільш відчутним є питання недостатнього фінансування підготовки та участі збірних команд України у найпрестижніших світових змаганнях та проведення масштабних спортивних заходів у державі. Правового врегулювання потребують питання подальшого розвитку дитячого спорту. Через фінансові проблеми, слабку матеріально-технічну базу та вади кадрового забезпечення знижується якість навчально-тренувальної роботи в спортивних школах усіх типів, а також недостатньою є змагальна практика юних спортсменів.

Серед стримуючих чинників утвердження спортивного авторитету України особливе місце посідають:

- відсутність сучасних спортивних баз та спеціального інвентарю;
- дефіцит впровадження в тренувальний та змагальний процеси новітніх наукових технологій;
- низький рівень соціальної захищеності тренерів і спортсменів.

Національні, а також значна частина міжнародних спортивних змагань не користуються в Україні підвищеним попитом у глядачів.

Перспектива розвитку фізичної культури і спорту в Україні базується на використанні досягнень наукового прогресу, узагальненні передових взірців вітчизняної практики та переосмисленні досягнень зарубіжного досвіду. Стратегія подальших дій у сфері фізичної культури і спорту для забезпечення їх випереджального характеру повинна реалізовуватись з урахуванням основних світових тенденцій:

- Спортивний рух набуває все більшої автономності із збереженням діалектичної взаємодії з різними складовими суспільної діяльності. Функціонування його інфраструктури залежить від рівня розвитку та координованості державного, громадського та приватного секторів. У світі існують різні національні моделі організації сфери фізичної культури і спорту - залежно від ролі держави в суспільстві.
- Стрімкий розвиток спорту для всіх, залучення до нього всіх соціальних та вікових верств населення без будь-яких обмежень, поява нових організаційних форм та видів оздоровчої рухової активності, захоплення підлітків і молоді екстремальним спортом, зростання ролі самостійних і спільних занять у родинах.
- Глобалізація сфери фізичної культури і спорту, зростання конкуренції, суперництва націй та держав, підвищення впливу телекомпаній на фінансування, організацію та проведення спортивних змагань, широка професіоналізація і комерціалізація спорту вищих досягнень, який набуває

все більших рис індустрії розваг. Централізація олімпійської підготовки, використання в ній науково-інформаційних технологій, реалізація антидопінгової політики та впровадження морально-етичних цінностей.

В сучасному світі, коли для людей пріоритетом є не спілкування один з одним, не виконання певної фізичної роботи чи заняття спортом, а бажання полежать на дивані перед екраном телевізора чи посидіти за комп'ютером, держава повинна не просто пропонувати громадянам заняття спортом, вона повинна залучати їх до цих занять, пропагувати спорт і здоровий спосіб життя в цілому.

Саме фізкультурно-спортивні клуби повинні стати основною силою в боротьбі за здорову націю, тому що вони на відміну від ДЮСШ та ШВСМ залучають до своїх рядів не кращих та обдарованіших, а широкі маси дітей, молоді та людей старшого і навіть похилого віку. Тому таких клубів повинно стати на порядок більше, вони повинні бути в кожному селищі чи невеликому селі, на кожній вулиці чи навіть в кожному великому будинку міста.

13.6. Стратегічний план розвитку обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» на 2009 – 2014 роки

Рівненський обласний центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» бере активну участь у розробці та реалізації державних програм з організації і проведення фізкультурно-оздоровчої діяльності серед різних груп населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку.

У своїй роботі Центр керується:

- Постановою КМУ від 18.01.2003 р. № 49 «Про утворення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»;
- Наказом Держкомспорту України від 28.03.2003 р № 805;
- Постановою КМУ від 20.01.2006 р. № 42 «Про затвердження основних напрямків урядової політики в економічній сфері фізичної культури і спорту»;
- Указом Президента України від 2 серпня 2006 року № 667/2006 «Про національний план дії щодо реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту»;
- Постановою Верховної Ради України від 17 листопада 2—6 р. № 372-У «Про інформацію Кабінету Міністрів України щодо діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з розвитку фізичної культури та спорту»;
- Державною програмою розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки.

Масовість та інформативність проведених заходів є визначальними критеріями успішності роботи центру «Спорт для всіх». Усі без винятку заходи центру відповідають принципу загальнодоступності.

При планування заходів обласний центр «Спорт для всіх» намагається брати за основу загальноукраїнські і міжнародні пам'ятні дати та визначні

події, які можуть сприяти як фізичному, так і духовному розвитку особистості. Зокрема, всеукраїнські масові спортивні заходи «Рух заради здоров'я» проводяться з нагоди Всесвітнього Дня здоров'я; Всеукраїнський фестиваль «Мама, тато, я – спортивна сім'я» - з нагоди Міжнародного Дня сім'ї, «Веселі старти» - з нагоди Міжнародного захисту дітей, «Олімпійський День бігу» та заходи у літній канікулярний період – «Спорт для всіх – у кожному дворі», Всеукраїнська вело естафета – до Дня фізичної культури і спорту України і т.д.

Сучасні підходи до розвитку масовості та формування стійкого інтересу у населення до занять фізичною культурою та спортом потребують вирішення проблем з формування належних умов для занять і залучення волонтерів до організації і проведення заходів. Прикладом такого заходу є Всеукраїнський місячник з облаштування спортивних споруд і майданчиків «Спорт для всіх – спільна турбота»; участь студентів-волонтерів нашого університету в організації і проведенні спортивних заходів у рамках програми обласного центру «Спорт для всіх».

Окреме місце займає робота просвітницького та пропагандистського характеру, дослідження мотиваційних чинників до занять масовою фізичною культурою населення області та міста. Опитування та експертне оцінювання залучення населення до спорту для всіх дає змогу визначати потреби різних верств населення в заняттях тих чи інших видах спортивної діяльності і оперативно вносити корегування та рекомендації щодо реалізації державної політики у сфері масової фізичної культури.

Серед першочергових організаційних заходів, котрі сприяли б покращенню роботи центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» доцільно відмітити наступні:

- завершити розвиток мережі центрів в області;
- забезпечити методичне удосконалення організації фізкультурно-масової роботи;
- розробити нормативи типового матеріально-технічного забезпечення центрів спортобладнанням та інвентарем;
- розширити сферу волонтерського руху;
- налагодити міжнародну співпрацю з аналогічними державними те неурядовими організаціями з метою вивчення та впровадження передового досвіду роботи;
- введення посад інструкторів центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» з розрахунку 1 ставка на 2000 населення;
- проведення заходів, які спрямовані на підвищення кваліфікації працівників центрів.

З метою реалізації поставлених завдань обласний центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» розробив стратегічний план розвитку на 2009-2014 роки, який передбачає:

- залучення широких верств населення до регулярних оздоровчих

занять, надання фізкультурно-оздоровчих послуг, поєднання масових та індивідуальних форм організації фізкультурно-спортивної роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення;

- формування у громадян потреби рухової активності та створення умов для їх задоволення;
- просвітницька та інформаційна робота з питань оздоровлення населення з фізичної культури і спорту – висвітлення роботи центру в засобах масової інформації та проведення різноманітних рекламно-агітаційних акцій;
- організація та проведення змагань, конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят та інших заходів за місцем проживання та масового відпочинку населення;
- обладнання та утримання фізкультурно-оздоровчих споруд за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення, а також пошук альтернатив щодо створення місць для проведення змагань та занять фізичною культурою;
- залучення студентів до волонтерської діяльності – підготовка та тиражування методичних рекомендацій, проведення навчальних семінарів для волонтерів;
- науково-методична робота – аналіз та впровадження нових технологій і інновацій в сфері масового спорту, створення консультаційних служб, центрів для надання всім верствам населення необхідної інформації щодо правильного виконання фізичних навантажень, проведення різноманітних систем моніторингу для дослідження рівня охоплення населення фізичною культурою та спортом.

ДОДАТКИ

МІЖНАРОДНА ХАРТІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

(Проголошена Генеральною конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури у Парижі, Франція, 21 листопада 1978 р. та доповнена в 1991 р.)

Преамбула

Генеральна конференція ЮНЕСКО, що зібралася у Парижі на свою двадцяту сесію 21 листопада 1978 р.,

нагадуючи, що у Статуті Організації Об'єднаних Націй проголошується віра народів в основні права людини, гідність і цінність людської особистості і стверджується рішучість сприяти соціальному прогресу і поліпшенню умов життя;

нагадуючи, що відповідно до положень Загальної декларації прав людини кожна людина може володіти всіма проголошеними у ній правами і свободами без жодних відмінностей щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного і соціального походження, майнового та іншого положення;

переконана у тому, що ефективне дотримання прав людини значною мірою залежить від можливості кожного чоловіка і кожної жінки вільно розвивати і зберігати свої фізичні, інтелектуальні і моральні здібності, і що, відповідно до цього, доступ всіх людей до фізичного виховання і спорту має бути забезпечений і гарантований;

переконана у тому, що збереження і розвиток фізичних, інтелектуальних і моральних здібностей людини поліпшує якість життя як в кожній країні, так і у світі загалом;

вважаючи, що фізичне виховання і спорт мають посилити свій виховний вплив заради утвердження основних людських цінностей, які слугують базою для повноцінного розвитку народів;

підкреслюючи у зв'язку з цим, що фізичне виховання і спорт повинні сприяти зближенню як між народами, так і між окремими людьми, а також їхнім безкорисним змаганням, солідарності і братерству, повазі і взаємному розумінню, визнанню цілісності та гідності людей;

вважаючи, що розвинені країни і країни, що розвиваються, поділяють спільну відповідальність і зобов'язання щодо скорочення розриву, який існує між ними у питаннях, які мають відношення до доступу всіх до фізичного виховання і спорту;

вважаючи, що включення фізичного виховання і спорту до природного середовища виховує повагу до ресурсів планети, викликає відповідальність за їх збереження і використання з найбільшою користю для всього людства;

враховуючи розмаїття існуючих у світі форм підготовки та освіти, але відмічаючи, що незважаючи на різницю у національних спортивних структурах, є очевидним, що фізичне виховання і спорт не обмежуються суто фізичним вихованням та зміцненням здоров'я, а сприяють також повному гармонійному розвитку людини;

враховуючи також масштаб зусиль, які необхідно здійснити перш ніж право на фізичне виховання і спорт стане реальністю для кожної людини;

підкреслюючи значення співробітництва міжнародних урядових та неурядових організацій, відповідальних за фізичне виховання і спорт, для миру і дружби між народами, *проголошує цю Міжнародну хартію* з метою спрямування розвитку фізичного виховання і спорту на службу прогресу людства і заохочення урядів, компетентних неурядових організацій, працівників освіти, сім'ї та окремих осіб керуватися нею, поширювати та застосовувати її.

Стаття 1. ***Заняття фізичним вихованням та спортом — основне право для всіх.***

1.1.Кожна людина володіє основним правом на доступ до фізичного виховання і спорту, необхідного для розвитку особистості. Право розвивати фізичні, інтелектуальні і моральні здібності за допомогою фізичного виховання і спорту повинне бути гарантоване як у межах системи освіти, так і в інших аспектах суспільного життя.

1.2.Кожна людина відповідно до спортивних традицій своєї країни повинна мати всі можливості для участі у фізичному вихованні і спорті з метою поліпшення свого фізичного стану і досягнення рівня спортивних успіхів відповідно до своїх здібностей.

1.3.Особливі умови необхідно створювати молоді, включаючи дітей дошкільного віку, людям похилого віку, особам з фізичними або розумовими вадами з метою всебічного розвитку їхньої особистості за допомогою програм фізичного виховання і спорту, що пристосовані до їхніх потреб.

Стаття 2. ***Фізичне виховання і спорт є важливим елементом безперервної освіти у загальній системі освіти.***

2.1.Фізичне виховання і спорт, які є важливими аспектами освіти і культури, повинні розвивати у кожної людини її природні здібності, волю і витримку, сприяти її повному включенню до суспільства. Безперервність занять фізичним вихованням і спортом повинна забезпечуватися протягом усього життя в рамках всезагальної, безперервної і демократизованої освіти.

2.2.На рівні окремих осіб фізичне виховання і спорт сприяють збереженню і поліпшенню здоров'я, розумному проведенню дозвілля і надають людині можливість краще переносити незручності сучасного життя. На рівні суспільства вони збагачують суспільні відносини і розвивають спортивний дух (чесна гра), що за межами самого спорту необхідно для життя у суспільстві.

2.3. Кожна загальна система освіти повинна відводити важливе місце і надавати великого значення фізичному вихованню і спорту, що необхідно для встановлення рівноваги і зміцнення зв'язків між фізичним вихованням та іншими елементами освіти.

Стаття 3. ***Програми фізичного виховання і спорту повинні відповідати потребам окремих осіб і суспільства в цілому.***

3.1.Програми фізичного виховання і спорту мають розроблятися

відповідно до потреб та індивідуальних особливостей учасників, а також організаційних, культурних, соціально-економічних і кліматичних умов кожної країни. Пріоритет має надаватися тим групам суспільства, що перебувають у несприятливому становищі.

3.2.У процесі загальної освіти програми фізичного виховання і спорту мають сприяти створенню навичок і поведінки, необхідних для повного розквіту людської особистості як за своїм змістом, так і за розкладом.

3.3.Спортивні змагання, що містять видовищні елементи, відповідно до олімпійського ідеалу мають залишатися на службі виховного спорту, найвищим проявом якого вони є. Він має бути вільним від комерційного впливу, заснованого на прагненні до прибутків.

Стаття 4. ***Навчання, кадрове забезпечення і управління в сфері фізичного виховання і спорту повинні забезпечуватися кваліфікованим персоналом.***

4.1.Весь персонал, що несе персональну відповідальність за фізичне виховання і спорт, повинен мати відповідну кваліфікацію і підготовку. Він має бути підібраний ретельно, у достатній кількості, отримувати попередню підготовку, а також підвищувати свою кваліфікацію з метою забезпечення відповідних рівнів спеціалізації.

4.2.Волонтери, які належним чином підібрані та підготовлені, можуть вносити неоціненний внесок у загальний розвиток спорту та сприяти участі населення у заняттях спортом, а також в організації спортивних та рекреаційних заходів.

4.3.Для підготовки персоналу з фізичного виховання і спорту мають бути створені належні структури. Підготовлений таким чином персонал повинен мати статус відповідно до виконуваних функцій.

Стаття 5. Для фізичного виховання і спорту необхідні належні обладнання та інвентар.

5.1.Достатня кількість обладнання і належного інвентарю повинна бути передбачена для того, щоб в умовах повної безпеки забезпечити інтенсивну участь дітей у шкільних і позашкільних програмах з фізичного виховання і спорту.

5.2.Урядам, державним органам, колам і компетентним недержавним організаціям на всіх рівнях слід об’єднати свої зусилля і скоординувати свою роботу щодо планування, створення та оптимального використання спортивних споруд, обладнання та інвентарю для фізичного виховання і спорту.

5.3. До планів міської забудови і сільського благоустрою повинні бути включені довгострокові потреби у спорудах, обладнанні та інвентарю для фізичного виховання і спорту з урахуванням умов навколишнього середовища.

Стаття 6. ***Дослідження й оцінка є необхідними елементами розвитку фізичного виховання і спорту.***

6.1.Дослідження й оцінка у сфері фізичного виховання і спорту повинні сприяти прогресу у спорті та всіх його видах, поліпшенню здоров’я і

безпеки учасників, а також вдосконаленню методів тренування та засобів організації управління. До системи освіти мають бути введені інновації, які приведуть до вдосконалення педагогічних методів та підвищення рівня спортивних досягнень.

6.2.Наукові дослідження, соціальні наслідки яких у цій сфері не можуть ігноруватися, повинні бути орієнтовані таким чином, щоб не допустити зловживання ними у разі застосування до фізичного виховання і спорту.

Стаття 7. ***Охорона етичних і моральних цінностей фізичного виховання і спорту має бути постійним завданням для всіх.***

7.1.Спорт вищих досягнень і масовий спорт мають бути захищені від будь-яких деформацій. Такі явища як насильство, допінг дискредитують моральні цінності, обличчя і престиж спорту вищих досягнень, спотворюють саму його природу і завдають шкоди його виховній та оздоровчій функції. Державна влада, добровільні спортивні об'єднання, спеціалізовані неурядові організації, олімпійський рух, вихователі, батьки, клуби уболівальників, тренери, спортивні керівники і самі спортсмени повинні об'єднати зусилля для викорінення цих проблем. Засобам масової інформації належить особлива роль у підтримці цих зусиль.

7.2.У навчальних програмах необхідно відвести важливе місце виховній діяльності, заснований на цінностях спорту і наслідках взаємодії між спортом, суспільством і культурою.

7.3.Важливо, щоб усі відповідальні особи, а також особи, що займаються спортом, усвідомлювали небезпеку, якою є для спортсменів і особливо для дітей, надмірні тренування і навантаження, будь-які психологічні стреси.

7.4.Слід докладати всіх зусиль для виявлення згубних наслідків допінгу як явища, небезпечного для здоров'я і такого, що суперечить спортивній моралі, для захисту фізичного та духовного здоров'я спортсменів, цінностей справедливої гри і змагання, єдності спортивної громадськості і прав осіб, які займаються спортом на будь-якому рівні. Необхідно, щоб боротьба проти допінгу мобілізувала окремих осіб на різних рівнях — як національному, так і міжнародному, батьків, вихователів, медичних працівників, засоби масової інформації, тренерів, спортивних керівників і самих спортсменів, з тим, щоб вони дотримувалися принців, що містяться в існуючих документах, особливо в Олімпійській хартії, проти допінгу в спорті. У цьому відношенні вони повинні керуватися єдиною і узгодженою політикою під час розробки і здійснення заходи?, спрямованих проти допінгу, а також у виховній діяльності, яку необхідно проводити у цій сфері.

Стаття 8. ***Інформація і документація сприяють розвитку фізичного виховання і спорту.***

8.1. Збір, збереження і розповсюдження інформації та документації про фізичне виховання і спорт є важливою справою, як і розповсюдження інформації про результати досліджень та оцінок програм, експериментів і заходів.

Стаття 9. ***Засоби масової інформації повинні здійснювати позитив-***

ний вплив на фізичне виховання і спорт.

9.1.Незалежно від права на свободу інформації кожен працшник засоби? масової інформації повинен повністю усвідомлювати свою відповідальність стосовно соціального значення, гуманістичної цілі та моральних цшностей, носіями яких є фізичне виховання і спорт.

9.2.Відносини між працівниками засоби? масової інформації та фахівцями з фізичного виховання і спорту мають бути тісними і заснованими на довірі з метою здійснення позитивного впливу на фізичне виховання і спорт, забезпечення об'єктивною та обґрунтованою інформацією. Підготовка працівників засобів масової інформації може включати аспекти, що стосуються фізичного виховання і спорту.

Стаття 10. ***Національні організації відіграють першочергову роль у фізичному вихованні і спорті.***

10.1.Державні органи на всіх рівнях і спеціалізовані неурядові організації повинні сприяти здійсненню заходів з фізичного виховання і спорту, виховне значення яких є очевидним. їх участь має полягати у втіленні у життя закони? і постанов, забезпеченні матеріальної підтримки, заходи? заохочення, стимулювання і контролю. Крім того, з метою заохочення цієї діяльності державні органи повинні забезпечити відповідну податкову політику.

10.2.Усі заклади, що несуть відповідальність за фізичне виховання і спорт, повинні сприяти здійсненню взаємопов'язаної, спільної і децентралізованої діяльності у рамках безперервної освіти з метою забезпечення послідовності і координації між обов'язковими заходами у сфері фізичного виховання і заходами, що здійснюються спонтанно на основі вільного вибору.

Стаття 11. ***Міжнародне співробітництво є однією з умов загального і збалансованого розвитку фізичного виховання і спорту.***

11.1. Держави, а також міжнародні і регіональні урядові і неурядові організації, в яких представлені зацікавлені країни і які несуть відповідальність за фізичне виховання і спорт, повинні надавати великого значення цій діяльності в рамках міжнародного співробітництва на багатосторонній і двосторонній основі.

11.2.Міжнародне співробітництво повинне базуватися на абсолютно безкорисних мотивах з метою сприяння і стимулювання ендогенного розвитку у цій сфері.

11.3.Народи шляхом співробітництва одне з одним та захисту спільних інтересів у сфері фізичного виховання і спорту, що є переважно загальним засобом спілкування, будуть сприяти збереженню і підтримці міцного миру, зміцненню взаємної поваги і дружби, а також створять сприятливий клімат для вирішення міжнародних проблем. Тісна співпраця з урахуванням специфічної компетенції всіх зацікавлених урядових і неурядових, національних і міжнародних організацій повинна сприяти розвитку фізичного виховання і спорту в усьому світі.

ЄВРОПЕЙСЬКА СПОРТИВНА ХАРТІЯ

(Ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 24 вересня 1992 р. на 480-й зустрічі представників Міністрів та змінено на їх 752-й зустрічі 16 травня 2001 р.)

Стаття 1. ***Мета Хартії***

Із метою сприяння спорту як важливому чиннику людського розвитку уряди мають здійснювати кроки, необхідні для втілення положень цієї Хартії відповідно до принципів Кодексу спортивної етики для того, щоб:

1) надати можливість кожній людині займатися спортом, і зокрема:

a)забезпечити, щоб усі молоді люди мали можливість отримати фізичне виховання і набути базових спортивних умінь,

b)забезпечити, щоб усі мали можливість брати участь у спорті і фізичній рекреації у безпечному і здоровому оточенні та у співпраці з відповідними спортивним організаціями,

c)забезпечити, щоб усі, хто зацікавлений і має здібності, могли поліпшити свій рівень у спорті і досягти бажаного персонального рівня або публічного визнання,

2) захистити і розвивати моральні та етичні основи спорту і людської гідності, а також осіб, які займаються спортом, шляхом убезпечення спорту, спортсменів та спортсменок від експлуатації задля отримання політичних, комерційних і фінансових переваг та від насильства і злочинності, включаючи наркотики, сексуальне насильство, особливо що стосується дітей, молодих людей і жінок.

Стаття 2. ***Визначення і сфера дії Хартії.***

Для цієї Хартії:

*а)*поняття "Спорт" означає будь-яку форму рухової активності, яка має організований або спонтанний характер і спрямована на удосконалення фізичного і психічного стану, на розвиток суспільних відносин та на досягнення результатів у змаганнях усіх рівнів,

*б)*ця Хартія доповнює етичні принципи та політичні напрями, викладені у:

1) Європейській конвенції про попередження насильства глядачів та безчинств під час спортивних заходів, особливо на футбольних матчах,

2) Антидопінгову конвенцію.

Стаття 3. ***Спортивний рух***

1. Роль державної влади полягає передусім у підтримці спортивного руху. Тому тісна співпраця з неурядовими спортивними організаціями є важливою з метою втілення положень цієї Хартії, включаючи створення, за необхідності, структур розвитку і співпраці у сфері спорту.

2.Необхідно заохочувати розвиток руху в спорті на громадських засадах, особливо шляхом підтримання роботи волонтерських спортивних організацій.

3.Добровільні спортивні організації мають право на автономний процес прийняття рішень у рамках закону. Урядові установи і спортивні організації мають поважати рішення одне одного.

4.Імплементація деяких положень цієї Хартії може бути доручена як урядовим, так і неурядовим установам і спортивним організаціям.

5.Спортивні організації мають прагнути встановлювати взаємовигідні відносини між собою і з такими потенційними партнерами, як комерційні структури, засоби масової інформації тощо, за умови недопущення експлуатації самого спорту і спортсмени?.

Стаття 4. ***Спортивні споруди і діяльність***

1.Доступ до спортивних споруд і спортивної діяльності має бути забезпечений без будь-якої дискримінації за ознаками статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, місця народження та інших обставин.

2.Необхідно вживати заходів, щоб усі громадяни мали можливість займатися спортом, і, за потреби, вживати додаткових заходів для того, щоб цією можливістю могли скористатися молоді люди та люди з особливими потребами.

3.Оскільки рівень занять спортом частково залежить від наявності відповідних умов, споруд та обладнання, то їх генеральне планування має вважатися справою державних органів влади. Держава, плануючи будівництво спортивних споруд, має враховувати національні, регіональні та місцеві інтереси, а також діючі громадські, приватні та комерційні спортивні споруди. Структури влади вживають заходи? для належного управління, ефективної та безпечної експлуатації споруд.

4. Власники спортивних об’єктів мають вживати необхідних заходів для забезпечення людей з фізичними чи розумовими вадами можливості користуватися такими об’єктами.

Стаття 5. ***Закладення основи***

Повинні бути зроблені кроки для досягнення фізичної досконалості і набуття основних спортивних навичок, а також для заохочення спортивних занять серед молоді, що передбачають:

- надання всім учням можливості використовувати спортивні споруди для виконання програм з фізичного виховання та рекреації, а також складання розкладу таких занять, який буде зручним для учнів;
- забезпечення підготовки висококваліфікованих учителів у цій сфері, які б працювали в усіх школах;
- забезпечення можливості продовжувати заняття спортом понад обов’язкову шкільну програму із фізичного виховання;
- стимулювання розвитку зв’язків між школами та іншими освітніми установами, шкільними та місцевими спортивними клубами;
- надання можливості і сприяння у використанні школами усіх спортивних об’єкти?, якими володіє відповідна місцева громада;

• формування такої атмосфери, за якої батьки, вчителі, тренери та керівники закликатимуть молодь до регулярних спортивних занять;

• навчання спортивної етики всіх учнів, починаючи з молодших класів школи.

Стаття 6. ***Удосконалення участі***

1.Заняття спортом, що мають на меті дозвілля, рекреацію, поліпшення здоров'я, досягнення спортивних успіхи?, повинні заохочуватись серед усіх груп населення шляхом надання відповідних споруд та програм, а також послуг кваліфікованих інструкторів, керівників та тренерів.

2.Створення можливостей для занять спортом на робочих місцях має всебічно підтримуватися і розглядатися як частина збалансованої спортивної політики.

Стаття 7. ***Підвищення майстерності***

Заняття спортом з метою підвищення спортивної майстерності має всіляко підтримуватися та стимулюватися у співпраці з компетентними спортивними організаціями. Підтримка має охоплювати такі сфери як: пошук талантів та надання порад; забезпечення необхідних умов; догляд за допомогою спортивної медицини і науки; сприяння науковому забезпеченню освітньої підготовки тренери? та інших спортивних фахівців; допомога клубам у створенні адекватних структур та змагальних умов.

Стаття 8. ***Підтримка спорту високих досягнень і професійного спорту.***

1.Пряма і непряма підтримка спортсмени? і спортсменок, які досягай визначних успіхи?, має відбуватися у співпраці зі спортивними організаціями, та слугувати цілям повного розвитку їхніх спортивних та людських можливостей, з повагою до їхньої індивідуальності та фізичної і моральної цілісності. Така підтримка повинна включати ідентифікацію таланту, збалансовану освіту у період спортивної підготовки, інтеграцію у суспільство шляхом визначення подальших перспектив під час та після досягнення високої спортивної майстерності.

2.Організація й управління у сфері професійного спорту мають здійснюватися відповідними компетентними органами. Спортсмени-професіонали повинні володіти відповідним соціальним статусом та користуватися захистом від усіх форм експлуатації.

Стаття 9. ***Трудові ресурси***

1. Необхідно сприяти розвитку освіти, яка дасть змогу отримати дипломи та кваліфікацію у всіх сферах, пов'язаних зі спортом. Програми навчання мають відповідати потребам учасників з усіх видів та на всіх рівнях спорту і рекреації, а також бути придатними для осіб, які працюють на професійній чи добровільній основі (керівники, тренери, менеджери, функціонери, лікарі, архітектори, інженери тощо).

2. Керівники чи особи, які несуть відповідальність за спортивну діяльність, повинні мати відповідну кваліфікацію та приділяти особливу увагу безпеці і здоров'ю людей, за яких вони відповідають.

Стаття 10. ***Спорт і сталий розвиток***

Забезпечення поліпшення фізичного, соціального і розумового стану людей з покоління у покоління вимагає, щоб спортивна активність, яка відбувається у міському, сільському чи водному середовищі, відповідала б наявним ресурсам планети, що є обмеженими, та здійснювалася відповідно до принципів сталого розвитку та збалансованого використання довкілля. Це означає:

• урахування цінності природних ресурсів та довкілля під час планування та будівництва спортивних об'єктів;

• заохочення і підтримку спортивних організацій у їх зусиллях щодо збереження природи;

• поглиблення наших знань про взаємозв'язки між спортом і сталим розвитком, а також про широке розуміння природи.

Стаття 11. ***Інформація і наукові дослідження***

Необхідно розвивати відповідні структури та засоби для збору і поширення інформації про спорт на національному та міжнародному рівнях. Потрібно сприяти науковим дослідженням усіх аспектів спортивної діяльності. Необхідно встановлювати домовленості про поширення й обмін такою інформацією і результатами досліджень на найприйнятнішому рівні: місцевому, регіональному, національному чи міжнародному.

Стаття 12. ***Фінансування***

Для досягнення цілей і завдань цієї Хартії повинно бути передбачене належне фінансування з державних фондів (з центральних, регіональних і місцевих). Необхідно заохочувати надання змішаної фінансової підтримки спорту — як з державних, так і з приватних джерел, включаючи створення спортивним сектором власних ресурсів, необхідних для його розвитку.

Стаття 13. ***Внутрішнє і міжнародне співробітництво***

1.Із метою досягнення цілей цієї Хартії необхідно створювати відповідні структури для належної координації розвитку та сприяння спорту як між різними державними органами й агентствами, так і громадськими організаціями на державному, регіональному та місцевому рівнях. Така координація охоплює інші сфери загальної політики і планування, зокрема, освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, архітектуру та будівництво у міській і сільській місцевостях, збереження довкілля, мистецтво та інші види відпочинку, а також розглядає спорт як невід'ємну частину соціального і культурного розвитку.

2.Для досягнення цілей цієї Хартії також необхідна співпраця на європейському та міжнародному рівнях.

КОДЕКС СПОРТИВНОЇ ЕТИКИ

(Ухвалений Комітетом Міністрів Ради Європи 24 вересня 1992 р. на 480-й зустрічі представників Міністрів та змінено на їх 752-й зустрічі 16 травня 2001 р.)

Чесна гра — шлях до перемоги

Чесна гра — важлива частина успішного просування, розвитку та залучення людей до спорту. Від принципів чесної гри отримають переваги як окремі особи, так і спортивні організації і суспільство в цілому. Ми всі зобов'язані сприяти утвердженню принципів чесної гри — шляху до перемоги.

ЦІЛІ

Основний принцип Кодексу спортивної етики полягає в тому, що етичні норми, які визначають чесну гру, є невід'ємними елементами будь-якої спортивної активності, спортивної політики та менеджменту і мають бути застосовані у спорті усіх рівнів, включаючи його рекреаційні та змагальні аспекти.

Кодекс пропонує формулювання етичних настанов, які допоможуть боротися з викликами сучасного суспільства, що нівелюють традиційні основи спорту, які ґрунтуються на принципах чесної гри та добровільного руху.

Найбільша увага концентрується на популяризації принципів чесної гри серед дітей та молоді, оскільки діти і молодь сьогодні — це спортсмени та спортивні зірки майбутнього. Кодекс також призначений для тих інституцій і дорослих осіб, які мають прямий або опосередкований вплив на залучення і заняття спортом серед молоді.

Кодекс також містить принципи, що стосуються прав дітей і молоді на заняття спортом та положення про відповідальність, яка покладається на спортивні організації та дорослих відносно поваги до цих прав та забезпечення чесності і справедливості.

ВИЗНАЧЕННЯ ЧЕСНОЇ ГРИ

Чесна гра — це більше ніж просто гра за правилами. Вона включає принципи дружби, поваги до інших та духу чесних змагань. Чесна гра — це спосіб мислення, а не тільки поведінки. Вона передбачає боротьбу з обманом, допінгом, насильством (фізичним та словесним), сексуальними домаганнями до дітей, молоді та жінок, експлуатацією, нерівними можливостями, надмірною комерціалізацією і корупцією.

Чесна гра є позитивною концепцією. Спорт є соціальною і культурною діяльністю, яка за умов дотримання чесних принципів, збагачує суспільство та сприяє дружбі між народами. Спорт є також індивідуальною діяльністю, яка за умов дотримання чесних принципів, дає можливість для самопізнання, самовираження та самореалізації особистості; власних досягнень, підвищення майстерності, демонстрації здібностей; спілкування, розваг, здоров'я та благополуччя. Спорт сприяє інтеграції та відповідальності у суспільстві через мережу клубів, у яких працюють добровольці. Крім того, почуття відповідальності та залучення до спільних

справ може сприяти становленню екологічного світогляду.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ЧЕСНОЇ ГРИ

Залучення дітей і молоді до занять спортом відбувається у широкому соціальному середовищі. Суспільство та спорт тільки виграють від того, що принципи чесної гри переміститься з периферії, де вони зараз знаходяться, до центральної позиції. Принципи чесно гри мають бути найвищим пріоритетом для всіх, хто прямо чи опосередковано займається руховою активністю дітей та молоді. Це включає:

- урядові структури на всіх рівнях, а також агентства, що співпрацюють з урядом. Вони залучені до системи освіти та мають особливу відповідальність;
- спортивні організації та ті, що мають відношення до спорту, включаючи спортивні федерації та керівні органи; Асоціації фізичної освіти, тренерські агенції та інститути, медичні й фармакологічні працівники і ЗМІ. Комерційні установи, включаючи виробників спортивних товарів, маркетингові агенції, що теж мають зробити всій внесок у ствердження принципів чесної гри;
- окремі особи, зокрема батьки, тренери, вчителі, судді, функціонери, спортивні керівники, адміністратори, журналісти, лікарі та фармацевти; а також відомі спортсмени; особи, які працюють у сфері спорту на добровільних або професійних засадах; а також глядачі спортивних подій.

Кожній з цих інституцій та окремим особам належить відповідальна роль. Кодекс спортивної етики звертається до них. Він буде діяти ефективно лише за умови, якщо всі, хто має відношення до спорту, візьме свою відповідальність, визначену Кодексом.

Уряди

Уряди зобов’язані:

- сприяти запровадженню високих етичних стандартів у всіх суспільних сферах, що мають відношення до спорту;
- заохочувати і підтримувати організації та осіб, які демонструють високі етичні принципі у своїй спортивні роботі;
- сприяти тому, щоб принципи чесної гри стали центральною частиною програм спортивної освіти;
- підтримувати ініціативи щодо утвердження принципів чесної гри у спорті, особливо серед молоді, та заохочувати організації до надання цим принципам пріоритетного значення;
- сприяти проведенню досліджень як державних, так і міжнародних, які б удосконалювали наше розуміння особливостей того середовища, що оточує молодь, яка займається спортом, та можливостей утвердження принципів чесної гри.

Спортивні організації

Спортивні організації, а також ті, що мають відношення до спорту зобов’язані:

Щодо створення належних умов для впровадження принципів чесної гри

• видавати чіткі вказівки стосовно того, що вважається етичним або неетичним, та забезпечувати необхідні санкції за порушення етичних норм на всіх рівнях;

• приймати всі рішення тільки відповідно до Кодексу етики для відповідного виду спорту, який відображає положення Європейського кодексу;

• поширювати знання про принципи чесної гри у межах своєї сфери відповідальності шляхом проведення відповідних кампаній, освітніх та інших заходів. Необхідно також проводити моніторинг та оцінювати дієвість таких кампаній;

• створювати систему винагород за дотримання етичної поведінки, щоб вона цінувалася так само як і спортивні досягнення;

• допомагати ЗМІ у популяризації етичної поведінки;

Щодо роботи з молоддю

• забезпечувати задоволення особливих потреб дітей і молоді під час змагань, а також сприяти поступовому зростанню їхніх спортивних досягнень;

• підтримувати зміни правил з метою дотримання інтересів неповнолітніх та більше уваги приділяти дотриманню етики, ніж досягненню успіхів;

• захищати інтереси дітей, молоді і жінок, не допускати випадків сексуального насильства до них, запобігати експлуатації дітей, особливо тих, хто демонструє швидкий розвиток;

• забезпечувати необхідний професійний рівень тих, хто займається викладанням і тренуванням дітей, вони мають розуміти біологічні та психологічні чинники, пов'язані з розвитком дитини.

Окремі особи

Особи зобов'язані: *Особиста поведінка*

• поводитися таким чином, щоб бути гарним прикладом для дітей і молоді; у жодному випадку не схвалювати, не демонструвати та не закликати інших до порушення етики та засуджувати неналежну поведінку;

• бути певними, що власний рівень кваліфікації відповідає потребам дитини, яка активно розвивається;

Працюючи з молоддю

• вважати здоров'я, безпеку і благополуччя дитини чи молодого спортсмена найголовнішим пріоритетом, що має перевагу над міркуваннями досягнень, репутації школи, клубу, тренера чи батьків;

• сприяти тому, щоб спорт навчав дитину цінностям рухової активності протягом усього життя;

• не ставитися до дітей просто як до маленьких дорослих, а розуміти психічні та фізіологічні зміни, які з ними відбуваються, коли вони дорослішають, та як ці зміни можуть вплинути на заняття спортом;

• вважати задоволення від занять спортом пріоритетним та ніколи не чинити тиску на дитину стосовно її вибору у спортивній активності;

• проявляти однакову зацікавленість до занять з талановитими та не талановитими дітьми та відзначати особисті успіхи так само, як і успіхи на змаганнях;

• заохочувати дітей винаходити власні ігри з власними правилами, грати роль тренера, функціонера і судді; придумувати власні нагороди і санкції за етичну чи неетичну поведінку; відчувати власну відповідальність за свої вчинки;

• надавати дітям, молоді та їхнім сім'ям вичерпну інформацію про потенційні ризики та переваги досягнення значних успіхів у спорті.

НІЦЦЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ

Декларація про специфічні характеристики спорту та його соціальну функцію в Європі, що необхідно враховувати, визначаючи спільний курс

(Ухвалена на засіданні Європейської Ради 7—9 грудня 2000 р. у Ніцці, Франція)

1.Європейська Рада взяла до уваги звіт про стан справ у спорті, представлений на її розгляд Європейською Комісією в Гельсінкі в грудні 1999 р. з метою збереження існуючих структур у спорті та підтримки соціальної функції спорту в Європейському Союзі. Основна відповідальність за розвиток спорту покладається на спортивні організації та держави-члени. Незважаючи на те що співтовариство не має безпосередніх повноважень у цій сфері, йому належить, відповідно до положень Договору, брати до уваги соціальні, освітні та культурні функції, притаманні спорту, які надають йому унікальності, з метою зміцнення та збереження морального кодексу та солідарності, необхідних для збереження його суспільної ролі.

2.Європейська Рада також висловлює сподівання на збереження духу солідарності, який об'єднує людей у спорті на кожному рівні, чесної конкуренції, моральної та матеріальної зацікавленості, а також здоров'я усіх, хто займається спортом, особливо дітей і молоді.

Аматорський спорт та спорт для всіх

3.Спорт є видом діяльності, заснованої на фундаментальних соціальних, освітніх і культурних цінностях. Спорт сприяє інтеграції, участі у суспільному житті, терпимості, визнанню розбіжностей між людьми та дотриманню встановлених правил.

4.Заняття спортом мають бути доступними кожній людині з урахуванням її інтересів та здібностей, організовано або самостійно, професійно чи аматорські.

5.Для осіб із відхиленнями у фізичному чи розумовому розвитку заняття руховою активністю та спортом надають сприятливу можливість

для розвитку індивідуальних здібностей, оздоровлення, соціальної інтеграції та солідарності і тому вимагають усілякої підтримки. У зв'язку з цим Європейська Рада вітає цінний та гідний внесок до справи, зроблений Параолімпійськими іграми у Сіднеї.

6.Держави-члени та Співтовариство у межах своїх повноважень заохочують допомогу волонтерів у спорті шляхом заходів, що забезпечують відповідний захист і визнання економічної і соціальної ролі волонтерів.

Роль спортивних федерацій

7.Європейська Рада наголошує, що вона підтримує незалежність спортивних організацій та їхнє право на об'єднання у відповідні структури. Вона визнає, що за умови належного дотримання національного законодавства і законодавства Співтовариства та на основі демократичного і відкритого методу діяльності саме на спортивних організаціях лежить завдання організації та популяризації відповідного виду спорту, особливо щодо дотримання правил та формування збірних команд у той спосіб, що дозволяє найкраще досягти поставлених цілей.

8.Також відмічається, що спортивним федераціям належить основна роль у забезпеченні солідарності між різними рівнями спортивної діяльності — від дозвілля до спорту вищих досягнень; федерації забезпечують доступність занять спортом для широкої громадськості, надають кадрову та фінансову підтримку аматорському спорту, сприяють рівноправ'ю на всіх рівнях занять спортом для чоловіків і жінок, спортивній підготовці молоді, захисту здоров'я і боротьбі з допінгом, актами насильства та проявами расизму і ксенофобії.

9.Виконання цих соціальних функцій передбачає наявність особливих зобов'язань федерації! та забезпечує підґрунтя для визнання їх компетенції в організації змагань.

10. Беручи до уваги тенденції, що проявляються у світі спорту, федерації повинні продовжувати виконувати роль ключового елемента організаційної структури спорту, що забезпечує його цілісність та демократичні основи участі.

Збереження існуючих підходів до спортивної підготовки

11. Від підготовки молодих спортсменів та спортсменок залежить майбутнє спорту, національних збірних, спорту вищих досягнень і тому вона потребує підтримки. Спортивні федерації, за необхідності, у співпраці з місцевою владою, мають повне право здійснювати заходи щодо збереження тренувального потенціалу клубів, що знаходяться в їх структурі, та забезпечувати високу якість підготовки спортсменів за умови дотримання національного і європейського законодавства.

Захист молодих спортсменів та жінок

12. Європейська Рада підкреслює користь спорту для молоді та закликає усіх, а передусім спортивні організації, звернути особливу увагу на освітню і професійну підготовку кращих молодих спортсменів та спортсменок з метою недопущення того, щоб заняття спортом викликали

загрозу для їх професійної адаптації у суспільстві, погано позначились на їхньому здоров'ї, особливо що стосується боротьби з вживанням допінгу, та психологічному стані, створювали проблеми у спілкуванні з сім'ями. Європейська Рада вдячна асоціації та організаціям за їхній внесок у вирішення цих проблем у ході підготовки спортсменів, що є важливою суспільною справою.

13. Європейська Рада висловлює занепокоєння з приводу комерційних угод, що мають відношення до неповнолітніх спортсменів, включаючи вихідців з інших країн, що суперечать трудовому законодавству або ставлять під загрозу здоров'я та благополуччя молодих спортсменів і спортсменок. Вона закликає спортивні організації та держави-члени вистежувати такі угоди та за необхідності вживати відповідні заходи.

Економічний контекст спорту та солідарність

14.Із погляду Європейської Ради ситуації!, за якої одна особа володіє або керує більше ніж одним спортивним клубом, що бере участь в одних і тих самих змаганнях з одного виду спорту, може поставити під загрозу принцип чесності змагань. За необхідності, спортивним федераціям рекомендується вживати заходів щодо нагляду за керівництвом клубів..

15.Продаж прав на телевізійну трансляцію у деяких видах спорту є одним із найголовніших джерел прибутків. Європейська Рада вважає, що ініціативи щодо передачі на суспільні потреби частини прибутків віл таких продажів є корисними для втілення принципу солідарності між усіма рівнями та сферами спорту.

Трансфери

16. Європейська Рада гаряче підтримує діалог щодо системи трансферів між спортивним рухом, зокрема керівництвом футбольних клубів, організаціями, що представляють професійних спортсменів і спортсменок, Співтовариством та державами-членами за умови дотримання специфічних вимог спорту, які не суперечать європейському законодавству.

Інституції Співтовариства і держави-члени повинні й надалі аналізувати свої доходи до цієї тематики відповідно до положень Договору та з урахуванням визначених повноважень.

СПОРТ ЯК ЗАСІБ СПРИЯННЯ ВИХОВАННЮ, ЗДОРОВ'Ю, РОЗВИТКУ І МИРУ

(Резолюція 58/5 П'ятдесят восьмої сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй)

Генеральна Асамблея,

посилаючись на своє рішення включити до порядку денного пункт, що має назву "Спорт на благо миру і розвитку", і підпункт, що має назву "Міжнародний рік спорту і фізичного виховання",

враховуючи роль спорту і фізичного виховання як засобу сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру,

визнаючи велику роль Організації Об'єднаних Націй, її фондів і

програм, а також ЮНЕСКО та інших спеціалізованих установ зі сприяння розвитку людського потенціалу за допомогою спорту і фізичного виховання через реалізацію програм в окремих країнах,

беручи до уваги комюніке "круглого столу" міністрів у справах спорту і фізичного виховання, проведеного у Парижі 9 і 10 січня 2003 р., де вони висловили свій твердий намір забезпечити повне визнання і підвищення ролі фізичного виховання і спорту,

посилаючись на Конвенцію про права дитини і заключний документ спеціальної сесії Генеральної Асамблеї про становище дітей, що має назву "Світ, придатний для життя дітей", у яких підкреслюється, що виховання має бути спрямоване на забезпечення повноцінного розвитку особистості, її талантів, розумових та фізичних здібностей дітей,

посилаючись також на Міжнародну хартію фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО і Дакарські рамки дій, прийняті на Всесвітньому форумі з питань освіти у квітні 2000 р., а також на інші відповідні документи, у яких підкреслюється роль спорту і фізичного виховання,

беручи до уваги доповідь Міжгалузевої цільової групи Організації Об'єднаних Націй про спорт на благо розвитку і миру,

відмічаючи, що у багатьох країнах у системі освіти приділяється усе менше уваги фізичному вихованню і спорту, незважаючи на те що вони є найважливішим засобом не тільки забезпечення здоров'я і фізичного розвитку, а й засвоєння цінностей, необхідних для суспільної злагоди і діалогу культур,

відмічаючи із занепокоєнням наявність небезпек, що загрожують спортсменам і спортсменкам, особливо молодим, включаючи, зокрема, дитячу працю, насильство, допінг, ранню спеціалізацію, надмірне тренування і комерційну експлуатацію, а також інші загрози, що не є настільки явними, такі як передчасний розрив сімейних зв'язків і втрату спортивних, суспільних і культурних зв'язків,

визнаючи необхідність більш тісної координації зусиль на міжнародному рівні для ефективнішої боротьби із застосуванням допінгу і відмічаючи у цьому зв'язку Конвенцію проти застосування допінгу, ухвалену Радою Європи, Копенгагенську декларацію про боротьбу з застосуванням допінгу у спорті, прийняту на Всесвітній конференції з застосування допінгу у спорті, що відбулася 3—5 березня 2003 р., та всі інші відповідні міжнародні документи:

1. *Пропонує* урядам, Організації Об'єднаних Націй, її фондам і програмам, відповідним спеціалізованим установам та установам, пов'язаним зі спортом:

а) забезпечити роль спорту і фізичного виховання для всіх у ході реалізації своїх програм і політики у сфері розвитку, для сприяння по ширенню медичної інформації, утвердженню духу прагнень до нових досягнень, а також культурному вихованню і закріпленню колективних цінностей;

б) використовувати спорт і фізичне виховання як засіб досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей розвитку, у тому числі цілей, включених у Декларацію тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, і ширших цілей розвитку і миру;

в) докладати колективних зусиль, щоб спорт і фізичне виховання створювали умови для виявлення солідарності і співробітництва з метою просування культури миру, соціальної рівності і рівності чоловіків і жінок з метою пропаганди діалогу і гармонії;

г) визнати внесок спорту і фізичного виховання у соціально-економічний розвиток і заохочувати будівництво і відновлення спортивних споруд;

г) продовжувати підтримувати спорт і фізичне виховання як засіб сприяння здоров'ю, вихованню, соціальному і культурному розвитку з урахуванням місцевих потреб;

д) зміцнювати співробітництво і партнерство між усіма сторонами, включаючи сім'ю, школу, клуби/ліги, місцеві громади, молодіжні спортивні асоціації, людей, які приймають рішення, державу і приватний сектор, для забезпечення взаємного доповнення зусиль та зробити спорт і фізичне виховання доступними для всіх;

є) забезпечити можливості для розвитку спортивного потенціалу молодих талановитих людей, що має відбуватися без жодних загроз їхній безпеці, фізичному здоров'ю і моралі;

2.*Рекомендує* урядам, міжнародним спортивним органам і організаціям, пов'язаним зі спортом, розробити і втілити партнерські ініціативи і проекти з розвитку, які були б узгоджені з навчальними програмами на всіх рівнях шкільної освіти, для сприяння досягненню цілей розвитку, проголошених у Декларації тисячоліття;

3.*Пропонує* урядам і міжнародним спортивним органам надавати допомогу країнам, що розвиваються, особливо найменш розвинутим країнам та малим острівним державам, що розвиваються, у їх зусиллях щодо зміцнення власного потенціалу у сфері спорту і фізичного виховання;

4.*Рекомендує* Організації Об'єднаних Націй розвивати стратегічні партнерські відносини з усіма, хто опікується питаннями спорту, включаючи спортивні організації, спортивні асоціації і приватний сектор, для сприяння реалізації програм з використання спорту у цілях розвитку;

5.*Рекомендує* урядам держав-членів Організації Об'єднаних Нації! шукати нові та новаторські засоби використання спорту в цілях комунікації і мобілізації громадськості, особливо на національному, регіональному і місцевому рівнях, активно залучаючи до цього громадянське суспільство і забезпечуючи контакт із цільовою аудиторією;

6.*Підкреслює,* що всі сторони повинні тісно співпрацювати із міжнародними спортивними організаціями з метою розробки "кодексу правильної поведінки";

7.*Пропонує* урядам прискорити розробку міжнародної конвенції щодо

боротьби з допінгом у всіх сферах спортивної активності і просить ЮНЕСКО, діючи у співпраці з іншими відповідними міжнародними і регіональними організаціями, координувати розробку такої конвенції;

8.*Постановляє* проголосити 2005 рік Міжнародним роком спорту і фізичного виховання як засобу сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру і пропонує урядам організовувати заходи в цілях демонстрації своєї прихильності до цих цілей і просити допомоги спортивних діячів у цій сфері;

9.*Просить* Генерального секретаря представити на розгляд Генеральної Асамблеї на її п'ятдесят дев'ятій сесії доповідь про впровадження даної резолюції і про підготовку заходів на національному і міжнародному рівнях, пов'язаних із проведенням у 2005 р. вищезгаданого Міжнародного року.

52-ге пленарне засідання
3 листопада 2003 р.

СПОРТ ЯК ЗАСІБ СПРИЯННЯ ВИХОВАННЮ, ЗДОРОВ'Ю, РОЗВИТКУ І МИРУ

(Резолюція 61/10 Шістдесят першої сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй)

Генеральна Асамблея,

посилаючись на свої резолюції 58/5 від 3 листопада 2003 р., 59/10 від 27 жовтня 2004 р. та 60/9 від 3 листопада 2005 р., своє рішення проголосити 2005 р. Міжнародним роком спорту і фізичного виховання з метою підвищення ролі спорту як засобу сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру та на свою резолюцію 60/1 від 16 вересня 2005 р., у якій підкреслюється, що спорт може сприяти розвитку і миру та створенню атмосфери терпимості і взаєморозуміння,

із вдячністю беручи до уваги доповідь Генерального секретаря, що містить план дій, який можна розглядати як початкову, розраховану на три роки, програму роботи з розширення і зміцнення партнерських відносин, програм і проектів зі спорту заради пропаганди миру,

визнаючи велику роль держав-членів і системи Організації Об'єднаних Націй у сприянні розвитку людського потенціалу за допомогою спорту і фізичного виховання,

визнаючи, що спорт і фізичне виховання можуть створювати умови для виявлення солідарності і співробітництва з. метою сприяння терпимості, культурі миру, соціальній рівності, рівності чоловіків і жінок, адекватному задоволенню потреб інвалідів, міжкультурному діалогу, соціальній згуртованості та гармонії,

визнаючи також необхідність більш тісної координації зусиль на міжнародному рівні для сприяння ефективній боротьбі з допінгом,

враховуючи необхідність продовження роботи зі створення у рамках

Організації Об’єднаних Націй спільної основи для утвердження спорту як засобу сприяння вихованню, здоров’ю, розвитку і миру, розширення покладених на робочу групу зі спорту, а також групи ООН з питань комунікації функції! форуму для обговорення питань політики і поширення інформації, що буде визначати спільну стратегію, політику і програми підвищення згуртованості і одночасно сприяти поширенню відповідної інформації як у системі ООН, так і серед її партнерів,

посилаючись на "Заклик до дій", ухвалений 6 грудня 2006 р. у Магглінгені (Швейцарія) під час конференції, присвяченій завершенню проведення Міжнародного року спорту і фізичного виховання з метою підвищення ролі спорту як засобу сприяння вихованню, здоров’ю, розвитку і миру, і адресований урядам держав-членів ООН та міжнародним спортивним організаціям,

беручи до уваги проведення у 2006 р. Глобального саміту лідерів молоді як витравного пункту для досягнення у 2015 році цілей Декларації тисячоліття, на якому було приділено особливу увагу використанню можливостей спорту у проведенні масових заходів:

1.*Високо оцінює* призначення відомих спортсменів, що впроваджують позитивні цінності спорту, бути виразниками ідей та послами доброї волі Організації Об’єднаних Націй;

2.*Рекомендує* розширити співробітництво з Міжнародним олімпійським комітетом, Міжнародним параолімпійським комітетом, спортивними організаціями та іншими партнерами у світі спорту;

3.*Пропонує* державам-членам, організаціям системи ООН, включаючи керівні органи закладів ООН, організаціям, пов’язаним зі спортом, засобам масової інформації, громадянському суспільству та приватному сектору співпрацювати для сприяння підвищенню рівня інформованості та активізації дій в інтересах збереження миру і забезпечення швидкого досягнення цілей, сформульованих у Декларації тисячоліття, шляхом ініціатив, пов’язаних зі спортом, та сприяти включенню питання про спорт як засіб сприяння миру до порядку денного за допомогою втілення наступних положень, розроблених на базі плану дій, включеного до доповіді Генерального секретаря:

а) продовжити роботу зі створення глобальної основи для формування спільного уявлення, визначення пріоритетів та продовження агітаційної діяльності з метою заохочення та інтеграції стратегій використання спорту на благо розвитку і миру;

б) заохочувати і підтримувати інтеграцію і включення програм використання спорту на благо розвитку і миру до планів і програм у сфері розвитку;

в) заохочувати використання на всіх рівнях на добровільній основі інноваційних механізмів фінансування та багатосторонніх домовленостей, включаючи залучення спортивних організацій, громадянського суспільства, спортсменів та приватного сектору;

г) заохочувати використання спільних, заснованих на загально-прийнятих стандартах, механізмів, показників та еталонів у сфері оцінки і спостереження;

4.*Пропонує* урядам та міжнародним спортивним організаціям надавати допомогу країнам, що розвиваються, особливо найменш розвинутим з них, в їхніх зусиллях щодо зміцнення потенціалу у сфері спорту та фізичного виховання, шляхом передачі їм досвіду та передових практичних методів, а також шляхом надання фінансових і матеріально-технічних ресурсів для реалізації спортивних програм;

5.*Рекомендує* державам-членам ратифікувати Міжнародну конвенцію проти застосування допінгу у спорті;

6.*Рекомендує* Генеральному секретарю зберегти посаду Спеціального радника з питань спорту як засобу розвитку і миру та підготувати вказівки для майбутнього інституційного оформлення питання спорту у системі ООН;

7.*Пропонує* державам-членам робити добровільні внески для забезпечення адекватного здійснення і продовження діяльності Бюро з питань спорту як засобу розвитку і миру у Женеві та Нью-Йорку;

8.*Просить* Генерального секретаря подати Генеральній Асамблеї на її шістдесят другій сесії за пунктом порядку денного «Спорт на благо миру і розвитку» доповідь про впровадження даної резолюції та про досягнутий на національному, регіональному та міжнародному рівнях прогрес у сприянні здійсненню стратегій і застосуванню передових практичних методів у сфері спорту як засобу розвитку і миру.

48-ме пленарне засідання
3 листопада 2006 р.

ПРИНЦИПИ СПРАВЕДЛИВОГО УПРАВЛІННЯ В СПОРТІ

(Резолюція 10-1 конференції європейських міністрів, відповідальних за спорт, 14—15 жовтня 2004 р., Будапешт, Угорщина)

Європейські міністри, відповідальні за спорт, під час зустрічі у Будапешті на 10-й конференції 14 та 15 жовтня 2004 р.:

переконані у необхідності визначити нижче наведені принципи, що мають бути включені до спортивної політики та справедливого управління;

відзначаючи важливу роботу, проведену Комітетом розвитку спорту Ради Європи щодо формування політики, яка б сприяла принципам справедливого управління у спорті;

вітаючи публікацію дослідження А. Чакера про європейський досвід справедливого управління у спорті;

вважаючи, що неурядові спортивні організації є важливою основою для існування і розвитку демократичного спорту, а також роблять унікальний внесок у справу утвердження у суспільстві влади закону,

плюралістичної демократії та поваги до прав людини, що є визначальними принципами Ради Європи

пам'ятаючи, що "Фундаментальні принципи статусу неурядових організацій в Європі" від 13 листопада 2002 р. забезпечують основу для визначення статусу неурядових організацій в Європі;

підтверджуючи свою відданість принципам справедливого управління у спорті та погоджуючись, що імплементація принципів демократії, надійності, чесності, солідарності та прозорості відбувається шляхом підвищення популярності спорту та зміцнення позицій спортивних неурядових організацій у громадянському суспільстві;

враховуючи позицію "Групи держав Ради Європи проти корупції" стосовно корупції в спорті;

посилаючись на Заключну декларацію Другого саміту глав держав та урядів Ради Європи (Страсбург 10—11 жовтня 1997 р.), яка підкреслює роль Ради Європи у пошуку спільних відповідей на проблеми, спричинені зростанням корупції;

підкреслюючи своє переконання у тому, що постійне застосування принципів справедливого управління у спорті буде визначальним чинником боротьби з корупцією у цій сфері, *вирішили:*

Заохочувати всі інституції, неурядові організації та інші структури, задіяні у спорті, запроваджувати, імплементувати, зміцнювати та підтримувати всі ініціативи, які базуються на принципах справедливого управління у спорті, що включає, як мінімум:

- демократичні структури, засновані на виборчих процедурах та відкриті для членства;
- професійну організацію та менеджмент із належним етичним кодексом та процедурами, здатними впоратися із конфліктами інтересів;
- надійність і прозорість у прийнятті рішень та фінансових операціях;
- чесність у питаннях членства і згуртованості;
- основи для рівноправного партнерства між державною владою і спортивним рухом;

Забезпечувати включення принципів справедливого управління до спортивної політики і практики на національному рівні та запровадити їх ефективний моніторинг;

Сприяти тому, щоб спортивні неурядові організації успішно імплементували принципи справедливого управління до своєї діяльності, що допоможе їм зміцнити своє самоврядування і автономію у справах спорту та посилить їх позицію у відносинах з органами влади, які мають бути засновані на взаємній повазі та довірі;

Закликати всі сектори — неурядові спортивні організації, структури громадянського суспільства та добровільні інституції — до тісної співпраці з державною владою для втілення принципів цієї Резолюції.

Підкреслити ті переваги, які може забезпечити справедливе управління у спорті для просування чесної гри, спорту для всіх, а також його

можливості у боротьбі з корупцією;

Підтвердити, що сама природа спорту, яка ґрунтується на чесній грі та рівних умовах змагань, вимагає рішучої та ефективної боротьби з усіма видами неетичної поведінки у спорті;

Запропонувати Комітету Міністрів Ради Європи закликати держави-члени поставити це питання на національному рівні та здійснити конкретні кроки для зменшення можливостей щодо неетичної поведінки в спорті;

Зауважити, що надходження від лотерей та азартних ігор є значною частиною спортивних прибутків у більшості європейських країн, та підкреслити право урядів вирішувати питання щодо лотерей та азартних ігор у державі.

СПОРТ ДЛЯ ВСІХ ЯК ЗАСІБ ОСВІТИ І РОЗВИТКУ

(Декларація 10-го Всесвітнього конгресу зі спорту для всіх, 11— 14 листопада 2004 р. Рим, Італія)

Близько 1200 учасників із 112 країн, що представляють спортивні організації, уряди всіх рівнів, академічні і громадські організації, а також установи Організації Об'єднаних Націй, були присутні на Конгресі, організованому Національним олімпійським комітетом Італії (КОНІ) під патронатом Міжнародного олімпійського комітету (МОК) у співпраці з Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) і Генеральною Асамблеєю міжнародних спортивних федерацій.

Учасники цього Конгресу, відповідно до його теми "Спорт для всіх як засіб освіти і розвитку", настійно рекомендують урядам, громадським і приватним організаціям, що займаються питаннями спорту, охорони здоров'я, освіти й охорони довкілля:

1.Визнати, що потреба у програмі "Спорт для всіх" і вжитті реальних заходів — особливо за допомогою партнерства — є великою як ніколи для співтовариств у всьому світі.

2.Під час планування та реалізації політики розвитку спорту та активного відпочинку брати до уваги такі чинники:

здоров'я

- у всьому світі відбувається зміна способу життя;
- на сучасному етапі хронічні захворювання, особливо серцево-судинні і діабет, набагато випереджають інфекційні як причина смерті;
- у країнах, що розвиваються, рівень смертності від неінфекційних захворювань є вищим;
- через відсутність вибору або неправильний вибір у всьому світі зростає кількість людей, чиє харчування є нездоровим або незбалансованим;
- відсутність рухової активності впливає на захворювання і витрати на здоров'я, а також належить до глобальних чинників ризику;
- прийняття глобальної стратегії ВООЗ відносно харчування, рухової

активності і здоров'я на Всесвітній асамблеї охорони здоров'я у травні 2004 р. і рекомендації ВООЗ із ведення рухливого способу життя для збереження здоров'я, що були запропоновані державами-членами;

• отримання значного позитивного ефекту у сфері громадського здоров'я від зростаючої рухової активності та безперервних освітніх програм з просування активного способу життя;

суспільні переваги

• суспільні переваги дають заняття спортом і активний відпочинок, включаючи консолідацію суспільства й посилене відчуття благополуччя;

• необхідність задовольняти певні потреби людей з очевидними фізичними вадами;

економічні аспекти

• економічна вартість неефективної охорони здоров'я і відсутності рухової активності, включаючи витрати на адміністративні цілі й ін-фраструктуру, що зростають;

• потреба певних культур та економік у спеціальних програмах в політиці, зокрема, що стосується відсутності ресурсів і можливостей у країнах, що розвиваються;

довкілля

• потреба у належних екологічних умовах і політиці, у наявності відкритих і закритих просторів для безпечних занять спортом і активним відпочинком, а також щоденного активного способу життя.

3. Посилювати фінансове й адміністративне стимулювання для впровадження концепції "Спорт для всіх" та безперервних освітніх програм з просування активного способу життя з метою підвищення їх позитивного впливу на населення, включаючи суспільний і економічний розвиток, якому сприяють спорт і активний відпочинок.

Цей Конгрес підтвердив Декларацію Всесвітнього конгресу зі спорту для всіх, проведеного у Барселоні у 1998 р., звертаючись до всіх уряди? і громадських організації!:

• встановлювати і зміцнювати партнерські відносини у сфері підтримки фізичного виховання;

• створювати середовище, в якому цінується фізичне виховання, та застосовувати дії, спрямовані на зупинення падання рівня занять спортом, особливо у школах. Конгрес також висловлює занепокоєння відсутністю діяльності, починаючи з Конгресу 1998 р., що мала здійснюватися у відповідь на декларацію, прийняту у Барселоні, і з часу наступних конгресів 2000 р. та 2002 р., та особливо діяльності щодо просування і розвитку політики "Спорт для всіх".

Цей Конгрес також визнає Олімпійський рух за сприяння розвитку спорту для всіх, що може відіграти важливу роль у заохоченні, підтримці і просуванні програм спорту та активного відпочинку. Організація Об'єднаних Націй проголосила 2005 р. Міжнародним роком спорту і фізичного виховання, що дає всім можливість реально змінити життя. Ця

ініціатива закликає Організацію Об'єднаних Націй і всі пов'язані з нею установи перейти до реальних дій і сфокусувати увагу на отриманні результатів.

Конгрес відмічає, що наступний Всесвітній конгрес зі спорту для всіх відбудеться у Гавані (Куба) і на ньому буде зроблено аналіз досягнень у сфері розвитку політики і практики спорту для всіх.

РУХОВА АКТИВНІСТЬ: КОРИСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ

(Декларація 11-го Всесвітнього конгресу зі спорту для всіх, 31 жовтня – 3 листопада 2006 р., Гавана, Куба)

11-й Всесвітній конгрес зі спорту для всіх був організований Національним Олімпійським комітетом Куби під патронатом Міжнародного олімпійського комітету (МОК) та його комісії "Спорт для всіх" у співпраці з Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), Генеральною асоціацією міжнародних спортивних федерацій та Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). У роботі конгресу взяли участь 1011 делегатів зі 106 країн.

11-й Всесвітній конгрес зі спорту для всіх, визнаючи, що:

• рухова пасивність (разом з неправильним харчуванням та палінням) є головним чинником ризику хронічних неінфекційних захворювань у всьому світі;

• щонайменше 60 % населення планети недостатньо активне і лише менше третини молоді є досить активною, щоб забезпечити здоровий спосіб життя;

• зростає світова проблема надлишкової маси тіла, ожиріння та нездорового способу життя;

• принаймні 1 з 6 жителів планети має надлишкову масу тіла, (включаючи 22 млн дітей до 5 років, та 155 млн (1 дитина з 10 шкільного віку

— 5—17 років), включаючи 30—45 млн осіб, які страждають від ожиріння,

при зниженні рухової активності та фізичного виховання в школах; а також понад 300 млн дорослих, які теж страждають від ожиріння;

• соціально-економічні чинники, включаючи бідність, є ключовими чинниками, що впливають на надлишкову масу тіла; жінки та особи, які живуть у скрутних умовах, зазнають найбільшого ризику; дві третіх смертей внаслідок неінфекційних захворювань трапляються у країнах, що розвиваються, загальна тенденція пасивності найбільш поширена в бідних міських районах;

• багато чинників способу життя, таких як урбанізація та зміни у техніці, транспорті та робочих місцях, роблять свій внесок у відсутність адекватної рухової активності;

• різні, хоча й частково співпадаючі, причини та обставини про-

являються у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються, стосовно рухової пасивності та наслідків від неї, тому у певних місцевостях можуть використовуватися різні рішення (такі як недорогий відпочинок);

• спорт та відпочинок, включаючи традиційні ігри, є життєво важливим для соціально-культурної інтеграції та справедливості, гармонії та згуртованості, особливо серед іммігрантів та людей з фізичними вадами; важливість глобальної стратегії ВООЗ щодо харчування, рухової активності та здоров'я;

• історичну важливість 2005 р. як Міжнародного року спорту та фізичного виховання;

• рухова пасивність та наслідки від неї створюють надзвичайні фінансові витрати для урядів, суспільств та систем охорони здоров'я;

• важливість інтеграції програм "Спорт для всіх" у широку систему освіти, здоров'я, культури, науки, соціального захисту, довкілля та туризму;

заявляє, що передусім заради молоді світу настав час негайних, реальних та цілеспрямованих дій у сферах охорони здоров'я, освіти та спорту на всіх суспільних та урядових рівнях щодо рухової активності, і, таким чином, *закликає* всі уряди та органи державної та місцевої влади на всіх рівнях разом з неурядовими та іншими організаціями:

• розвивати керівні принципи та завдання національної системи рухової активності;

• гарантувати забезпечення громадськими місцями та спорудами для занять спортом і відпочинку, включаючи доступні, чисті й відкриті місця;

• активно підтримувати потребу в особистій руховій активності через зобов'язання, сприяння та керівництво, спрямовані на збільшення участі громадян у руховій діяльності та програмах спорту для всіх;

• гарантувати полишене забезпечення фізичного виховання школярів;

• визнати, що такі дії є доброю інвестицією, яка значно зменшує витрати на охорону здоров'я та приносить велику суспільну користь; і надалі, оскільки це проходить під патронатом МОК та комісії "Спорт для всіх":

1. *Закликає* національні олімпійські комітети, міжнародні федерації та інші організації олімпійського руху, які співпрацюють з органами освіти, охорони здоров'я та спорту, неурядові організації та організації приватного сектору, і беручи до уваги місцеві чинники та погляди, розвивати або розширювати хоча б одну кампанію "Спорт для всіх", концентруючись на:

• програмах масового спорту та відпочинку, особливо через клуби;

• освіті та суспільній обізнаності, включаючи просування на всіх рівнях спорту для підвищення рухової активності населення;

• підтримці споруд та чистих відкритих місць для спортивної рухової активності;

• фізичному вихованні та пропаганді здорового способу життя у школах;

• достатньому забезпеченні такої кампанії або програми.

2. *Спонукає* національні олімпійські комітети, міжнародні федерації та інші організації олімпійського руху лобіювати і підтримувати уряди та інші організації, особливо у країнах, що розвиваються, до проведення таких кампаній.

3. *Звертається* з проханням до національних олімпійських комітетів, міжнародних федерацій та інших організацій олімпійського руху встановити строк для започаткування таких кампаній, а 12-й Всесвітній конгрес зі спорту для всіх, що проходитиме у Малайзії в листопаді 2008 року, заслухає результати цих зусиль, особливо щодо молоді світу.

РУХОВА АКТИВНІСТЬ, СПОРТ ДЛЯ ВСІХ ТА ЗДОРОВ'Я

(Резолюція Генеральної Асамблеї Міжнародної асоціації спорту для всіх, 20 вересня 2005 р., Варшава, Польща)

Міжнародна асоціація спорту для всіх та її організації-члени в 103 країнах світу:

занепокоєні зниженням рівня рухової активності у повсякденному житті та зростанням ролі механічних та електронних приладів у відпочинку, освіті, роботі та транспорті;

усвідомлюючи небезпеку малорухливого способу життя великої кількості населення у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються;

розуміючи зв'язок між малорухливим способом життя та хронічними захворюваннями і передчасними смертями, а також вплив цих явищ на індивідуальне і суспільне життя та благополуччя;

переконані, що малорухливий спосіб життя у поєднанні з нездоровим харчуванням (наприклад, продуктами насиченими жирами, цукром і сіллю, але в невеликою кількістю овочів і фруктів) спричиняють ще більшу небезпеку здоров'ю;

усвідомлюючи, що спорт для всіх та рухова активність є важливим чинником боротьби з погіршенням стану здоров'я та передчасною смертю;

відповідно до стратегії Всесвітньої організації охорони здоров'я з харчування, рухової активності та здоров'я мають намір *співпрацювати у такому:*

сприяти розширеному розумінню спорту для всіх з метою включення до нього всіх основних форм рухової активності;

спрямовувати зусилля на роботу з неактивними верствами населення за допомогою спеціальних кампаній та програм;

сприяти розвитку заходів зі спорту для всіх, таких як День виклику, Всесвітній день ходьби та Всесвітній фестиваль традиційних ігор, а також розробляти нові стратегії спеціально для малоактивних груп людей;

зосереджувати увагу на таких актуальних проблемах, як зростання рівня надмірної маси тіла серед дітей, недостатній рівень рухової активності серед людей похилого віку та представників меншин;

використовувати всі можливі важелі впливу у питаннях планування міської забудови, транспортних систем, спортивних закладів, шкіл, культурних установ тощо, а також завжди сприяти зміцненню ролі рухової активності та спорту у суспільному житті;

інтегрувати аспекти рухової активності та здоров'я до нових освітніх програм підготовки професійних кадрів та волонтерів для спорту для всіх;

звітувати про імплементацію вищенаведених завдань на наступних конгресах Міжнародної асоціації спорту для всіх.

ДЕРЖАВНЕ ТЕСТУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Однією з важливих форм аналізу розвитку рухливих якостей у школярів є оцінювання їхньої фізичної підготовленості. На підставі отриманих результатів вчитель фізичної культури чітко визначає фізичний стан кожного учня.

Як може бути використана ця інформація? По-перше, вчитель має можливість складати щорічний моніторинг розвитку фізичних якостей учнів.

По-друге, виходячи з Положення про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України, вчитель може щорічно визначати кількість дітей, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи.

По-третє, у педагога з'являється можливість створити базу даних про рівень фізичної підготовленості учнів за певний період, але за умови, що тестування відбувалося, як того вимагає Положення.

Не секрет, що подекуди вчителі навмисно завищують результати тестування учнів. Але цей шлях є помилковим: він не дозволяє об'єктивно проаналізувати недоліки або переваги власної роботи і вдосконалювати педагогічну діяльність. Час звітувань перед «великим керівництвом» вже минув і системі фізкультурної освіти слід зорієнтуватися в першу чергу на здоров'ї учня, оскільки рівень захворюваності серед дітей та молоді нині дуже загрозливий.

Приміром, школа не може зробити всіх школярів відмінниками, але вона може навчити дітей бути здоровими.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 15 січня 1996 р. № 80 *Київ*

Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України

На виконання статті 26 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (3808-12) та Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в

Україні (334/94) Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити Положення про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України (додається).

Міністерству освіти, Міністерству оборони, Міністерству внутрішніх справ, Службі безпеки забезпечити в 1996 році введення в дію державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості дітей, учнів, студентської молоді та осіб призовного віку, особового складу Збройних Сил, органів внутрішніх справ та інших військових формувань, створених відповідно до законодавства.

Міністерству енергетики та електрифікації, Міністерству машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії, Міністерству промисловості, Міністерству транспорту, Міністерству вугільної промисловості, Державному комітетові по водному господарству, що мають виробництва, в яких професійна діяльність провадиться в екстремальних умовах, розробити відповідні відомчі тести і починаючи з 1996 року ввести щорічне тестування для оцінки фізичної підготовленості працівників.

2. Міністерству оборони, Міністерству внутрішніх справ, Службі безпеки розробити і в 1996 році ввести відомчі тести, нормативи для визначення рівня спеціальної фізичної підготовки особового складу Збройних Сил, органів внутрішніх справ, інших військових формувань, створених відповідно до законодавства.

3. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Міністерство у справах молоді і спорту.

Прем'єр-міністр України *Є. МАРЧУК*

Міністр Кабінету Міністрів України *В. ПУСТОВОЙТЕНКО*

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постановою Кабінету Міністрів
України від 15 січня 1996 року № 80

ПОЛОЖЕННЯ
Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України

1. Державна система тестів і нормативів Оцінки фізичної підготовленості населення України є основою нормативних вимог; до фізичної підготовленості населення як критерія фізичного здоров'я, життєдіяльності, здатності до високопродуктивної праці та захисту Батьківщини.

Зазначені тести і нормативи разом з Єдиною спортивною класифікацією та відомчими нормативами є нормативною основою вдосконалення фізичної підготовленості населення.

2.Основною метою державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України є стимулювання і спрямування подальшого розвитку фізичної культури серед усіх груп і категорій

населення для забезпечення його здоров’я.

3.Впровадження державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України дасть змогу:

• визначити належний рівень фізичної підготовленості всіх груп і категорій населення;

• сформувати у населення потребу у фізичному вдосконаленні,

• активних заняттях фізичною культурою і спортом протягом усього життя;

• надавати можливість усім групам і категоріям населення проводити індивідуальну діагностику фізичної підготовленості;

• визначати ефективні засоби фізичного виховання і методики підготовки;

• спрямовувати діяльність навчальних закладів, фізкультурно-спортивних організацій на забезпечення належного рівня фізичної підготовленості громадян;

• здійснювати державний контроль за ефективністю фізичного виховання;

• сприяти розвиткові фізкультурно-спортивного руху.

4. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України погоджуються з відповідними процедурами і нормативами оцінки міжнародних організацій, що дає змогу порівнювати одержані результати тестування з показниками фізичної підготовленості населення інших держав і оцінювати їх з позиції вимог світових стандартів.

5. Складання державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України є обов’язковим для:

• дітей дошкільного віку (6 років), що відвідують дошкільні виховні заклади;

• учнів середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних закладів;

• студентів вузів;

• призовників;

• особового складу Збройних Сил, органів внутрішніх справ, інших військових формувань, створених відповідно до законодавства;

• працівників промислових підприємств, установ, організацій, професійна діяльність яких провадиться в екстремальних умовах;

• осіб, які проходять післядипломну підготовку.

Інші групи і категорії громадян залучаються до тестування на добровільних засадах.

6. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості для дітей дошкільного віку, учнів, призовної молоді, студентів, особового складу Збройних Сил, органів внутрішніх справ, інших військових формувань, створених відповідно до законодавства, викладені в додатку 1.

7. Відомчі тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості для працівників промислових підприємств, установ, організацій, професійна

діяльність яких провадиться в екстремальних умовах, та спеціальної фізичної підготовки особового складу Збройних Сил, органів внутрішніх справ, інших військових формувань, створених відповідно до законодавства, розробляються і затверджуються відповідними міністерствами і відомствами.

8. З метою оцінювання фізичної підготовленості населення тестування і здача нормативів проводиться щорічно в травні за єдиною методикою з використанням загального методу відповідно до умов, викладених у додатку 2.

9. Зазначені тести і нормативи можуть також використовувати як засіб проміжного контролю. Термін його проведення встановлюється заінтересованими підприємствами, установами та організаціями.

10.Особовий склад Збройних Сил, органів внутрішніх справ, інших військових формувань, створених відповідно до законодавства, проходять державне тестування в терміни і за умовами, визначеними відомчими документами.

11.Діти дошкільного віку, учні, студенти, призовники, особи, виробнича діяльність яких провадиться в екстремальних умовах, що не взяли участі в тестуванні в установлені терміни з поважних причин, мають право здати їх у час, визначений відповідними організаціями.

12.Відповідальність за підготовку до тестування у виховних, навчально-виховних закладах, на підприємствах, в установах і організаціях несе їх адміністрація, у військових формуваннях, створених відповідно до законодавства,— командир.

13. Керівництво і контроль за підготовкою і проведенням тестування в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі здійснюється Мінмолодьспортом.

Роботу з підготовки та проведення тестування у своїх підвідомчих структурах здійснюють Міносвіти, Міноборони, МОЗ, Мінсільгосппрод, МВС, СБУ та інші заінтересовані міністерства і відомства.

14. Тестування з окремих видів випробувань проводять суддівські колегії під контролем комісій, затверджених керівниками підприємств, установ і організацій, що складаються з представників адміністрації, фізкультурних і медичних фахівців.

15. Заходи, спрямовані на підготовку і проведення тестування, фінансуються в установленому порядку за рахунок коштів, виділених на фізичне виховання, фізкультурно-оздоровчу роботу та спортивні змагання.

16.До тестування допускаються особи, які мають відповідний лікарський дозвіл. Медичне забезпечення тестування здійснює МОЗ.

17.Результати тестування заносяться до зведених відомостей які зберігаються в установленому порядку та заносяться до комп’ютерних національного, регіональних і відомчих банків даних фізичної підготовленості населення відповідно до інструкції Мінмолодьспорту.

Коригування державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України здійснюється Кабінетом Міністрів України за поданням Мінмолодьспорту на основі масового обстеження.

ТЕКСТИ НАКАЗІВ
ПО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДУ

(фірмовий бланк навчального закладу)

Наказ

від «_____» __ 20 року ___ №

Про проведення державних тестів з фізичної підготовленості школярів

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 15 січня 1996 року № 80 «Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України», з метою визначення рівня фізичної підготовленості учнів закладу

НАКАЗУЮ:

1. Утворити комісію з проведення державного тестування рівня фізичної підготовленості учнів закладу у складі:

1) П. І. Б.— заступник директора з навчально-виховної роботи — голова комісії;

2) П. І. Б.— заступник директора з виховної роботи — член комісії;

3) П. І. Б.— вчитель фізичної культури (або декілька вчителів) — член(и) комісії.

2. _____ Провести державне тестування рівня фізичної підготовленості учнів закладу у термін з « » 20 року по « _ » _____ 20 _ року (2 навчальних тижня).

Відповідальність за проведення та звітність за державне тестування рівня фізичної підготовленості учнів закладу покласти на голову комісії. — заступника директора з навчально-виховної роботи (П. І. Б.).

Директор ЗНЗ _____Підпис

(фірмовий бланк закладу)

Наказ

від «_____» __ 20 року __ № _ ‘

Про результати проведення державних тестів з фізичної культури

Відповідно до наказу № від «____ » __ 20 року «Про проведення державних тестів з фізичної підготовленості школярів» по навчальному закладу, було створено комісію та проведено державне тестування відповідно графіка з « _____ » _____ 20 _ року по « » 20 року. Державним тестуванням було охоплено ___ учнів 1 — 11 (12) класів, з них —_____ учнів звільнені від тестування за станом здоров’я. Ще _____ учнів, які за станом здоров’я звільнені від тестування, виявили бажання взяти участь у випробовуваннях тесту, які дозволені їм за характером захворювань (за письмовим дозволом батьків).

Результати тестування узагальнені в таблиці (додаток 1).

В цілому у тестуванні взяли участь учнів закладу, з них склало на відмінно _____% — учня, добре % — учня,

задовільно_____ % — учнів, незадовільно % — _____ учнів, погано % — учнів. В цілому середній та вищий середнього рівня показали __ % —учнів, що більше (менше) показників минулого навчального року.

Кількість учнів, звільнених за станом здоров'я від державного тестування у відсотковому відношенні становить %, що більше (менше) минулорічного показника.

Такі результати дають підстави зробити висновки, що необхідно в подальшому покращувати (вдосконалювати) роботу з мотивації учнів до регулярних занять з фізичної культури, зміцнювати матеріальну базу фізкультурно-спортивних об'єктів закладу та розширяти мережу спортивних гуртків з метою залучення учнів до занять різними видами спорту.

Виходячи з вищевикладеного,

НАКАЗУЮ:

1. Вчителям фізичної культури:

1.1. На засіданні предметно-методичної кафедри обговорити результати державних тестів, проаналізувати заходи щодо покращення результативності державного тестування і дотримуватися їх виконання в подальшій роботі.

1.2.Покращити роботу з учнями, які віднесені до спеціальної медичної групи.

1.3. Нести персональну відповідальність за фізичним навантаженням учнів, які мають показники спеціальної медичної групи.

1.4.Тримати під контролем виконання учнями домашніх завдань.

2. Адміністрації ліцею:

2.1.Тримати на контролі поповнення матеріальної бази ліцею спортивним інвентарем.

2.2.При відвідуванні уроків фізкультури перевіряти відповідність дозування фізичного навантаження віковим особливостям учнів.

3, Контроль за виконанням даного наказу покласти на заступника директора з навчально-виховної роботи (П. І. Б.).

Директор ліцею _____ Підпис

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ПРЕДМЕТА «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА»

Основними критеріями навчальних досягнень учнів із предмета «Фізична культура» є критерії комплексного оцінювання:

- техніки виконання фізичних вправ;
- нормативних показників;
- теоретико-методичних знань.

Оцінка на уроках фізичної культури повинна визначати дійсний рівень знань, рухових умінь і навичок учнів відповідно до вимог навчальної програми.

Під час оцінювання навчальних досягнень учнів необхідно:

- враховувати ступінь засвоєння ними матеріалу (окремих елементів конкретної фізичної вправи чи декількох вправ, відповідних інструктивно-методичних указівок та ін.);
- здійснювати індивідуальний підхід (зважаючи на вікові та статеві особливості розвитку учнів, рівень фізичної підготовленості, загальний стан здоров'я);
- застосовувати гласність оцінки (Своєчасно інформувати учнів про оцінку за досягнутий результат, виконаний норматив та ін.).

При оцінюванні рухової дії розрізняють ступені її розуміння і виконання (правильне; з незначними помилками, які не порушують структури руху; із значними помилками, які дещо порушують раціональну техніку і структуру рухової дії; з грубими помилками, які значно порушують структуру рухової дії або її окремих елементів).

Рівні навчальних досягнень учнів		
	Бали	**Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів**
I. Початковий	**1**	Учень володіє знаннями, необхідними для виконання певного елемента на елементарному рівні розпізнання
	2	Учень виконує окремі елементи фізичних вправ, володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння
	3	Учень володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, виконує нормативний показник початкового рівня, розрізняє елементи техніки виконання фізичних вправ
II. Середній	**4**	Уміння і навички учня дозволяють виконувати більшість елементів фізичних вправ (з незначними помилками). Учень володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, розрізняє елементи техніки виконання вправ
	5	Учень володіє технікою виконання окремої фізичної вправи, розуміє основний теоретико-методичний матеріал
	6	Учень за допомогою вчителя виконує окремі фізичні вправи, аналізує та виправляє допущені помилки, виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, виконує нормативні показники середнього рівня
III. Достатній	**7**	Учень виконує окремі контрольні нормативні показники та вправи комплексних тестів для оцінки стану фізичної підготовленості, виявляє знання і розуміння переважної більшості навчального матеріалу, застосовує теоретико-методичний матеріал для виконання фізичних вправ, визначених навчальною програмою

	8	Учень володіє технікою виконання фізичних вправ, виконує вправи комплексних тестів для оцінки стану фізичної підготовленості. Знання учня достатньо повні, він вільно застосовує вивчений матеріал, уміє аналізувати, робити висновки
	9	Учень виконує контрольні навчальні нормативи і вимоги, вправи для обов'язкового повторення і домашніх завдань, вільно володіє вивченим матеріалом та вміло застосовує його на практиці, виконує нормативні показники достатнього рівня
IV. Високий	**10**	Рівень умінь і навичок учня дозволяє правильно і якісно виконувати нормативні показники. Учень уміло володіє теоретико-методичним матеріалом навчальної програми, знає методику підготовки і виконання фізичних вправ
	11	Учень виконує фізичні вправи та контрольні навчальні нормативи на високому рівні, володіє узагальненими, міцними знаннями з предмета, володіє техніко-тактичною підготовкою при виконанні фізичних вправ
	12	Учень досягає високих результатів під час виконання фізичних вправ, визначених навчальною програмою та комплексними тестами для оцінювання стану фізичної підготовленості, має системні знання та інструктивно-методичні навички з предмета

Безпечні норми обсягу тижневої рухової активності

№	**Стать**	**6-7 років**	**8-9 років**	**10-11 років**	**12-13 років**	**14-15 років**	**16-17 років**	**18 років і старше**
1.	Дівчата, годин	7-10	7 - 10	7-10	7-10	7 - 10	7-10	7-10
2.	Хлопці, годин	8-12	8-12	8-12	8-12	8-12	8-12	8-12

Примітка: час, витрачений на тижневу рухову активність, залежить від її інтенсивності і має бути в межах показників, поданих у таблиці.

ЗМІСТ

1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА РОБОТА 5
1.1. Загальна характеристика організаційно-масової роботи з фізичної культури та спорту 5
1.2. Проведення ділових нарад.....6
1.3. Розробка та ухвалення управлінського рішення.....7
1.4. Організація контролю і перевірки виконання 9
1.5. Облік і звітність 10

2. ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ КОМІТЕТІВ ПО ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ТА СПОРТУ 13
2.1. Діяльність комітету з фізичній культурі й спорту по розвитку масової фізкультурно-оздоровчої роботи в місті (районі) 13
2.2. Діяльність спорткомітету по управлінню фізкультурно-оздоровчою роботою в первинних фізкультурних організаціях.....15
2.3. Зміст управлінської роботи в підрозділах спорткомітету й особливості його взаємодії з іншими органами управління.....17
2.4. Організація та зміст діяльності по розвитку масової фізкультурної й спортивної роботи ради спортивного товариства (СТ) 21
2.5. Організація праці працівників спорткомітету та ради спортивного товариства (СТ).....23

3. ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ Й СПОРТИВНОЇ РОБОТИ У ТРУДОВИХ КОЛЕКТИВАХ 25
3.1. Створення колективу фізичної культури.....25
3.2. Керування колективом фізичної культури 26
3.3. Зміст діяльності ради і підрозділів колективу фізичної культури 28
3.4. Перспективне планування розвитку масової фізичної культури й спорту у трудовому колективі.....32
3.5. Організація цеху здоров’я 35
3.6. Організація виробничої гімнастики 36

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ТА СПОРТИВНОЇ РОБОТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ 39
4.1. Самодіяльні форми фізкультурної та спортивної роботи в загальноосвітніх школах, коледжах і професійно-технічних училищах 39
4.2. Організація масової роботи з фізичної культури та спорту у вищому і середньому спеціальному навчальному закладах.....42
4.3. Організація учбово-тренувальної роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах 45
4.4. Організація спеціалізованих класів по видах спорту в загальноосвітніх школах.....50

5. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО КЛУБУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ 51
5.1. Законодавство України 51
5.2. Статутні документи 53
5.3. Діяльність будь-якого закладу, організації або підприємства зумовлена насамперед законодавчою базою, яка діє в даній галузі 66

6. ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИЙ ПАТРІОТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ «КОЗАЦЬКИЙ ГАРТ» 67
6.1. Наказ Міністерства освіти і науки України 67
6.2. Умови проведення Всеукраїнського фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів «КОЗАЦЬКИЙ ГАРТ»..... 69

7. ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИЙ КОМПЛЕКС ШКЛЯРІВ «КРОК ДО ЗДОРОВ'Я» 71
7.1. Мета і завдання фізкультурно-оздоровчого комплексу 71
7.2. Вимоги до виконання тестів фізкультурно-оздоровчого комплексу школярів «Крок до здоров'я» 72

8. ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИЙ ПАТРІОТИЧНИЙ ФЕСТИВАЛЬ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНИ «НАЩАДКИ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ» 77

9. ОРГАНІЗАЦІЯ МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА СПОРТИВНОЇ РОБОТИ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ ТА В ЗОНАХ ВІДПОЧИНКУ 86
9.1. Функції державних і громадських організацій у системі керування фізкультурно-оздоровчою роботою з населенням 86
9.2. Організація і зміст діяльності федерації фізкультурно-оздоровчої роботи та активного відпочинку 88
9.3. Організаційні основи ФСК за місцем проживання 92
9.4. Організація і зміст діяльності спортивно-оздоровчих клубів за інтересами..... 95
9.5. Організація і зміст діяльності фізкультурно-оздоровчих комбінатів 96
9.6. Організація і зміст діяльності культурно-спортивних комплексів 97
9.7. Організація і зміст діяльності культурно-спортивних комплексів 98
9.8. Масова фізкультурна та спортивна робота в позаміських спортивно-оздоровчих таборах 99
9.9. Обладнання заміських зон відпочинку для масових фізкультурно-оздоровчих занять..... 100

10. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХЗАНЯТЬ ІЗ ЗАГАЛЬНОФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИТА У ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ГРУПАХ (ФОГ) 102
10.1. Організація навчально-тренувальних занять із загально фізичної

підготовки (ЗФП).....102
10.2. Організаційні особливості фізкультурно-оздоровчих груп.....104
10.3. Організація занять у фізкультурно-оздоровчих групах 106

11. МАСОВІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНІ ЗАХОДИ.....109
11.1. Види фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ) та їхнє значення в масовій фізкультурно-оздоровчій роботі 109
11.2. Завдання масових ФСЗ і принципи їхнього проведення.....110
11.3. Складання плану і організація підготовки масових ФСЗ 113
11.4. Розробка положення про масовий ФСЗ 115
11.5. Способи проведення спортивних змагань 118
11.6. Церемоніали, урочисті процедури і атрибутика масових фізкультурно-спортивних заходів (ФСЗ).....126
11.7. Організація меморіальних спортивних змагань.....129

12. ПРОПАГАНДА МАСОВОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ РОБОТИ.....131
12.1. Основні цілі пропаганди масової фізкультурно-спортивної роботи ...131
12.2. Усна форма пропаганди.....132
12.3. Друкована форма пропаганди.....133
12.4. Наочна форма пропаганди.....134
12.5. Показова форма пропаганди 134
12.6. Реклама в сфері фізкультурно-оздоровчої роботи.....135
12.7. Пропаганда фізкультурно-оздоровчої роботи засобами періодики, радіо, телебачення та Інтернету 137
12.8. Огляд-Конкурс на кращу постановку агітації та пропаганди у фізкультурних організаціях району (міста, області, спортивного товариства).....138
12.9. Визначення показників огляду-конкурсу 139

13. ЦЕНТР ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я НА СЕЛЕННЯ «СПОРТ ДЛЯ ВСІХ».....141
13.1. Державна політика стосовно збереження здоров'я населення та «Спорт для всіх» в Україні.....141
13.2. Міжнародний рух «Спорт для всіх».....143
13.3. Діяльність міжнародних організацій з підтримки «Спорту для всіх»:.....148
- Організація Об'єднаних Націй (ООН);
- Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО);
- Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ);
- Рада Європи;
- Європейський Союз;
- Міжнародний олімпійський комітет;

- Міжнародна асоціація спорту для всіх;
- Міжнародна федерація спорту для всіх.

13.4. «Спорт для всіх» в країнах із високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю 160
13.5. Стан, проблеми та перспективи розвитку фізичної культури і спорту в Україні 176
13.6. Стратегічний план розвитку обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» на 2009 – 2014 роки 179

ДОДАТКИ

МІЖНАРОДНА ХАРТІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ 182
ЄВРОПЕЙСЬКА СПОРТИВНА ХАРТІЯ 187
КОДЕКС СПОРТИВНОЇ ЕТИКИ 191
НІЦЦЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ 194
СПОРТ ЯК ЗАСІБ СПРИЯННЯ ВИХОВАННЮ, ЗДОРОВ'Ю, РОЗВИТКУ І МИРУ 196
СПОРТ ЯК ЗАСІБ СПРИЯННЯ ВИХОВАННЮ, ЗДОРОВ'Ю, РОЗВИТКУ І МИРУ 199
ПРИНЦИПИ СПРАВЕДЛИВОГО УПРАВЛІННЯ В СПОРТІ 201
СПОРТ ДЛЯ ВСІХ ЯК ЗАСІБ ОСВІТИ І РОЗВИТКУ 203
РУХОВА АКТИВНІСТЬ: КОРИСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ 205
РУХОВА АКТИВНІСТЬ, СПОРТ ДЛЯ ВСІХ ТА ЗДОРОВ'Я 207
ДЕРЖАВНЕ ТЕСТУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ НАСЕЛЕННЯ 207

Навчальне видання

Кіндрат В.К.

Організаційно-масова робота в різних сферах фізкультурного руху

Кіндрат В.К. Організаційно-масова робота в різни х сферах фізкультурного руху: Навчально-методичний посібник. – Рівне: РВВ «СОМ-ЦЕНТР», 2009. – 219с.

Даний посібник спрямований на підготовку викладача фізичного виховання і організатора спортивно-масової роботи серед різних груп населення. Посібник може бути використаний у практичній роботі керівництва та спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту, центрами фізичної культури та первинними фізкультурними організаціями.

УДК 796/799 (075.8)
ББК 75.1я73
О 64

Підписано до друку 15.02.2009 р. Формат 60 х 84 1/16
Папір друкарський № 1. Гарнітура Times. Друк різографічний.
Ум.-друк. арк. 13. Тираж 300 прим. Зам. № 260/2.

Редакційно-видавничий відділ
громадської організації „СОМ-ЦЕНТР”
м.Рівне, вул. С.Бандери, 31-А/1